BAŞLARKEN

بسم الله الرحمن الرحيم

Namaz gibi bir imkânı bahşederek mümin kulunu huzur-ı ilahiye kabul eden Allah'a hamd,
Hayatını namazların arasında yaşayan Efendimiz'e, âline ve ashâbına salât,
Bütün bir ömür günde beş vakit aşk ile miraca çıkan müminlere selam olsun.

Vahiyle hayat bulma çabalarına mütevazı bir katkı yapabilmek için Temmuz 2008'de yayın hayatına başlayan **Kur'ani Hayat** Dergimize, ikinci yayın dönemini lutfeden Allah'a hamd ü senalar olsun. 18 aylık ilk döneminde, vahiyle hayat bulmak için sırasıyla Kur'an ayı ramazanı, mahşerin provası haccı, Rabbani eğitimi, ümmetin iftiharı Gazze'yi, vahdetin çekirdeği İbrahimî aileyi, nifakın panzehiri infakı, gök sofrası vahyi ve varlık hiyerarşisini düzenleyen 'kurban'ı işledi **Kur'ani Hayat** Dergimiz.

Peygamber, ibadet, meal, hicret gibi konuları ele almayı düşündüğümüz ikinci dönemin ilk sayısını hayatımızla eşdeğer gördüğümüz namaza ayırdık. 10. sayımız Mustafa İslâmoğlu hocamızın namazın mahiyetini anlatan başyazısıyla başlıyor. Ahmet Coşkun'un namaz vakitlerini ele alan yazısını, Murat Sülün'ün namazın anlam ve amacını inceleyen yazısı takip ediyor. Namazın kötülüklerden alıkoyma işlevini Mahmut Çınar, hidayete çağırma işlevini Bilgin Erdoğan, fıkhını ise Vecdi Akyüz anlatıyor.

Kur'ani Hayat Dergimiz namaz sayısında söyleşi için Namaz Gönüllüleri Platformu'nu seçti. Platform üyelerinden Abdullah Yıldız, Cemil Tokpınar ve Hasan Hafızoğlu ile yaptığımız söyleşiyi ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Mehmet Çakıl Allah ile randevu, Vedat Aydın kalbin miracı oluşuyla izah ediyor namazı. Namazı ibadet ve duaların mecmuu olarak anlatan Ekrem Demir'in yazısını Ömer Bayar'ın mana ve suret açısından namazı ele alan yazısı takip ediyor. Murat Kayacan camilere asli fonksiyonunu kazandırmanın gereğine, Fatih Okumuş ile M.Halil Çiçek namaz kılmanın ehemmiyetine vurgu yapıyor.

İktibas köşemizde Ahmet Haşim'in "Müslüman Saati" ile Said Demirtaş'ın asr-ı saadetten naklettiği namaz hikâyelerine yer verdik. Namazı işleyip çocukları unutmak olmazdı. Çocukların namazlarını kılmama sebeplerini Namaz Gönüllüleri Platformu üyesi Ahmet Bulut irdeledi.

Ali Koçak, Ramazan Beyhan, Abdülhamit Kahraman, Hatice İ. Erdem ve Ömer Noyan dosya konusu dışındaki denemeleriyle katkı sağladı namaz konulu 10. sayımıza. Kur'an'ın Burçları'nda Nisa Sûresi'ni Yasemin İslamoğlu, Kur'an Kitaplığı'nda namaz bilinci kitaplarını Muharrem Baykul tanıtıyor. Son bölümde Fatih Okumuş'un Üsküp'te kaleme aldığı şiir ile Mevlana İdris'in namazı ve hicreti bir arada anlatan resim çalışması yer alıyor.

18 aylık birinci dönem **abone bedellerini hâlâ yatıramayan** dostlarımızın Ocak sonuna kadar posta çeki numaramıza ya da banka hesabımıza borçlarını yatırmalarını istirham ediyoruz. Dergimizin yayın hayatını sürdürebilmesi için ödemeleriniz büyük önem arzetmektedir. 2010 yılı abone kaydını yenilememiş olan okuyucularımız telefon ederek aboneliklerini yenileyebilirler. Yakın dostlarınızı da abone olmaya teşvik ederek, dikkatle okuyarak ve okutarak dergimize destek verebilirsiniz.

Yeni hicri yılda birlikteliğimizi devam ettirebilmek niyazıyla, Allah'a emanet olun...

Kur'aniHayat
HAYATIN İNŞASI İÇİN

İki Aylık Dergi
Yıl: 2, Sayı: 10
Ocak-Şubat 2010
ISSN: 1308-3406

Derginin Sahibi
Anadolu Promosyon
Eğt. Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti. adına
Şahin ŞENER

Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Fethi GÜNGÖR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Muharrem BAYKUL

Yayın Kurulu
Dr. Fethi Güngör
Hasan Hafızoğlu
Adnan İnanç
Muhammed Emin Yıldırım
Bahri Bulut

Son Okuma
Fatih Okumuş

Hukuk Danışmanı
Av. Mustafa Nar

İdare Merkezi:
Adım İş Merkezi,
FatmaSultan Mh.
Kahhalbağı Sk. No: 49
Topkapı- İstanbul
Tel: +90 212 531 3030
Faks: +90 212 621 5283
kuranihayatbilgi@gmail.com

Abonelik Şartları
6 sayı / 12 ay abonelik için
(Ocak-Aralık 2010)
Yurtiçi: 40-TL,
Yurtdışı: 60-USD, 35-EUR

Anadolu Promosyon
Eğt. Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Posta Çeki: 568 64 82

Türkiye Finans Katılım Bankası
İstanbul / Fatih Şubesi

SWIFT-CODE NO: AFKBTRIS
TL: TR82 0020 6000 0400 1392 3500 03
USD: TR550020600004001392350101
EURO: TR280020600004001392350102

Tasarım: **Kemal Güneş**
Uygulama: **Necmettin Asma**

Dağıtım: KİDAP 0212 528 12 26
KÜLTÜREL DERGİ 0212 527 45 97

Baskı: **İstanbul Matbaacılık**
Gümüşsuyu Cd. Altuncu İş Merkezi
No: 29/73-76 Zeytinburnu - İstanbul
Tel: 0212 482 51 66

Türü: İki aylık yaygın süreli dergi.
Yazılardan yazarları sorumludur.
Kaynak göstererek alıntı yapılabilir.

+90 212 531 30 30
www.kuranihayat.net

İÇİNDEKİLER

Namaz Nedir?	3	Mustafa İSLAMOĞLU
ما هي الصلاة؟	12	مصطفى إسلام أوغلو
Namaz Vakitleri ve Biz	18	Ahmet COŞKUN
Namazın Anlamı, Amacı, Gerekçesi	20	Murat SÜLÜN
Namaz Kötülüklerden Alıkor	33	Mahmut ÇINAR
Namazın Fıkhı	38	Vecdi AKYÜZ
Hidayete Çağıran Namaz	42	Bilgin ERDOĞAN
Namaz Gönüllüleri Platformu	45	F.GÜNGÖR, M.BAYKUL, M.AYDIN
Âlemlerin Rabbi ile Randevumuz Namaz	61	Mehmet ÇAKIL
Kalbin Miracı: Namaz	64	Vedat AYDIN
İbadet, Dua ve Namaz	66	Ekrem DEMİR
Namazda Mana ve Suret	71	Ömer BAYAR
Camileri Asli Fonksiyonuna Kavuşturmak	74	Murat KAYACAN
Müslüman Namaz Kılan İnsandır	78	Fatih OKUMUŞ
Kulluk Bilincimiz ve Namaz	81	M. Halil ÇİÇEK
Çocukların Namazlarını Kılmaması	85	Ahmet BULUT
İktibas: "Müslüman Saati"	89	Ahmet HAŞİM
Âdem Olmak	91	Ali KOÇAK
Şeytandan Allah'a Hicret	92	Ramazan BEYHAN
Kalbin Terbiyesi	99	Abdülhamit KAHRAMAN
Tevhidi Eyleme Taşımak	102	Hatice İ. ERDEM
Yola Çık Ey Yolcu	104	Ömer NOYAN
Nisa Sûresi	105	Yasemin İSLAMOĞLU
Kitap ve Dergilerde Namaz	109	Muharrem BAYKUL
Asr-ı Saadetten Namaz Hikâyeleri	114	Said DEMİRTAŞ
ŞİİR / Katrenin Cengi	118	Fatih OKUMUŞ
ÇİZGİ / Namazla Hicret	119	Mevlana İDRİS

Namaz Nedir?

MUSTAFA İSLAMOĞLU

SALÂT SADECE KULDAN ALLAH'A YÜKSELEN FİİLLE DESTEKLENMİŞ BİR DUA DEĞİL, ALLAH'TAN KULA DA FİİLÎ BİR İCABETTİR.

Giriş

Türkçe konuşanlar *salât*'a "namaz" derler. Namaz, Farsça "ibadet" manasındaki *nemaz*'dan Türkçe'ye geçmiştir. Zira ilk Müslüman olan Türkler'in İslâmi kavramları öğrendikleri ortam, Fars dilinin etkin olduğu bir kültür evrenidir. Namaz'ın Kur'an'daki karşılığı *salât*'tır.

Salât, gerçek birçok-anlamlı kelimedir. Hem dildeki kullanımı hem de Kur'an'daki kullanımı çok-anlamlıdır. Salât kelimesinin dilde 18 kadar anlamı tesbit edilmiştir. Dilde çok-anlamlı olması doğaldır. Zira salât kelimesi, zaman içindeki yolcuğunun her durağında farklı anlamlar kazanmıştır. Bizce, otoritelerin kelimenin kökenini tesbitte ittifak edememelerinin sebebi de budur. Salât, ilk bakışta birbiriyle alakasız gibi duran kök anlamlara nisbet edilmiştir. Fakat eldeki dilsel malzeme yeniden bir tahlile tâbi tutulup yorumlandığında, birbiriyle alakasız gibi görünen tüm kök anlam tahminleri, "destek" ortak anlamında buluşmaktadır. Dua ve istiğfar eden, esasen "destek" talebinde bulunmuştur. İbadet, kişinin dinine ve imanına verdiği "destek"tir.

Kelime Kur'an'da da farklı vurgular ve farklı anlamlarda kullanılmıştır. En çok kullanıldığı anlam hiç şüphesiz şer'î namaz manasıdır. Bunun dışında, Kur'an'da "dua ve istiğfar"

(Tevbe 9/84, 103), "ibadet" (Ma'ûn 107/4), "ibadethane" (Hac 22/40), "destek" (Tâhâ 20/14; Ahzab 33/43, 56; Maide 5/12), "din ve dindarlık" (Maide 5/58), "davet" (Hûd 11/87; Maide 5/106), "kulluk" (Lokman 31/31), "yaratılış amacına uygun hareket" (Nur 24/41) anlamlarında kullanılır.

İnsanın dinini desteklediği için namaza da "salât" denmiştir. Efendimiz'in "Namaz dinin direğidir, onu doğrultan dini doğrultmuş olur, onu yıkan dini yıkmış olur" hadisinde *salât*'ın kök anlamına da bir atıf vardır. Hadisteki "direk" manasına gelen *imâd* ile *salât*'ın manalarından biri olan ve "omurga" anlamına da gelen *'amud* arasındaki akrabalık dikkat çekicidir.

Kur'an'da her görüldüğü yerde *salât*'a "şer'î namaz" karşılığının verilmesi, birçok anlama problemine sebep olmuştur ve olması da mukaddderdir. Zira salât Kur'an'da Allah'a, meleklere, insana, mümine, kâfire, kuşlar da dâhil bütün varlıklara isnad edilmiştir. Allah, melekler ve müminleri tek fiilin (*yusallûne*) failleri olarak zikreden Ahzab 56. âyetteki bir tek salâta üç farklı anlam verilmiştir. Bir tek fiile faillerinin farklılığından yola çıkarak üç farklı anlam vermek garip karşılanmamıştır da, farklı âyetlerde, farklı zaman, mekân ve faillere isnad edilen salât terimlerinin farklı anlamlar ve vurgular taşıyabileceği ihtimali es geçilmiştir. Mesela, müşriklerden söz eden Ma'ûn 4'teki salâtın, yine Müslüman olmayanlardan söz eden Maide 106'daki salâtın şer'î salât olup olmadığı önemli bir problemdir. Nur 41'deki kuşların salâtı nasıl anlaşılmalıdır? Bu çerçevede Hz.Şuayb'ın ortak iyiyi "emreden" salâtı nedir? Kanaatimiz o ki, bu ve buna benzer soru ve sorunların içinden, ancak salât teriminin Kur'an'da çok anlamlı olarak kullanıldığı kabul edildiğinde çıkılabilir.

NAMAZ MÜMİNLER CEMAATİNE İNTİSABIN ALÂMET-İ FARİKASIDIR.

Namazın kodları

Tüm ibadetlerin ser-tacı olan namaz, semboller manzumesidir. Namazın sembolleri üzerine söylenecek sözün nihayeti yoktur. Biz yine de, namazın rükünleri üzerinden, namazın sembolize ettiği hakikatlere usul sesli birkaç atıf yapmayı deneyelim:

1. **Başlangıç tekbiri**: *Allahu Ekber* kelimesinde ifadesini bulan tekbir, Allah'ı her türlü nisbetten arî olarak büyük, en büyük, tek büyük, mutlak büyük bilmektir. İnsan tekbir getirirken dünyasını ellerinin üzerine koyup ardına atar. Önünde sadece Rabb'ine uzanan yol kalır. O yol sırat-ı müstakim'dir.

2. **Kıyam**: Allah'a duyulan saygıyı sembolize eder. Kıyam, ayakta durmak, ayağa kalkmak, doğrulmaktır. Kıyam, kelime-i tevhidin ilk yarısıdır. *Lâ ilâhe illâllah*'ın "kulluk edilmeye layık hiçbir varlık yoktur" anlamına gelen *lâ ilâhe*'sini temsil eder. Bu şirke, küfre, isyana, tuğyana başkaldırıdır. Namazın her kıyamı da öyledir. Mümin kıyamda dağları temsil eder. Dağlar tepelerinden beslenirler. Onları besleyen rahmet buluttan iner.

3. **Kıraat**: Kur'an'ın namaza taşınmasıdır. Namaz vahyin bedenidir, vahiy namazın ruhudur. Kıraati tilavetten ayıran şey "anlam"dır. Okuyanın anlama cehdi tilaveti kıraate çevirir. Maksat yaşamaktır. Anlamadan yaşanmaz. Kıraatin kalbi Fatiha'dır. Fatiha, Rasulullah'ın hadisinde de geçtiği gibi "Allah ile kulun diyalogunu temsil eder". Yani Fatiha, namazı Allah'la kul arasındaki sohbete dönüştürür. Bunun için "Fatihasız namaz, namaz olmaz." Kıyam nasıl dağları temsil ederse, kıraat de, müminin yüreğini besleyen rahmet bulutunu temsil eder.

Zira vahiy rahmettir. Vahiy aynı zamanda kıyamın bildirisidir (*beyyinat*).

4. **Rükû**: Saygıdan dolayı boyun eğmeyi ifade eder. Kıyamdaki saygının bir sonraki aşamasıdır. Rükû tek başına ictimai teslimiyeti, secde ise şahsi teslimiyeti ifade eder. Zira "Rükû edenlerle birlikte rükû edin!" âyeti vardır, fakat "Secde edenlerle birlikte secde edin!" âyeti yoktur. Rükû, kıyam ile secde arasında bir duraktır. Rükûda kul tüm dört ayak üzerinde yürüyen canlıları temsil eder. Bu yönüyle namaz, insanın varlığı temsilen Allah'ın huzuruna çıkarak verdiği bir "halifelik tekmili"dir. Rükû secde ile birlikte *lâ ilâhe illâllah*'ın ikinci yarısı olan "kulluk edilmeye layık sadece Allah vardır" anlamındaki *illâllah*'ı temsil eder. Rükû *hamd*'in beden diline yansımasıdır. Onun için rükûdan doğrulan kul, "Allah hamd edeni işitir" der. Allah Rasulü cemaate namaz kıldırırken bu cümleyi söylemiş, bunun üzerine Rasulullah'ın ardında ilk kez namaza duran bir bedevi, "Madem işitir, ben de hamd edeyim o zaman" mantığıyla, "En güzel, sonsuz, en mübarek hamd O'na olsun; gökler ve yerler dolusu hamd O'na olsun!.." diye yüksek sesle hamd etmeye başlamış. Allah Rasulü namazdan sonra "Kardeşinizin sözlerini yere düşürmemek için semadan meleklerin hücum ettiğini gördüm" buyurmuş ve o bedevinin hamd sözlerini kendisi de namazlarına taşımıştır.

5. **Secde**: Saygının nihai noktasını ve zirvesini temsil eder. Huşû duyan kalp önce sahibini ayağa kaldırır, sonra boyun eğdirir, en sonunda secdeye vardırır. Secde insanın Allah karşısındaki mahviyet ve kulluğunu temsil eder. Secde insanın insanlığını Allah'ın huzurunda yere koymasıdır. 20. yüzyılın başında Almanya'da yaşanan bir olay ne dediğimizi daha iyi açıklar: Bir Alman demiryolu işçisinin tam alın bölgesini (frontal lobe ve frontal korteks), hareket halindeki bir trenin fırlattığı taş koparıp almıştır. İşçinin o kazadan sonra tüm insani vasıfları yok olmuş, hayatını bir biyolojik varlık olarak sürdürmüştür. İnsanlığımızı temsil eden alnımızı Allah'ın huzurunda yere koymamız, insanlığımızı borçlu olduğumuz Rabb'e şükür nişanesidir. Secde Allah'a kurban olmaktır. "Secde et ve yaklaş" ('Alak 96/19) âyeti bunu ifade eder. Secde anne karnındaki saf hale dönüştür. O nedenle secdedeki duruş ceninin anne karnındaki duruşuna benzer.

> SALÂT DUADIR, DUA İSE EDİLEN KİMSEYE DESTEKTİR. KİŞİ KENDİSİ İÇİN DUA EDİYORSA DESTEK İSTİYOR DEMEKTİR. SALÂT İSTİĞFARDIR, İSTİĞFAR AF İÇİN DESTEK İSTEMEKTİR.

6. **Ka'de**: Oturuş, yolculuğun sonunu temsil eder. Salât içinde duanın en yoğun olduğu bölümdür. Dua sadece "ibadetlerin beyni" değil, namazın da beynidir. Selâm miraç yolculuğunun sonunu temsil eder. Sağınız ve solunuzdaki tüm varlığı selâmlayarak, varlığı temsilen bu miracı yaptığınızı söylemiş olursunuz. Namaz teslimiyetinizin alameti, selâm ve selâmet teslimiyetinizin ödülü, teslimiyetiniz İslâm'ınızın alametidir. Selâm vermekle, teslimiyetinizin ödülünü bütün bir varlıkla paylaşmış olursunuz.

Salât insanlıkla yaşıttır

İslâm, insanlığın değişmez değerlerinin öbür adıdır. Bu manada İslâm insanlıkla yaşıttır. Nasıl ki İslâm, tüm zamanların hak dini olan "teslimiyet yolu"nun adı ise, salât da tüm zamanlarda geçerli olan ibadetin adıdır. Sadece salât değil, zekât da, oruç da, hac da, kurban

da böyledir. Salât terimiyle ifade edilen hakikat, farklı zamanlarda farklı tecelli etmiş, farklı suretlere bürünmüş olabilir. Fakat kıldığımız namazda salât adını almayı hak eden her ibadet, aynı maksada hizmet eder.

Salât önceki vahiylerin mensuplarına da emredilmiştir (Beyyine 98/5). Bu âyette daha çok "ibadet" vurgusuyla öne çıkmaktadır. Salât tüm peygamberlere emredilmiştir (Enbiya 21/73). Hz. İsmail, ev halkına salâtı emretmiştir (Meryem 55). Salât, İsrailoğulları'ndan alınan beş sözden biridir (Bakara 2/83). Hz. Musa'ya, tevhidden sonra salât emredilmiştir (Tâhâ 20/14). Lokman, oğluna salâtı öğütlemiştir (Lokman 31/17). Hz. İsa'ya emredilen iki ilkeden biri salâttır (Meryem 19/31).

Müşrikler salâtı anlam ve amacından çıkarmış, bir oyun ve eğlenceye dönüştürmüşlerdir (Enfal 8/35). Secdeyi onur kırıcı bulmuşlar, taptıklarına secde etme yerine yerden toprak alıp alınlarına koyma yöntemini benimsemişlerdir. Sahte peygamber Esved el-Ansi, "Allah sizin kaba etlerinizi havaya dikmenizi emretmez" diyerek namazdan secdeyi kaldırmıştır.

Salât kuldan Allah'a duadır

Salâtın bir manası da duadır. Dua "yardım ve destek" talebidir. Dua kelimesinin kendisi de Arapça olmasına rağmen *salât*'ın dua yerine kullanılması, "desteğin ikame edilmesi", yani "desteğin ayağa kaldırılması" ile alakalı olmasındandır. Fiile dönüşen dua, salâta dönüşen duadır. "Onların mallarından sadaka al; bu sayede onları temizle ve arındır ve onlara salât et; zira senin salâtın onlar için bir gönül ferahlığıdır" (Tevbe 9/103). Onların verdiği sadaka, Peygamber'in duasını kendileri için salâta çeviren unsurdur. Zira onlar duayı fiil ile "desteklemişlerdir".

Kul, başına bir iş geldiğinde Allah'tan sabır ve salât ile yardım ister (Bakara 2/45, 153). Sabır ile yardımı anlıyoruz. Sabır direniştir. Peki, salât ile nasıl yardım istenir? Duayı salâta çevirerek, Allah'a karşı esas duruşu bozmayarak istenir. Zaten namaz da bu duruşu temsil ettiği kadar namaz değil midir? Salât zulüm altında inleyen ve "Bittik ya Rabbi!" diyen İsrailoğulları'nın da "sabır taşı" idi (Yunus 10/87). Rabb'imiz onları salât ile direnişe çağırıyordu. Salât Mekke'de ölüm-kalım mücadelesi veren müminlerin de sabır taşı idi (Nisa 4/77). Salâtın insanı dik ve diri tutan bu yanını bilen biri, nesli için Allah'tan ne ister? Tabii ki Hz. İbrahim gibi salât ister (İbrahim 14/37, 40).

> SALÂT İBADETTİR, İBADET İSE KİŞİNİN İMANINA SUNDUĞU DESTEKTİR. SALÂT DAVETTİR, DAVET KİŞİNİN DİNİNE VE AİT OLDUĞU TÜRE DESTEĞİDİR.

Dua salâta dönüştüğü zaman, namaz da miraca dönüşür. Zira namaz müminin miracı olmalıdır. Her miraç bir nüzule medar olur. Her nüzul bin miraca yakıt olur. Miraç olan namazın nazil olan vahiyle buluşmasının şart olması, işte bu yüzdendir.

Salât Allah'tan kula icabettir

Salât sadece kuldan Allah'a yükselen fiille desteklenmiş bir dua değil, Allah'tan kula da fiilî bir icabettir. Kul Allah'a salât ederse, Allah da kula salât eder. Allah'ın kula salâtı rahmetidir: "Namazı hakkını vererek kılın, zekâtı gönülden gelerek verin ve Rasul'ü izleyin ki merhamete mazhar olma umudunuz olsun!" (Nur 24/56). Salâtı ikame edenlere Allah'ın vaadi "tükenip bitmeyecek bir kazanç"tır (Fatır 35/29). İman eden, iyiliği önerip kötülükten sakındıran, salâtı ikame eden ve zekâtı gönülden gelerek verenlerin

Rab'lerinden alacağı karşılık, "Geleceğe dair kaygı, geçmişe dair hüzün duymama" garantisidir (Bakara 2/277).

Kulun salâtına Allah'ın icabeti böyle olursa, ne olur? Kulun gözü aydın olur, gönlü aydın olur, aklı aydın olur, istikbali aydın olur. Allah'ın dinine adanmışlığı ve verdiği ömürlük destekle hayatını "salâta" çeviren Rasulullah'ın "namaz gözümün nuru kılındı" buyurması, yukarıdaki müjdelere görür gibi inanmasından olsa gerektir.

Salât iman ailesine mensubiyettir

"Eğer kendilerini düzeltir, namazı istikamet-le kılar ve zekâtı gönülden gelerek verirlerse, o zaman sizin dinde kardeşiniz olmuş olurlar" (Tevbe 9/11).

Bu âyette görüldüğü gibi namaz müminler cemaatine intisabın alamet-i farikasıdır. Aynı hakikatin Tevbe Sûresi'nin 71. âyetinde daha güçlü bir biçimde dile geldiğini görüyoruz. Bundan bir ileri aşama salâtın imanın alametleri arasında yer almasıdır ki, şu âyet ebedi kurtuluşa eren müminlerin, kendilerini kurtaracak salâtı nasıl eda etmeleri gerektiğini söyler: "Onlar ki, namazlarında derin bir ürperti ve tevazu içinde olurlar" (Mu'minûn 23/2).

Salât ile iman ve müminler arasında kurulan bu sıkı irtibatın ardından, salâtı zayi edenlerin sonunda umutsuzluğun "ğayyasına" atılmakla tehdit edilmesi şaşırtıcı olmayacaktır (Meryem 19/59). Yalnız, âyetteki "salâtı zayi etmek", "salâtı terk etmek" manasına indirgenemez. Zira "terk" de Arapça bir kelimedir ve böyle demek isteseydi Kur'an böyle derdi. Salât terk edilmeden de zayi edilebilir mi? Evet, edilir. İçi boşaltılır. İbadet öldürülür ve geriye cesedi kalır. Kuldan Allah'a yollanmış ibadet mektuplarının zarfları varır, fakat içinde mazrufu yoktur. İşte böyle yapmak, salâtı zayi etmektir.

Kur'an münafıkların salâta üşengeç davrandıklarını söyler (Tevbe 9/54). Buradan, salâtın nifakın panzehiri olduğunu da çıkarabiliriz. Münafık biri eğer namaz kılıyorsa, bunun sebebi bellidir: Gösteriş. Kur'an bunu şu insanı titreten üslupla dile getirir: "İkiyüzlüler Allah'ı aldatmaya çalışıyorlar, oysaki O onların aldanmalarını sağlıyor. Üstelik onlar namaza kalktıklarında, gönülsüzce, yalnızca insanlar görsün diye kalkar" (Nisa 4/142).

Salât müttakilerin özelliğidir

> SALÂTLA DÜNYADA DOĞRULMAYAN VE SALÂTINI DÜNYADA DOĞRULTMAYANI, ALLAH ÂHİRETTE ATEŞLE DOĞRULTACAKTIR.

Takva, insanın iradesiyle elde edip çoğaltabileceği en yüce değerdir. Takva hidayet öncesi için de hidâyet sonrası için de geçerlidir. Takva, sorumluluk bilincidir. Bu bilinç insanı hidâyetin önüne getirir. Hidâyetin iç göstergesi gayba iman, dış göstergesi namaz ve infaktır (Bakara 2/2-3). Muttaki, salâtı bir erdem kaynağı olarak görür. Bu yüzden de, vahyin bütün emirlerinin birbiriyle kopmaz bağlara sahip olduğunu bilir. Tıpkı insan bedenindeki eller, ayaklar, gözler, kulaklar nasıl bir bütünün parçaları ise, namaz da dinin emirler ve nehiyler bütününün bir parçasıdır. Bunların akide, ibadet veya ahlak alanına dâhil olması fark etmez. Bu bütünlük bozulursa takva bozulur. Bakara Sûresi'nin 177. âyeti işbu gerçeği beyan eder.

Salât destektir

Salât duadır, dua ise edilen kimseye destektir. Kişi kendisi için dua ediyorsa destek istiyor demektir. Salât istiğfardır, istiğfar af için destek istemektir. Salât ibadettir, ibadet,

kişinin imanına sunduğu destektir. Salât davettir, davet kişinin dinine ve ait olduğu türe desteğidir. Allah'ın kuluna salâtı, ona desteğidir. Şu âyette vahiy Allah'ın desteği olarak sunulur: "O melekleri eşliğinde üzerinize indirdiği (vahiyle) size salât eder ki, bu sayede sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarsın" (Ahzab 33/43). Ahzab 56'da bir tek fiil, üç ayrı fail vardır: Allah, melekler ve iman edenler. *Yusallûne* fiiline bir makamda üç ayrı anlam vermek gibi dil kurallarının tümünü altüst eden bir yaklaşım revaç bulmuştur. Oysa bir kelime bir makamda bir mana ifade eder. Eğer sözü söylemekten maksat bir mana murad etmekse, bu böyledir. Bu ilkeyle çok-anlamlılığı karıştırmamak lazımdır. Bir kelimenin çok-anlamlı olması ayrı, bir kelimenin bir makamda bir anlam ifade etme ilkesi ayrıdır.

Bu makamda *salât*'ın çok anlamlı ve çok çağrışımlı bir kelime olduğunu itiraf edip, kök manasını vermek daha isabetli bir yaklaşım olsa gerektir: "Şu kesin ki Allah ve O'nun melekleri Peygamber'e salât ederler/desteklerler; ey iman edenler siz de ona salât edin/destekleyin!" (Ahzab 33/56). *Salât*'ın kök manası olan "destek", Allah, melekler ve müminlerden oluşan üç fail için de caizdir. Fakat *salât*'a tek başına "dua", "istiğfar" veya "rahmet" manaları vermek üç fail için caiz değildir. "Allah Peygamber'e dua eder" veya "salevat okur" şeklinde anlamak caiz olmaz. Mümin, Peygamber'e rahmet eder" şeklinde de caiz olmaz. Bu sefer dil kurallarını zorlayarak, tek fiile bir makamda üç ayrı mana vermek çıkış yolu olarak görülmüştür. Âyette salât üç faile nisbet edildiği halde *selâm* sadece iman edenlere nisbet edilir. Bu durum, bir fiilin bir makamda üç ayrı anlam taşıması ihtimalini dışlamaktadır. Âyet salevat edebiyatı kapsamında değerlendirildiği için, bazı meal sahipleri, *yusallûne* fiilini *yakra'ûne's-salevate/yetlune's-salevate* gibi alarak, "salevat okurlar" şeklinde mana bile verebilmişlerdir. Oysa Hz. Peygamber'e salevat, sünnet ahkâmına müteallik bir meseledir. Her müminin namazların son oturuşlarında ifa ettiği sünnet bu sünnettir.

Hz. Musa'nın vahyi ilk aldığı Tuva vadisinde emredilen salât da "destek ve çabayı seferber et" vurgusuyla kullanılsa gerektir: "Artık sadece bana kulluk et, adımın anılıp şanımın yücelmesi için salâtı ikame et/destek ve çabanı ayağa kaldır" (Taha 20/14).

> ALLAH'IN KULUNA SALÂTI, ONA DESTEĞİDİR.

Salât ikame edilince kıymetlidir

Salât ikame edilir. Kur'an'da yalınkat salâtın emredildiği yer nadirdir. Çoğunlukla "salât etmemiz" değil "salâtı ikame etmemiz" emredilir. Salâtı emreden âyetlerin muhatabı salâtı eda etmeyenlerdir. Fakat salâtı ikameyi emreden âyetlerin muhatabı namaz kılan müminlerdir. Bir şeyin ikamesi, onun doğru dürüst yapılması ve hakkının verilmesidir. Esasen ikame, "doğrultmak, ayağa kaldırmak" demektir. Kaldırmayınca yere düşen, konumunu kaybeden değerler için kullanılır. Salât da böyledir. İkame edilen salât sahibini doğrultur. Problem sadece namazı eda etmeme değil, eda edilen namazı ikame etmeme problemidir. Kur'an, namazın ikamesinden söz ettiği her yerde, zımnen bu probleme dikkat çekiyor demektir.

İkame edilmiş bir salât insanı ateşten kurtarır, ikame edilmemiş bir salât ise ateşte doğrultulur. *Salâ* (s-l-y) kökünün bir anlamı da "ateş"tir. Kelime bu tâli anlamı, ateşe yaslanan odun ateşle özdeşleştiği için almış olsa gerektir. Zira salât ile aynı kökten gelen *se-yaslâ naran* (Ateşe yaslanacak) ibaresinde, ateş tümleç olarak ayrıca zikredilmiştir. Bu da, sonucu teyit eder. Salât kelimesinin kö-

keniyle ilgili olarak kullanılan *salleytu'l-'ud bi'-n-nâr* örnek cümlesinin anlamı "Değneği ateşte fırınlayarak doğrulttum" anlamına gelir. Manidardır. Bu kök anlamından şu ibretli sonucu çıkarabiliriz: Salâtla dünyada doğrulmayan ve salâtını dünyada doğrultmayanı, Allah âhirette ateşle doğrultacaktır.

Salâtı eda ettiği halde salâtı ikame etmeyen müşrik bir tipten söz eder Ma'ûn Sûresi… Bu tipin özellikleri sûrede şöyle dile gelir: 1) Dini yalanlayan kimsedir. 2) Yetimi itip kakan kimsedir. 3) Yoksulu doyurmaya teşvik etmeyen kimsedir. 4) Salâtı amacının dışına çıkarıp içini boşaltan kimsedir. 5) Salâtı gösteriş için kullanan kimsedir. 6) En küçük bir yardımı bile çok görüp engelleyen kimsedir. Kur'an, özelliklerini saydığı bu tür birinin üzerini şöyle çizer: "Yazıklar olsun böylesi salât sahiplerine!" (Ma'ûn 107/4).

Şu halde salâtı ikame etmenin içerisine, sadece Allah'ın hukukunu gözetmek değil, kulun hukukunu gözetmek de girmektedir. Sözün özü: İkame edilen salât kıymet kazanır. Tersi, salâtın içini boşaltmaktır ki, bunu yapanlar Yahudileşmiş İsrailoğullarıydı (Bakara 2/43, 83, 110; Nisa 4/162).

> DİN BAŞTAN SONA TEMİZLİKTEN İBARETTİR. İMAN KALBİN ARINMASI, İSLÂM İKRARIN ARINMASI, NAMAZ HAYATIN ARINMASI, ZEKÂT MALIN ARINMASI, ORUÇ BEDENİN ARINMASI…

Salât devamlı kulluktur

İnsan kuldur. Kulluk süreklidir. Salât da süreklidir. Zira salât kulun Allah karşısındaki esas duruşudur. Kul kulluğundan tehlike ânında da vazgeçemez: "Fakat tehlikedeyseniz, yaya ya da binek üzerinde (namazınızı) eda edin!" (Bakara 2/239). Kulluk savaşta dahi terk edilemez. Sıcak bir çatışma ihtimali varsa, namaz tek rekâta kadar düşürülebilir. Teçhizatını kuşanmış olan müfreze nöbetleşe namazını eda eder (Nisa 4/101). Bu Kur'anî talimatın söylediği hakikat şudur: Sadık bir kulu Allah'a ibadetten can korkusu bile vazgeçiremez.

Salât davettir

Salâtın davet oluşunun en güzel örneğini Hz. Şuayb vermiştir. İnkârcı kavim ona şöyle soruyordu: "Ey Şuayb! Atalarımızın taptıklarını ya da mallarımız üzerinde keyfimizce tasarrufta bulunmayı terk etmemizi senin salâtın mı emretmektedir?" (Hûd 11/87). Hz. Şuayb'ın salâtı öyle etkili bir davetti ki, muhatapları bu tür bir salâtı şirklerine ve dünyevileşmelerine en büyük engel olarak görüyorlardı.

Hz. Ebubekir'in namazı nasıl davete dönüştürdüğünü biliyoruz. Mekke müşrikleri onun namazıyla yaptığı bu davetten rahatsız olmuşlar, namazda okuduğu Kur'an'ın etkisine kapılan insanlara bakıp, onu hâmîsi İbn Duğanne'ye şikâyet etmişlerdi. Yine Ammar b. Yasir'in namazı da bir davete dönüşmüştü. Evinin avlusunda kıldığı namazdan insanların etkilendiğini gören müşrik Mekkeliler onu kendisine eman veren Ebu Cehil'e şikâyet etmişler ve işkence sürecinin başlamasına sebep olmuşlardı.

Namazın davet niteliğini en güzel ifade eden sözler, tescilli İslâm karşıtlarından olan Fransız şarkiyatçı Ernest Renan'ın şu sözleridir: "Bir mescide girip de ta içten etkilenmediğim ve hatta diyebilirim ki, Müslüman olmadığıma hayıflanmadan çıktığım ân olmamıştır."

Salât keffarettir

Salât keffarettir. Hz. Peygamber ile özel görüşme talebine "necva" diyor Kur'an. Bu

iş birileri tarafından istismar ediliyor. Hz. Peygamber'i gereksiz yere meşgul edenler çıkıyor. Allah istismarcıları ayıklamak için "özel görüşme sadakası"nı emrediyor. Kısa zamanda istismarın önü alınıyor. Tabii ki amaç gerçekleştiği için bu sadakayı vermek vacip olmaktan çıkarılıyor. Bu olayı aktaran âyet, kalkan sadaka yükümlülüğünün ardından namazı keffaret olarak takdim ediyor: "(Elçi ile) özel görüşme talebinizden önce sadaka türü bir şeyler vermekten dolayı sizde şafak attı, öyle mi? Hemen belli oldu bunu yapamayacağınız ve Allah sizin pişmanlığınızı kabul etti. Haydi, artık namazı hakkını vererek kılın, zekâtı gönülden gelerek verin, Allah'a ve Rasulü'ne itaat edin: zira Allah yaptıklarınızdan ayrıntısıyla haberdardır" (Mücadile 58/13).

Namazın keffaret olma özelliğini, Müzzemmil Sûresi'nde de görüyoruz. Zira gece ibadetinin hafifletilmesinin ardından gelen üç emirden biri namaz oluyor (Müzzemmil 73/20).

> KIRAATİN KALBİ FATİHA'DIR. FATİHA, "ALLAH İLE KULUN DİYALOGUNU TEMSİL EDER." BUNUN İÇİN "FATİHASIZ NAMAZ, NAMAZ OLMAZ."

Salât ibadetler mecmuasıdır

Namaz toplayandır. Bu özelliğiyle dinin amelî yönünü bütünüyle kuşatır. Namazın toplayıcı özelliğini dört başlık altında ele alabiliriz:

1. İçinde ibadetleri toplayandır: Zira namazda Kur'an'da her biri ayrı ayrı emredilen birçok ibadet namazda cem olmuştur. Tekbir (*kebbirhu*), tertil (*rattil*), kıyam (*ekim*), ibadet (*v'a'bud*), dua (*ud'ûnî*), tesbih (*sebbih*), zikir (*fezkurunî*), kıraat (*fakra'û*), rükû (*verke'û*), secde (*vescüd*), şükr (*en-işkurlî*) bunlardandır.

2. Müminleri bir araya toplayandır: Zira İslâm cemaatinin tesisinde namaz bir numaralı rol oynar. Cuma'ya, müminleri bir araya getirerek cemaat yaptığı için bu ad verilmiştir.

3. Müminleri bir mekânda toplayandır: Cami, namaz müminleri bir araya topladığı için bu adı almıştır. Cami ilk İslâm müessesesidir. Allah Rasulü'nün Medine'yi teşriflerinde ilk yaptığı iş, evinden önce bir mescid bina etmek olmuştur. Cami, başlangıçta hem medresenin hem de tekke ve zaviyenin işlevini üstlenmişti. Medeniyet sürecinde bu kurumlar camiden bağımsızlaşacak ve ayrı birer kurum halini alacaktır.

4. Dağılmış hayatı toplayandır: Salât kozmik uyumun ibadete dönüşmüş biçimidir. Uyum esastır. Uyumsuzluk kaostur. Kaos Şeytan'ın düzenidir. Kozmik uyumun ibadete dönüşmüş hali olan namaz, bırakın sadece birbirine yakın hayat alanlarını, birbirine en uzak hayat alanlarını dahi toplar ve bir araya getirir. Mesela sevincin dorukta olduğu bayramlar ve hüznün dorukta olduğu ölümler. Bayram namazı ile cenaze namazının ortak yanı içerisinde yer alan ziyade tekbirlerdir. En sevinçli ve en hüzünlü anımızda salât bize *Allahu Ekber* demeyi öğretir. Zira salât, sevinç ânında da hüzün ânında da insanın dağılmasına, Allah'tan kopmasına mani olur. Onu duygu, düşünce ve eylem olarak toplar ve Bir'in huzurunda birlik ve dirlik halinde tutar.

Salât Allah ile sohbettir

Salât ilâhî randevuya gelmektir. Allah'la iletişim kurmaktır. Yani salât sohbet-i Rahman'dır. Namazda okunan Kur'an üzerinden insan Rabb'iyle söyleşir. Hz. Peygamber Fatiha'yı Allah-insan arasında bir diyalog olarak okumuştur.

Kul, "Hamd olsun âlemlerin Rabb'ine" dediği zaman Allah der ki:

–Kulum bana hamd etti.

"Er-Rahman er-Rahim" dediği zaman Allah der ki:

–Kulum beni sena etti.

Müzzemmil Sûresi'nin ilk âyetleri Hz. Peygamber'in bu okuması ışığında bir daha anlaşılmalıdır: "Sen ey ağır yük yüklenen (Nebi)! Kalk gecenin ilerleyen bir vaktinde! Gece yarısı, ondan biraz önce ya da sonra (fark etmez); ve oku Kur'an'ı sindire sindire. Çünkü biz sana ağır bir söz indireceğiz; elbet şu gece dirilişi var ya: işte o pek derin bir iz bırakır ve okuyuş açısından daha bir etkilidir" (Müzzemmil 73/1-6).

Salâtın en büyük tarafı, Kur'an'ın şahadetiyle *zikrullah* oluşudur: "Salâtı ikame et, çünkü salât (insanı) bellibaşlı her tür çirkinlikten ve kötülükten alıkoyar; hele zikrullah en büyük boyutudur" (Ankebût 45).

"Zikrullah", iç içe geçmiş iki anlamı birden barındırır: "Allah'ı zikir" ve "Allah'ın zikri". Zaten sohbet de iki taraf ister. İnsan salât ile Allah'ı zikreder. Gerçekte Allah insanı zikredince insan salâtla buluşur. Salâtla buluşan secdeyle buluşur. Secdeyle buluşan Allah'a yaklaşır ('Alak 96/19).

Salât yaratılış amacını bilmektir

Anlamlılık ve amaçlılık yaratılışın temel kanunudur. Hiçbir şey anlamsız ve amaçsız yaratılmamıştır. Bir varlığın yaratılış amacına uygun hareket etmesi o varlığın salâtıdır. Tıpkı kuşların salâtından bahseden şu âyette buyrulduğu gibi:

"Sen (ey insan)! Göklerde ve yerde bulunan her bir varlığın -kanat çırpan kuş katarlarına varana dek- Allah'ın yüce kudretini dillendirdiğini fark etmez misin? Doğrusu onların hepsi de, O'na salâtı bilmektedir. Allah onların hareketlerini de bilmektedir" (Nûr 24/41).

Yukarıdaki âyette salât olarak geçen şey, şu âyette tesbih olarak karşımıza çıkar: "Yedi gök ve yer ve onlarda yaşayan her bilinçli varlık O'nu tesbih ederler" (İsra 17/44).

Salât arınmaktır

Salât her tür arınmadır. Hatta Şah Veliyullah Dihlevi'nin dediği gibi, din baştan sona temizlikten ibarettir. İman kalbin arınması, İslâm ikrarın arınması, namaz hayatın arınması, zekât malın arınması, oruç bedenin arınması… Namaz için şart olan abdest, organların arınmasıdır. Namazın kendisi ise tezkiye-i nefstir. Allah Rasulü, namaz kılan bir müminin durumunu günde beş kez ırmağa girip yıkanan kimseye benzetmiştir.

Sonuç

Sual: Biz namazı kılarsak, namaz da bizi kılar mı?

Cevap: Elbette! Eğer biz namazı Kur'an'da yer alan bütün boyutlarıyla kılarsak, namaz da bizi kılar. Namaz bizi kılınca, biz kabul olmuş ibadet oluruz. Varlığımız salât olur. Bu, varlığımızın Allah'a ve O'nun dinine "destek" olması demektir. Varlığı Allah'a ve O'nun dinine destek olanın desteği Allah olur: "Ey iman edenler! Siz Allah'a yardım ederseniz O da size yardım eder ve ayaklarınızı sabit tutar" (Muhammed 47/7).

Sual: Şu halde, insan namazı terk edebilir mi?

Cevap: İnsan namazı, ancak namaz insanı terk edince terk eder. Bu ise insanın kendi kendini terk etmesi manasına gelir. Kendini terk eden, kendini kaybeder.

Allah'ım! Salâtımızı hayatımız, hayatımızı salâtımız kıl! Âmin. ■

ما هي الصلاة؟

مصطفى إسلام أوغلو

الصلاة ليست مجرد دعاء يدعمه العمل ويرتفع إلى الله بل هي كذلك استجابة فعلية من الله لدعاء العبد.

ترجمة : مروة داغستاني بارسيك

مقدمة

يسمي الأتراك الصلاة في لغتهم «ناماظ» وهذه الكلمة دخلت اللغة التركية من الفارسية نيماظ التي تعني «العبادة» ويرجع السبب في ذلك إلى أن الوسط الذي تعلم فيه أوائل الترك الذين دخلوا الإسلام المصطلحات الإسلامية كان وسطا ثقافيا واقعا تحت تأثير اللغة الفارسية. والمقابل القرآني لكلمة ناماظ التركية هو صلاة.

إن كلمة صلاة هي وبحق كلمة متعددة المعاني سواء من حيث استخدامها اللغوي أو في القرآن الكريم حيث يقدر عدد المعاني التي تحملها هذه الكلمة بـ 18. ومن الطبيعي جدا أن يكون لها معان كثيرة فهذه الكلمة اكتسبت في كل محطة توقفت عندها عبر رحلة الزمن معان مختلفة ونعتقد أن هذا هو السبب في عدم تمكن جهابذة العلماء المتبحرين في علوم اللغة من الاتفاق حول تحديد معنى جذرها. لدى النظرة الأولى لكلمة صلاة نرى أنها مشتقة من جذر يحمل معان تبدو للوهلة الأولى غير ذات صلة ببعضها البعض لكن عند دراسة هذه الكلمة وإعادة تحليلها من جديد باستخدام الأدوات اللغوية المتوفرة تتحد كافة معان جذر الكلمة وتلتقي في معنى واحد مشترك يفيد «الدعم». فمن يدعو ويطلب الاستغفار يطلب في الحقيقة الحصول على «دعم»، والعبادة هي «الدعم» الذي يقدمه الشخص لدينه وإيمانه وسأكتفي هنا بالمرور مرور الكرام على هذا الموضوع لأننا تناولناه بالتفصيل في الدراسة اللغوية التي تجدونها في عددنا هذا تحت عنوان «رحلة معاني كلمة صلاة».

لقد استخدمت هذه الكلمة في القرآن الكريم أيضا بمعان وتوكيدات متعددة وبالتأكيد فإن أكثر معنى استخدمت فيه هو معنى الصلاة الشرعية بالإضافة إلى معان أخرى مختلفة مثل: «الدعاء والاستغفار» (التوبة 84، 103)، «العبادة» (الماعون 4)، «مكان العبادة» (الحج 40)، «الدعم» (طه 14؛ الأحزاب 43، 56؛ المائدة 12)، «الدين والتدين» (المائدة 58)، «الدعوة» (هود 87؛ المائدة 106)، «العبادة» (لقمان 31)، «التحرك بما يقتضيه هدف الخلق» (النور 41).

أطلق على الصلاة اسم صلاة لأن الإنسان يدعم بها دينه ولقد أشار النبي صلى الله عليه وسلم للمعنى الأساسي لهذه الكلمة في حديثه الشريف

«الصلاة عماد الدين، من أقامها فقد أقام الدين، ومن هدمها فقد هدم الدين». وإنه لمن اللافت صلة القربى بين كلمة «عماد» الواردة في الحديث الشريف وبين كلمة عمود التي هي أحد معاني كلمة صلاة والتي تأتي أيضا بمعنى عمود فقري.

إن تفسير كلمة صلاة بمعنى «الصلاة الشرعية» في كل مكان وردت فيه في القرآن الكريم تسبب بالكثير من مشاكل فهم المعنى وهذا أمر حتمي لأن الصلاة أسندت في القرآن الكريم إلى الله والملائكة والإنسان والمؤمن والكافر وكافة الموجودات بما فيها الطيور. ولعل أكبر دليل على ذلك الآية 56 من سورة الأحزاب التي ورد فيها ثلاثة فاعلين لفعل واحد (يصلون) هم الله والملائكة والمؤمنين وهو ما دفع لتفسير كلمة صلاة بثلاثة معان مختلفة. رغم أنه لم يستغرب إعطاء ثلاثة معان مختلفة لفعل واحد نظرا لوجود ثلاثة فاعلين، لم يؤخذ بعين الاعتبار احتمال أن تحمل كلمة صلاة ـ الواردة في آيات وأزمنة مختلفة والمسندة لفاعلين وأماكن متعددة ـ معان ومقاصد عدة. فلنأخذ على سبيل المثال الآية الرابعة من سورة الماعون التي تتحدث عن المشركين والآية 106 من سورة المائدة التي تتحدث عن غير المسلمين أيضا حيث أنه من القضايا الهامة تحديد ما إذا كانت كلمة صلاة الواردة في الآيتين المذكورتين تعني الصلاة الشرعية أم لا. كيف إذا يجب تفسير صلاة الطيور في الآية 41 من سورة النور؟ وما هي صلاة شعيب عليه السلام التي «تأمر» بالخير المشترك؟ نعتقد أن الإجابة على هذه الأسئلة وما يشابهها لا يمكن أن يتضح إلا بقبولنا أن كلمة صلاة استخدمت في القرآن الكريم بمعان مختلفة.

رموز الصلاة

الصلاة تاج كل العبادات وهي لعمري منظومة رموز لا حصر لها. رغم التعدد الكبير لتلك الرموز سنعمل بروية على تلخيص بعض الحقائق التي ترمز إليها الصلاة من خلال أركانها التالية:

1. **تكبيرة البدء:** التكبير في عبارة الله أكبر يعني الاعتراف بأن الله كبير وبأنه الأكبر والكبير الوحيد والكبير المطلق المنزه عما سواه. والمصلي عندما يطلق التكبير يضع العالم على راحتيه ويلقيه خلف ظهره فلا يبقى أمامه سوى طريق يمتد إلى ربه. هذا الطريق هو الصراط المستقيم.

2. **القيام:** يرمز لاحترام الله. والقيام هو الوقوف والانتصاب والنهوض والاستقامة وهو النصف الأول لكلمة التوحيد لا إله إلا الله إذ أنه يمثل كلمة لا إله التي تعني أنه «ليس ثمة موجود يستحق العبادة». وهو انتفاضة على الشرك والكفر والعصيان والطغيان وهذا حال كل قيام في الصلاة. ويمثل المؤمن في قيامه الجبال التي تتغذى من أعلاها والتي تتنزل عليها غمائم الرحمة وترويها.

3. **القراءة:** وهي نقل القرآن الكريم إلى الصلاة. الصلاة جسد الوحي، والوحي روح الصلاة. وما يميز القراءة عن التلاوة هو «المعنى» فالجهد الذي يبذله القارئ لفهم المعنى يحّول التلاوة إلى قراءة والهدف من ذلك أن يعيشه إذ لا يمكن للمرء عيش شيء دون فهمه. الفاتحة قلب القراءة وهي كما يقول الحديث الشريف «حوار بين الله وعبده» أي أن الفاتحة تحوّل الصلاة إلى محادثة بين الله وبين العبد لذا فإن «صلاة دون فاتحة ليست صلاة». كما يمثل القيام الجبال، تمثل القراءة غمامة الرحمة التي تغذي قلب المؤمن فالوحي رحمة وهو بيان القيام وإعلامه في ذات الوقت (بينات).

4. **الركوع:** ويعني الانحناء احتراما وهو المرحلة التي تلي احترام القيام. الركوع بشكل مجرد يعني الخضوع الاجتماعي أما في السجود فهو يعني الخضوع الفردي فهناك آية «وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ» ولكن ليس هناك آية واسجدوا مع الساجدين. إن الركوع هو وقفة بين القيام والسجود ففي الركوع يمثل العبد سائر المخلوقات الأخرى وهكذا فإن الصلاة هي بمثابة «تقرير عن الخلافة» يقدمه الإنسان بصعوده للحضرة الإلهية نيابة عن باقي الموجودات. والركوع يمثل مع السجود النصف الثاني من كلمة التوحيد «إلا الله» والذي يعني «الله وحده يستحق العبادة». والركوع ينقل الحمد إلى لغة الجسد لذا فإن العبد عندما ينهض منه يقول «سمع الله لمن حمده». وهذه العبارة قالها رسول الله صلى الله عليه وسلم عندما كان يؤم صلاة الجماعة فسمعها بدوي كان يقف خلفه للصلاة لأول مرة فبدأ يحمد الله بصوت عال وهو يقول «حمدا له حمدا جميلا أزليا مباركا، حمدا له ملئ السماوات والأرض!» ولسان حاله يقول «فلأحمد الله طالما أنه يسمعني». وعقب انتهاء الصلاة قال نبي الله صلى الله عليه وسلم «رأيت بضعة وثلاثين ملكا يبتدرونها أيهم يكتبها أول» ولقد انتقلت عبارة الحمد تلك إلى الصلاة بما فيها صلاة ذلك الأعرابي نفسه.

5. **السجود:** هو المرحلة الأخيرة وذروة الاحترام فالقلب الذي يخشع يدفع صاحبه أولا للوقوف ثم لحني الرأس ومن ثم للسجود في آخر المطاف. ويمثل السجود تواضع وعبودية الإنسان لله فعبر السجود يطرح الإنسان إنسانيته أرضا أمام الحضرة الإلهية. ولعل الحادثة التالية التي وقعت مطلع القرن العشرين في ألمانيا توضح تماما ما نود قوله هنا: أصاب حجر أحد عمال خطوط السكة الحديدية الألمانية في منطقة الجبهة (الفص الجبهي والفص الجداري) أثناء مرور قطار. بعد الحادث فقد ذلك العامل كافة صفاته الإنسانية وأصبحت حياته مجرد وجود بيولوجي. إن وضعنا جبيننا الذي يمثل إنسانيتنا على الأرض أمام الحضرة الإلهية هو دليل على شكرنا ربنا الذي ندين له بإنسانيتنا فالسجود يعني أن نكون قربانا لله والآية الكريمة التي تقول «وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب» (العلق 19) تشير إلى ذلك. إن السجود يعود بالإنسان إلى وضعيته النقية التي كان عليها في رحم أمه فوضعيه السجود أشبه ما تكون بوضعية الجنين.

6. الجلوس: يمثل نهاية الرحلة وهو الجزء الذي يكثر فيه الدعاء في الصلاة. إن الدعاء ليس "مخ العبادة" فقط بل هو مخ الصلاة أيضا والتحية التي يلقيها المصلي في نهاية صلاته تمثل نهاية رحلة المعراج فبإلقائنا السلام على كافة الموجودات يمينا وشمالا

نقول بأننا قمنا بهذا المعراج بالنيابة عنها. إن الصلاة دليل تسليمنا، والسلام والسلامة هما جائزة تسليمنا، وتسليمنا دليل إسلامنا وبإلقاء السلام نكون قد شاطرنا سائر الوجود جائزة تسليمنا.

عمر الصلاة من عمر الإنسانية

الإسلام هو الاسم الآخر للقيم الإنسانية التي لا تتغير وبهذا المعنى يكون الإسلام مساويا للإنسانية. وكما أن الإسلام هو اسم «طريق التسليم» ـ الذي هو الدين الحق لكافة الأزمنة ـ فإن الصلاة أيضا عبادة سارية في كافة الأزمان وهذا الأمر لا ينطبق عليها فقط بل يشمل الزكاة والصوم والحج وتقديم الأضاحي أيضا. قد تكون الحقيقة المعبّر عنها بكلمة صلاة تجلت بأشكال مختلفة عبر أزمان مختلفة واختبأت وراء صور متعددة إلا أن كل عبادة تستحق أن يطلق عليها اسم صلاة في الصلوات التي نؤديها تخدم في الحقيقة الغاية ذاتها.

لقد أُمِر أتباع الديانات السابقة أيضا بالصلاة (البينة 5) وتركز الآية المذكورة على معنى العبادة على وجه الخصوص. كما أُمِر جميع الأنبياء بالصلاة (الأنبياء 73) وأمر إسماعيل عليه السلام أهله بالصلاة (مريم 55) وكانت الصلاة إحدى خمسة مواثيق أخذت من بني إسرائيل (البقرة 83). وبعد التوحيد أُمِر موسى عليه السلام بالصلاة (طه 14) ووعظ لقمان ابنه بالصلاة (لقمان 17) التي كانت أيضا أحد أمرين أُمِر بهما عيسى عليه السلام (مريم 31).

لقد جرد المشركون الصلاة من معناها وهدفها وحولوها بمكائهم وتصديتهم إلى لهو ولعب (الأنفال 35) واعتبروا السجود أمرا مهينا للكرامة فكانوا يأخذون التراب من الأرض ويضعونه على جباههم عوضا عن السجود. ولقد أمر مدعي النبوة أسود العنسي الناس بترك السجود من الصلاة وكان يقول: «إن الله لا يصنع بتعفير وجوهكم وتقبيح أدباركم شيئاً».

الصلاة دعاء العبد إلى لله

من معاني الصلاة أيضا الدعاء. والدعاء يعني طلب «العون والدعم» وترجيح استخدام كلمة صلاة وليس دعاء يرجع إلى ارتباط كلمة صلاة بمعنى «إقامة الدعم» أي «استنهاضه». إن دعاء تحول إلى فعل هو دعاء تحول إلى صلاة «خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ» (التوبة 103). تشير الآية الكريمة إلى أن الصدقة التي يقدمها المؤمنون هي التي تحول دعاء النبي صلى الله عليه وسلم إلى صلاة لهم لأنهم «دعموا» دعاءهم بالفعل.

يطلب العبد من الله العون مستعينا بالصبر والصلاة عندما تحل به مصيبة (البقرة 45، 153). إننا نفهم طلب العون بالصبر فالصبر مقاومة ولكن كيف يُطلب العون بالصلاة؟ إنه يُطلب بتحويل الدعاء إلى صلاة وبعدم الإخلال بالوقفة الأساسية أمام الله. أوليست الصلاة صلاة بقدر تمثيلها لهذه الوقفة؟ لقد كانت الصلاة «ركيزة الصبر» لبني إسرائيل عندما كانوا يزرحون تحت وطأة الظلم ويقولون «لقد انتهينا يا ربنا!» (يونس 87) وكان الله يدعوهم إلى الصمود بالصلاة. كما كانت الصلاة ركيزة الصبر لمؤمني مكة أيضا وهم يخوضون صراع البقاء (النساء 77). ماذا يمكن أن يطلب شخص، يدرك أن الصلاة هي التي تبقي الإنسان حيا ومنتصبا، من الله لذريته؟ سيطلب بالتأكيد ما طلبه إبراهيم عليه السلام: الصلاة (إبراهيم 37، 40).

إن صلاة الله على العبد هي دعمه له. إن من لا تُقوّمه صلاته في الدنيا ومن لا يُقوّم صلاته في الدنيا سيقومه الله في الآخرة في النار.

عندما يتحول الدعاء إلى صلاة تتحول الصلاة إلى معراج لأن الصلاة يجب أن تكون معراج المؤمن. كل معراج يفضي إلى نزول، وكل نزول وقود لألف معراج ولهذا السبب كان التقاء الصلاة العارجة بالوحي النازل شرطا لا بد منه.

الصلاة استجابة الله للعبد

الصلاة ليست مجرد دعاء يدعمه العمل ويرتفع إلى الله بل هي كذلك استجابة فعلية من الله لدعاء العبد. فعندما يصلي العبد لله يصلي الله على العبد وصلاة الله على العبد هي رحمته له «وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (النور 56). إن الله يعد مقيمي الصلاة «تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ» (فاطر 29) والمؤمنون الذين يعملون الصالحات وينهون عن المنكر ويقيمون الصلاة ويأتون الزكاة يكون أجرهم من لدن ربهم أن «وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» (البقرة 277).

ما الذي يحصل عندما تكون استجابة الله لدعاء العبد على هذا النحو؟ تضيء بصيرة العبد وقلبه وعقله ومستقبله. ولا بد أن الحديث الشريف «وجعلت قرة عيني في الصلاة» الذي قاله الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ـ الذي نذر نفسه لدين الله وحول حياته التي قضاها في نصرة دين الله إلى «صلاة» ـ كان نابعا من إيمانه عليه والسلام بالبشارات المذكورة أعلاه وكأنه يراها رؤى العين.

الصلاة انتماء لعائلة الإيمان

«فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ» (التوبة 11). كما تدل الآية الكريمة فإن الصلاة هي العلامة الفارقة للانتساب إلى جماعة المؤمنين والآية 71 من السورة نفسها تؤكد هذه الحقيقة بوضوح. لا بد وأن المرحلة التالية بعد ذلك هي أن تكون الصلاة تحتل مكانتها بين علامات الإيمان فالآية التالية تخبرنا

عن الكيفية التي يتعين على المؤمنين تأدية صلواتهم على نحوها للوصول إلى الخلاص الأبدي: «الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ» (المؤمنون 2).

بعد توضيح هذه الصلة الوثيقة بين الصلاة وبين الإيمان والمؤمنين لن يكون عجبا التهديد بإلقاء الذين يضيعون صلواتهم في «غَيًّا» اليأس (مريم 59). وهنا تجدر الإشارة إلا أنه لا يمكن اختزال عبارة «أَضَاعُوا الصَّلَاةَ» الواردة في الآية الكريمة وتقليصها إلى معنى «ترك الصلاة» لأنه كان بوسع القرآن الكريم استخدام تلك الكلمة (ترك) لو كان يقصد ذلك. قد يسأل سائل: وهل يمكن إضاعة الصلاة دون تركها؟ أجل يمكن. فبتفريغ محتواها تُقتل العبادة ولا يبقى منها سوى جسد ومغلفات رسائل عبادة تصل الله من العبد لكن فارغة دون رسائل. هذا هو تماما إضاعة الصلاة.

يخبرنا القرآن الكريم عن حال المنافقين الذين لا يأتون الصلاة إلا وهم كسالى (التوبة 54) وهذا يشير إلى أن الصلاة ترياق للنفاق أيضا. فسبب تأدية المنافق الصلاة واضح: المراءاة. هذا ما يحدثنا به القرآن الكريم بأسلوب تقشعر له الأبدان: «إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ» (النساء 142).

الصلاة صفة المتقين

التقوى أسمى قيمة يمكن للإنسان أن يحصل عليها بإرادته وأن ينميها وهي موجودة قبل الهداية وبعدها كما نرى في الآية الثانية من سورة البقرة «**هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ**». التقوى تعني الوعي بالمسؤولية وهذا الوعي هو الذي يضع الإنسان أمام الهداية. وكما يُعتبر الإيمان بالغيب مؤشر داخلي للهداية فإن الصلاة والإنفاق يعتبران مؤشران خارجيان لها (البقرة 3). إن المتقي يرى الصلاة منبعا للفضل وبالتالي فإنه يدرك أن كافة أوامر الوحي مرتبطة ببعضها بوشائج لا تنفصم عراها. وتماما كما أن اليدين والقدمين والعينين والأذنين جميعها أجزاء في كل واحد، الصلاة أيضا جزء من كل الدين بما فيه من أوامر ونواهي قد تكون متعلقة بالعقيدة أو العبادة أو الأخلاق وعندما يُنتهك الكل تنتهك التقوى وهذه الحقيقة تحدثنا عنها الآية 177 من سورة البقرة.

الصلاة دعم

الصلاة دعاء. والدعاء دعم للشخص الذي يُدعى إليه وعندما يدعو الشخص لنفسه فهذا يعني أنه يطلب دعما. الصلاة استغفار. والاستغفار طلب الدعم من أجل العفو. الصلاة عبادة. والعبادة هي الدعم الذي يقدمه الإنسان لإيمانه. الصلاة دعوة. والدعوة هي الدعم الذي يقدمه المرء لدينه وللجنس الذي ينتمي إليه. إن صلاة الله على العبد هي دعمه له وهذا ما تخبرنا به الآية التالية: «هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ (بالوحي) الذي أنزله لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ» (الأحزاب 43). في الآية 56 من سورة الأحزاب نلحظ وجود ثلاثة فاعلين مختلفين لفعل واحد هم: الله، الملائكة والذين آمنوا. لقد راجت وجهة نظر تقلب كافة قواعد اللغة رأسا على عقب تعطي فعل يصلون الذي استخدم في موضع واحد ثلاثة معان مختلفة. إلا أن استخدام كلمة في موضع واحد يفيد معنى واحد. وهذا الحال ينطبق عندما يكون الغرض من قول كلمة هو التعبير عن معنى واحد. وهنا يجب عدم الخلط بين هذه القاعدة وتعدد المعاني فأن يكون لكلمة واحدة معان متعددة أمر مختلف عن أن تفيد كلمة معنى واحد في موضع واحد.

لا شك وأن الإقرار بأن كلمة صلاة تحمل الكثير من المعاني والإيحاءات في هذا الموضع وتفسيرها بالمعنى الذي يحملها جذرها سيكون أكثر دقة: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ/يدعمون عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ/ادعموه» (الأحزاب 56). معنى جذر كلمة صلاة هنا يعني الدعم وهو يجوز للفاعلين الثلاثة أي الله والملائكة والمؤمنين إلا أن استخدام أحد معاني كلمة صلاة مثل «الدعاء» أو «الاستغفار» أو «الرحمة» بمفرده لا يجوز للفاعلين الثلاثة. فلا يجوز القول إن «الله يدعو للنبي» أو «يقراء الصلاة» كما لا يجوز كذلك أن يُفهم بأن «المؤمن يرحم النبي». ولقد كان المخرج هنا هو إعطاء ثلاثة معان مختلفة لنفس الفعل الذي استخدم في موضع واحد باستخدام القواعد اللغوية إلى أقصى الحدود. في الواقع رغم أن الصلاة في الآية الكريمة تعود على ثلاثة فاعلين إلا أن السلام يعود على الذين آمنوا فقط وفي هذه الحالة يُستبعد احتمال أن يحمل فعل واحد ثلاثة معان مختلفة في موضع واحد. ولأن الآية الكريمة تفسر في إطار متعلق بالصلاة فإن بعض مترجمي القرآن للغة التركية قد أعطوا فعل يصلون معان مثل يقرؤون الصلوات أو يتلون الصلوات. على حين أن الصلاة على النبي صلى الله عليه وسلم أمر متعلق بأحكام السنة والسنة التي يقوم بها كل مؤمن في آخر صلاته هي هذه السنة بعينها.

الصلاة التي أُمِر بها موسى عليه السلام عند بداية تلقيه الوحي في وادي طوى يجب فهمها أيضا في إطار أنها استخدمت للتأكيد على معنى «ادعم وأبذل الجهد»: «فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي/ادعم وابذل جهد» (طه 14).

قيمة الصلاة بإقامتها

الصلاة تقام. والمواضع التي يرد فيها الأمر بالصلاة بشكل منفرد نادرة ولا يرد الأمر على الأغلب «بأداء الصلاة» وإنما بـ «إقامتها». ومن اللافت أن الآيات التي تأمر بأداء الصلاة تخاطب الذين لا يؤدون الصلاة أما التي تأمر بإقامة الصلاة فتخاطب المؤمنين الذين يقيمون الصلاة. إن إقامة شيء ما يعني القيام به بشكل صحيح وقوي وإعطاءه حقه وبالأساس فإن كلمة إقامة تعني «تقويم وإنهاض» وهي تستخدم للقيم التي تقع أرضا وتفقد موقعها عندما لا تُستنهض وهذا حال الصلاة. إن صلاة تُقام تقوّم صاحبها والمشكلة ليست فقط مشكلة عدم تأدية الصلاة بل هي مشكلة عدم إقامة

الصلاة التي تتم تأديتها. والقرآن الكريم يلفت النظر ضمنيا إلى هذه المشكلة في كل موضع يتحدث فيه عن إقامة الصلاة.

الصلاة المقامة تقي صاحبها النار، أما الصلاة غير المقامة فتقوّم صاحبها في النار. إن أحد معاني جذر كلمة صلاة (ص- ل- ى) هو «النار» لا بد وأن الكلمة أخذت معناها الثانوي هذا بسبب الصلة الوثيقة بين الحطب الذي يصطلي بالنار وبين النار. فكلمة صلاة الواردة في عبارة سيصلى نارا ترجع للجذر ذاته ولقد جاءت كلمة نار في العبارة المذكورة بشكل منفصل كمفعول به مما يؤكد هذه النتيجة. فيما يتعلق بجذر كلمة صلاة الوارد في العبارة النموذجية التالية: صليت العود بالنار فهي تعني هنا «قوّمت العودة بشويه في النار» وهي عبارة تحمل مغزى كبيرا. انطلاقا من معنى جذر الكلمة يمكننا هنا استخلاص النتيجة المعبرة التالية: إن من لا تُقوّمه صلاته في الدنيا ومن لا يُقوّم صلاته في الدنيا سيقومه الله في الآخرة في النار.

تخبرنا سورة الماعون عن نموذج من المشركين لا يقيمون الصلاة رغم أدائهم لها... وخصائص هذا النوع هي كما يرد في السورة الكريمة: 1) الذين يكذبون بالدين. 2) الذين يدعون اليتيم. 3) الذين لا يحضون على طعام المسكين. 4) الذين هم عن صلاتهم ساهون. 5) الذين هم يراءون. 6) الذين يمنعون الماعون. ويمحق القرآن الكريم هذا النوع من الأشخاص الذين عدد صفاتهم بقوله: «فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ» (الماعون 4).

إذا فإن إقامة الصلاة لا تتضمن فقط مراعاة حقوق الله بل تشتمل كذلك على مراعاة حقوق العباد. وخلاصة القول إن صلاة مقامة تكسب الجنة وعكس ذلك هو تفريغ الصلاة من معناها كما فعل بنو إسرائيل المتهودين (البقرة 43، 83، 110؛ النساء 162).

الصلاة عبودية دائمة

الإنسان عبد. والعبودية دائمة. والصلاة أيضا دائمة لأنها وقفة العبد الأساسية أمام ربه والعبد لا يتخلى عن عبوديته حتى في أوقات الخطر: «فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا (أدوا الصلاة)» (البقرة 239). لا يمكن ترك العبودية حتى في زمن الحرب وإن كان هناك احتمال وقوع اشتباك حاد فيمكن حينها قصر الصلاة إلى ركعة واحدة وتقوم طائفة مع أسلحتها بإقامة الصلاة بالتناوب (النساء 101-102). هذه التعليمات القرآنية تقودنا إلى الحقيقة التالية: حتى الخوف على الحياة لا يمكن له أن يحيد العبد الصادق عن عبادته لله.

الصلاة دعوة

لعل أفضل مثال على كون الصلاة دعوة هو مثال شعيب عليه السلام الذي سأله قومه المنكرون: «قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ» (هود 87). لقد كانت صلاة شعيب عليه السلام دعوة مؤثرة لدرجة أن قومه كانوا يرون في هذا النوع من الصلاة أكبر عائق يحول دون شركهم ودنيويتهم.

وكلنا يعرف كيف حوّل أبو بكر الصديق رضي الله عنه صلاته إلى دعوة أثارت حفيظة مشركي مكة فعمدوا إلى شكاية الأشخاص الذين كانوا يقعون تحت تأثير الآيات الكريمة التي يتلوها أثناء صلاته إلى ابن دغنة. كما تحولت صلاة عمار بن ياسر أيضا إلى دعوة دفعت مشركي مكة ـ الذين لاحظوا تأثر الناس بالصلاة التي كان يقيمها في فناء منزله ـ لشكايته إلى أبي جهل الذي أعطاه الأمان فكانوا سببا في تعذيبه.

ولعل أجمل الكلمات التي تعبر عن صفة الدعوة في الصلاة هي تلك التي قالها المستشرق الفرنسي المعروف بكونه من الشخصيات المعادية للإسلام أرنست رينان: «لم تطأ قدماي مسجدا قط إلا وهزني الخشوع، بل لعلي شعرت بالحسرة لأني لست مسلما».

الصلاة كفارة

يسمي القرآن الكريم طلب مقابلة الرسول صلى الله عليه وسلم بشكل خاص بـ "النجوى" ولقد كان بعض الأشخاص يستغلون ذلك ويشغلون الرسول الكريم بلا داع لذا ولكي يستبعد الله أولئك المستغلين أمر بتقديم "صدقة اللقاء الخاص". وخلال فترة وجيزة سد الطريق أمام المستغلين وبالطبع رُفع حكم الصدقة بعد تحقق الغرض منها والآية التي تنقل إلينا هذه الحادثة تقدم لنا الصلاة ككفارة بعد إلغاء حكم تلك الصدقة: "أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ (مع الرسول) صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ" (المجادلة 13).

كما تخبرنا سورة المزمل أيضا عن خاصية الصلاة ككفارة حيث أن الصلاة ترد فيها كأحد ثلاثة أوامر جاءت عقب تخفيف العبادة في الليل (المزمل 20).

الصلاة جملة عبادات

الصلاة جامعة. وهي بخاصيتها تلك تحيط بكافة الجوانب العملية للدين ويمكننا أن نلخص هذه الخاصية في أربع نقاط أساسية على النحو التالي:

1. الصلاة تجمع بداخلها العبادات: لأن الكثير من العبادات التي أمر بها القرآن بشكل منفصل قد جمعت في الصلاة مثل التكبير (كبروه)، الترتيل (رتل)، القيام (أقم)، العبادة (واعبد)، الدعاء (ادعوني)، التسبيح (سبح)، الذكر (فذكروني)، القراءة (فاقرءوا)، الركوع (واركعوا)، السجود (فاسجد)، الشكر (أن اشكر لي).

2. الصلاة تجمع المؤمنين: لأنها تحتل المرتبة الأولى في إنشاء الجماعة في الإسلام. ولقد أطلق على صلاة الجمعة هذا الاسم لأنها تجمع المؤمنين.

3. الصلاة تجمع المؤمنين في مكان واحد: لقد أخذ الجامع اسمه لأنه يجمع بين حناياه المؤمنين. ولقد كان الجامع أول مؤسسة في

الإسلام وعند قدوم النبي صلى الله عليه وسلم إلى المدينة كان أول ما قام به إنشاء مسجد حتى قبل بناء منزل لنفسه. ولعب الجامع في البداية دور المدرسة والتكية والزاوية في آن معا ولكن مع مرور الوقت انفصلت هذه المؤسسات عن الجامع لتصبح كل منها مؤسسة بحد ذاتها.

4. الصلاة تجمع جوانب الحياة المشتتة: إن الصلاة هي أحد أشكال الانسجام الكوني المتحول إلى عبادة. والانسجام عنصر أساسي أما عدم الانسجام فهو فوضى والفوضى نظام الشيطان. إن الصلاة ـ التي تمثل حالة الانسجام الكوني المتحول إلى عبادة ـ لا تؤلف فقط بين جوانب الحياة القريبة من بعضها بل تجمع وتلملم شمل جوانب الحياة البعيدة عن كل البعد بعضها البعض. فهي مثلا عنصر جامع في الأعياد التي تبلغ فيها السعادة قمتها، وفي الجنازات الذي يصل فيه الحزن ذروته. والجانب المشترك بين صلاة العيد وصلاة الجنازة هي التكبيرات المزادة في كليهما. إن الصلاة تعلمنا أن نقول الله أكبر في أسعد لحظاتنا وفي أكثرها حزنا وهي تحول دون تشتت الإنسان وابتعاده عن الله في لحظة الفرح وفي لحظة الحزن كما تجمع مشاعر وأفكار وتصرفات الإنسان لتقدمه حيا متحدا في حضرة الواحد.

الصلاة حديث مع الله

الصلاة حضور الموعد الإلهي وإقامة جسر تواصل مع الله وبعبارة أخرى إن الصلاة هي محادثة الرحمن فالإنسان يحادث ربه من خلال الآيات القرآنية التي يتلوها أثناء صلاته. ولقد ذكر النبي صلى الله عليه وسلم في قراءته الخاصة لفاتحة الكتاب بأنها حوار بين الله وبين الإنسان في الحديث التالي:

عندما يقول العبد «الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»، يقول الله:

- لقد حمدني عبدي.

عندما يقول العبد "الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ"، يقول الله:

- لقد أثنى علي عبدي.

وهنا يجب إعادة فهم الآيات الأولى من سورة المزمل على ضوء هذا الحديث الشريف: "يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ (النبي) (1) قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا (2) نِصْفَهُ أَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا (لا فرق) (3) أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا (4) إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا (5) إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا (6)" (المزمل 1 – 6).

لعل أعظم جانب في الصلاة هو كونها ـ وبشهادة القرآن الكريم ـ ذكر الله: "وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى (الإنسان) عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ" (العنكبوت 45).

"ذكر الله". إنها عبارة تضم بين جنحيها معنيان متداخلان ببعضهما البعض: "ذكر (العبد) لله" و "ذكر (الله) للعبد". إن كل محادثة تقتضي وجود طرفين. في صلاته يذكر الإنسان الله. وعندما يذكر الله الإنسان يلقى الإنسان الصلاة، ومن يلقى الصلاة يلقى السجود، ومن يلقى السجود يقترب إلى الله تعالى (العلق 19).

الصلاة معرفة هدف الخلق

المعنى والهدف هما القانون الأساسي للخلق فما من شيء خلق عبثا دون هدف، وتحرك المخلوق وفق هدف الخلق هو صلاة ذلك المخلوق. تحدثنا الآية الكريمة التالية عن صلاة الطيور: «أَلَمْ تَرَ (أيها الإنسان) أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ» (النور 41).

ما يرد في الآية السابقة كصلاة يطالعنا في الآية التالية كتسبيح: «تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ» (الإسراء 44).

الصلاة طهارة

الصلاة هي التطهر بكل أنواعه وكما قال شاه ولي الله الدهلوي إن الدين طهارة من أوله حتى آخره. فالإيمان يطهر القلب، والإسلام يطهر قرارة النفس، والصلاة تطهر الحياة، والزكاة يطهر المال، والصيام يطهر البدن... وشرط الصلاة الوضوء يطهر الأعضاء والصلاة بذاتها تزكية للنفس ولقد شبه رسول الله صلى الله عليه وسلم حال المؤمن المصلي بمن يغتسل خمس مرات في النهر.

النتيجة

سؤال: هل تُقيمنا الصلاة عندما نقيمها؟

الجواب: بالتأكيد! إذا ما أقمنا الصلاة بكل جوانبها الواردة في القرآن الكريم فإن الصلاة تقيمنا عند ذلك وعندما تقيمنا الصلاة نصبح عبادة مقبولة ويصبح وجودنا صلاة، ووجودنا هذا يعني أن نكون «دعما» لله ولدينه ومن يدعم الله ودينه يدعمه الله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» (محمد 7).

سؤال: إذا هل يمكن للإنسان ترك الصلاة؟

الجواب: لا يستطيع الإنسان ترك الصلاة إلا عندما تتركه هي وهذا يعني ترك الإنسان لذاته، ومن يترك ذاته يكون قد خسرها خسرانا مبينا.

إلهي! اجعل صلاتنا حياتنا وحياتنا صلاتنا! آمين.

Namaz Vakitleri ve Biz

AHMET COŞKUN

İKİNDİ NAMAZI VAKTİNDE GÜZ MEVSİMİNİ, İNSANIN İHTİYARLIK ZAMANINI, ÂHİR ZAMAN PEYGAMBERİ PEYGAMBER'İMİZİN (S) SAADET ASRINI VE BUNLARDAKİ İLÂHÎ FEYİZLERİ HATIRLAMAMIZ GEREKİR.

Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi

Ahmet Haşim'in *Gurabahâne-i Laklakan* adlı eserindeki *"Müslüman Saati"* yazısı çok dikkatimi çekti. Bu yazı dolayısıyla, namazların beş vakte tahsisinin hikmetlerini düşündüm. Bundan bahsetmeden önce, bu meşhur edibimizin bahsi geçen yazısından bazı cümleler nakledeceğim.

"Saatten kastımız zamanı ölçen alet değil, fakat bizzat zamandır. Eskiden kendimize göre yaşayışımız, düşünüşümüz, giyinişimiz ve kendimize göre dinden, ananeden hayat alan bir zevkimiz olduğu gibi, bu hayat üslûbuna göre de "saat"lerimiz ve "gün"lerimiz vardı. Müslümanın gününün başlangıcını, şafağın parıltıları, sonunu akşamın ışıkları tayin ederdi.(…) Hâlbuki fecir saati, Müslüman için rüyasız bir uykunun sonu ve yıkanma, ibadet, neşe ve ümidin başlangıcıdır. Müslüman yüzü, kuş sesleri ve çiçek kokuları gibi fecrin en güzel tecellilerindendir. Kubbe ve minareleri, o alaca saatte görmemiş olan gözler, taşa en ilahî mânayı veren o akılları hayrette bırakan mimariyi anlamış değillerdir. Şimdi heyhat, eski "saat"le beraber akşam da, fecir de bitti. Birçoklarımız için fecir, artık gecedir. Ve birçoklarımızı güneş, yeni ve acayip bir uykunun ateşlerinden, eller kilitli, ağız çarpılmış, bacaklar bozuk çarşaflara dolaşmış, kıvranırken buluyor. Artık geç uyanıyoruz. Çünkü hayatımıza sokulan yeni ve fena günün eşiğinde çömelmiş, kin, arzu, hırs ve haset sürülerinin bizi ateş saçan gözlerle beklediğini biliyoruz.."

Namaz vakitleri ise birçok ilâhî sırları hatırlatmak ve ilham etmek için beş ayrı vakte tahsis edilmiştir. Her vaktin ayrı ayrı düşündürdüğü birçok ibretli şeyler vardır. Merhum Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı,

bu konuda şunları yazıyor: "Sabah vakti, hayatın inkişaf zamanıdır, ilâhî nurun yayıldığı bir andır; maişet kapılarının açıldığı, rızıkların dağıtıldığı bu kıymetli feyz ü bereket zamanında huzura durmak ne büyük kulluk tezahürüdür. İkindi vakti ise günün derlenip toparlandığı ve gurûb sarılıklarının aksettiği bir zaman olmakla, fâni hayatın ebedî bir ölüm gurûbu karşısında nasıl sararacağını hatırlatması cihetiyle pek ibretli ve düşündürücüdür. Öteki namaz vakitlerinin de ayrı kıymetleri ve düşündürücü vasıfları vardır" (Hutbeler'inden).

Sabah namazı vakti, ayrıca bize ilkbaharı, insanın ana rahmine düştüğü zamanı, dünyanın yaratılış başlangıcını ve bu hadiseler esnasındaki ilâhî işleri hatırlatmaktadır.

Öğle vakti, yaz mevsimini, gençliğin olgunluk zamanını, dünyanın yaratılışından sonra insanın yaratıldığı zamanı hatırlatacak bir vakittir.

İkindi namazı vaktinde, güz mevsimini, insanın ihtiyarlık zamanını, âhir zaman peygamberi Peygamber'imizin (s) saadet asrını ve bunlardaki ilâhî feyizleri hatırlamamız gerekir.

Akşam namazı vakti ise güz mevsiminin sonunu, bu münasebetle birçok canlıların hayatlarının sona ermesini, insanın vefatı zamanını ve dünyanın sonunda kıyamet hadisesiyle varlığın son bulmasını hatırlatır.

Yatsı vakti, imtihan dünyası olan dünyamızın bütün bütüne kapanacağını, sona ereceğini sezdirir. Gece vakti ise kabir hayatını düşündürür ve insanın Cenab-ı Hakk'ın rahmetine ne kadar muhtaç olduğunu hatırlatır. Bu münasebetle gece karanlığında yataktan, tatlı uykudan uyanıp teheccüd namazı kılmanın, gece ibadeti yapmanın ve Kur'an-ı Kerim okumanın kabir hayatında insana en büyük sermaye, en büyük arkadaş, en büyük yoldaş olacağına işaret eder.

Ertesi sabah ise, kıyamet sabahını düşündürmelidir. Nasıl ki, her gecenin bir sabahı, her kışın bir baharı zaruri olarak geliyorsa, varlık âleminin yok olacağı ve bundan sonra tekrar canlanıp yeniden daha renkli, daha güzel bir hayatın başlayacağı muhakkaktır. Buna göre bu vakitleri gafletle değil, işte bu düşünceler içinde geçirmeliyiz ki, namazların beş vakte tahsisindeki hikmete uygun hareket etmiş olalım ve namazlardan matlup olan ibret ve tefekkür dersimizi alalım; namazların feyzine nail olalım. Rabb'im, cümlemizi ibadet feyiz ve bereketiyle huzurlu bir hayat süren kullarından eylesin (Âmin).

Namaz vakitleriyle ilgili olarak Hak veya halk şairlerimizin, halkın duygularına tercüman olacak atasözü gibi söylenen güzel mısraları vardır:

"*Yatma seherde*

Uğrarsın derde." (Yunus Emre)

Şair Sümmani'nin, namazını kılmayan bir kimsenin kâtip meleklerinin mücadelelerini tasviri çok enteresandır:

"Bir kimse sabah namazını kılmayınca, meleklerden biri günahları yazmakla görevli olan diğer meleğe yalvarır ve günahını yazmaya engel olmaya çalışır, 'Belki öğle namazını kılar, bekleyelim' der. Ve bunu her namaz vaktinde yapar, nihayet o kimse yatsıyı da kılmayınca, artık günahın yazılmasına engel olamaz, 'O kendisini cennete değil de cehenneme lâyık görmüşse biz ne yapabiliriz' der."

Bütün mesele namazı zorunlu bir görevmiş gibi telakki etmekten kurtulup; içimizden gelerek, can atarak, huşû içinde kılmaktır. Her vitir namazında okuduğumuz Kunut duasında "ve nahfidu" derken de bu manayı ifadeye çalışıyoruz. Kur'an-ı Kerim'de Nisa Sûresi'nin 46. âyetinde bildirildiğine göre Ehl-i Kitap "Dinledik, duyduk, fakat isyan ettik" demişlerdi. Yine aynı sûrenin 146. âyetinde, münafıkların namaza tembel tembel kalktıkları belirtilmektedir. Demek ki bizim Peygamber'imizin (s) bağlılarının şiarı, içlerinden gelerek, can atarak ve huşû içinde ibadet yapmaktır.

Cenab-ı Hak'tan, inşallah bizleri de bu üstün ibadet derecesine ulaştırmasını dileyelim. ■

NAMAZ

-ANLAMI, AMACI, GEREKÇESİ, GEREKLERİ ve YERİ-

MURAT SÜLÜN

HER TÜR EYLEMİN; TUTUM VE DAVRANIŞIN KÖKÜ, KALPTEKİ BİR İNANIŞ VE DÜŞÜNÜŞTÜR. İŞTE, KİŞİYİ SALÂTA MOTİVE EDEN SÂİK DE KALBİNDEKİ İTTİKÂ VE TASDÎKTİR.

GİRİŞ

Namaz kelimesi dilimize Farsça 'nemâz'dan iktibas edilmiştir. İslâm kültürü Türkler'e İran kanalıyla intikal ettiği içindir ki, dinî terimlerin çoğu Türkçe'ye Farsça'dan girmiştir. Biz konuyu elbette - Kur'anî bir kelime olan - salât çerçevesinde ele alacağız. 'Salât'ın kavramsal çerçevesini çizip Kur'an'ın namaza bakışını netleştirdikten sonra, konuya Fıkhî, Tasavvufî ve Kelâmî yaklaşımlara değineceğiz.

Kur'an'da, namazla alâkalı tüm hususları ele alan bir salât sûresi bulunmadığı için, Kur'an'daki salât algısını araştıran kişi; salât ve türevlerini incelemek, ancak bununla yetinmeyip konuyu hem *lâfız* hem kavram hem de terim olarak ayrı ayrı ele almak durumundadır. Ek olarak; salâtın, aynı kavramsal çerçevedeki diğer kavramlarla ilişkisi, yani hangi kelimelerle eş-anlamlı, hangi kelimelerle zıt-anlamlı kullanıldığı da irdelendiği takdirde, kavram daha net anlaşılacak; Kur'an'da salâta hangi anlamın yüklenmiş olduğu ortaya çıkacaktır.

I. SALÂT LÂFZI

1.1. KÖK ANLAMI

Dilcilerin çoğuna göre salât; dua, bereket/kutsallık atfetme ve şânını yüceltme anlamındadır. Bazı dilcilere göre ise, salât; *sılâ*'

(صلاء) kökünden gelmektedir. Buna göre, kişi bu ibadeti sayesinde kendisini Allah'ın cayır cayır yanan ateşinden (sılâ) kurtarmış olmaktadır (el-Isfahanî, Müfredât, "salâ" md., s. 285). Zemahşerî'ye (ö.538/1143) göre, sallâ (صَلَّى) fiilinin 'gerçek' anlamı, iki 'salv'i oynatmak, hareket ettirmektir. - Salv, uyluk kemiği demektir. - Çünkü namaz kılan kişi, rükû ve secde ettiği sırada uyluk kemiklerini hareket ettirmektedir… Dua eden kişiye 'musallî (namaz kılan)' denmesi, namaz kılanların rükû ve secde esnasında sahip oldukları huşû ile dua edenlerin huşûları arasındaki benzerlikten dolayıdır (*Keşşâf,* Bakara 2/3 hk.). Kurtubî'nin (ö. 671/1272) ikinci sırada verdiği şu görüş de ilgi çekicidir: Salât; s-l-v - kökünden gelmektedir. Salev, belin ortasında bulunan bir damar olup kuyruk sokumunda çatallanır/ikiye ayrılır ve onu içine alıp korur. Bir at başka bir at tarafından geçildiği zaman (geride kalan at için) kullanılan 'musallî' kelimesi de bundan alınmıştır; çünkü varış çizgisine geldiğinde, başı, öndekinin iki kalçası hizasında bulunmaktadır. İşte, salât; 'salev'den türemiştir; ya imanın peşinden ikinci sırada geldiği için ya da rükû esnasında kişinin uyluk kemikleri eğildiği için… (Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkâmi'l-Kur'ân, nşr. Hişâm Semîr el-Buhari, Beyrut 1995, s. 168-169)

1.2. KUR'AN'DAKİ KULLANIMI

Salât kelimesinin Arapça menşe'li olmadığı yönünde de çeşitli görüşler bulunmaktadır. Aslında sadece salât değil, melek, cehennem gibi en temel kavramlarımız bile eski din dillerinden ödünç alınmıştır. Önemli olan, dolaşımdaki mevcut kelimeye Kur'an'da ne mana yüklendiğidir; kelimelerin orijinal "İslâm icadı" olması gerekmez…

Kur'an'da; insanların yanı sıra, yüce Allah'a, meleklere, Hz. Peygamber'e, Hz. Şuayb'a, müminlere, müşriklere; hâsılı, - sıra sıra dizilen kuşlar özellikle belirtilerek - göklerde ve yerde kim / ne varsa, hepsine salât isnat edildiği görülmektedir. Yüce Allah'a isnat edildiğinde "mübarek kılma, af ve bağışlama" anlamına gelen salât; melâike-i kirâma ve Hz. Peygamber'e isnat edildiğinde "başkası nâmına hayır dua etmek"; müminlere isnat edildiğinde, "kendi nâmına dua etmek", varlığa isnat edildiğinde ise "var oluşunun gereğini yerine getirmek" anlamına gelmektedir. Son şıkta 'salât', 'tesbîh' ile birlikte kullanılmıştır; dolayısıyla, ilgili âyetteki "Her varlık kendi salât ve tesbîhini bilir" (Nur 24/41) ifadesi, varlık âlemindekilerin "bizim duyumsamadığımız bir şekilde Allah'ı tesbîh etmeleri" (İsra 17/44) olgusunu çağrıştırmaktadır ki, bu olgu Kur'an kavramlarından secde ve teshîr ile de anlam yakınlığına sahiptir. Yani bütün varlıklar; Allah'a ibadet etsinler diye var edilmişler, teshîr edilmişlerdir. Varlık âlemindekiler de - insan hariç - Allah'ı tesbîh etmekte / O'na salât etmekte / O'na teslimiyet göstermekte / O'na secde etmektedir. Yani, *salât*, Allah-insan ilişkisinde *iman*dan sonra en önemli anahtar kavramdır. Nitekim ilgili yerlere baktığımızda, görüyoruz ki;

> EHL-İ SÜNNET, KENDİNİ MÜSLÜMAN OLARAK TANIMLAYAN VE KIBLEYE DÖNEREK NAMAZ KILMAYI KABUL EDEN HİÇ KİMSEYİ TEKFÎR ETMEZ. KÂFİR OLAN, NAMAZI TERK ETMEYİ HELÂL GÖREN YA DA FARZİYETİNİ İNKÂR EDENDİR.

- Salât; peygamberlere vahyen emredilen 2 ilkeden biridir (Enbiya 21/73).

- Salât; İsmail Aleyhisselâm'ın ehline emrettiği 2 ilkeden biridir (Meryem 19/55).

- Salât; Musa Aleyhisselâm'a Tûr-i Sînâ'da tevhidle birlikte vahyedilen 2. emirdir (TaHa 20/14).

- Salât; İsa Aleyhisselâm'ın memur olduğu 2 ilkeden biridir (Meryem 19/31).

- Salât; Hz. Peygamber'in insanlara iletmesi istenen 2 emirden biridir (İbrahim 14/31).

- Salât; kişiyi felâha erdirecek 2 amelden biridir (A'lâ 87/15).

- Salât; Hz. Peygamber'in uyarılarından yararlanabilecek kişilerin -âhirete iman' (En'âm 6/92)- ve - 'gayba iman' (Fâtır 35/18) ile birlikte- 2 temel özelliğinden biridir.

- Salât; isti'âne ederken başvurulacak 2 amelden biridir (Bakara 2/45, 153).

- Salât; İbrahim Aleyhisselâm'ın, yüce Allah'tan, kendisi ve nesli için niyaz ettiği 2-3 özellikten biridir (İbrahim 14/37, 40).

- Salât; din mensuplarına emredilen 3 hususstan biridir (Beyyine 98/5).

- Salât; Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara emredilen 3 hususstan biridir (En'âm 6/71-72).

- Salât; Kur'ân kılavuzluğundan yararlanabilecek, ilâhî müjdeye mazhar müminlerin 3 temel özelliğinden biridir (Neml 27/2-3).

- Salât; rabbanî yöneticilerin 3 temel özelliğinden biridir (Nur 24/41, 56).

- Salât; ilahî kılavuzluktan yararlanarak felâha erebilecek, Kur'ânî rahmete mazhar muhsinlerin 3 temel özelliğinden biridir (Lokman 31/3-4).

- Salât; Allah'ın merhametle muamele edeceği kişilerin 3 özelliğinden biridir (A'raf 7/156).

- Salât; ticaret ve alış-verişin Allah erlerini alıkoyamayacağı 3 temel özellikten biridir (Nur 24/37).

- Salât; Hazret-i Peygamber'le görüşme yapmadan evvel sadaka verme emri hafifletildiğinde, ilgili kimselere emredilen 3 hususstan biridir (Mücadile 59/13).

- Salât; Müşriklerin gerçekten imana geldiğinin 3 göstergesinden biridir (Tevbe 9/5, 11).

- Salât; gece ibadetinin hafifletilmesine bağlı olarak emredilen 3 hususstan biridir (Müzzemmil 73/20).

- Salât; müslimlerin memur olduğu 3 (cihâd ile birlikte 4) temel ilkeden biridir (Hac 22/78).

- Salât; Lokman Hekim'in, oğluna verdiği 4 öğüdün başında gelmektedir (Lokman 31/17).

- Salât; İsrailoğulları'ndan alınan 5 'söz'den biridir (Bakara 2/83).

- Salât; müminlerin 5 temel özelliğinden biridir (Tevbe 9/71).

- Salât; Kur'an kılavuzluğundan yararlanarak felâha erecek müttakîlerin 5 temel özelliğinden biridir (Bakara 2/2-5).

- Salât; Peygamber hanımlarına emredilen 5 hususstan biridir (Ahzap 33/33).

- Salât; felâha eren müminlerin 6 temel özelliğinden 2'si salât ile alâkalıdır (Mü'minûn 23/1-11).

- Salât; dindarlık ve erdem vasfına (birr) sahip olanların 6 özelliğinden biridir (Bakara 2/177).

- Salât; -İsrailoğulları bağlamında zikredilmekle birlikte- yüce Allah'ın bir insanla 'beraber' olmasının 4 şartından biri ve birincisidir (A'râf 7/12).

- Salât; Firavun'un ağır baskısı altındaki İsrailoğulları'na din nâmına emredilen tek

husus ikâme-i salâttır (Yunus 10/87). Nitekim Müslümanlara da Medine devrinin başlarında; "Şimdilik savaşı temenni etmeyin; 'salâtı ikâme etmek (ve 'vererek' benliğinizi arındırmak) suretiyle' yüce Allah'la ve birbirinizle irtibatınızı sağlamlaştırmaya çalışın; örgütlenin…" (Nisa 4/77) buyrulmuştur.

Öte yandan,

- Salât; din mensuplarının; dinin özünden uzaklaşmaları 'salâtı zâyi' etme' (Meryem 19/59) ve 'salâtın anlamından bîhaber olma' (Mâ'ûn 107/5) kavramları ile ifade edilir.

-Salâta tembel tembel gelmek (Tevbe 9/54) ya da kalkmak - ki o da, Allah'ı hatırına getirmeksizin sırf insanlara gösteriş içindir- (Nisa 4/142) münafığın özelliklerinden biridir.

II. SALÂT KAVRAMI

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Salâtın kavramsal çerçevesini çizerken; (i) *zikr, tekbîr, tesbîh/tenzîh, hamdüsenâ, şükr, tefekkür, dua, isti'âne, tazarrû (yakarış), kıyâm, kırâat, rükû, secde, teşehhüd, kunût, huşû, abdest, ezan / nidâ, kıble, mescid, musallâ* gibi kelimelere ilâveten; (ii) *gaflet, sehv, şirk, küfr, mâsivâya dua, mâsivâya yakarma, mâsivâdan istimdât, mâsivâ önünde eğilme, istikbâr, tuğyân, isyân ve rucz* (pislik) gibi kavramları da dikkate almak gerekir. Çünkü ikinci gruptakiler 'namazsızlık' ya da 'salâtı zâyi' etme'nin ne demek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre; bir insan ilk gruptaki kavramların tersini yapıyorsa, yani;

- Allah'tan başkasına yalvarıp yakarıyor ve ciddi/önemli durumlarda onlardan medet umuyorsa, kişiliğini kaybederek onların önünde eğiliyorsa, yerlere kapanıyorsa,

- Allah'ı yüceltmesi gerekirken birilerini putlaştırıyor, birtakım kavramları kutsallaştırıyorsa; 'kırılmaz/aşınmaz' birtakım ikon ve idolleri varsa,

- Allah'a minnettar kalacağına O'na nankörlük ediyorsa,

- Allah'ı daima hatırında tutması gerekirken, gerek O'ndan gerekse O'nun dininden; emir-yasak ve tavsiyelerinden gâfilse; bunlara bîgâne/ kayıtsız/ ilgisiz kalıyorsa,

- Kendisini O'nun dinini; emir-yasak ve tavsiyelerini kabul edemeyecek kadar yüksek/büyük/ileri görüyorsa,

- O'nun dinine; emir-yasak ve tavsiyelerine açıkça veya gizliden karşı çıkıyorsa,

- Maddi-manevî pisliklerden arınmıyorsa,

- Allah'a yönelmesi gerekirken; kıblesi Beytullah/ Kâbe iken kalkıp da tüm varlığını Paris'e, Washington'a ya da Moskova'ya yöneltmişse,

- Yahudi ve Hıristiyan dinlerinden tamamen bağımsız; dosdoğru bir yol (sırât-ı müstakîm) üzere gitme kararlılığını sürekli bileylemesi gerekirken, İslâm dışı din, ideoloji ve dünya görüşlerine "inanıyor"sa… **namazsız demektir**; musallî değildir… Namazla ilgili olarak tekfîr edilecek birileri varsa, bunlardır.

> "TERK-İ AMEL İKİ TÜRLÜDÜR: BİRİSİ TERK-İ CÜZ'Î, DİĞERİ TERK-İ KÜLLÎDİR. YANİ BİRİ TERK, BİRİ DE TERKİ İ'TİYAD ETMEKTİR. TERK-İ CÜZ'Î KÜFÜR OLMAYABİLİR…" (ELMALILI)

2.2. NAMAZ 'MUSALLÎ'NİN YAPTIĞIDIR

Ma'âric Sûresi'nde (70/19-35), musallî[n] kelimesi zikredildikten sonra onu tanımlar mahiyette birtakım sıfatlar sıralanmıştır ki ilgili âyetlere göre; "Bir hayır elde ettiğinde

onu ihtiyaç sahiplerinden esirgeyen, başına bir felâket geldiğinde ise ah u vâh edip duran aç gözlü, bencil, cimri" insan karakterinden uzak olanlar sadece 'musallî'lerdir; yani 'salât'ında daimî olan ve 'salât'larını son derece dikkatli ifa eden kişilerdir. Bunlar;

-Salât esnasındaki hassasiyet ve dikkatlerine ek olarak salâtlarını savsaklamayan;

-Kendi mallarından, yoksula da yoksuna da hak tanıyabilen;

-Hesap gününü tasdîk eden;

-Rab'lerinin azabından endişe eden, ondan yana kendilerini asla garantide görmeyen;

-Irz ve namuslarını koruyan;

-Şahitliği dürüst yapan kişilerdir.

Bu pasaj, salât kelimesinin "hayatın tümünü kapsayan dindarlık" anlamına geldiğini göstermektedir. Nitekim aynı sıfatlar Mü'minûn Sûresi'nin girişinde bu sefer de "mümin"lerin sıfatı olarak zikredilmiş; Müddessir Sûresi'nde ise Cehennemlikleri o Kavurucu Ateş'e, *"musallî"lerden olmamalarının; yoksulu gözetmemelerinin ve ölüm gelip çatınc*aya kadar hesap gününü tekzip etmelerinin soktuğu belirtilmiştir (74/43-47).

Böylece, Kur'an'da önemle üzerinde durulan "salâtın ikâme edilmesi" tabiri de yerine oturmaktadır.

2.3. SALÂTIN İKÂME EDİLMESİ

Kur'an'da salât kelimesi *vasıyyet / îsâ, emr, kazâ, huşû', muhâfaza, devâm, sabr / ıstıbâr, yaklaşmak*, *kısaltmak* yardımcı fiilleriyle de kullanılmış olmakla birlikte, genelde ikâme kökünden "doğrultmak, dosdoğru kılmak" anlamındaki kelimelerle kullanılmıştır.

Bütün dinlerin en önemli ortak ilkelerinden biri olan 'salât'ı icra mecburiyeti herkesçe müsellem olduğundan, hiç kimse salâtın farziyet ve önemini inkâr etmemiştir. Ancak, bu muazzam ilkenin *bi-hakkın ifas*ında daima sorun yaşanmıştır. Nitekim Kur'an'da sallâ-yusallî fiilleri de kullanılmakla birlikte, daha ziyade ikâme-i salât ve türevleri kullanılmış; salâtın ikâme edilmesi; "dosdoğru/tastamam ve eksiksiz yerine getirilmesi" istenmiş ve ikâme edenler methedilmiştir. Buna karşılık, 'salât'a aykırı tutum ve davranışlar içinde bulunan kişi ve kesimler şiddetle yerilmiş; bunların 'salât'ın anlamından bî-haber oldukları (Mâ'ûn 107/4), 'salât'ı zâyi' ettikleri (Meryem 19/59.) belirtilmiştir. Salât ve ikâme-i salât tabirleri yer yer "İsrailoğulları'nın ibadet ve dindarlığı" ile ilgili kullanılmış (Örn. Bakara 2/43, 83, 110; Nisa 4/162); söz konusu dindarlık algısındaki eksiklikler hatırlatılarak resimde kalan şeklî dindarlık, olması gereken düzeye getirilmeye çalışılmıştır.

İkâme-i salât; kişiyi dinin emir-yasak ve tavsiyelerine karşı daha duyarlı hale getirir. Sözgelimi müminlere; canlarını başlarını ortaya koymalarını gerektiren cihat emri verilmeden önce, ikâme-i salâta devam etmeleri istenmiştir (Bkz. Nisa 4/77).

- İmanda samimi olduğunu gösterebilmek için (Tevbe 9/11);

- Dosdoğru yolda gidenlerden (mühtedî[n]) olabilmek için (Tevbe 9/18);

- Allah'ın rahmetine nâil olabilmek için (Nur 24/56);

- Hiç zarar etmeyecek kârlı bir alışveriş için (Fâtır 35/29);

- Allah katında ödüllendirilmek ve mahzun olmamak için (Bakara 2/277); hâsılı:

- Bütün insanlığa model (*şâhid*) ideal bir karakter hâline gelebilmek için *salâtı ikâme etmek* gerekmektedir (Hac 22/78).

- Peygamberlerin yüce Allah'la kurdukları iletişimde büyük rolü bulunan 'salât' (İsra 17/78-80; Müzzemmil 73/1-8) müminlerin

Allah'a urûc etmelerinde; manevî ötelere geçebilmelerinde de etkili olmaktadır.

Demek ki, salâtın *bi-hakkın* yerine getirilip getirilmediği (yani, gerçek dindarlık) resmî söylemlerle, şeklî hareketlerle ve kuru iddialarla değil, ancak, bu sıfatların salât sahibinde (musallî) ne kadar bulunup bulunmadığı ile ölçülebilir.

2.4. SALÂT KAVRAMI İLE İLGİLİ BAZI HUSUSLAR

2.4.1. Muharriki ve gayesi

Bütün - zahirî - ameller bir kalp ameline dayanır. Her tür eylemin; tutum ve davranışın kökü, kalpteki bir inanış ve düşünüştür. İşte, kişiyi salâta motive eden sâik de kalbindeki ittikâ ve tasdîktir. Yani, yüce Allah'a karşı hissettiği saygı; O'nun hışmına uğrama endişesi ve yaptıklarının karşılığını O'ndan mutlaka alacağına dair kesin iman…

İnsanın hayâtı-memâtı ve bütün ibadetleri âlemlerin Rabb'i Allah'a ait olduğu gibi, 'salât'ı da O'na aittir; tamamen O'nun için eda edilmelidir…

> O DEVİRDE NAMAZ KILMAMAK AYNI ZAMANDA MÜSLÜMAN TOPLUMU DA REDDETMEK ANLAMINA GELDİĞİ İÇİN, "TERK EDENİ İRTİDAT ETMİŞ SAYARAK KATLİNİ TARTIŞACAK" KADAR BÜYÜK ÖNEM VERİLMESİ, NAMAZIN SİYASÎ BOYUTU İLE İLGİLİDİR.

2.4.2. Gerekçesi

Allah'ın emir ve yasaklarının taabbüdî olduğu, genel kabul gören bir yaklaşımdır Yani, "Namaz niçin emredildi?" diye araştırmaktan ziyade, namazı gerektiği şekilde eda etmek gerekir. Ancak hakîm bir kitap olan Kur'an; emir ve yasaklarını bizlere gerekçeli olarak sunmaktadır. Dolayısıyla, namazın hikmetini araştırmak gerekir.

Kur'an'a göre salâtın hikmeti; kişiye Allah'ı hatırlatması, daima O'nun kontrol ve gözetimi altında bulunduğu bilincini kazandırmasıdır (zikrullâh). Salâtın vakte dayalı bir farîza (*kitâb-ı mevkût*) oluşu da bunu göstermektedir. Yani, bir vakitte tamamının kılınması istenmemiş, günün - dolayısıyla hayatın - tamamına yayılmıştır. Namazın, ilkin 50 vakit olarak emredilmiş olması da bu küllî hassasiyetin bir başka ifadesidir. 24 saati 50'ye böldüğünüzde, 8 saatlik uyku vakti dahil 28 dakikaya; uyku dilimini çıkardığınızda ise 20 dakikaya bir namaz düşmektedir. Tek bir namaz 5 dakika sürse, beher 20 (ya da 15) dakikada bir namaz 'kılmak' gerekecektir. Ancak, burada maksat; "işi gücü bırakıp sürekli namaz kılmak" değil, "günün tamamını namaz bilinci içerisinde geçirmek" olduğu için, namaz sonuçta 5 vakitle kayda bağlanmış, fakat bu vakitler 'gün'ün dönüm noktası niteliğindeki saatlerine hasredilerek namaz yine günün tamamına - ve böylece tüm hayata - yayılmıştır. **Dahası,** düşman - yani ölüm - korkusu bulunduğu takdirde bile, namazın mutlaka eda edilmesi istenmiş ve namazın;

- Piyade ya da süvari olarak, yani yürürken! ya da binek üzerinde giderken! kılınması emredilmiştir (Bakara 2/238-239);

- Düşmanla karşı karşıya iken namazın nasıl kılınacağı anlatılmıştır (Nisa 4/101).

İlkinde, fıkhî mânada bir rükû ve secde; diğerinde ise rekât mefhumunun geri plana alınması ilginçtir… Çünkü ikincide; namazı imam iki, cemaat ise bir rekât olarak kılmaktadır… ["Allah için namaz, Rasûlûllah için salevât, meyyit için dua" niyeti ile eda edilen cenaze namazı için de benzer bir durum söz konusudur: Bu namazda da kıyâm hâlinde, tekbirler eşliğinde merhum için dua edilmektedir; ama rükû, secde, rekât, ka'de vs. rukünler mevcut değildir.] Ama şekil olmasa da ruh mevcuttur… Her iki âyette de, Yüceler Yücesi ile iletişim kurmanın o zor şartlarda insana müthiş bir özgüven ve sığınma imkânı sağlayacağı vurgulanmaktadır. Şüphesiz, namazda bu hisler doruğa çıkmaktadır; ama bu imkânlar namazla sınırlı değildir. Nitekim bir sonraki âyette; *"Namazı tamamladığınızda; ayaktayken, otururken ve yanlarınız üzerine* (yatar vaziyette) *iken Allah'ı zik*redin." (Nisa 4/103) buyrularak, söz konusu "zikr ve iletişim"in tüm hayata yayılması emredilmektedir. Zikrullâh; şüphesiz Tasavvufî anlamda; belli kurallar çerçevesinde; tespih vs. âletlerle belli rakamları tamamlama amacı güdülerek cehrî ya da hafî 'zikir çekmek' değil, hayatın hiçbir aşamasında Allah'ı hatırdan çıkarmamak, her hal ü kârda O'nun gözetiminde olduğu; O'nun sevgi, rahmet ve inayetinin daima üzerinde bulunduğu bilincine sahip olmaktır. "İnsanın varlık hikmeti"ne dair son derece ciddi buhranların yaşandığı bir dünyada, bu tip bir itmînâna; güven ve tatmine ulaşabilmek ancak "Allah'ı zikretmek"le mümkündür (Ra'd 13/28).

"İnsanı fahşâ ve münkerden uzak tutması" (Ankebut 29/47) salâtın temel bir fonksiyonu olmakla birlikte -ki bu anlamıyla salât, bir 'ıslâh'; bu eylemi hakkıyla ifa edenler de 'muslih'tir (Bkz. A'râf 7/170) - bunu sağlayan, namaz değil namazın kazandırdığı söz konusu bilinçtir. Nitekim ilgili âyette 'zikrullâh'ın daha büyük olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda, "münafıkların, namazda Allah'ı pek zikretmedikleri"nin belirtilmesi de ilgi çekicidir.

Bu yönleriyle salât, müminler arası her tür ilişkiye mihver/medâr olmaktadır: Müminler salât sayesinde belli bir mekânda bir araya gelmekte, eğitim-öğretim, va'z ve nasîhatten tutun da ülkenin nasıl idare edileceği ve vatanın nasıl savunulacağı bağlamında alınan her tür siyasî, askerî, beledî karara varıncaya kadar bütün önemli işlerini salât çerçevesinde görüşmektedirler. Mekke devrinde Dâru'l-Erkam'da; Medine devrinde ise Mescid-i Nebevî'de…

2.4.3. Yeri

Salât için mutlaka bulunulması gereken belli bir yer yoktur; temiz olmak şartıyla yeryüzünün tamamında namaz kılınabilir. Ancak Kur'an'da "salâtın icra edildiği mekân"lar olarak salevât, musallâ, beyt (çğl. büyût) ve mescid (çğl. mesâcid) kelimeleri geçmektedir. Beyt hariç, tamamı "mabet" anlamında birleşmekle birlikte, ilki "Yahudi havrası", ikincisi "namazgâh / dua yeri" üçüncüsü "secdegâh" anlamındadır. Mescid kelimesi günümüzde "cami" ile eş anlamlı kullanılmaktaysa da başka din mensuplarına ait - Kudüs'teki Mescid-i Aksâ gibi - mabetler de pekâla birer mescittir. Yeter ki, orada Allah'ın adı anılsın, O'nun adı yüceltilsin, sadece O'na ibadet/kulluk ve dua edilsin… Müşrikler dahil herkes mescitlere sahip çıkmak (tevellî/i'mâr) istemekle birlikte, Kur'ân "mescid mütevellîsi" olabilecek kişilerin; "Allah'a ve âhirete iman etme, salâtı *ikâme etme, zekâtı verme ve Allah'tan başkasından korkmama"* (Tevbe 9/17-18) özelliklerine sahip olmaları gerektiğini belirtmiştir.

Cami hayatın merkezinde yer alırken, zamanla bu durum değişmiş; camilerin üstlendiği pek çok fonksiyon başka kurumlarca görülmeye başlamıştır. Camilerin fonksiyon fakirleşmesine dûçâr olmasına esef etmeye

gerek yoktur. Caminin söz konusu işlevleri elbette tek bir mekâna sığmayacak; her bir fonksiyon müstakil müesseselerce icra edilecekti… Bu müstakilleşmenin / müesseseleşmenin daha sağlıklı olacağı aşikârdı. Ancak Kur'ân'ın öngördüğü "dünya-ahiret ya da din-bilim bütünlüğü"nün bozulmasında bu ayrışmanın etkili olduğu anlaşılmaktadır. Yalnız, Tasavvuf erbabının; *seyr u sülûk, zikir, tezkiye, tahliye-tezkiye* vs. için camiyi bırakıp yeni merkezler ihdas etmesi için aynı olumlu tavrı gösteremiyoruz. Sonuç olarak; caminin gördüğü toplumsal terbiye işlevinin, mektep-medrese, tekke, dergâh ve zaviyelere; siyasî fonksiyonların da devlet adamlarının ikametgâhlarına (saraylara) kayması; geri çevrilemez doğal bir gelişimdir. Bunca fonksiyonun tek bir çatı altında toplanmış olmasında, şüphesiz Asr-ı Saadet'in kısıtlı imkânları belirleyici olmuştur. Bu durumda, yapılması gereken; insanın dünya-âhiret mutluluğuna vesile olacak her tür faaliyetin; eğitim-öğretimin, tıbbî, iktisadî aktivitelerin, siyasî, idarî, beledî, askerî, inzıbatî faaliyetlerin, 'dinin direği' niteliğinde muazzam sevaplara vesile olacak birer ibadet oldukları bilinciyle eda edilmesidir.

2.4.4. Gerekleri

Zikr, tek*bîr, tesbîh / tenzîh, hamd ü senâ, tefekkür, dua, isti'âne, tazarrû/yakarış, kıyâm, kırâat, rükû, secde, kunût, huşû,* ayrıca; abdest, ezan / nidâ, *kıble, mescid / musallâ* Kur'ân'da salâtın gereklerini ifade eden kavramlardır. Şüphesiz, bunların İslâm'daki namaz ibadetinden bağımsız kendilerine ait anlam sahaları mevcuttur; her biriyle namaz arasında umum-husus ilişkisi vardır. Sözgelimi **salât-dua ilişkisi**… Öteden beri, "namazın duadan ibaret olduğu; rükû-secde vb. hareketlerin zâit olduğu" yönünde biraz da namazı tahkîre varan görüşler serdedildiği bilinmektedir. Salâtın kök anlamının dua olduğu belli kaynaklara istinaden yukarıda da geçmişti, ancak buradaki dua Arapça "duâ'" kelimesiyle ifade edilenden farklı bir mahiyettedir. Kur'an'da; "duâ'lara icabet etmek" hak ilâh ile sahte ilâhların bâriz farklarından biri olarak gösterilir. "Kul"larının çağrılarına cevap vermekten âciz putlara nasıl olup da tapınıldığı sorulup putperestlik (şirk) kınanır; Allah'a duâ' edildiğinde, kullarının duâsına mutlaka icabet ettiği vurgulanır. "Duâ" çağırmak anlamına gelir. Duâ etmekle; Allah'a seslenmekte ve O'ndan çeşitli taleplerde bulunmaktayız. - Nitekim duâ "Allah'a kulluğun özü" sayılmıştır. Çünkü bütün ibadetlerde mutlaka duâ vardır. Duâ ibadete anlam ve ruh katar. Yüce Allah'a kulluk etmek, önünde sonunda O'nun kerem hazinesinden bir şeyler istemekle sonuçlanacak; insanoğlu taptığı yüce varlıktan mutlaka bir şeyler bekleyecektir. *"**Sadece O'na** duâ etmedikten sonra, Allah elbette size değer vermez"* mealindeki âyet meşhurdur. - Salât kelimesinin ifade ettiği duâ ise, bu anlamda değil, belli hareketlerle Allah'a ibadet/ritüel sunma anlamındadır. Salâtta da Hak'tan bir talep söz konusu olmakla birlikte, bu talep salâtın anlam sahasını tüketmez. Bu sahanın içinde; duâ ile birlikte, *tesbîh, tekbîr, hamd* vs. de yer almaktadır. Yani, **duânın tamamen sözlü olmasına karşılık, salât; rükûu ile secdesi ile diğer hareketleri ile kişiyi kibirden alıkoyması, ruhen yüceltmesiyle fiilî yanı ağır basan hem sözlü hem hareketli komple bir ibadet**tir. Aynı umûm-husûs; *tesbîh* vb. kavramlar için de geçerlidir.

> NAMAZ HAYATIN TÜMÜNÜ KAPSAYAN BİR DİNDARLIKTIR.

Namaz, bu kelimelerin anlamlarını belli ölçüde içinde barındırmakta; onların ilgili yönlerini toptan ifade etmektedir. Şöyle ki: Kişinin; öncesinde maddî-manevî pislikler-

den arınmadığı, cismanî-ruhanî bütün varlığını Allah'a yöneltmediği, O'nun huzuruna/dîvanına durmadığı, O'na yoğunlaşmadığı, O'nunla iletişim kur(duğunun bilincinde ol)madığı; O'nu hatırlamadığı, anmadığı, düşünmediği, O'na hamdüsenâ etmediği, O'nu her tür eksiklikten tenzih etmediği, büyük bir alçakgönüllülükle O'nun yüceliği önünde eğilmediği, en değerli varlığı olan yüzünü O'nun azameti karşısında yerlere sürmediği, O'nun kelâmından âyetler okumadığı, O'na duâ ederek dünya ve âhiretine yönelik O'ndan bir şeyler istemediği, hayatının önemli dönemeçlerinde O'ndan medet ummadığı/yardım beklemediği, gönüllü olarak eda etmediği bir ritüel nasıl "namaz" olarak değerlendirilebilir?

O halde, - gerek "genel dindarlık" anlamıyla gerekse "namaz" anlamıyla - salât gönüllü olarak eda edilmelidir. Gönülsüz icra edilen bir amelin Allah katında alacağı olumlu bir karşılık bulunmadığı gibi, bu tür bir hareket kişinin ikiyüzlü olduğunun emaresi sayılabilir. İkinci olarak; kişi sonuçta Allah'ın huzuruna çıkacağı endişesiyle, ifa ettiği salâtın O'nun katında makbul olup olmayacağı bilinciyle son derece dikkatli, hassas ve titiz hareket etmelidir. Şayet kıldığı namaz "salâtın hikmeti" çerçevesinde dile getirdiğimiz fonksiyonları sağlamaktan uzaksa, sorunun üzerine daha bir özenle eğilmelidir.

III. SALÂT TERİMİ

3.1. FIKHÎ AÇIDAN... HER SALÂT NAMAZ DEĞİLDİR

Terim anlamıyla Fıkh'ı ilgilendiren namazın bu ilmin terminolojisindeki anlamı herkesçe malum olmakla birlikte, şöyle hatırlatılabilir: - Abdestli olmak şartıyla, tekbirle başlayıp selâmla tamamlanan belli söz ve hareketler bütünü… Beş vakit namazın hicretten 1,5 yıl evvel, Mirac Gecesi'nde farz kılındığı rivayet edilir. Yalnız bu, günümüzdeki namazla tamamen örtüşmez. Örneği: Bugün dörder rekât kılınan namazlar henüz ikişer rekât kılınmaktaydı… Bunların rekât sayıları hicretten kısa bir süre sonra dörde çıkarılmıştır (Bkz. Buhari, Salât 1).

Kur'an-ı Kerim; beşerî eserler gibi sistematik/konulu bir metin olmadığı için, namazı *anlamı, çeşitleri, vücûb şartları, sıhhat şartları, farzları, vacipleri, sünnetleri, mekruhları, namazı bozan hâller* vs. ile ele almamış; pek çok konu gibi bunu da Hz. Peygamber ve dâva arkadaşlarının uygulamalarına (sünnet) havale etmiştir. Sadece, belli olaylar anlatılırken namaza "bir vakit ölçüsü" niteliğinde yer verilmiştir. Sözgelimi hukukî bir meselede haklarında şüphe edilen iki şahidin "namazdan sonra" alıkonularak yemin ettirilmesi, "sabah namazından önce" ve "yatsı namazından sonra" ebeveynlerin çıplak olabilecekleri, dolayısıyla yanlarına destursuz girilmemesi gerektiği; gündelik işlerin hayhuyu içinde "ortadaki namaz"ın (salât-i vüstâ) dikkatten kaçırılmayıp özenle eda edilmesi.

Kur'an'ın pek çok âyetinde 'salât' terim anlamı ile kullanılmakla birlikte, bütün salât kelimeleri namaz olarak anlaşılmamalıdır. Çünkü "namaz" artık biz Müslümanlar'ın malum ibadetini ifade eden teknik bir kelimedir. Aynı durum namazın rükünlerini oluşturan *kıyâm, kırâat, rek'ât / rükû, secde / sücûd, ka'de / ku'ûd* için de geçerlidir. Aksini gösteren bir karîne olmadığı takdirde, bunların da namaz ibadetinden bağımsız kendi (sözlük) anlamları esas alınmalıdır. Sözgelimi meleklerin Hz. Âdem'e "secde" etmesi - her ne kadar aynen namazdaki secde gibi anlaşılıyorsa da- aslında maksat "meleklerin Hz. Âdem'e râm olması, onun emrine girmesi"dir. İsrailoğulları'na hitap eden وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ifadesini (Bakara 2/43) namazın bir rüknü olarak "rükû edenlerle birlikte rükû edin" şeklinde değil; daha genel anlamda "(O'nun azameti önünde) eğilenlerle birlikte siz de eğilin" şeklinde

anlamak daha isabetli olsa gerekir. İkinci bir örnek de - قَضَيْتُمْ (Nisa 4/103) ve قُضِيَتْ (Cum'a 62/10) cümlelerinin namazın kaza edilmesi ile ilişkilendirilmesidir. Oysa bu âyetlerde, namazın "tamamlanması"ndan, "sona ermesi"nden bahsedilmektedir. Ancak kelimelerin terim anlamları o kadar öne çıkmıştır ki, Kur'an'da görülen bütün 'salât' kelimeleri "namaz" olarak tercüme edilmektedir. Oysa 'salât' 'namaz'dan her bakımdan daha geneldir. Mutlak manada kullanılan salât; belli bir ritüeli değil, "kişinin iman ve dindarlığı"nı ifade etmektedir. Bir âyette; ölmek üzere olan bir kâfirin fecî durumu anlatılırken, onun tasdîk ve salât sahibi olmadığı, aksine, tekzîb edip yüz çevirdiği anlatılmıştır; tasdîk-salât ikilisine karşıt olarak "tekzîb tevellî (i'râz)" ikilisi kullanılmıştır ki, tasdîk x tekzîb; dinin temel akide (inanç) **alanı**nı kapsadığına göre, salât x tevellî de dinin amelî yönünü toptan ifade etmiş olmaktadır.

Müslümanlar gibi, Yahudi ve müşriklerin de salâtları söz konusudur; çünkü dindarlık iddiası taşımayan yoktur. Hidayeti tekelinde gören Yahudiler malumdur; onlar için örnek vermeye gerek yoktur. Ancak putperestler bile sık sık Kâbe'yi haccetmekteydiler. Dindarlık nâmına, çıplak tavâf gibi çirkin (fahşâ) ve - alkış tutma ve- ıslık çalma gibi anlamsız hareketlere imza atmaktaydılar (A'râf 7/28; Enfâl 8/35). Bedir savaşı öncesi; *"Allahım! Şayet şu* (Kur'an)*, Senin tarafından gelen gerçek bir mesajsa, gökten üzerimize taş yağdır!"* (Enfâl 8/32) diye yana yakıla duâ ediyorlardı. Ama uçuruma yuvarlanmak üzere olan toplumlarındaki baskı, zulüm ve anarşi ile dindarlıklarını sınamıyorlardı. Oysa Kur'an'ın onayladığı dindarlık; vakte, sayıya, resme ve şekle indirgenen zâhirî alışkanlıklar değil, şahsî ve maşerî sorunlara cevap arayan küllî bir hassasiyetti.

3.2. TASAVVUFÎ AÇIDAN... NAMAZIN RUHU

"Namazın vücup şartları, sıhhat şartları, çeşitleri, farzları, vacipleri, sünnetleri, mekruhları, namazı bozan hâller" vs. fıkh'ı (yani Fıkh-ı Asğar'ı) ilgilendirmektedir, dedik. Çünkü İslâm'ın iki ana normatif ilminden biri olan bu muazzam disiplin, tüm yönleriyle Müslüman hayatını düzenlemekle yükümlüdür. Dünya işlerinde ise, kimse kimsenin kalbini yaramayacağına göre, mecburen zâhire bakılacaktır. Zâhirî şartlar yerine getirilmişse, elbette namaz da sahih sayılacaktır. İşte, fıkıh namaza daha ziyade zâhirî özellikleri bakımından yaklaştığı için, tasavvuf erbâbı namazı fıkhî anlamıyla bırakmak istememekte, ona daha derin (manevî / bâtınî) boyutlar katmaktadır. Örneği: fıkhın namazında huşû şartı bulunmamakta; tebliğde dile getirdiğimiz fonksiyonların gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmamaktadır.

Tasavvufun bu noktadaki yaklaşımı ise - Mevlâna örneğinde - şöyle yansıtılabilir: Günahları yüzünden cezalandırıldığı halde, hâlâ yüce Allah'tan buna dair alâmet isteyen bir adam hakkında Mevlânâ şöyle der: "Oruç tutmakta, duâ etmekte, namaz kılmakta, zekât vermekte, başka ibadetlerde bulunmakta, fakat ruhu bir zerre bile zevk duymuyor... İbadeti kabuktan ibaret; içi yok. Cevizler çok, ama içleri boş. İbadetlerin netice vermesi için zevk gerek; tohumun ağaç olması için iç gerek. İçsiz tohum fidan olur mu?" (Mevlânâ, Mesnevî, çev. Veled İzbudak, gözden geçiren: Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul 1988, II, 260-261).

Bununla birlikte, iş ve sözler (yani suret) 'iç'in tanıklarıdır (Mesnevî, V, 23). Bir ağaç kökünün yediği her şey; o ağacın dalından, yaprağından ve meyvesinden anlaşılır. Tıpkı, yemediğinden dolayı sararıp solanın gizli kalamadığı gibi…" (Fîhi mâ fîh, çev. Meliha Anbarcıoğlu, MEB, İstanbul 1990, s.175).

"Sen 'amel'den; namaz kılmayı, oruç tutmayı, hacca gitmeyi, geceleri uyumayarak ağlayıp inlemeyi ve perhiz etmeyi anlıyorsun. Halbuki bunların hiçbiri, amelin aslı ve kendisi olmayıp suret ve sebepleridir. Ancak hepsini yaptığın zaman, bunların sende bir etki sağlaması mümkündür. İçi-dışı bir olmayan bir adam bu suretleri yerine getirirse, bunun hiç ona faydası olur mu?" (Fî-hi mâ fîh, s.117-118).

Kaldı ki; "Şart, iyilik etmek değil, iyilikle gitmek; bu iyiliği Allah'a götürmektir. İnsanlıktan mı bir cevhere sahipsin, eşeklikten mi? Bu arazlar yok olunca, nasıl götüreceksin ki? Bu namaz ve oruç arazlarını Allah'a nasıl iletceksin ki? Çünkü araz iki zaman zarfında baki kalmaz; yok olup gider, bir anlıktır… 'Ben şu kadar ibadet etmiştim' deme; o arazlardan elde edileni göster." (Mesnevî, II, 72-73).

"Bedenin secdesi, elbette ruhun Allah'a yaklaşmasına sebeptir; ama dinin direği olan namaz hiç o *'iç'siz, anlamsız, işlevsiz, niyazsız… suret*ten ibaret olabilir mi?" diyen Tasavvuf'un bu yaklaşımı göz ardı edilerek Fıkhî bakış esas alındığı içindir ki, Müslümanlar'ın geneli açısından artık namazın namaz olmaktan çıktığı, alışkanlık icabı eda edilen bir hareketler bütününe dönüştüğü izlenimi edinilmektedir. İnsanlar na*maz fıkhı*yla ilgili olarak; başlarında takke / sarık olup olmadığı, gömlek kollarının kısalığı-uzunluğu, *kıyâm*da ayaklarını kaç parmak açtıkları, ka'dede sağ ayak parmaklarını dikip dikmedikleri gibi 'ciddi' fıkhî meselelerden başlarını kaldırıp da namazın ruhuyla pek ilgilenememekte; namazda okuduklarını (söylediklerini) anlama ve huşû gibi esaslara eğilememekte; namazın "Allah'la ve müminlerle irtibatı sağlamlaştırmak" amacıyla ifa edildiğinden, yani namazın - aşağıda zikredeceğimiz - siyasî boyutundan habersiz namaz kılmaktadır.

3.3. KELÂMÎ AÇIDAN... NAMAZ KILMAYANIN TEKFÎRİ MESELESİ

Namaz aynı zamanda bir Kelâm terimidir. Tıpkı *Kelime-i Şehâdet* gibi, namaz da kişinin İslâm'a bağlılığını gösteren fiilî bir tasdiktir. *"Namazı kasten terk eden* kâfirdir!' (Tirmizî, İman 9) vb. hadislere göre, kasten namaz kılmayan birinin kâfir olması gerekir" diye düşünülebilirse de, *"Namazı kasten terk eden kâfirdir!"* hadisi, namazın farz olduğunu inkâr etme, namazı bırakmayı helâl görme, kılmayı hiç düşünmeme vb. şekillerde yorumlanabilir. Yani, kâfir olan, namazı terk etmeyi helâl gören ya da farziyetini inkâr edendir. Bu gibi hadisler, emredilen hususu yaptırabilmeyi hedefleyen tağlîz ve mübalağa ifadeleri olarak da anlaşılabilir. Kaldı ki; Ehl-i Sünnet, kendini Müslüman olarak tanımlayan ve kıbleye dönerek namaz kılmayı kabul eden hiç kimseyi tekfîr etmez. Ayrıca, Elmalılı'nın ifadesi ile; "Terk-i amel iki türlüdür: Birisi terk-i cüz'î, diğeri terk-i küllîdir. Yani biri terk, biri de terki i'tiyad etmektir. Bazan namaz kılmamak ve namaz kılmamayı alışkanlık hâline getirmek gibi… Binaenaleyh, terk-i cüz'î küfür olmayabilir. Lâkin terki i'tiyad eden, kılmayı hiç hatırına getirmeyen, ömründe hiç kılmayan ve hatta kılmamağa azmetmiş bulunanların ehl-i kıble olduklarına ve bu farîzaya imanları bulunduğuna nasıl hükmedilebilir?" (Elmalılı, *HDKD,* I, 208) Zira namaz, tıpkı kelime-i şehâdet gibi, kişinin İslâm'a bağlılığını ilân eden fiilî bir tasdîktir. Nitekim mescidlere devam edenlerin de imanına tanıklık edilmesi istenmiştir (*İbn Mâce*, Mesâcid 19).

Yukarıda da değinildiği üzere, namaz sadece bir ritüel / âyin olmadığı gibi cami de sadece tapınak değildir. İnsanlar hem namaz esnasında hem de namaz dışı eğitim-öğretim faaliyetleriyle camide eğitilmiş; hukukî anlaşmazlıklar camide hükme bağlanmış, savaş kararları camide alınmış; böylece, namaza

katılmak Müslüman toplumun üyesi olmak anlamına gelmeye başlamıştır. Namazın dinin direği sayılmasında bunların rolü büyüktür. Caminin iki temel biriminden biri olan minber; nutuk irat edilmesine yaradığı gibi, siyasî bir mahiyet de taşıyordu; bir tür tahttı. Alınan önemli kararlar Hz. Peygamber tarafından minberden iletiliyordu. Camilerin dinî ve siyasî faaliyetin merkezi olma özellikleri bilhassa minberde tecelli ediyordu. Minbere çıkmak, aynı zamanda Hz. Peygamber'in makamına çıkmak anlamına geliyordu. İnsanlar halifeye minberde biat ediyorlardı. Minberde hutbe/nutuk irat etmek namaz kıldırmaktan daha mühimdi. Hükümdarın tahttan indirilmesi de minberde veya minber yanında gerçekleşirdi. Çünkü cami salt tapınak değil, bir nevî parlamento hüviyeti taşımaktaydı; toplumun/cemaatin bilgilendirilip öyle ya da böyle rızasının alınması gerekiyordu. Halifenin başkentte camilere karşı durumu neyse, valilerin de eyaletlerde camilere karşı durumu oydu. Halife gibi vali de minbere çıkıp nutuk irat ederek vazifesine başlardı. Halifenin siyasî gücü zayıfladığında bile, civar bölgelerdeki siyasî otoriteler, halifenin Müslüman hükümdarı sıfatıyla sahip olduğu ve kendilerine tevdî ettiği gücü kullanmaktaydı. Tabii, bu nutukları irat etmek için Cuma namazı hutbelerini beklemeye gerek yoktu; siyasî otorite, gerektiği her an cemaati camide toplanmaya çağırıp hutbe irat edebilirdi.

Böylece, namazı terk edenlerin niçin kâfir ilân edildiği de vuzuha kavuşmuş olmaktadır. İbn Mes'ûd ve Mu'âz b. Cebel gibi büyük sahabilerin de aralarında bulunduğu 17 âlimin, vaktinin geçtiğini göre göre namaz kılmayanları irtidat etmiş saydıkları nakledilmiştir (İbn Hazm, el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehvâ' ve'n-nihal, Kahire 1320, III, 229). Kanaatimizce, o devirde namaz kılmamak, namazı kılmamakla kalmayıp, aynı zamanda, Müslüman toplumu ve vatanı da reddetmek anlamına geldiği için, realiteyi esas alarak böyle bir görüşe varmışlardır. Yani namaza, "terk edeni irtidat etmiş sayarak katlini tartışacak" kadar büyük önem verilmesi, namazın siyasî boyutu ile ilgilidir. Nitekim İslâm toplumundan ayrılanları öldürmek de helâl görülmüştür (Buhari, Diyât 6). [Salâtın siyasî ve toplumsal boyutunu en bariz vurgulayan âyet şudur: "(Mısır'da, Hz. Musa'yı lîder benimseyen gençler:) 'Biz, yalnız Allah'a güvenip O'na dayanıyoruz. Ey Rabbimiz! Bizi, şu gürûhun ayartılmasına vesile etme ve bize acı da şu kâfir güruhtan kurtar.' dediler. Biz de Musa ve kardeşine vahyettik ki; kavminiz için Mısır'da (karargâh) evler hazırlayın; evlerinizi (gözünüzün kulağınızın kendisinde olduğu) birer merkez hâline getirin ve namazı niyazı dosdoğru yerine getir(erek bu ibadet etrafında 'cemaat'leş)in. Sen de müminleri müjdele(yip morallerini güçlendirmeye çalış)!' diye vahyettik." (Yûnus 10/85-87)].

O halde, "namazdan kaçınmak" da "cemaati terk etmek" de, bugün anladığımız manada tembellik vs.den dolayı camiye gitmemek ya da 'alaca namaz' kılmak değil, aksine, müminlerle birlikte siyasî-içtimaî bir eylem olan namaza katılmayı, yani o sosyal-politik-askerî yapıyı reddetmek anlamındadır.

V. SONUÇ

Salât kelimesi; ibadet/ritüel çerçevesi içine sokulabilecek "duâ etme, yalvarıp yakarma, namaz-niyaz ve âyin" gibi anlamlara gelir. Salât bütün dinlerin ortak unsuru olmakla birlikte, dinler zincirinin son ve en parlak halkası olan İslâm'da, gerek sureti gerekse ruhu ile en mükemmel şekline kavuşmuştur. Salât/namaz hiçbir zaman şahsî duâ ve yakarıştan ibaret olmamıştır. Günümüzdeki şeklini almadan önce, *tesbîh, tenzîh, duâ, yakarış ve hamdüsenâ* olarak başlayan namaz; zamanla rükû, iki secde, Kur'an okuma vb. esasların getirilmesi, rekât sayılarının belirlenmesi ve

az-çok belli olan vakitlerin iyice netleştirilmesiyle yavaş yavaş kurumsallaşmıştır.

Zikr, tekbîr, tesbîh / tenzîh, hamdüsenâ, tefekkür, duâ, isti'âne, tazarrû / yakarış, kıyâm, kırâat, rükû, secde, kunût, huşû, ayrıca; abdest / gusül / teyemmüm, ezan / nidâ, *kıble / beytullâh, mescid / musallâ* mefhumlarının yer almadığı bir namaz düşünülemez. Dolayısıyla;

-Cismanî-ruhanî bütün varlığımızı Allah'a yöneltmediğimiz,

-O'nun huzuruna / dîvanına durmadığımız,

-O'na yoğunlaşmadığımız, O'nunla iletişim kur(duğumuz bilincinde ol)madığımız,

-O'nu hatırlamadığımız, anmadığımız, düşünmediğimiz,

-O'na hamdüsenâ etmediğimiz,

-O'nu her tür eksiklikten tenzih etmediğimiz,

-Büyük bir alçakgönüllülükle O'nun yüceliği önünde eğilmediğimiz,

-En değerli varlığımız olan başımızı O'nun azameti karşısında yerlere koymadığımız,

-O'nun kelâmından âyetler okumadığımız,

-O'na duâ ederek dünya ve âhiretine yönelik O'ndan bir şeyler istemediğimiz,

-Önemli işlerimizde O'ndan medet ummadığımız/yardım beklemediğimiz,

-Maddî-manevî pisliklerden arınmadığımız,

-Bizi fahşâ ve münker denilen kötü alışkanlıklardan uzaklaştıramayan,

-Bize Hakk'a ve halka karşı alçakgönüllülük kazandıramayan,

-*Kibir, istiğnâ ve tuğyân* gibi komplekslerimizi tedavi edemeyen;

-Hakk'ın emir-yasak ve tavsiyelerine karşı dikbaşlılığımızı yok edemeyen,

-Gönüllü olarak eda etmediğimiz,

-O sırada ne yaptığımızı / ne söylediğimizi bilmediğimiz

bir ritüele; -Fıkhî manada dense de Kur'an'a göre- namaz denmeyeceğini bilmeli; namazlarımızı bu bilinçle eda etmeliyiz.

Kur'an'ın onayladığı namaz; vakte, sayıya, resme ve şekle indirgenen zâhirî bir alışkanlık değil, önce fertleri kendi içlerinde eğitip olgunlaştıran, sonra da bu eğitimli fertleri bir araya getirerek onlara ma'şerî / toplumsal sorunlara çözümler aratıp bulduran küllî bir hassasiyettir. Namazın, ilkin 50 vakit olarak emredilmiş olması da bu küllî hassasiyetin bir başka ifadesidir.

Salât; gerek Allah'la gerekse kader birliği ettiği mümin toplumla sağlam bir bağlantı kurmak gayesiyle kılınır. Salât sayesinde bütün inananlar; *rütbe, makam, mevki, sınıf, ırk, renk ve dil* ayrımı söz konusu olmaksızın bir araya gelmekte; egoistçe duygularını törpüleyerek "biz" şuuru kazanmaktadır. Salât "küllî/bütüncül bir dindarlık" anlamına geldiği içindir ki, 'salât'ı icra edip de, açlık ve güvensizlik gibi temel toplumsal sorunlara gözünü kapatanlar şiddetle eleştirilmiştir. Çünkü muhtaçları koruyup kollamak, açlığı izale etmek, güvenli bir ortam oluşturarak insanları "efendi"lerin tasallutundan kurtarmak, İslâm dininin en temel iki gayesidir. Bunların esas alınmadığı bir dindarlık iddiası, en hafif değerlendirme ile "eksik"tir. Demek ki, salât kişinin hem Hak'la hem de halkla ilişkilerini düzenlemektedir. Gördüğü bu fonksiyondan dolayıdır ki "dinin direği" sayılmıştır. Böylece, mabedi ve 'salât'ı mazeretsiz terk edenlerin niçin kovuşturulduğu da netleşmektedir. Hz. Peygamber ve arkadaşları ölüm-kalım savaşlarında bile 'salât'ı (namaz) bırakmamışlardır; çünkü 'salât', asıl bu ağır ve zor şartlarda gereklidir. ■

NAMAZ KÖTÜLÜKLERDEN ALIKOR

MAHMUT ÇINAR

"SANA KİTAPTAN VAHYEDİLENİ OKU VE NAMAZ KIL, ŞÜPHESİZ NAMAZ HAYÂSIZLIK VE FENALIKTAN ALIKOR; ALLAH'I HATIRLAMAKSA EN BÜYÜKTÜR. ALLAH YAPTIKLARINIZI BİLMEKTEDİR" (ANKEBÛT 29/45).

İlahiyatçı
cinarmahmut02@gmail.com

"Sana kitaptan vahyedileni oku ve namaz kıl, şüphesiz namaz hayâsızlık ve fenalıktan alıkor; Allah'ı hatırlamaksa en büyüktür. Allah yaptıklarınızı bilmektedir" (Ankebût 29/45).

Giriş

Namaz, İslâm dininin genel sistemi içerisinde merkezî bir yere sahiptir. Bu durum namazın muhatap açısından kuşatıcı olmasından kaynaklandığı gibi namazın süreklilik ve kazandırması amaçlanan bilinç düzeyinden de kaynaklanmaktadır. İslâm'ın Müslümanlardan istediği diğer yükümlülükler belirli ortam ve şartlara bağlı olarak ikame edilirken, namaz her türlü şartlar altında ve her Müslüman'ın her şeye rağmen ifa etmesi gereken bir yükümlülüktür. Zekâtı vermek için belirli düzeyde mala sahip olmak gerekirken, hac için genel anlamda ifa etme imkânı, oruç için sağlıklı olmak gerekir. Namaz ise; yolcu, mukim, hasta, sağlıklı, zengin, fakir gibi hiçbir ayrım gözetilmeksizin tüm Müslüman bireylerin ifa etmesi beklenen bir ibadettir. Salt bu yönüyle namaz, üzerinde düşünülmeye değerdir. Zira dinin kuşatıcı yüzünü, ayrım yapmayan yönünü ve Allah'ın yaratmış olduğu kullarını tek bir eylemde birleştirdiği, eşitlediği bir ibadettir.

Ayrıca namazın başta Cuma namazı olmak üzere ancak cemaatle kılınabilmesi, sair

namazların cemaatle kılınmasının teşvik edilmesi, hatta cemaati terk etmenin kınanmış olması, sosyal bir varlık olan insanın benliğinden sıyrılarak bir süreliğine de olsa kendisi gibi inanan diğer bireylerle bütünleşmesini sağlamaktadır. Bu bütünleşmenin bakış açısı üzerinde bırakacağı pozitif tesir kuşkusuzdur.

Yine namaz senenin veya ömrün herhangi bir alanıyla sınırlı değil, her gün minimum beş defa kılınmak suretiyle kulluk bilincini, Allah ile baş başa olma bilincini sürekli canlı tutmaktadır. Buna mukabil oruç senede bir ay, zekât senede bir defa, hac ise ömürde bir defadır. İşte namaz, bu mahiyetinden kaynaklanan kuşatıcılığı ve dönüştürücü vasfından dolayı dinin merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle namazın öğretmeni ve namazı "gözümün nuru" olarak tanımlayan Hz. Peygamber "Namaz dinin direğidir" buyurmuştur.

BİR ŞEYİ ZAYİ' ETMEK, ONU ARAYA VERMEKTİR, USUL VE ÂDÂBINA UYGUN YAPMAMAKTIR. YAPILIYOR GİBİ GÖRÜNEBİLİR, ANCAK İÇİ BOŞTUR.

İmân-İbadet-Ahlâk İlişkisi

Bilindiği gibi dinî hükümler üç kategoriye ayrılır: İman ve akide ile ilgili hükümler ki bunlara itikadî hükümler denilir; ibadet ve muamelatla ilgi hükümler, bunlara da amelî hükümler denilir; ahlâkla ilgili hükümler ki bunlara da ahlâkî hükümler denilir. Gerek Kur'an-ı Kerim'in, gerekse Hz. Peygamber'in davranış ve ifadeleri değerlendirildiğinde bu üç aşamalı hükümlerin tamamen iç içe oldukları, birbirlerinden ayrılmadıkları görülecektir. Öyle ki, biri olmadan diğeri eksik kalacaktır. Teorik olarak İslâm dininin inanç, amel ve ahlâk bütünlüğünü sağladığı ve bunu mensupları üzerinde gerçekleştirmek için tüm tedbirleri almış olmasıdır.

İman-amel-ahlâk bütünlüğünün sağlandığı ve bu konuda tüm tedbirlerin alındığı şu âyetlerde de açıkça ifade edilmektedir: "Görmedin mi Allah nasıl bir misal getirdi: Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca (benzetti). (O ağaç), Rabb'inin izniyle her zaman yemişini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir" (İbrahim 14/24-25). Râzî,[1] bu âyetlerin tefsirinde "güzel bir sözü" marifetullah ile aydınlanmış nefis olarak yorumlamaktadır ki bu yorum âyetlerin sibak ve siyaklarına da uygundur. Buna göre bahse konu ağacın sabit olan kökü imana, gökte olan dalları amele ve verdiği güzel yemişleri de ahlâka işaret eder. Yine aynı şekilde Zemahşerî[2] bu âyetlerde müminin bir ağaca benzetildiğini belirterek ağacın bir bütün olarak iman - amel ve ahlâk birliğine işaret ettiği kanaatindedir. Görüldüğü gibi edebî sanatları kullanmada bir şaheser olan Kur'an-ı Kerim'in bu benzetmesi iman, amel ve ahlâk bütünlüğüne dikkat çekmekte ve bunların kural olarak birbirlerinden ayrılmazlığını ifade etmektedir. Buna göre, inancı sağlam bir müminin bu imanın bir gereği olarak amel etmesi (ibadet etmesi) ve amelin de doğal olarak güzel ahlakı meydana getirmesi beklenmektedir.

İman, amel ve ahlâk bütünlüğü İslâm dininin insanları kemale erdirmek için öngördüğü sistemin temel parametresi olduğu gerçeği üzerine, namazın bu sistem içersinde nerede durduğu, neye tekabül ettiği de önemlidir. Kur'an-ı Kerim salih amelden bahsederken hep namazı ön plana çıkarır. Namaz kadar

1 Râzî, Fahreddin, Mefâtihu'l-Ğayb, V 242.
2 Zemahşerî, Mahmud b. Ömer, el-Keşşaf, Kahire 1373/1953, II 430.

Kuran'da sıklıkla bahsedilen başka bir ibadet bulunmamaktadır.[3] Burada da namazın insan karakteri üzerindeki pozitif tesirlerine bir işaret olsa gerektir. Buna göre iman, amel ve ahlâk birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Amelin zirvesi ise namazdır. İman amelin temeli, amel de ahlâkın temelidir. O halde usulüne uygun kılınan namazın ahlâkı pozitif etkilemesi kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Namaz İbadeti: Eda ve Amaç

Namaz bir yönüyle hukukî bir eylemdir. Hukuk (fıkıh), herkes tarafından anlaşılabilen, çerçevesi belirlenmiş verilere dayanır. Dolayısıyla namazın da geçerli (sahih) olabilmesi için birtakım hukukî (fıkhî) kuralların (farz, vacip, sünnet vs.) yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak bu durum tamamen sorumlu bir kul olarak, hukuki nedenden ötürü yerine getirilmesi gereken form ve biçimlere işaret etmektedir. Dinin manipüle edilmemesi, zaman zaman bir kısım batınî düşüncelere sahip çevrelerin yaptığı sapkın yorumlara maruz kalmaması için hukukî form ve biçimlere riayet etmek elbette ki önemlidir, vazgeçilmezdir. Hiç kimsenin, konumu ne olursa olsun bu form ve biçimlerle oynamaya hakkı yoktur. Bunlar Hz. Peygamberden tatbikatla bize kadar intikal etmiş ve bu şekilde de kalacaktır. Ümmetin kahir ekseriyetini oluşturan sevâd-ı âzâmının bu ilke üzerinde ittifak etmesi de bunu göstermektedir.

> EĞER NAMAZIMIZ BİZİ DÖNÜŞTÜRÜYOR, AHLÂKIMIZI GÜZELLEŞTİRİYOR VE BİZİ KÖTÜLÜKLERDEN ALIKOYUYORSA, KILDIĞIMIZ NAMAZ MAKBUL BİR NAMAZ DEMEKTİR.

Ancak diğer ibadetlerde olduğu gibi namazın da insanın genel karakter ve ahlâkı üzerinde etkili olması, onu dönüştürmesi için belirtilen form ve biçimler yanında insanın iç âleminde de birtakım hususlara riayet etmesi gerekmektedir. Namazın insanı dönüştürmesi, kötülüklerden alıkoyması, iyiliklere sevk etmesi ancak bu şekilde mümkün olabilir. Aksi takdirde maalesef -zaman zaman müşahede ettiğimiz gibi- namaz kılıp da yapmaması gereken fiilleri yapan müminlerle karşı karşıya kalmamız kaçınılmaz olacaktır.

"Namaz" Farsça kökenli olup anlamlarından biri de "tazim için eğilmek"tir. Diğer anlamları da buna yakındır. Arapçası ise "salât" olup bu da, "bağışlanma dilemek", "yakınlaşmak", "topyekûn olarak Allah'a yönelmek" gibi anlamları da ihtiva etmektedir.[4] Bu tanımlamalardan da anlaşıldığı gibi namaz kılmak yaratıcı huzurunda, onun büyüklüğünü ikrar ederek ve onun koymuş olduğu kurallara uyulacağını ifade ederek eğilmektir. Dolayısıyla namaz aynı zamanda bir ahid yenileme, bir imanı tazeleme ve Allah'a rağmen herhangi bir tasarrufta bulunulmayacağını vaad etmektir. Bu yönüyle namaz sadece hukuki birtakım formların icra edildiği bir törenden ibaret olmayıp insanın tümüyle bilincini inşa ederek ona hassasiyet veren, bakış açısı kazandıran, hayatının her alanında yönlendirici olan bir amel olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de namazla ilgili geçen ifadeler namazın insanda oluşturması beklenen bilinç düzeyi ve insanın hareketleri üzerindeki tesire işaret etmektedir. Bu ifadelerden birkaçı şunlardır:

1. "Dediler ki: Ey Şuayb! Babalarımızın taptıklarını (putları), yahut mallarımız husu-

3 Geniş bilgi için bk. Abdulbaki, Muhammed Fuad, el-Mu'cemü'l-Müfehres, "SLV" md., İstanbul 1990, s. 412 vd.

4 Geniş bilgi için bkz. Yaşaroğlu, Kâmil, "Namaz", DİA, İstanbul 2006, XXXII 350.

sunda dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana namazın mı emrediyor? Oysa sen yumuşak huylu ve çok akıllısın!" (Hûd 11/87). Kavmini şirki bırakarak tevhid inancını benimsemeye davet eden Allah'ın peygamberi Şuayb böyle bir tepkiyle karşılaşmaktadır. Âyetten Şuayb'ın (a) kavminin namazın sadece belirli birtakım formları yerine getirmekten ibaret olmadığını, failinin sair hayatını da etkilediği konusundaki kanaatlerine işaret etmektedir.

2. "Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı zayi' ettiler; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler" (Meryem 19/59). Bu âyette enbiya, sıddıkler ve şehidlerden bahsettikten sonra onların peşinden mirasyedi bir güruhun geldiğini ve namazı zayi ederek şehvetlerine tâbi olma özelliklerine sahip olan bu zümrenin "şerru'l-halef" olduğundan söz edilmektedir. Buna göre namazı terk etmek değil, onu zayi' etmek bu zümrenin belirgin özelliğidir. Taberi[5] başta olmak birçok müfessire göre namazı zayi etmekle onu terk etmek farklı şeylerdir. Burada kastedilen terk etmek değildir. Bir şeyi zayi' etmek, Anadolu tabiriyle onu araya vermektir. Usul ve âdâbına uygun yapmamaktır. Görünürde belki yapılıyor gibidir ancak içi boştur.

3. "Namazları ve orta namazı muhafaza edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde (kanitîn olarak) namaz kılın" (Bakara 2/238). Bu âyette de namaz kılarken sahip olunması gereken ruh haline dikkat çekilmektedir. Namazın sadece et ve kemikle değil aynı zamanda içten gelen bir bağlılıkla kılınması istenmektedir. Namazın Allah'a teslimiyetle eda edilmesi emredilmektedir.

4. "Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir; Onlar ki, namazlarında huşû içindedirler" (Mü'minûn 23/1-2). Bu âyette kurtuluşa götürecek olan imanın namazla desteklenmesi, namazın da huşû içersinde kılınması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre müminin encamını şekillendiren namaz huşû ile kılınan namazdır.

5. "Muhakkak ki ben, yalnızca ben Allah'ım. Benden başka ilâh yoktur. Bana kulluk et; beni anmak için namaz kıl" (Tâhâ 20/14). Bu âyette namazın amaçlarından birine, belki de en önemlisine işaret edilmektedir: Namaz kılmak suretiyle Allah'ı hatırlama.

6. "Sana kitaptan vahyedileni oku ve namaz kıl, şüphesiz namaz hayâsızlık ve fenalıktan alıkor; Allah'ı hatırlamaksa en büyüktür. Allah yaptıklarınızı bilmektedir" (Ankebût 29/45).

Yukarıda altı maddede verilen âyetlerden ilk ikisi ile sonuncusu namaz ile namaz kılanın fiilleri arasında doğrudan bir bağlantı olduğuna işaret etmektedir. Şuayb'ın inkârcı kavmi bile namazın kılanı üzerinde tesirini bilmekte ve "Sana namazın mı emretmektedir?" diye hesap sormaktadırlar. Diğeri bozulmuşluğun belirtisi olarak namazı zayi' etmeyi göstermektedir. Burada namazı zayi' etme sadece bozulmanın neticesi değil aynı zamanda sebebi olarak da anlaşılabilir. Son âyet ise namaz kılınmasını emrettikten sonra namazın kişinin hayatı üzerinde meydana getireceği değişikliğe işaret ederek edepsizlik ve fenalıktan alıkoyacağını ifade etmektedir.

Üçüncü ve dördüncü maddedeki âyetler namazın nasıl kılınması gerektiğini konu edinmektedir. Buna göre namazı sadece et ve kemikten ibaret birtakım hareketlerle sınırlı tutmamak gerektiği, bunlara ek olarak gönül ve zihin (tefekkür) huzurunun da şart olduğu belirtilmektedir. Namaz sadece şek-

5 Taberî, İbn Cerir, Camiu'l-beyan an te'vîli âyi'l-Kur'ân, XVI 64.

len eda edildiği zaman görünürde müminin kınanmasına engel olabilmekte ise de müminin kurtulabilmesi ve tabii gerçek manada namazını eda edebilmiş olması için bilinçli olarak, ne yaptığının farkında olarak eda etmesi önerilmektedir. Beşinci maddedeki âyet ise namazın en önemli amaçlarından birine işaret etmektedir: Allah'ı hatırlamak. Zira Allah'ı hatırlamak kulun yalnız olmadığını, kendisine inamda bulunan, kendisini yaratan, yaşatan, merhamet eden ve tabii olarak hesaba çekecek olan Yüce Kudret'in kendisiyle sürekli birlikte olduğunu hatırlamaktır.

Sonuç

İslâm dininin, mensuplarından istediği bütün ibadetler, failleri üzerinde farklı tesirler bırakırlar. Bu durum söz konusu ibadetlerin bir kulluk yükümlülüğü olarak yerine getirilmesi ve doğal olarak uhrevî cezadan kurtulup uhrevî mükâfata nail olmaktan başkadır. Zira henüz dünyada iken failinin üzerinde birtakım pozitif değişimler meydana getirme potansiyeline sahiptirler. Elbette her ibadette bizim kul olarak tahmin edemeyeceğimiz birçok hikmet gizlidir. Doğrusunu, mükemmel bir şekilde bilecek olan Yüce Yaratan'dır. Bütün müminlerin her gün minimum beş defa eda etmesi gereken namaz kulu dönüştüren, onu hayra sevk eden en önemli âmildir. Bu nedenle İslâm'ın şiarı olarak kabul edilmektedir.

İstatistiksel bir çalışma yapıldığında gerçekten de namaz kılanlar arasında suç oranının kılmayanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Madde bağımlılığı, şiddet kullanma, haksız yere zimmete geçirme gibi alanlarda namaz kılanların daha az görüldüğü müşahede edilebilir. Ancak her şeye rağmen namaz kılanların da zaman zaman suça bulaştıkları görülebilir. Yukarıda çerçevesi belirlenmeye çalışılan namazın kötülüklerden alıkoyması beklenirken bu neticenin gerçekleşmemesinin sebebi namazın usulüne uygun olarak kılınmaması olarak değerlendirilmelidir. Usulüne uygun bir namaz hukuki gerekleri (farz, vacip, sünnet…) yerine getirildiği gibi ciddi bir boyun eğme ve teslimiyet duygusu içerisinde kılınan namazdır. Bu duygu ve düşüncelerle kılınan bir namaz sahibini duyarlı hale getirecek ve kendisinden bağışlanma dilediği, kendisinden yardım dilediği rabbine karşı gelmekten alıkoyacaktır. Bu nedenle namazımızın Allah katında bir kıymet ifade edip etmediğinin sağlamasına yapmak da elimizdedir. Eğer namazımız bizi dönüştürüyor, ahlakımızı güzelleştiriyor ve bizi kötülüklerden alıkoyuyorsa bu namaz makbul bir namaz demektir. Değilse kıldığımız namazda, niyetimizde, duruşumuzda, ihlâs ve samimiyetimizde bir problem var demektir. Bu problem namazımızın bizi dönüştürmesine engel olmaktadır. Doğal olarak bu namazın Allah katında makbul bir namaz olması da beklenmez. Bu durumda başımızı iki elimizin arasına alarak nerde hata yaptığımızı tespit etmek ve bu hatadan vazgeçmek en önemli görevimiz olmalıdır. ■

Zanaatın yüreği namaz imiş hoş bişe
Namaz kılan kişide olmaz yavuz endişe
Yunus Emre

Namazın Fıkhı

VECDİ AKYÜZ

HER ŞEY KENDİ TARZINCA ALLAH'I TESBİH EDER. MÜSLÜMANIN NAMAZI İSE BÜTÜN YARATIKLARIN MUHTELİF İBADET ŞEKİLLERİNİ BİR ARADA TOPLAR.

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi fıkıh hocası

NAMAZ KAVRAMI

Tanımı: İslâm Dini'nin kelime-i şehâdetten sonra, birinci şartı namazdır. Aslında Farsça bir kelime olan "namaz"ın fıkıh dilindeki ve Arapça'daki karşılığı "salât"tır. Fıkıhta namaz, "Birtakım şart ve rükünlerden meydana gelen ve tekbirle başlayıp selâmla biten özel söz (zikir) ve hareketlerdir (fiil)." Namaz bu ikinci manasıyla Kur'an-ı Kerim'de birçok defa tekrar edilir. Bunların yirmi yedisi zekâtla birlikte geçmektedir.

Hükmü ve Delili: Namazın kılınmasının hükmü, namaz çeşidine göre değişir: Beş vakit namazın kılınmasının akıllı ve bülûğa ermiş bir Müslümana farz olduğu Kur'an, sünnet ve icmâ ile sabittir.

"Namazı kılın, zekâtı verin, kendiniz için önden gönderdiğiniz her hayrı Allah katında bulacaksınız" (Bakara, 2/110).

Buna benzer âyetler ile Müslümanlar'ın özelliklerinden bahsederken, onların namaz kıldıklarını belirten âyetler Kur'an-ı Kerim'de çoktur.

"İslâm Dini beş temel üzerine kurulmuştur: (1) Kelime-i Şehâdet, (2) Namaz kılmak, (3) Zekât vermek, (4) Haccetmek, (5) Oruç tutmak." (Buhari, iman, 37; Müslim, iman, 1).

Namazın farz kılınmasından beri Müslümanlar namaz kılmışlar ve bütün âlimlerce namazın farz olduğu kabul edilmiştir. Bu ise bir icmâ-ı ümmettir.

Mekke'de hicretten bir buçuk yıl önce Mirac Gecesi'nde farz kılınan namaz, zarûrât-ı diniyedendir. Bunun için beş vakit namazın, hem farz olduğuna inanmak hem de onu yerine getirmek farzdır. Namaz kılan, dünyada borcunu ödemiş ve âhirette de sevâba nâil olmaya hak kazanmış olur. Namazı terk eden Müslüman hatalı ve günahkârdır, inkâr eden ise kâfir olur.

Namazın Amaçları ve İşlevleri

Kur'an-ı Kerim yeryüzünde Allah'ın hükümranlık atmosferini yaratması gayesiyle, günde beş vakit cemaat namazı kuralını koymuştur. Mümin böylelikle her namaz süresince birkaç dakika Yaratıcısına teslimiyet ve şükrünü eda etmek için, bütün maddî ve şahsî menfaatleri terk eder. Haklar ve görevler karşılıklı olduğundan, namaz insanın görevi, Yaratıcısının ise bir hakkıdır.

Kur'an-ı Kerim'e göre her şey kendi tarzınca Allah'a hamd ve O'nu tesbih eder: "Yedi gökle yer ve bunların içinde bulunanlar O'nu tesbih ve tenzih ederler. Hiçbiri hariç olmaksızın, hepsi O'na hamd ile tesbih eder. Fakat siz, onların tesbihini iyi anlamazsınız. O, hakikaten Hakîmdir, Yarlıgayıcıdır" (İsra, 17/44; Hac, 22/18). Müslümanlar'ın namazı bir bakıma bütün yaratıkların muhtelif ibadet şekillerini bir arada toplamaktadır.

Namaz esas itibarıyla üç unsurdan ibarettir: (1) Kalbin Huşûu: Allah'ın azamet ve celâli (kibriyâsı) karşısında zaaf ve yetersizliğimizi bilmekten ileri gelen tevazu hissi. (2) Ezkâr (Sözler): Allah'ın bu mutlak üstünlüğünün uygun sözlerle ifade ve ikrarı. (3) Fiiller: Vücut ve bütün organların hürmete uygun duruş alması.

Bilindiği gibi, beş vakit namaz, Müslümanlara Hz. Peygamber'in miracı sırasında farz kılınmıştır. Bundan başka Hz. Muhammed (s), "Namaz müminin miracıdır, yani bir müminin namazı Allah'ın huzuruna yükseldiği bir miracıdır" buyurmuştur. Mümin, namaz kılarken ve namazın sonunda Allah'ın huzuruna çıkar.

NAMAZIN YÜKÜMLÜSÜ

İslâm Dini'nin emirlerini yerine getirmek için Müslüman olmak şarttır. Başka bir dinden olanlar bu emirleri yerine getirmekle mükellef değildir. Müslüman olmayanlar öncelikle iman etmekle mükelleftir, iman etmek onlar için en büyük ibadettir. İslâm dininin emirleri akıllılar için farz olduğundan, namazın farz olması için de akıllı olmak şarttır. Ergenlik çağına ulaşmamış kimselere namaz farz değildir; ancak yedi yaşından sonra çocuklara namaz kılmayı öğretmek ve onları yavaş yavaş namaza alıştırmak gerekir. On yaşında çocuğun bu özelliği kazanması şarttır.

NAMAZ KILINAN YER

Namaz, temiz olan her yerde kılınabilir. Bu, hem tek başına hem de cemaatle kılınan namazlar için geçerli bir hükümdür. Ancak Müslümanlar, tarih boyunca, cemaatle kılınan namazlar için büyük şehirlerin merkezlerinde ulucami, semtlerde ve diğer yerlerde ise semt camisi veya mescit yapmışlardır. Müslümanlar evlerinin bir köşesini namaz kılınacak yer olarak ayırabilir ve burasını daima temiz şekilde tutabilirler.

Namaz kılınacak yerle ilgili en önemli ilke, bu yerin necasetten uzak olması ve huzur içinde namaz kılmayı sağlayacak özelliklere sahip bulunmasıdır. Namaz, toprak veya onun dışında yaygı, kilim, seccade vb. üzerinde kılınır; necaset de bu yerde veya yakınında, az veya çok olarak bulunabilir:

NAMAZIN ÇEŞİTLERİ

Namazlar, kılınmasının gerekliliği ve sevabı açılarından farz, vacip ve nafile namazlar olarak üçe ayrılır.

Farz Namazlar

Beş Vakit Namaz ve Kazası: Bir gün içinde kıldığımız beş vakit farz namaz, ilk ve son sünnetleriyle birlikte şunlardır:

a) Sabah Namazı 2+2=4,
b) Öğle Namazı 4+4+2=10,

c) İkindi Namazı 4+4=8,
d) Akşam Namazı 3+2=5,
e) Yatsı Namazı 4+4+2+3=13

17'si farz olmak üzere vacip ve sünnet çeşitleriyle birlikte günde toplam kırk rekât namaz kılınır.

Beş vakit namaz, bir insanın günlük hayatının akışı içerisinde önemli bir yer tutar, ona bir disiplin ruhu aşılar: Uykuya Yaratıcı'sını hatırladıktan sonra yatan Müslüman, sabah kalkınca O'nu unutmayacak ve yeni bir güne başlamış olacaktır. Öğleye kadar çalışmalarını sürdürecek, kendisine bu imkânı veren, onu sonsuz ve karşılıksız nimetlerle donatan Yüce Allah'ını kesin olarak hatırlayacaktır. Öğle sonrasındaki çalışması, bu hatırlayıştan sonra devam edecek olan Müslüman, pek doğaldır ki mesai bitiminde de, tabiatı, yeryüzünü, gökyüzünü, kısacası bütün evreni onun emrine veren, ona eşyayı kullanma imkân ve yeteneğini bağışlayan Rabb'ını anacak, bütün bu nimetlerine şükran ifadesini belirtecektir. Mesai bitip dinlenme vakti başlayınca, eğlence ve sefahate dalmayacak, gündüzün sürdürdüğü Yaratıcı'sını anma bilincini diri tutarak zamana hâkim olma olayını uyku öncesine kadar en samimi duygularla tamamlayacaktır.

> BEŞ VAKİT NAMAZ, BİR İNSANIN GÜNLÜK HAYATININ AKIŞI İÇERİSİNDE ÖNEMLİ BİR YER TUTAR, ONA BİR DİSİPLİN RUHU AŞILAR.

Günde beş vakit namaz kılmak farz olduğu gibi, vaktinde kılamadığımız namazları daha sonra kaza etmek de farzdır. *Cuma Namazı*, cuma günü öğle vaktinde ve cemaatle iki rekât olarak, şartlarını taşıyan her mükellefin kılması farz olan özel bir namazdır. *Cenaze Namazı*, Müslüman ölülere karşı farz-ı kifâye bir görevdir. Cenazeler, birden fazla olduğunda, imam, hepsine birden veya ayrı ayrı cenaze namazı kıldırmakta serbesttir. Ancak ülkemizde, ayrı ayrı kıldırma geleneği yerleşmiştir.

NAMAZ VAKİTLERİ

Namazın Sebebi ve Farzı Olarak Vakit

Bir mükellefe namazın farz olması için, namaz vaktinin girmesi şarttır; vakit girmeden namaz farz olmaz. Çünkü, vakit, namazın aynı zamanda sebebidir: "Namaz, müminlere vakti tayin edilmiş bir farzdır" (Nisa, 4/103). Bunun için, vakti girmeden kılınan namaz, sahih değildir; böyle bir durumda, namazın iadesi gerekir. Namazı ilk vaktinde kılmak, emrine uymaktan dolayı Allah'ın rızasını kazanmaya vesiledir. Ancak, vaktin sonunda kılmakla da, namaz borcu yerine getirilmiş olur.

NAMAZIN KILINIŞI

Namaz vakti yaklaşınca ya da girince, namaz kılmak isteyen kişi, namaza başlamadan önce yapılması gereken şartlarını yerine getirir. İlk önce usulüne göre abdestini alır. Sonra namaz kılacağı temiz yere (seccadeye/halıya/camiye) gider. Gerekli yerlerini usulüne göre örter. Ayakta kıbleye karşı durur.

Hangi namazı kılacağını kalbinde tutar. Diliyle de yavaşça: "(Niyet ettim) Allah rızası için… namazının farzını/sünnetini kılmaya niyet ettim" diyerek niyet eder. Böylece, namazdan önce yapması gereken altı farzı yerine getirmiş olur. Sıra namaz kılmasına gelmiştir.

Ellerini, avuçlarının içi kıbleye dönük, başı dik olmak üzere kulaklarının yumuşağı hizasına kadar kaldırır ve değdirir (kadınlar, omuzlarına kadar kaldırırlar). Bu esnada parmakları ne açık, ne kapalı, sıkmadan tabiî halinde bulunacaktır. "Allahuekber" diyerek, namaza başlama tekbiri alır. Böylece artık namaza başlamıştır. Artık sadece secde yerine bakar, namazı bozacak rastgele hareketlerden kaçınır.

CEMAATLE NAMAZ VE FAZİLETİ

Cemaat, bir imamın önderliğinde topluca

namaz kılan kimselere verilen addır. İmama uymaya İktidâ, İttibâ; uyanlara Muktedî, Me'mûm veya Mu'temm; imama Muktedâ Bih, onun bu vazifesine İmâmet adı verilir.

Cemaatle Namaz Kılmanın Hükmü

Cemaatle namaz kılmak sağlam, hür, akıllı ve bâliğ erkekler için sünnet-i ayn-ı müekkededir.

Cemaate Gitmemeyi Mübah Kılan Özürler

Cemaatle namaz, namaz kılmaya müsait bir yer ve kıldırmaya ehil bir imam olunca her yerde kılınır. Mutlaka cami veya mescitte kılınması gerekmez. Bunun için cami dışında, ev veya müsait olan her yerde cemaatle namaz kılınabilir.

Cemaatle namaz kılmak çok önemlidir. Cemaatle kılınan namaz, yalnız başına kılınan namazdan yirmiyedi derece daha faziletlidir. Bu sebeple ancak aşağıdaki özürler, cemaate gitmemeyi mübah kılar:

1. Çeşitli Hastalık veya Sakatlıklar:

a) Hastalık.

b) Götürecek biri bulunmazsa körlük.

c) Ayağın kesik olması, topal veya kötürüm olmak.

d) Düşkün ve ihtiyar olmak.

2. Kötü Hava Şartları:

Yağmur ve çamurun şiddetli olması; sıcak ve soğuğun şiddetli olması; şiddetli karanlık gibi kötü hava şartlarında camide cemaatle namaz kılmak gerekmez.

3. Çeşitli Mazeretler:

Mal ve can güvenliğinin bulunmaması, saldırıya uğrama korkusu; yolculuk ve yolculuğa hazırlanmak; -yanından ayrılmamak gereken- hastanın yanında hastabakıcısı olmak; yemek sofrasının hazır olması; abdestin sıkışmış olması; borçlu fakirin yakalanıp hapse düşme korkusu; ilim tahsili gibi mazeretler cemaate katılmamayı mübah kılar.

Cemaate devam etmek istediği durumda, makbul bir mazeret dolayısıyla düzenli bir şekilde devam etmekten mahrum kalan mükellef niyetinin karşılığını görür.

> NAMAZI İLK VAKTİNDE KILMAK ALLAH'IN RIZASINI KAZANMAYA VESİLEDİR. ANCAK, VAKTİN SONUNDA KILMAKLA DA, NAMAZ BORCU YERİNE GETİRİLMİŞ OLUR.

Namazın Sahih Olma Şartları

1. **Temizlik**: Bedenin hadesten ve necasetten, namaz kılınacak elbisenin ve yerin de maddî pisliklerden temizliği namazın sıhhat şartlarındandır.

2. **Vaktin girmesi**: Vaktin girmesi bizzat namazın değil, edasının sıhhat şartlarındandır.

3. **İstikbâl-i Kıble**: İstikbâl-i kıble namazın sıhhat şartlarındandır.

4. **Niyet**: Niyet namazın sıhhat şartlarındandır.

Namaz mükelleflerinin kıldığı namazların sahih olması için çeşitli durumlarda namazın kılınmasıyla ilgili şartlara da uymaları gerekir. Yolculukta, hastalıkta, korku durumunda, kazanın kılınışında, cemaat namazında, namazların birleştirilmesinde geçerli ve gerekli bu şartlar namazın sahih olmasını sağlar.

Şart ve rükünlerine uygun olarak kılınmış namaz için "sahihtir", şart ve rükünleri bulunmayan ya da şart ve rükünlere uygun olarak başlayıp namaza aykırı bazı davranışların bozduğu ve ortadan kaldırdığı namaz için "fâsiddir, bâtıldır" ifadeleri kullanılır. ■

Hidayete Çağıran Namaz!

BİLGİN ERDOĞAN

MÜŞRİKLERİ EN ÇOK KORKUTAN NAMAZDI... BU NEDENLE HZ.EBUBEKİR'İN EVİNİN AVLUSUNDA KILDIĞI NAMAZ BİRÇOK PUTPERESTİN KALBİNİ YUMUŞATIYOR VE SONU HİDAYETLE NOKTALANAN DERİN İZLER BIRAKIYORDU.

Hapishane imamı, Pennsylvania - Amerika

"Ve onlar ki, emanetlerine ve ahitlerine sadakat gösterirler. Salâtlarını (tüm dünyevi kaygılardan) uzak tutarlar. İşte varis olacak olanlar böyleleridir (Müminûn 23/8-10).

Namaz, gözün nurudur Nebevi dilde… Gözün nuru, gözbebeği… "Kişi ile şirk arasında namaz vardır" der hak Nebi… Namazı dik olanın kulluğu da dik olur belli ki… Namaz, onun için dinin direği… Namaz, aslında bir aşk âyini… O, ruhun tezkiyesi… Yüreğe libas giydirme işi…

Kıyam, bir esas duruş ve tevbe hali... Kusurluyum ve kusurlarıma meydan okuyorum der kıyamdaki kişi... Kıyam, kusursuz olan Rabb'e yürüyüşün ismi... "Subhanallah" tesbihinin eyleme dönüşmüş şekli... Rukû, itaatin doruk noktası... Aklın, vicdanın ve fıtratın, aşkın olan Allah'a kayıtsız şartsız teslimiyeti... Kulun âciz ve güçsüz olduğunu idraki... Aşkın olan Allah'ın tüm acziyetten münezzeh ve müberra olduğunu kabul etme hali... "Allahuekber" tesbihinin fiili şekli... Secde, aşkın zirvesi... Sen Rab'sın, ben kulum deme hali... Kulun muhtaç olduğunun idraki... Ben muhtacım ve muhtaç olan varlığa kulluk edemem deme hali... Bedenin inişi ve ruhun yükselişi... Saf ve ulvi olan aşkın zirvesi... "Ben haddimi bildim" idraki... Ve oturuş, bir miraç hali... Namaz yolculu-

ğunun tadını çıkarma demi... Said Nursi'ye göre "İbadetin manası odur ki, kişi kendi kusurlarını, aczini ve fakrını görüp, Kemâl-i Rububiyet'in, Kudret-i Samedaniye'nin ve Rahmet-i İlahiye'nin önünde hayret ve muhabbetle secde eder.

Omar Ziglar isimli bir mühtedi ile konuşuyorum bir namaz sonrası... On beş yaşında ailesinden ayrılmış ve ayrı yaşamaya başlamış. On sekiz yaşında Amerikan ordusunda çalışmış ama adapte olamayıp ayrılmış... Sonra çeşitli suçlarından dolayı yirmi bir yaşında hapse girmiş... Hapishanede iken bir Müslüman yan hücresinde imiş... Dinî konularda kendisiyle asla anlaşamazmış... Ateşli tartışmaları olurmuş... Arkadaşı Kur'an'dan âyetler söylediğinde o hemen İncil'e bakar ve karşı şeyler söylemeye çalışırmış... Hatta araları o kadar açılmış ki konuşmaz olmuşlar... Bir gün arkadaşı namaz kılarken onu dikkatlice gözlemlemiş... İşte o an, tam o an yüreği sanki on ikiden vurulmuş... Bana aynen şöyle söyledi: "I thought that is it." ('İşte bu!' diye düşündüm). Kulluk bu olmalı demiş ve hemen arkadaşından özür dileyerek şehadet almış... Bunu bana anlatırken gözleri dolu dolu olmuştu...

Omar Ziglar, tam görmek istediğim bir Müslüman tipi... Her türlü meseleyi rahatlıkla konuşabildiğim bir kişi... Samimi bir Müslüman... Mutaassıp değil... Benim hapishanedeki özel talebem diyebilirim... 51 yaşında hayat dolu bir kişilik... Omar Ziglar'ın hikâyesi bana Mustafa İslamoğlu hocamın yıllar önce Yürek Fethi isimli kitabındaki bir ifadesini hatırlattı... O şöyle diyordu: "Huşû içerisinde, kendinden geçmiş bir vaziyette namaz kılan bir mü'mini seyretmek, dünyayı uzaydan seyretmekten daha heyecan vericidir..."

Omar Ziglar'ın hidayet hikâyesi, namazın, sadece kişiyi değil, etrafını da inşa edebildiğinin, yani namazın tebliğe dönüşebildiğinin açık delili... Öyle bir namaz kılmalı ki insan, o namaz başkalarını da çekmeli... İmam Buhari gibi mesela... Bir gün namaz kılarken on altı arı vücuduna zehirlerini boşaltırlar da, o bana mısın demez...

> "BİR MESCİDE GİRİP DE TA İÇTEN ETKİLENMEDİĞİM VE HATTA DİYEBİLİRİM Kİ, MÜSLÜMAN OLMADIĞIMA HAYIFLANMADAN ÇIKTIĞIM AN OLMAMIŞTIR." (ERNEST RENAN)

Müşrikleri en çok korkutan namazdı... Bu nedenle Hz.Ebubekir'in, evinin avlusunda kıldığı namaz birçok putperestin kalbini yumuşatıyor ve sonu hidayetle noktalanan derin izler bırakıyordu. İbn-i Hişam ve Buhari'nin naklettiği rivayetten, kadın-erkek, çoluk-çocuk demeden birçok Mekkelinin Ebubekir'in namazda okuduğu Kur'an'ı dinlemek için evinin önünde gruplar oluşturduğunu öğreniyoruz. Hatta müşrikler, etkilenen insanları görünce onun bu soylu eylemini savaş sebebi sayıp İbn-i Duganne'ye şikâyet ediyorlardı... Düşünün ki namaz bir savaş sebebi sayılıyordu...

Ammar bin Yasir, evinin önünde avluda namaz kılıyor ve müşrikler namazda okunan Kur'an'dan insanların etkilendiklerini görünce durumu Ebu Cehil'e şikâyet ediyorlardı... (Bidâye VII/311'den nakleden M. İslamoğlu, Yürek Fethi, s.184).

1298 yılında Müslüman olarak Said bin Hasan adını alan ünlü bir Yahudi âliminin hidayetine bir Cuma namazı sebep olmuştur. Goldziher'in "Said bin Hasan d'Alexandrie" isimli çalışmasında hayatını ortaya çıkardığı

bu ünlü Yahudi âlimi şiddetli sancılar çektiği bir sırada Müslümanların mescidine girer ve oradaki manzaradan öylesine etkilenir ki içindeki güç onu İslam'la şereflendirir (Yürek Fethi, s.184-185).

Ernest Renan, İslâm'a karşı tavrıyla bilindiği halde, şu itirafı eserlerinde nakleder: "Bir mescide girip de ta içten etkilenmediğim ve hatta diyebilirim ki Müslüman olmadığıma hayıflanmadan çıktığım an olmamıştır."

Namazın tebliğe dönüştüğü nokta olabildiği gibi, sesli olarak yüreğin dudaklarıyla okunan Kur'an da aynı etkiyi insanlar üzerinde uyandırabiliyor...

Rasulullah (s), henüz Mekke'deyken evinin avlusunda yüksek sesle Kur'an okuyordu. Her tabakadan Mekkeliler onun okuduğu Kur'an'ı dinlemek için geceleri evinin önüne toplanıyorlardı... Bir gece Mekke'nin en ileri gelenlerinden üç kişi gizlice buraya gelmişlerdi. Birbirlerini tanıdıklarında bir daha buraya gelip Kur'an dinlemeyeceklerine söz verdiler... Ancak ertesi gece tekrar geldiler ve bu üç gün devam etti (İbn-i Hişam).

Yine Yemen'den Ezd kabilesinden Dımad isimli ünlü bir büyücü, Rasulullah'ı büyücü addedip onu mat etmek için karşısına çıkar. Dımad, o'ndan hünerini ortaya koymasını ister, ancak Rasulullah tevazu ve mahfiyet içerisinde Kur'an okur... Dımad öylesine hoşlanır ki üç kez okutturur... Ve sonunda Müslüman olur (Müslim, 1/237).

Hz. Ömer (r), Kur'an okunurken şehit edilmiştir... Yine Necaşi, Cafer bin Ebi Talib'in okuduğu Kur'an ile sermest olmuştur... Hind Okyanusu adalarından Ternate'de Kur'an'ın diriltici soluğu ölü ruhları diriltti... Portekizliler 16. yy'da Hind Okyanusu'nun ortasındaki bir adanın nasıl Müslüman olduğunu sordular... Ternateliler olayı şöyle anlattı: Datu Molla Hüseyin isimli bir tüccar malını pazarlarken bir yandan sesli olarak Kur'an okuyordu... Bunun anlamını soruyorlar ve insanlar ilgileniyor ve neticede Müslüman oluyorlar.

Fudayl bin Iyad'in hikâyesi yine bu konu çerçevesinde hatırlanmalı... Bu tarihte böyleydi, günümüzde de böyle devam ediyor. Amerika'da bir benzin istasyonunda namaz kılan bir arkadaşı gören bir Amerikalı bayan, namazın manasını sorar... Genç arkadaş açıklama yapar ve iletişim bilgilerini alırlar karşılıklı... Bir süre birbirlerine yazarlar ve o hanımefendi İslâm'la şereflenir... Bu konuda sinema aktörlerinden Yaşar Alptekin'in yine namazla dirilişi manidar bir örnektir. "Namazsız geçen günlerimi yaşadım saymıyorum" diyen Alptekin'in bu ciddi dönüşümüne ise bir cenaze namazı sebep olmuştur.

> BİR GÜN ARKADAŞI NAMAZ KILARKEN ONU DİKKATLİCE GÖZLEMLEMİŞ... İŞTE O AN, TAM O AN YÜREĞİ SANKİ ON İKİDEN VURULMUŞ...

Şimdi daha iyi anlıyorum; Allah Rasulü'nün (s) "Gözümün nuru namaz" deyişini... Bunu bize hatırlatanlardan Allah razı olsun... Omar Ziglar, hayatında hiç mescid görmemiş... Sadece dışarıdan görmüş genç bir delikanlı iken... Duvarların arkasında bir mahkûmun namazına şahit olmuş sadece... Ama o gün bugün namazını asla bırakmamış... Ve 'Bırakamam asla', diyor Omar Ziglar... "Gözümün nuru namaz" deyişini hatırlatıyor Allah Rasulü'nün (s)... ■

Namaz Gönüllüleri Platformu Üyeleriyle Söyleşi

F. GÜNGÖR, M. BAYKUL, M. AYDIN

'temiz toplum' hedefine ancak namazla ulaşılabilir

Diyarbakır'da, İzmir'de, Aydın'da, Bitlis'te, Ağrı'da, Ankara'da, Mersin'de, İstanbul'da, Fransa'da, Hollanda'da, Almanya'da ve daha birçok ilde, ilçede, ülkedeler... Onlar, ümmetin ahvalini kendilerine dert edinmiş, kendi imkânlarıyla coğrafyanın dört bir yanına dur durak bilmeden, seccade taşıyan üç beş ciğeri yanık adam... Günlük meşgalelerini bir kenara bırakıp dünyevî bir menfaat gözetmeksizin karış karış gezerek "dinin direği" namazı susamış kitlelere anlatıyorlar. Dünyanın çetrefilli meşgaleleri arasında namazla arasını açmış, unutmuş veya terk etmiş topluma, minarelerden, beş vakit semayı şereflendiren sadaya dikkat çekmek için çabalıyorlar, amaçları ise -Cemil Tokpınar'ın ifadesiyle- onlar gibi olabilmek; "Hayat arası namazdan, namaz arası hayat" çizgisine ulaşabilen güzide yıldızlar gibi; Sahabe efendilerimiz gibi...

Kendi deyimleriyle sadece "namaz için namaz hareketi" olarak bir araya gelen, namazın içsel boyutu kadar sosyal boyutunu da insanlara tanıtan, ortak amaçları namaz sevgisi olan bir çalışma, **Namaz Gönüllüleri Platformu**... Türkiye'de ve dünya genelinde dört yüzü aşkın

KUR'AN'DA VE HADİSLERDE NAMAZ ÇOK YÜCELTİLDİĞİ HALDE GÜNÜMÜZDE MÜSLÜMANLARIN BU KADAR DUYARSIZ KALIŞINI ANLAMAK MÜMKÜN DEĞİL.

konferans veren, 120'yi aşkın merkezde bulunan, milyonlarca kitapçık, CD yayımları yapan, çeşitli radyo ve tv'lerde kitlelere ulaşan, www.namazladirilis.com internet sitesiyle sanal ortamdan da çalışmalarını yürüten; gazeteci, yazar ve akademisyenlerden oluşan Namaz Gönüllüleri Platformu çalışmalarına aralıksız devam ediyor. Yapılan ve yapılması düşünülen çalışmaları ve genel olarak Namaz Gönüllüleri Platformu'nu platform üyelerinden, Abdullah Yıldız, Cemil Tokpınar ve Hasan Hafızoğlu hocalardan sorduk. Zevkle okuyacağınızı umuyoruz.

Öncelikle Namaz Gönülleri Platformu'nun ne zaman kurulduğunu hatırlatır mısınız?

Abdullah Yıldız: Bundan yaklaşık üç sene önce 'namaz bilinci kitapları' diyebileceğimiz, namazın nasıl kılınacağını değil de namazın ruhunu ve özünü anlatan kitaplar yazan hocalarımızla bir araya geldik. Benim bu konudaki çalışmam **"Namaz/ Bir Tevhid Eylemi"** ismiyle 1991 yılında basılmıştı. Ayrıca Vehbi Karakaş hocamızın **"Niçin Namaz"**, **"Nasıl Namaz"** gibi kitapları var. Platformun fikir babalarından Cemil Tokpınar'ın **"Sabah Namazına Nasıl Kalkılır"** adlı çok satan bir kitabı var, 1 milyon adet basılıp dağıtılan bir eser... Hasan Hafızoğlu'nun (Büyür) **"Namaz Bilinci",** Mehmet Göktaş'ın **"Namaz Gözaydınlığım",** Kerim Buladı'nın **"Namaz/Akılları Durduran Mucize"**, Ahmet Bulut'un **"Namaz/ Dirilişe Çağrı"** adlı eserleri ve diğerleri... Bu kitapların yazarları olarak biraya gelip bir çalışma başlatmaya karar verdik. Çünkü sadece kitap yazmakla olmuyor. Bu kitapların içinde yazılanların etkin bir şekilde topluma sunulması lazım. İnsanların namazın gereğine inanmalarını sağlamak için radyo ve televizyon aracılığıyla, toplantılarla, her türlü imkânı kullanarak topluma, özellikle gençliğe etkili sunumlarda bulunmak zorundayız.

Namaz deyince ne anlamalıyız, siz ne anlıyorsunuz?

Cemil Tokpınar: Namaz yaratılış gerekçesi, varoluşun anlamı, insanın Rabb'iyle birlikte olduğu en güzel zaman dilimi... Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde namazın o kadar yüceltildiğini görüyoruz ki... O kadar çok ehemmiyet ve kıymet verildiğini görüyoruz ki... Şu andaki mü'minlerin duyarsızlığını anlamak mümkün değil. Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda namazı emreden 70'ten fazla âyet var, yine 500 civarında namaza da işaret eden dolaylı âyet var. Doğrudan âyetleri öncesi ve sonra-

sıyla âyet grubu olarak ele almalıyız. Cenab-ı Hak namazı emrettiğinde bir âyetin öncesinde ve sonrasında o âyeti pekiştiren başka konulara girmiştir. İşte buna örnek Bakara'nın ilk 5 âyeti, Enfal'in ilk 4 âyeti, Mü'minûn'un ilk 11 âyeti, yani bu âyetler arasında o kadar sağlam bağlar vardır ki... Mesela bu verdiğimiz örneklerde birbirine yakın hitabeler bile vardır. Mesela Bakara 3 aynı zamanda Enfal 3'ü yazar, içinde vardır. Bizim dindar çevrelerde, İslâmî ilimlerle ilgilenenler ve derinleşenlerde, Müslüman aydınlarda Kur'an'ın namaza bakışı, namazın nereye oturduğunu anlama noktasında sıkıntı var. Yani aydınların anlayışında problem var. Namaz Kur'an'da birkaç âyetle emredilen bir konu değil. Mesela Kur'an'da itaati emreden âyetlerin birinci adresi namazdır. Kur'an'da takvayı emreden âyetlerin birinci adresi namazdır, namazsız takva olmaz. Mesela şükrü anlatan, tekbiri emreden âyetlerin yine birinci hedefi namazdır. Namaz -dikkat edilirse içinde tekrar edilen kelime ve cümlelerden de anlıyoruz ki- **teslim, tekbir ve tahmil**'dir. Bir rekâtta bile defalarca tekrar edilen bu kelimeleri biz günde 40 defa tekrarlıyoruz. Bunu ömre vurduğunuzda varın siz hesaplayın. Şimdi salih ameli emreden âyetler birinci derecede namazı kasteder. Hz. Ali efendimize sormuşlar, "Salih amel nedir?" diye, "Tadil-i Erkân ile kılınan namazdır" demiş. Kur'an'da birçok yerde salih amel işleyenler ve iman edenler olarak vurgulanır, kurtuluşa erenler, cennetle müjdelenenler... Kur'an'da hiçbir yerde sadece iman edenlerin müjdelendiği âyet yoktur. Namaz Kur'an'ın birinci sûresinde başlayıp sonuncu sûresine kadar her tarafta varlığı hissedilen bir ibadettir. Nitekim birinci sûrede *iyyakena'budu*nun açılımı Kâfirûn Sûresi'dir. Baştan sona ibadetten bahsediyor. Diğer ibadetler de kendi içlerinde namaza destek verirler. Mesela zekât, sadaka, infak Kur'an'da çok emredilir. Niçin? Birçok hikmetleriyle beraber, nakdi ihtiyaçlarını karşılayıp daha güzel namaz kılınsın diye... Mesela oruç tutmak Kur'an'ın bir emri, orucun birçok hikmeti var ama bir hikmeti Allah'ın ne muhteşem nimetler lutfettiğini hissedip daha coşkulu ve derinlikli namaz kılalım diye... Mesela Hacc'ın birçok hikmeti vardır, ama Hac aslında namazın kalbine yolculuktur, ibadetin yüreğine gitmektir. Dolayısıyla namazın bir anlamda kronolojik tarihini ve oluşumunu mekânıyla hisseder bir mümin. Bunun için Hacc'ın da bir güzel hikmeti, daha huşûlu daha güzel, daha nitelikli namaz kıldırmaktır. Bundan dolayı belki de en huşûlu, en gözü yaşlı, en coşkulu namazlarımızı Hac'da kılarız.

Hz. ALİ EFENDİMİZE SORMUŞLAR, "SALİH AMEL NEDİR?" DİYE, "TADİL-İ ERKÂN İLE KILINAN NAMAZDIR" DEMİŞ.

İslâm toplumu, namazın kadir ve kıymetini, ehemmiyetini, nasıl muhteşem bir hazine olduğunu maalesef bilemiyor. Avamından havâssına, âliminden cahiline ümmetin tüm

katmanları bu konuda yetersizdir. Çözüm tekrar Kur'an'la ve hadisle yüzleşip namazın Cenâb-ı Hakk'ın gündeminde, Rasulullah'ın dünyasında nasıl bir yer tuttuğunu anlamakla, kavramakla mümkündür. Göreceğiz ki Cenâb-ı Hakk'ın en sevdiği ibadet namazdır. Peygamber'in neredeyse ömrünün yarısını harcadığı bir ibadet... Şimdi başımızı elimizin arasına alıp düşünelim: Bir öncü düşünün ki, bu öncü topluma getirdiği birçok güzellikle birlikte Rabb'inin huzurunda ömrünün yarısını geçiriyor. Peygamber'in ömrünün yarısı ya mescidde ya secdede... Bunu nerden çıkardın diye sorabilirsiniz. Bir defa Peygamber'imiz 5 vakit namaz kılıyor muydu? Kılıyordu. Bu beşe en az beş daha ekliyor mu? Kuşluk, teheccüt vs. ile evet ekliyor. Vakit namazlarında da bir sayfa, üç sayfa, beş sayfa, bazen akşam namazlarında A'râf'ı okuyacak kadar 25 sayfa... Kıraati uzun olan bir peygamber... Günde 40 rekât kılınan namazın, her rekâtına birkaç sayfa daha okunursa hesap edin bakalım kaç sayfa çıkar? Görüyoruz ki Rasulullah'ın zamanı, yemek sofralarında, boş sohbetlerde değil Allah'ın huzurunda geçmiş.

Hayatın, şehir tasavvurunun merkezinde cami ve namaz var o dönemde. Bu algının değişmesiyle birlikte namaz konusundaki açık da büyümüş gibi.

Cemil Tokpınar: Kesinlikle, çok doğru... Merkez cami, eylem olarak merkez namaz, her şey onun etrafında şekilleniyor. Her plan, her program onun etrafında gelişiyor. Sahabe zamanlarını namazla, ya Kur'an'la, ya Kur'an ve hadis müzakeresiyle geçiriyorlar. Bunun için diğer bütün eylemler, ayrıntı oluyordu. Peygamber'e diyebiliriz ki namaz arası bir hayat yaşıyordu. Biz ise kendimize baktığımızda hayat arası bir namaz yaşıyoruz. Onların dünyasında namaz esastı; ümmetin dünyasında namaz ayrıntıya mı dönüşüyor diye soruyoruz. Bunun için tarih, onların zaferine şahit; şu zaman ise özellikle son yüzyıldır devam ediyor, maalesef ümmetin esaretine, mahkûmiyetine şahitlik ediyor.

Hocam, bunun dışında, bu kadar önemli bir eylem olan namazın Miraç ile farz kılındığına dair bir yanlış anlaşılma var toplumda, buna dair neler söylersiniz?

Cemil Tokpınar: Namaz Miraç'ta beş vakit olarak sabitlendi. Miraç'tan önce de hatta tüm peygamberlerde, tüm dinlerde namaz vardır. Namaz imanın ikiz kardeşidir. Pazartesi günü vahiy gelmiş, salı günü Cebrail (a) Peygamber'e abdesti ve namazı öğretmiştir. Nitekim Hz. Ali efendimizin İslâmiyet'e girişine Peygamber'imiz ve Hz. Hatice annemizin kıldığı namaz vesile olmuştur. Onları namaz kılarken görmüş ve o da namaz kılmıştır, Müslüman olmuştur. Gece namazı İslâm'ın ilk yıllarında bir yıl boyunca farz kılınmıştır. Daha sonra Cenâb-ı Hak rahmetiyle bunu sadece Peygamber'e has kılmıştır. Dolayısıyla Miraç'a kadar namaz vardır. Bunun örnekleri pek çoktur. Diyebiliriz ki iman ve namaz beraberdiler, fakat iman bir gün önce doğdu, namaz daha sonra doğdu.

Hasan Hafızoğlu: Namaz kılmakla, namazı ikame etmek arasında çok fark var. İkame etmek Kur'anî bir tabir. Kur'an 'ikame etmek' tabirini kullanıyor. Cenâb-ı Hakk'ın tarif ettiği gibi, Rasulullah'ın bizden istediği gibi... Biz namazı ikame ettiğimiz gün, namaz bizi kötülüklerden arındıracaktır. Namaz bizi muhafaza

edecektir. Efendimiz buyuruyor ki, "Benim nasıl namaz kıldığımı görüyorsanız siz de namazı öyle ikame edin." Şimdi, Peygamber'in neresine bakacağız biz? Tamam, şeklen bakalım, ya Peygamber'in huşûu? Peygamber'in huşûu nasılsa onun gibi huşû sahibi olalım. Peygamber, Allah'ı zikrederken ne hissederdi acaba? Peygamber, Fatiha'yı okurken ne düşünürdü acaba? Fatiha'yı nasıl okurdu? Bir çırpıda mı okurdu, yoksa tane tane mi okurdu, kelime kelime mi okurdu? Kur'an'ı okurken manaya kalbi nasıl katılırdı? Durur muydu, düşünür müydü, heyecanlanır mıydı, titrer miydi, gözleri yaşarır mıydı? Bunlar var, Peygamber'in namazında. Sıkılmış namaza durmuş, korkmuş namaza durmuş, yolda kalmış namaza durmuş, bir ihtiyacı olmuş namaza durmuş. Sanki bir namaz peygamberi olmuş. İki ayaklı bir namaz olmuş. Hava kararmış, 'ümmetimin başına bir bela mı gelecek' diye, korku namazına durmuş; zafer gecikmiş, namaza durmuş; Cenâb-ı Hakk'a şükretmesi gerektiğini hissetmiş, şükür namazı kılmış; dağa çıkmış 'dağ benim namazıma şahit olsun' diye secdeye kapanmış. Namazı hayatına yaymış, bir yerlere hapsetmemiş.

İkame edilmeyen namaz, yanımıza yorgunluğumuzu bırakır, bizi yükseltmez. Bilinç ibadetin ruhudur. Bilinçsiz namaz olmaz. Cesetle namaz kılınmaz.

Namazın maksadı eğitimdir, namazdan daha güzel bir eğitim olabilir mi? Allah'ın kendisiyle bir araya geldiği insan kötülük işleyebilir mi? Aşkın zirvesine secdede erişebiliriz. Biz sadece Rabb'imizin huzuruna kapanabiliriz, başka bir yere kapanmayız. Allah'a yakın olmanın zirvesidir secde. Böyle bir şey mümini çok farklı yerlere götürür.

Bu mana ve maksattan yoksun olan namazı -Allah muhafaza- zayi etmiş oluruz. Meryem 59. âyeti bizi ilgilendirir o zaman. Rabb'im bizi namazı zayi edenlerden değil, namazla esas duruşunu muhafaza edenlerden eylesin, namazda dik duranlardan eylesin.

Namazın şekline değil ruhuna çok vurgu yapıyorsunuz, bu hususu biraz daha açar mısınız?

Abdullah Yıldız: İsteyen bir insana namazın kılınış şeklini, içindeki ve dışındaki şartları öğretmek nihayetinde birkaç saatlik bir iştir. Ama onu sevdirmek, onun önemini, gereğini, vazgeçilmezliğini anlatmak daha uzun süre ve daha yoğun çaba isteyen bir iş olup asıl önemli olan da bu meseledir. Bu yüzden, namaz bilinci kitapları yazan hocalar başta olmak üzere birçok insan bir araya gelip neler yapabileceğimizi tartıştık. Nihayet namazın farz kılındığı mübarek bir Miraç Gecesi arifesinde, 19 Ağustos 2006'da kamuoyuna bir açıklama yaparak çalışmalarımıza başladık.

İlk çalışma grubu kimlerden oluşuyordu?

Abdullah Yıldız: Bir namaz çalışması, sadece namaz kitabı yazarlarıyla sınırlı kalamazdı, ama çekirdek ekibimiz onlardı. Kendi aramızda bir istişare kurulu oluşturup sık sık toplandık. Nihayet 19 Ağustos 2006'da bize fiilen destek veren 100 civarında yazar, fikir adamı, sanatçı, edebiyatçı ile birlikte -bir o kadarı da ayrıca imza verdiler- Şehzadebaşı Camii yanındaki bir restoranda, Namaz Gönüllüleri Platformu olarak **"Namazla Diriliş Seferberliği"** başlattığımızı ilan eden bir deklarasyon yayınladık. Aynı gün 11 yazar arkadaşımızın makalelerinden oluşan **"Namazla Diriliş"** kitapçığını dağıtmaya başladık. Şu ana kadar bu kitapçığın 800 bine yakın kadarının dağıtımını gerçekleştirdik ve sekiz ay içinde 120 panel tarzı toplantı düzenledik.

Arkadaşlarımızın her birinin konferans, seminer ve sohbetlerini de eklersek, yüzlerce

namaz bilinci programı düzenlenmiş oldu. Anadolu'da onlarca il ve ilçede, Avrupa'nın bazı büyük kentlerinde konferanslar verdik. Platformun kuruluş hikâyesi kısaca böyle.

Neden böyle bir çalışma grubu oluşturdunuz, başlangıçta belirlediğiniz hedefleriniz nelerdi?

Abdullah Yıldız: Biz, yayınladığımız deklarasyonda da belirttiğimiz gibi, üç aşamalı bir hedef saptadık ve bu çalışmanın amacının sadece "namaz" olduğunun altını çizdik. Çünkü bazen bir çalışma üzerinden başka hedefler gözetilir. Prof. Dr. **Hayrettin Karaman** Hoca'mızın Namaz Gönüllüleri Platformu'nun o ilk toplantıdaki tanımlamasıyla **"namaz için namaz hareketi"** olarak yola çıktık. Bu kuşatıcı ve toparlayıcı bir hedeftir. Amacımızı üç aşamalı olarak belirledik:

Birincisi, namaz kılamayanları namazla buluşturmak. Ki bunların büyük bir çoğunluk oluşturduğunu tespit ettik: Bir istatistiğe göre, Türkiye'de %75 oranında insanımız beş vakit namaz kılamadığını söylüyor. Geriye kalan %25 namaz kılıyor, fakat onların da huşû içinde kılamamak, arada bir aksatmak, özellikle sabah namazına kalkamamak gibi problemleri var. Yani bizim tanımlamamızla ciddi anlamda bir **namazsızlık hastalığı** var; buna ilaveten kıldığı namazın farkında olamama sorunu var. Biz buna çare olmak üzere yola çıktık. Evet, işte birinci hedef %75 gibi namaz kılamayan bir çoğunluğu namazla buluşturmak.

İkincisi, namaz kılıyorum ama tat alamıyorum, huşûu yakalayamıyorum diyenlere **namaz bilinci** kazandırmak.

Üçüncü olarak, namazı bir hayat tarzı haline getirmeyi sağlamak. Çünkü Kur'an'da, **"Şüphesiz namaz, fahşâ ve münkeri engeller"** buyurulur (Ankebût/45). Namaz, Allah'ın razı olmadığı davranışları, yüz kızartıcı suçları, iğrençlikleri, ahlaksızlıkları, kötülükleri engeller. Bir zamanlar çok gündemde tutulan 'temiz toplum' hedefine ancak namazla ulaşılır. Biz bu niyetle yola çıktık; hedef olarak da kendimize bu üç aşamalı bir planı belirledik. Tabii bu hedefler bir iki sene içinde gerçekleştirilecek hedefler değil, ucu açık, yıllar belki nesiller sürecek bir çalışma. Ama şimdilik 1 yıllık bir çalışma planı öngördük ve ilk altı ayda ulaştığımız sonuçlarla ilgili bir değerlendirme toplantısını da yaptık. Şu an itibariyle 120 merkezde panel ve daha fazla yerde konferans, seminer vererek 300 binden fazla insanımıza yüzyüze namazın güzelliğini anlatmışız; 800 bine yakın kitapçık dağıtmışız; namaza ilişkin bilgileri ve haberleri paylaştığımız web sitemize (www.namazladirilis.com) şimdiye kadar 3,5 milyon tıklama yapılmış; 'namaz bilinci' kitapları 3 milyon insanımıza ulaşmış, radyo-tv programları aracılığıyla yurt içi ve yurt dışında milyonlarca insana hitap edilmiş vs...

Namaz Gönüllüleri Platformu kurulduktan sonra ne gibi tepkiler aldınız?

Abdullah Yıldız: Hakikaten beklentilerimizin çok üstünde talepler söz konusu. Anadolu'dan her gün mutlaka 'Bize de gelin, platform buraya da gelip program yapsın' çağrıları alıyoruz. Ayrıca çeşitli çevrelerden, çok sayıda 'Biz de namaz gönüllüsü olarak size katkıda bulunmak istiyoruz, ne yapabiliriz' şeklinde yardım teklifleri alıyoruz. Aşağı yukarı bize gelen tepkilerin tamamı olumlu. Bir de, Türkiye'de ilk defa gerçekleştirilen bir şey var, namaz sayesinde. Türkiye'deki farklı ekollerden insanlar, farklı yorumlara, frekanslara sahip hocalar, hemen hemen her vakıftan, her dernekten, her meşrepten yazar ve çizerler bu platforma katıldılar. Biz bunu, Hayrettin Karaman Hoca'nın çok sık vurguladığı, "es-salâtü camiatün" yani 'namaz toparlayıcıdır' gerçeği ile yorumluyoruz. Namazla bir ilki gerçekleştirdiğimizi ve bunun da

"namazda birlik" olduğunu söylüyoruz. Bakın, namaz saflarının bir özelliği vardır; camiye ilk gelenler ön saflarda yer alır, sonra gelenler arka saflara dizilirler. Burada hiçbir rütbe, hiçbir sınıf, hiçbir mezhep, renk, cemaat, meşrep ayrımı yapılmaz. İşte cemaat namazındaki bu özellik, Türkiye'deki Müslümanlar'a da böyle bir birlik ruhu, vahdet ruhu aşıladı. Biz bu çalışmanın çok büyük rahmetlere vesile olduğunu ve olacağını düşünüyoruz. Ve diyoruz ki; **namaz vesile-i rahmet'tir, vesile-i nusret'tir, vesile-i vahdet'tir.**

Şimdiye kadar nerelerde toplantılar yaptınız?

Abdullah Yıldız: Kış şartlarından dolayı gidemediğimiz birkaç il hariç yaklaşık 60 il (toplam 120 merkez) dolaştık. Ağrı'dan Van'a, Şanlıurfa'dan Maraş'a, Adana'dan Samsun'a, Kayseri'den Çorum'a, Aydın, İzmir'den Tekirdağ'a kadar Türkiye'nin her yerine gittik, kalan yerlere de gideceğiz inşaallah. Yaptığımız çalışmalar sadece yazarlarımızın katıldığı toplandılar şeklinde değil; o yörelerdeki hocalarımız, müftülerimiz de programa katılıyorlar. Bize gelen taleplere 'Lütfen oradaki sivil toplum kuruluşları olarak tek başınıza hareket etmeyin, birlikte planlayın, birlikte organize edin' diye tavsiyede bulunuyoruz; çünkü biz bu platformu namaza duyarlı tüm kesimleri kuşatan bir hareket olarak başlattık. Elhamdülillah, bu tavsiyelerimiz de dikkate alınıyor. Birlikte hareket konusunda en başaralı olduğumuz, hatta zirveye ulaştığımız yer Isparta'dır. Isparta'da 20 kuruluş bir araya gelerek çok başarılı bir organizasyon yaptı. Süleyman Demirel Kongre Merkezi'ne tam 6-7 bin kişi geldi. Bunun benzeri manzaralara başka yerlerde de şahit olduk. Mesela Bursa İnegöl'de 1500 kişilik salonu 2500 kişi doldurmuştu; ayakta bile yer bulamayanlar oldu. Anadolu'ya ilk açıldığımız yer olan Manisa'da iki defa toplandı yaptık, ikisinde de salon taştı, insanlar geri döndü. Trabzon'da, Antalya'da ve başka yerlerde aynı manzara yaşandı; hatta birçok yerde izleyicileri sahneye almak zorunda kaldık. Toplantılarımızın nerdeyse tamamında salonlar hınca hınç doldu, elhamdülillah. Bu anlamda büyük bir talep patlaması var. Dinleyicilerimizin profili de oldukça geniş. Kadın-erkek, genç-yaşlı, namaz kılan-kılmayan demeden herkes geliyor. Hatta şöyle duyumlar alıyoruz: 'Namaz kılmayan yeğenimi, kardeşimi, bacanağımı ya da arkadaşımı kolundan tutup getirdim, o gece namaza başladı.' Ama özellikle şunun altını çizmeliyim; kitaplarımıza ve toplantılarımıza özellikle gençler rağbet ediyor.

Programlarda yaşadığınız ilginç olaylara örnek verebilir misiniz?

Abdullah Yıldız: Bir noktayı daha belirtip bu soruya cevap vereyim. Bu toplantılar aynı zamanda basına aksediyor. Ayrıca gittiğimiz yerlerde düzenlediğimiz toplantılar CD'ye kaydediliyor ve bunlar elden ele izleyiciler arasında dolaşıyor. Mesela İnegöl'de, Erzincan'da, Tekirdağ'da vs. yerel televizyonlara da program yaptık. Yerel tv ve radyolar aracılığıyla, konferanslara katılanların birkaç kat fazlası insana da ulaşmış oluyoruz. Zaten ulusal kanallarda; özellikle Ramazan ayında arkadaşlarımız platformun çalışmaları hakkında bilgi vererek namaz davasını anlattılar. Ama elbette, yüz yüze iletişim çok daha etkili oluyor. Bunlardan sadece birkaç tanesi bile çalışmalarımız için bizi heyecanlandırmaya, motive etmeye, nereden talep gelirse gelsin bizi "aman yetişelim" duyarlılığıyla harekete geçirmeye yetiyor.

Mesela Tekirdağ'a gittiğimizde yaşlı bir hanımefendi, başında şapkasıyla yanımıza geldi, dedi ki: *"Efendim, ben emekliyim ve dinî konulara daha yeni merak sarıyorum; bu toplantıyı duyunca geldim. İnanın bu kadar güzel şeyleri duyacağımı tahmin etmiyordum.* **Bugün benim doğum günüm, ben hayatımda yeni**

bir sayfa açıyorum. Ama diyorum ki, keşke daha önce gelseydiniz...” Duygulandık, gözlerimiz doldu orada.

Bir de emniyet mensubu arkadaşlar oldukça ilginç bir olay anlattılar: Bir kap-kaç olayı yani bir hırsızlık olayı olmuş. Bunu kim yapabilir, tabii ilk akla gelen tinerci ve baly çeken çocuklar. Bu çocukların kaldığı bir eve baskın yaparlar. Bir de ne görsünler; masalarının üstünde namaz kitapları, yerde seccadeler... ‘Bize numara çekmiyorsunuz değil mi?’ filan diyerek biraz sıkıştırırlar; sonra anlarlar ki, çocuklar bu kitapları okumuşlar, **namaza başlamışlar ve bu sayede kap-kaç ve uyuşturucu kullanımı vs. gibi kötülükleri bırakmışlar**. Buradan çıkaracağımız sonuç şu: Gerçekten temiz topluma ulaşmak istiyorsak, namazın dosdoğru ve bilinçli olarak kılınmasını sağlarız. Emniyet görevlilerinin dediği gibi, o zaman onlara da iş düşmez.

> HAC ASLINDA NAMAZIN KALBİNE YAPILAN YOLCULUKTUR.

Buna benzer pek çok örnek var. Mesela, bunlardan Sultanbeyli’de arkadaşların yaşadığı bir olay var ki çok önemli. Bir grup öğrenci toplanıp gelmişler Namazla Diriliş paneline. Tabii içlerinde namaz kılan var kılmayan var, inanan var inanmayan var. Toplantı başlamak üzereyken, bir kız öğrenci, Ahmet Bey’e yaklaşıp, “Hocam ben lise son sınıftayım, arkadaşları kıramayıp geldim ama ne anlatacaksınız merak ediyorum, zira ben ateistim, inanmıyorum” demiş. Arkadaşımız bunu duyduğunda başından kaynar su dökülmüş gibi olur. Der ki, “Kızım, şimdi toplantı başlamak üzere. Gel seninle bir anlaşma yapalım; konuşmaları dinle, kafana takılan, anlamadığın yerleri not al, program sonunda mutlaka konuşalım.” Toplantı bitince beklemişler ama çocuk gelmemiş. 40 gün sonra, aynı yerde bir başka programa katılmışlar ve aynı kız çocuğu gelip, “Beni tanıdınız mı hocam?” diye sormuş Ahmet Bey’e ve başlamış anlatmaya: Önyargılı olarak geldiği toplantıdan bir başka ruh haliyle çıkıyor, anlatılardan çok etkileniyor ve o gece uykusu kaçıyor; sağa dönüyor, sola dönüyor, uyuyamıyor ve kalkıyor: **“Ey Allah’ım, ben seni nasıl tanıyamamışım, Senden özür dilerim”** diyip bilebildiği kadarıyla abdest alıp namaz kılıyor. Ve o gün bugündür namazını aksatmadan kıldığını söylemiş; bir iki defa da Peygamber’imizi (sav) rüyasında görmüş. Geçenlerde o kızımız gelip bize teşekkürlerini sundu, elinde bir demet çiçekle. Bunlara benzer pek çok örnek var.

Cemil Tokpınar: Evet, bu süreçte karşılaştığımız binlerce olay var. Zeytinburnu’nda bir panel sonrası, genç bir kardeşimiz küçük bir not uzattı. Dedi ki ben geçen şubat namaz kitaplarını okudum, içkiyi bırakıp namaza başladım. Bütün bu programlarda dikkat çeken bir şey var; o da programı organize eden kardeşlerimizin de namazı önemseyen ve yüreği yanan insanlar olması. Bu benim çok hoşuma gidiyor. Ve yine onların nasıl ki biz platform olarak İslâm’a hizmet tarzı farklı olan hocalarımız omuz omuza veriyoruz, bu programları organize edenler de olayın bu yönünü vurguluyor. 5 tane 10 tane vakıf ya da dernek bir araya gelip, program organize ediyor. Bunlardan bir tanesi benim çok hoşuma gitti: “Nerden aklınıza geldi böyle bir platform kurmak? Biz o kadar faydasını gördük ki, birbirimizle görüşmüyor, konuşmuyorduk. Bu programı organize etmek amacıyla bir araya geldik” dediler. Hâlbuki müminler birbirleriyle görüşüp konuşursa, selâmlaşırsa, dualaşırsa, Cenâb-ı Hak rahmet indirir. Bu güzelliğin ve cemaatler arası yumuşamanın, muhabbetin böyle tecelli etmesi kanaatimce tek başına bir güzelliktir.

Şu anda müminlerin çoğu namaz hakikatini eylemleriyle adeta yok sayıyor. Eğer bir imam hatip lisesinde namaz kılma oranı %10 ise alarm zilleri çoktan çalmış demektir, ateş bacayı çoktan sarmış demektir. Yani bizim iddiamız bu noktada şudur: Kur'an'da Cenâb-ı Hak neye ne kadar önem vermişse, Peygamber sözleri ve yaşayışıyla bu meseleyi ne kadar önemsemişse, biz de o kadar önemseyelim. Namazlarımız, Kur'an'ın ve sünnetin önemseyişinin çok çok gerisindedir şu anda. Hem nazarî anlamda hem de uygulama olarak... Yani, sanki bilim adamlarımız bunu çok güzel yazdılar, çok güzel anlattılar, hayır! Anlatmadık. Mesela bundan yaklaşık bir 10 yıl önce, birkaç tane namaz kitabı varken, bugün 70 civarında namaz kitabı var. Namazın ehemmiyetini, muhtevasını, huşûunu farklı pencerelerden anlatan güzide kitaplar bunlar, ben hepsini takip ediyorum, okuyorum, tavsiye ediyorum. Peki 10 yıl önce neredeydik biz? Ya şimdiki yanlış, ya 10 yıl önceki yanlış. Hayır, şimdiki yanlış değil. Ben inanıyorum ki şu anda Türkiye namazı keşfediyor. Bu keşif yani, Namaz Gönüllüleri Platformu'nun yaptıkları yeterli mi? Hayır, daha işin başındayız. Neden işin başındayız? Bir defa şu anda toplumu etkileyen, topluma mesajı ulaştıran güçler, hangi araçlara hâkimlerse, hangi araçları kullanıyorlarsa bizler namazı onlarla anlatmalıyız. Bakalım şimdi: Okula giden bir genç kardeşimiz, her gün yüzlerce mesajın etkisi altında kalıyor. Neyle geliyor mesajlar ona? Televizyonla, gazeteyle, dergiyle, internetle, müzikle, hediye, eşantiyon yollarıyla, sanat dallarının her biriyle; sinemayla, edebiyatla, tiyatroyla, şiirle, anıyla, hikâyeyle... İletişim araçları ve sanat dallarının her biriyle birçok fikir geliyor. Şimdi bunlardan televizyonu ele alalım: Televizyonda bir mesaj genelde nasıl ulaşıyor? Haberle, açık oturumlarla, reklamla, diziyle, belgeselle, televizyon filmiyle... Şimdi bakalım: Namaz, haberlerde konu ediliyor mu, var mı bu konuyla ilgili bir haber? Peki Türkiye'nin namazla ilgili bir problemi yok mu? Bu ülkede 55 milyon insan namaz kılmıyor. Bununla ilgili ben günde 10 tane haber çıkarırım. Türkiye'de haberlerde, namaz yoktur. Muhatabın kimdir, derseniz; benim muhatabım asla namazı önemsemeyenler değil, namazı önemseyenleri kastediyorum ben. Namazı önemsemeyen zaten namazın aleyhinde haber çıkarır ama bizim namazı önemseyen medya mensuplarımız namaza hücum edilirse haber yapar.

Evet, haberlerde namaz yok. Peki dizilerde namaz var mı? Ben 52 bölümlük namaz dizisinin içini dolduracak, bilgi verebilirim. 52 bölüm... En az Kurtlar Vadisi kadar heyecanla izlenecek bir dizi çıkarabiliriz. Nerde senaristlerimiz, yapımcılarımız, yönetmenlerimiz?

Belgesel... Namazın yüzlerce belgeseli yapılabilir. Ezan bir belgesel konusudur, namazın bir rükûu belgesel konusudur; Eyüp'te sabah namazı bir belgesel konusudur; Süleymaniye'de bayram namazı bir belgesel konusudur; kıyam bir belgesel konusudur; Fatiha bir belgesel konusudur; tahiyyat bir belgesel konusudur; her bir nafile namaz bir belgesel konusudur. Hacet namazı... Tespih namazı... Teravih namazı...

Hadi hiçbir şey yapamadınız, 50 dakikalık bir televizyon filmi de mi yapamadınız? Yüzlerce mahalli ve ulusal kanal var...

Hiç reklamlarda namaz gördünüz mü? Nerde reklamlarda namaz? Aralara birer dakikalık bir serpiştirsek...

İlâhisi yok, müziği yok, çıkarması yok, şusu yok, busu yok... Vaazlarda namaz anlatılmaz, vaazlar 5 dakika; ezan okununca bitiyor. Niye 5 dakika? 25 dakika olunca cemaat gelmiyor çünkü.

İnşallah platformun hedefleri gerçekleşirse namaz, bütün iletişim araçlarıyla ve bütün sanat dallarıyla anlatılacak. Bir sürü kompo-

zisyon, hikâye yarışmaları düzenleniyor. Nerde bizim Müslüman vakıf ve derneklerimiz! Namaz konulu hikâye yarışması yap kardeşim! Namaz resimleri sergisi aç kardeşim. Namaz fotoğrafları... Nerede bunlar? Adeta bir sel geliyor, bütün iletişim araçları ve sanat dallarıyla dümdüz ediyor ortalığı. Cami imamının çok zayıf 'Namaz, namaz...' demesini kimse tınlamıyor. Gencin sorumluluğu kadar ona bu hizmeti vermeyen, elinde yetki bulunan, güç bulunan herkes sorumludur.

Hasan Hafızoğlu: Namaz Gönüllüleri Platformu olarak gittiğimiz, Anadolu'nun il, ilçe ya da köylerinde, gerçekten bu programlara müthiş bir katılım var. Katılanlar can kulağıyla dinliyorlar. Katılanlar bizi etkiliyorlar. Hiç rastlamadım, "Çok sıkıcı geçti, geldiğime pişman oldum" diyene... Dinleyenlerin gözleri doluyordu. Biz etkileniyoruz. Bir konferansa gittikten sonraki namazımızla önceki namazımız arasında fark oluyor. Toplumun her seviyesinden insanlar katılıyorlar, dinleyenler tekrar tekrar dinlemek istiyorlar.

Bir gecede insan değişir mi?

Abdullah Yıldız: Evet, değişiyor; biz tanığız buna. Toplantıdaki atmosfer insanları etkiliyor. Hatta, "Şu kitapçığı (*Namazla Diriliş* kitabını) okudum, namaza başladım' diyenler oldu. Biz Namaz Gönüllüleri Platformu olarak şuna inanıyoruz: İnsanlarımız, inanın namaz kılmak istiyor. Mesela cenazeleri kalkıyor, üzülüyorlar, cenazelerin sahipleri kenarda bekliyorlar. Emin olun ki, o insanların tamamı şu cenaze namazını biz de kılsaydık diyorlardır ama belki bilmediklerinden, namazla aralarında kontak kuracak bir vesile olmadığından bekliyorlar. Biz de buna vesile olmak istiyoruz; derdimiz bu.

Ramazan ayı içinde gençler arasında bir anket yapıldı. Bu anket bizim için anlamlı bir sonuç ortaya çıkardı. Metropol Araştırma Şirketi'nin 30 üniversitede 4449 öğrenci üzerinde yaptığı ankette öğrencilerin %70-80'i oruç tuttuğunu, %65'i de Cuma namazı kıldığını söylüyor. Bizce bu Cuma namazı kılan gençler, potansiyel olarak beş vakit namaz kılmaya en hazır kesim. Bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkiye'de 3 milyon civarında satılan **'namaz bilinci' kitaplarını okuyanların %80'ini de gençler oluşturuyor.** Bize kitap imzalatanların çoğu da gençler. Bu durum, Namazla Diriliş Seferberliğimizin iyi neticeler verdiği ve vereceği anlamına geliyor. Bize gelen mailler, aldığımız telefonlar, çalışmalarımızın yurt dışına da taşınmasını istiyor. Her yerden bu çalışmalara ilgi var, her taraftan davetler alıyoruz. İnanıyoruz ki bu faaliyetlerle namaz kılma oranı artacak ve namaz kılanların da namazlarının içini doldurmaları, kıldıkları namazın farkına varmaları kolaylaşacaktır, zaten bizim de hedefimiz bu.

Namaz Gönüllüleri Platformu olarak daha çok hangi çevrelerin desteğini aldınız?

Abdullah Yıldız: Öncelikle şunu söyleyeyim: Namazla Diriliş Platformu bir **sivil inisiyatif** olarak ortaya çıkmıştır. Bir amaç etrafında ortak, paylaşımcı, organize ve uyumlu bir çalışmayı ifade eder. Biz başlangıçta namaz bilinci hakkında kitap yazan hocalarla işe başladık; Cemil Tokpınar, Ahmet Bulut, Kerim Buladı, Muhammed Emin Yıldırım, Hasan Hafızoğlu, Vehbi Karakaş, Veysel Akkaya, Esma Sayın Ekerim vd. Daha sonra başka yazarları, sanatçıları, ilim adamlarını, radyo-tv programcılarını da dâhil ettik bu çalışmaya; Hayreddin Karaman, Ali Bulaç, Mustafa Karataş, Ali Rıza Demircan, Abdurrahman Dilipak, Ramazan Kayan, Mehmet Akça, Münib Engin Noyan, Senai Demirci, Haşim Akten, Mustafa Demirci, Ömer Karaoğlu, Sibel Eraslan, Yıldız Ramazanoğlu, Mesut Uçakan gibi isimler...

Sadece bunlar değil, mesela bir yayınımıza ulaşmış, bir konuşmamızı dinlemiş, bir konferansımıza katılmış insanlardan da 'biz nasıl yardımcı olabiliriz' şeklinde destek alıyoruz. Bize katkıda bulunmak, **'namaz gönüllüsü'** olmak istiyorlar. Kısaca, toplumun her kesiminden ilgi ve destek aldığımız gibi namaza özlem duyan, namazla buluşmak isteyen her fertten ciddi bir ilgi gördük. Kartopu gibi, her geçen gün büyüdükçe büyüyor, elhamdülillah. Geçenlerde www.dunyabulteni,net sitesinde Namaz Gönüllüleri Platformu'nu tanıtan Arapça bir yazıya **Yemen, Lübnan** dâhil birçok Müslüman ülkeden tepki geliyor; **"Bizim de bu tür çalışmalara ihtiyacımız var, ne yapabiliriz?"** şeklinde. İnanın biz de şaşırmış vaziyetteyiz.

Çalışmalarınızı yaparken ister istemez bunların bir külfeti de oluşuyor. Bu konuda reklamları yeterli görmüyorsunuz, ne gibi katkılar bekliyorsunuz, en çok neyin eksikliğini hissediyorsunuz?

Cemil Tokpınar: Şimdi şunu memnuniyetle ifade edebiliriz ki halkımız namaz için seferberliğe mümkün mertebe katıldı. O kadar ki, dört yüz civarında büyük panel, konferans yaptık. Tek bir konuda sivil bir inisiyatifin dört yüz panel, konferans yapması muazzam bir şey... Bizim yaptığımız namaz panelleri en az 2-3 saat süren, 3 konuşmacının katıldığı ve 7'den 70'e; çocuk da var salonda, kadın var, yaşlı var, herkesin hiç çıkmadan dikkatle dinlediği paneller... Böyle bir şey Türkiye'de belki de ilk kez oluyor. Bu bağlamda halkımız her tülü teşekkürün üzerinde bir gayret gösterdi, ama toplumun farklı dinamikleri var, bunlar nedir; sermayedir, Müslüman cemiyetler, vakıflar, basın, sanat camiasıdır, bürokrasidir, devlet kademeleridir, maalesef bunlardan daha fazla destek görmeyi beklerdik. Yani bu namazsızlık hastalığı ortak bir dertse, bu ortak derdi aşmak için ne yapabiliriz, ne yapmamızı beklersiniz gibi sözler duymak isterdik, fakat bu henüz beklediğimiz seviyeye gelmiş değil.

Bundan sonra neler yapmayı düşünüyorsunuz?

Abdullah Yıldız: Şu ana kadar yaptığımız çalışmalardan ulaştığımız sonuçlar, yaptığımız tespitler oldu. İkinci büyük istişare toplantımızda, hocalarımızdan, yazarlarımızdan, sivil toplum kuruluşlarından yüzlerce teklif geldi. Bu tekliflerden bir bölümünü daha gerçekleştirmek niyetimiz var. Gençlerimize yönelik çalışmalara ağırlık vermek, çocuklarımıza da seslenecek, onların dikkatini çekecek çalışmalar gerçekleştirmek niyetindeyiz. Sadece hanımlara ya da gençlere yönelik çalışmalar yapmak, namazın daha geniş çevrelere ulaşması için medya ayağını daha etkin kullanmak planlarımız arasında. Ayrıca CD, VCD, sinevizyon, internet ve televizyon programları gibi teknik imkânları daha fazla kullanmak niyetindeyiz. **Namazda birlik** vurgusunu daha ön planda tutacak çalışmalar yapmayı düşünüyoruz. Namazda birlik çağrısına sadece bizim değil tüm İslâm Dünyası'nın, ümmetin çok ciddi ihtiyacı var. Şii-Sünni ayrımının Irak'tan tüm İslâm Dünyası'na yayılmak istendiği bir ortamda namazın vesile-i vahdet ve vesile- i rahmet olacağına inanıyoruz. Nitekim, duyarlı Müslümanlar, çeşitli yerlerde Şii-Sünni, Türk-Kürt-Arap aynı saflarda namaz kılarak, namazın diriltici ve birleştirici ruhunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koydular. Özetle, inanıyoruz ki, Meryem Sûresi'nin 59. âyetinde vurgulandığı üzere, **"namazı zayi etmek"**le büyük sıkıntılara, badirelere yuvarlanan milletimiz ve İslâm âlemi tekrar namaza sarılarak dirilecektir.

Cemil Tokpınar: Biz şunu hedefliyoruz: Rabb'im müyesser ederse; her şeyi namaza hizmetçi etmek. Namazı anlatmak için bütün yolları denemek lazım. Hani vücutta bir hor-

mon, bir vitamin eksik olduğu zaman fazla yükleme yapılır ya o açığı kapatmak için... Mesela herkes aldığı gıdalardan günlük belli bir ihtiyacını giderir ama aşırı kansız olan birisine 3-6 ay süre boyunca günde belirli bir miktar demir verilir, kansızlık hapı dediğimiz. Biz de şimdi çölde susuz kalmış bir duruma benzetiyoruz toplumun namaza karşı konumunu. Onun için çok fazla ihtiyacı var. Bu bağlamda, mesela akla gelebilecek her türlü eylemin, her türlü eğitimin, her türlü vesilenin değerlendirilmesini istiyoruz. Mesela sadece namaz sûrelerini anlatmak için küçük kartlar olsa, her bir sûreyi anlatmak ve anlamını bildirmek için milyonlarca kart dağıtsak; mesela çocuklar için sevdiren, teşvik eden namaz kitapları... Mesela çizgi filmlerde namaz anlatılsa... Mesela çizgilerle, karikatürlerle çizgi romanlarda namaz anlatılsa... Mesela camiden çıkanlara hemen bir dakikada okuyabileceği küçük el ilanı şeklinde kâğıtlar versek... 10 koldan bunu anlatabilsek... Farklı yönlerini anlatan farklı kitaplar... Farklı programlar... Konferanslar... Vaazlar... Hutbeler... Taa ki o açlığı giderelim... Çünkü Rasulullah'ın ashabından bir tane bile namaz kılmayan yok iken, münafıklar bile kılarken -kılmasak kâfir algılanırız diyorlardı- şimdi müminler kılmazsa burada bir fecaat var, büyük bir gaflet var. Bu gafleti inşallah ortadan kaldırmalıyız. Bu namazsızlık hastalığından, namazsızlık uçurumundan bir an önce kurtulmak için her vesileyi seferber etmemiz lazım.

"HAYDİ CAMİYE!"

"Haydi Namaza!" sloganıyla yürüyüşüne başlayan Namaz Gönüllüleri Platformu kuruluşunun üzerinden iki yıl geçtikten sonra, 2008 yılında Eyüp Feshane'de yeni bir kampanyanın daha müjdesini veriyordu. Bu defa slogan "Haydi Camiye!" idi...

KUR'AN'DA CENÂB-I HAK NEYE NE KADAR ÖNEM VERMİŞSE, PEYGAMBER SÖZLERİ VE YAŞAYIŞIYLA BİR MESELEYİ NE KADAR ÖNEMSEMİŞSE, BİZ DE O KADAR ÖNEMSEYELİM.

Camiler bize neyi ifade eder, neden önemlidir?

Hasan Hafızoğlu: Namaz Gönüllüleri Platformu, insanları namazla diriltmeyi amaçlayan bir çıkıştı. 2008'in Ramazan'ında da Feshane'de düzenlediği bir iftarla "Haydi Camiye" çağrısı yaptı. Tabii bu çağrı zaten daha önce Rabb'imiz tarafından yapılmış bir çağrıydı, biz sadece gündeme getirdik. Çünkü namazın farkının en etkili hissedildiği yollardan biri de cemaatle namazdı.

Zaten namaz cemaatle emredilmişti. Asıl olan onu cemaatle ikame etmekti. Fert olarak namaz kılmak 27 derece düşük bir etkinliktir. Namazla ilgili tüm âyetlerdeki sigalar cemi, yani çoğul sigalarıdır. "Namazı ikame ediniz; namazı muhafaza ediniz; namazı ikame ederler; namazı muhafaza ederler" gibi ifadeler Kur'an'da sık sık kullanılır. Bu anlamda asıl olan cemaatle namazdır, namazı ikame etmenin yollarından biri. Bugün Müslüman'ın hayatında namazın etkisi yoksa, bunun sebeplerinden biri de cemaate, camiye gereken önemi veremeyişimizden kaynaklanıyor. Hâlbuki asr-ı saadette böyle bir şey yoktu. Peygamber her vaktini camide imam olarak namazı ikame ediyordu, ashab da onun arkasındaydı. Cami, Müslümanlar'ı toplayan, bir araya getiren yer anlamına gelir, diğer ismiyle mescit olarak da kullanılır ya da secde edilen mekân olarak kullanılır.

> MÜMİNLER NAMAZI KILMANIN DEĞİL, ONU İKAME ETMENİN PEŞİNDE OLMALIDIRLAR.

Canlı bir davet mektubudur cami. İşlerin ortasında, telaşları kesen, bayramları çoğaltan, hüzünleri ağırlayan uhrevî hatırlatıcıdır. Mahallemizin bir köşesinde, evimizin yanı başında, uykumuzun orta yerinde ezanlarca ötelere açar kalbimizi. Bir şehrin siluetini minarelerce göklere yükselten zarafet abidesidir. Hayatın kalbi gibi, bir boşalır, bir dolar. Temizler öyle uğurlar uğrayanlarını. Kirlerine bakmaksızın karşılar kapısına gelenleri. Günde beş kez, âhirete ilikler dünyamızı.

Camilere bakış açımız nasıl olmalı?

Hasan Hafızoğlu: Buralar Allah'ın adının gereği gibi zikredildiği yerlerdir. Namazla özdeşleştirirsek, Allah'ın gündemde tutulduğu yerlerdir. Müminler namazı ikame ederken Allah'ı gündemine alır. Çünkü namaz en büyük zikirdir, Ankebût Sûresi 5. âyette ifade edildiği gibi. Dolayısıyla bir mümin namazı ikame ederken, Allah'ı gündemine almış olur. Namazı ikame ederken Allah'ın gündemine girmiş oluyor. Allah da bizi gündemine alıyor. Allah bizi zikrediyor. Bu cemaatle olduğu zaman biz topluca Allah'ın gündemine girmiş oluyoruz. Cami, Müslümanlar'ın eğitiminin yapıldığı, Müslüman'ın yetiştirildiği bir mekândır. Asr-ı Saadet döneminde cami birçok faktörü birden ifa ediyordu. Burada sadece namaz ikame edilmiyordu. Namazın bize yüklediği sorumluluklar, mükellefiyetler de camide icra ediliyordu. Örneğin, cami bir eğitim mekânıydı. İlim ve tedrisat orada yapılırdı. Hz. Peygamber ashabını camide eğitiyordu. Bunun için Medine'ye gelir gelmez hemen bir cami inşa ettirdi. Mescit hayatın merkezindeydi. Mescit merkezdi. Yanında pazar, diğer yanında suffe mektebi vardı. Çok dengeli bir yerleşime sahipti. Duyurular camide ilan ediliyordu, müminlere bir emir tebliği edilecekse, bir durum değerlendirmesi yapılacaksa camide toplanılarak yapılıyordu, misafirler camide ağırlanıyordu, yaralılar camide tedavi ettiriliyordu. Müminlerin tüm sosyal işlerinin merkeziydi cami. Tüm sosyal işler camiye bağlıydı. Bu işlerin camiye bağlı olması namazla bağlantılı olmasından kaynaklanıyordu. Namazla irtibatı olmayan bir iş yoktur müminin hayatında. Çünkü bu sosyal işlerin hepsinin nerde, nasıl ne şekilde, ne için yapılacağını bize namaz öğretir. Namazın rükûu, namazın kıyamı, namazın tekbiri, dahası ve esası namazda okuduğumuz âyetler üzerinden tecelli eder. Müminlerin sosyal işleri namaz üzerindendir. Yani tamamen cami merkezli bir hayat vardı. Namaz da cami merkezliydi.

Ezan neden 5 vakit insanları buraya çağırır?

Ezanların çağrısı camiyedir; taş duvarların içini canlandıralım, sessiz kubbenin gölgesini şen-

lendirelim, Peygamber'den (s) emanet mihrabı sevindirelim diye...

Ezanların daveti cem olmayadır; dağıttığımız emellerimizi, un ufak ettiğimiz yakarışlarımızı omuz omuza verip bir araya getirelim diye...

Müezzinlerin seslenişi cemaat olmayadır; yüzüstü bıraktığımız kardeşliğimizin, köprü altlarında unuttuğumuz şefkatimizin elinden tutup kaldıralım, eve çağıralım diye...

Minarelerin çağrısı namazadır; aynı Rabb'e kul olmanın lezzetini, konu komşu, eş dost, çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın erkek, cümbür cemaat attığımız her adımda bir daha yaşayalım diye...

Peygamber'imiz evde namaz kılmaya müsaade etmedi. Örneğin Abdullah ibn Mektum... Doğuştan âmâ olan bir sahabi. Medine döneminde... Camiye gelmede zorlanıyor. Onu elinden tutup getirecek birisi de yok. Efendimiz'e gelip izin istiyor. "Ey Allah'ın Rasulü... Malumunuz ben âmâyım. Namazlarda camiye gelemiyorum, sizinle cemaate katılamıyorum. Elimden tutup getirecek, bana rehberlik edecek biri de yok. Bana müsaade eder misin, ey Allah'ın Rasulü?" diyor, Efendimiz'in cevabı şöyle oluyor: Ezanı duyuyor musun? "Evet duyuyorum." "O zaman geleceksin." Mazereti olan birine efendimiz bu cevazı vermiyor. Çünkü Abdullah İbn Mektum'u Peygamber'imiz eğitiyor. Namazla eğitiyor, cemaatle eğitiyor. Yani cemaatin ve caminin önemi böyle anlaşılmalı.

Din, cemaatle namaza ayrı bir ehemmiyet yüklemiş; cemaatle namazın ayrıca sosyolojik boyutları da var herhalde değil mi? Özellikle günümüzde dağınık olduğundan çokça şikâyetçi olduğumuz bir İslâm ümmeti var karşımızda, camilerin bu noktada da ayrı bir rolü olduğundan bahsetmemiz mümkün olur mu?

Hasan Hafızoğlu: Elbetteki; camiler Allah'ın evleridir, Beytullah'ın şubeleridir. Buradaki müminler Allah'ın huzurunda omuz omuza bir tarağın dişleri gibi eşit olarak dururlar. Allah'ın huzurunda dururlar hep beraber. Biz belki farkında değiliz ama bu aslında müthiş bir manzaradır. Cami imkânından şu an ümmet tam anlamıyla faydalanamıyor. Buradaki bir kişinin huşûu diğer tüm müminleri etkiler aslında. İnsanlar birbiriyle karşılaşıyor, bu sosyal bir ilişki tabii ki. Fakir zengin birbiriyle karşılaşıyor, uzak yakın birbiriyle karşılaşıyor, küs olanlar birbiriyle karşılaşıyor, burada birbirinin halini hatırını soruyor, her şey burada ilan ediliyor. Dediğim gibi her şey cami merkezli. Bu İslâm cemaatinin birbiriyle tanışıp kaynaşması açısından, yekvücut olması açısından, Allah'ın huzurunda birleşmeleri açısından, güçlenip kuvvetlenmeleri açısından gerçekten cami sosyal bir imkândır. İslâm ümmeti Asr-ı Saadet döneminde hiçbir zaman mescitsiz kalmamıştır, camisiz kaldıkları dönem, Daru'l-Erkam'dan faydalanmışlardır. Daru'l-Erkam aynı zamanda bir Kur'an ve namaz talimi yeriydi. Kâbe'yi kullanamıyorlardı ama Daru'l-Erkam'ı bir cemaat mekânı olarak kullanıyorlardı. Medine'ye gelir gelmez mescidi inşa ettiler. Müslümanlar hiçbir zaman camisiz, mekânsız kalmadılar, çünkü camisiz kaldıkları zaman nerede eğitileceklerdi, sokakta mı yetişeceklerdi? Çocuklarımız nerede yetişeceklerdi? Bugün bizlerin mescit çocuğu var mı, cami çocuğumuz var mı mesela? Mescit çocukları, cami çocukları olduğu zaman olayın ruhu kavranır. Sadece namaz kılmak için öğrenmiş değil gerçekten caminin fonksiyonunu kavramış bir nesil yetiştiğinde, caminin damgasını taşıyan, oranın manevi ruhu üzerinde olan bir nesil yetiştiğinde bugün İslâm ümmeti çok daha farklı bir konumda olacaktır. Daha aziz, daha şerefli, daha üstün olacaktır.

Cami, Hz. Peygamber döneminde Allah'a secde edilen yer, ümmeti eğiten ve bilinçlendiren mekân, hayatın merkezi ve toplum faaliyetlerinin odağı oldu. İslâm'ın güçlü ve berrak çağlarında bu hep böyleydi.

Mescidin fonksiyonlarının azaldığı çağlar ise İslâm toplumunun güçten düştüğü çağlardır. O halde bizler mescidin yolunu yeniden keşfetmeli değil miyiz? Camiyi mihrabı, minberi, minaresi ile yeniden ortak sevgi odağı haline getirmeli değil miyiz? İşte yanıbaşımızda Allah'ın birliğini simgeleyen minareleriyle mahzun duran camilerimiz, her köşesini ihya edecek nefesler bekliyor. Allah sevgisiyle mescit inşa edenler, Allah sevgisi etrafında yaşayan bir toplum olabilirse, işte o zaman Peygamber Mescidi, her mescitte hayat bulur...

Bugün Müslümanlar olarak bizler neredeyiz, camiler nerede? Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hasan Hafızoğlu: Bugün, her alanda bir diriliş ve öze dönüş çabası içinde olan Müslümanlar, modern dünyanın ifsâd edici saldırıları karşısında, camileri yeniden bir sığınak, bir merkez haline getirmelidirler. Minberi ve mihrabı yeniden ihya etmelidirler. Camileri tekrar hayatın merkezine yerleştirmelidirler.

Her namazda defalarca okuduğumuz Fatiha, bize cemaat olmayı emreder: "Ya Rabbî, yalnız Sana kulluk ederiz ve yalnız Senden yardım dileriz" derken, ben olmaktan çıkar, biz haline geliriz. İşte Fatiha'daki "biz"in içini doldurabilmemiz için biz hepimiz camide omuz omuza vermeliyiz. Cami, "ben"in gittiği, "biz"in geldiği yerdir; bencilliğin bittiği, kardeşliğin dirildiği yerdir. Camide cemaat olmak, Fatiha'nın anlamını yaşamaktır. Modern dünyanın ırk, renk, dil, sınıf ayırımcılığı ile parçaladığı bilincimizi onarmaktır.

Maalesef, bugün camiyle aramıza engeller koyuyoruz. Camilerimizden gereği gibi faydalanamıyoruz. Her şeyden önce camilerimiz bomboş. İkincisi camiye gelen cemaatimiz bu bilinçten yoksun, gidiyorlar 5 vakit namazlarını camide ikame ediyorlar ama hem caminin hem de namazın ruhunu tam kavramış değiller, değiliz. Gelmek gitmek, bir kazançtır tamam fakat bu asgari bir kazançtır. Ama bunun ötesinde namazın, caminin cemaatin bizi götürmek istediği hedeften ve bilinçten yoksunuz. Biraz bilinçli olanlarımız, biraz düşünenlerimiz de caminin bugünkü konumuna bakıp camiye fazla gitmiyorlar. Dolayısıyla onlar da ihmal etmiş durumdalar. Bir sürü mazeretleri var, fakat hiçbiri bence geçerli bir mazeret değil. Ancak oraya giderek orası imar edilir. Tabii ki orada kılınan namazın huşûu, orada okunan Kur'an'ın fazileti bambaşkadır. Orada yapılan her türlü ilmi tedrisat, camilerle olan mesafemizde bize yol katettirecektir, bundan emin olalım. Yani bugünkü durum pek iç açıcı değil, yeterli değil. Çok azı müstesna... Bunun ideal seviyesine çıkması lazım. İslâm şehrinin merkezinde cami, caminin merkezinde de namaz vardır... İnşallah bir gün -özel mazeretliler dışında- tek başına namaz kılan kalmaz. Bugün camilerin boş kalması bir israftır. Bu suç camilerin veya onu iyi niyetlerle inşa edenlerin de değil. Biz cami inşa ediyoruz ama cemaat yetiştirmiyoruz, ona öncülük etmiyoruz.

> PEYGAMBER EFENDİMİZİN NAMAZLAR ARASI BİR HAYAT YAŞADIĞINI SÖYLEYEBİLİRİZ.

Cemaatle namaz sadece camide mi kılınır?

Hasan Hafızoğlu: İslâm cemaat dinidir. Cemaat caminin süsüdür. Cami de cemaatin huzur bulduğu mekândır. Cami cemaatle şenlenir,

süslenir ve mamur olur. Cemaat camide nefeslenir, dinlenir. Cami cemaatle sevinir; cemaat de camide, dünyanın telaşından, kirinden pasından temizlenir, arınır. O halde, camilerimizi cemaatsiz bırakarak harap etmeyelim!

Camilerimizi imar etmek için, camiyi ziyaret edelim, şenlendirelim. İçinde ibadet ettikçe, kapısına vardıkça, eşiğini aşındırdıkça camiler imar olacaktır. İçini çocuk, kadın, erkek hep birlikte cıvıl cıvıl insan nefesi ve sesiyle, dua fısıltısı ve ibadet coşkusuyla doldurdukça camilerimiz şenlenecektir.

Cemaatle namaza ne kadar vurgu yapsak azdır. Cemaat, namazı ikame etmenin en etkili yollarından biridir. Fert olarak namaz kıldığımız zaman faziletten 27 derece mahrum kalmış oluyoruz. Elbetteki namazı cemaatle ikame etmenin yolu sadece camiler değildir. Fakat Müslümanlar'ın ümmet olma bilinci kazandığı birinci derecede yerler camilerdir. Arazideyken de cemaatle namaz kılınır, cephedeyken de cemaatle namaz kılınır, yoldayken de cemaatle namaz mümkündür, evde ailenizle beraberseniz de cemaatle namaz mümkündür. Evimizi cami yapsak ne olur ki? Hanımlarımızı, çocuklarımızı alıp bir vakit evde cemaatle namaz kılsak ne olur ki? Evde yemeği toplu yiyebiliyoruz...

Fatiha'yı okurken hep çoğul sigası kullanıyoruz, "iyyake na'budu" (yalnız Sana ibadet ederiz) derken örneğin, 'biz' diyoruz, 'biz' ibaresi kullanıyoruz, şimdi nerde biz; tek başına ibadet ediyorsun. Cemaate, melekler iştirak eder, dağlar taşlar iştirak eder, eşya iştirak eder, bunlar cemaatin bir ferdidir. Düzen, disiplin, bereket açısından müthiş bir birikimdir, cemaat... Cemaatle namaz, namazın etkisini sosyal hayata taşımak demektir. Hayatımıza etki etmeyen bir namaz bize huzur vermez, bize cazip gelmez, bize sıcak gelmez, bıktırıcı gelir.

Muhterem hocalarımız, Yüce Rabbimiz Namaz Gönüllüleri Platformu çerçevesinde vermiş olduğunuz hizmetler başta olmak üzere tüm hizmetlerinizi kabul ve daim eylesin.

Âmin... ■

Kur'aniHayat
HAYATIN İNŞASI İÇİN

ABONELİĞİNİZİ
BİR TELEFONLA
YENİLEYEBİLİRSİNİZ

0212
531 30 30

www.kuranihayat.net

DENEME

ÂLEMLERİN RABBİ İLE RANDEVUMUZ NAMAZ

MEHMET ÇAKIL

HAYIRLI OLAN İŞLERİ ERTELEMEYİ GENEL OLARAK ŞEYTANIN BİR OYUNU OLARAK DÜŞÜNDÜĞÜMÜZDE, NAMAZ ERTELENMEMESİ GEREKEN BİR İBADETTİR.

mcakil63@gmail.com

Gençliğinden beridir Rabb'iyle namaz randevusuna çok dikkat eden ve şu anda yetmiş altı yaşına ermiş bir dostum var. O, güne sabah namazından bir-iki saat öncesinden başlar, titiz bir abdest alır. Peşinden uzun uzun Kur'an okuyarak Rabb'iyle konuşur. Son namaza yetişecekmiş gibi koşarcasına camiye gider. Camide seçtiği yer hep imamın tam arkasıdır. Namaz kılındıktan sonra herkes camiden çıkar ama o, huzur-ı ilâhiden ayrılmak istemez, camide kalır. Sünnet olan namazları kılar, eline tespihini alır, okur ve derin bir tefekküre dalar. Birkaç saat sonra yavaş yavaş yürüyerek eve gelir, kahvaltı hazırsa yapar, değilse hazırlanana kadar ya eve gelen talebelerine Kur'an öğretir ya da küçük bahçesine iner, çalışmaya başlar. Bu arada gelen talebeleri varsa derslerini de oracıkta verir. Kahvaltı yaptıktan sonra, üzerine çok yorgunluk çökmüş ise, yan tarafı üzerine toplanır ve biraz kestirir. Bir saati geçmeyen bu uyuklamadan sonra kalktığında, bir şeyini kaybetmişçesine, namaz vakti için önce cep saatine bakar, daha sonra abdestini alır. Her halinden tadına doyulmaz bir haz yaşadığı anlaşılan saatleri tekrar yaşamak için, namaz randevusuna yine koşarcasına, ezandan en az yarım saat önce camide olacak şekilde gelir ve imamın arkasındaki yerine oturur.

Öğle namazını kıldıktan sonra herkes camiyi bir an önce terk edecek şekilde hızla hareket ederken, o yavaşça yerinden kalkar, bekleyen varsa bir-iki kişiyle el sıkışır, sonra bir kenara çekilir, önce nafile namaz kılar, peşinden eline tespihini alır ve tekrar derin bir tefekküre dalar. Bu durumu ikindi namazına kadar devam eder. İkindi namazını da kıldıktan sonra camiden istemeye istemeye çıkar gibi, eve doğru gelir. Eve vardığında, evde ne varsa öğle yemeği niyetiyle az bir şeyler yer. Az yemesinin sebebi sorulunca da "En şerli kap dolu midedir" şeklindeki Peygamber sözünü hatırlatır ve çok yiyenlerin ibadetlerinden zevk alamayacağını söyler. Bu arada bir iş varsa yapar, iş yok ise yine tespihini alır, dilinde dua, bir kenarda derin düşüncelere dalar ve akşam namazını bekler.

> NAMAZA AYIRDIĞIMIZ ZAMAN KAYIP BİR ZAMAN DEĞİL, ÂHİRETTEKİ SONSUZ HAYATIMIZIN MUTLULUK İÇİNDE SÜRMESİ İÇİN BİR BELGEDİR.

Akşam namazında yine camideki imamın arkasındaki yerini alırken, namaz sonrası için de onun hiç acelesi yoktur. Yatsıya kadar yine camide bekler ve tefekküre dalar. Yatsı namazı kılındıktan sonra yavaş hareketlerle camiyi terk eder. Onun akşam yemeği genellikle yatsıdan sonra çok hafif bir şeyler yemekten ibarettir. Yemekten sonra yine tespih elinde, serilmiş olan yatağının kenarına oturur, derinlere dalar, uyku bastırdığında bazen başı bir tarafa düşer ve nihayet uyur. Yabancı bir yerde ise gece yarısına saatin kurulmasını ister, ancak saate güvenmemiş olacak ki, çağrılsın dediği saatten bir saat öncesinden kalkar ve bir sonraki güne aynı şekilde hazırlanır.

Bu dostumu tanıyanlar veya kendisiyle ilk karşılaşan insanlar onu sever, onu gördüklerinde veya yanından ayrılırlarken duasını isterler, o ise onların bu taleplerine karşılık sadece hafif bir gülümseme ile cevap verir.

Dostumun bazı özelliklerini tespit ettim. Cami merkezli bir hayat tarzını seçmiştir. Misafir olduğu yerlerde dahi en yakın camiyi sorar, oradaki hazirunu da camiye davet eder.

Camiden çıkarken hiç aceleci değildir. Zaten genelde dünya işleri için hiç acele etmez. Ancak namaza giderken gençleri arkasında bırakacak şekilde acele eder. Yine bu dostumun az konuşmasına rağmen, çevresindeki insanlara tavsiye ettiği şeylerin kalıcı etki yaptığını gördüm. Ziyaret ettiği evlerde ise kendisine sorulanlara cevap vermek haricinde pek konuşmaz, ancak kalkacağı zaman bir miktar Kur'an okumak için hane halkından müsaade ister, sesli okuduğu Kur'an'dan sonra hep beraber edilen duanın ardından oradan ayrılır.

Sevenleri bir hayli olan dostumun, en çok sevdiğinin ise Âlemlerin Rabbi olduğunu gördüm. Çünkü o, en çok mesaisini O'na ayırıyor ve O'nunla çok mutlu. O' nunla olan randevusu için erkenden gidip bekliyor ve randevu yerinden ayrılmak içinde hiç acele etmiyor. O sever de Rabbi onu sevmez mi? Sevdirmez mi? Evet bence de onlar birbirini çok seviyor. Bu sevginin devamlılığı için hiçbir aracıya ihtiyaçları da yok.

Bu yıl dostumun hesabında bulunmayan bir durum oldu. Cenab-ı Allah birilerini vesile etti, yıllardır özlemini çektiği bir umre yaptı. Çok mutlu oldu. Orada Allah ile olan dostlukları tazelendi. Yaratılış amacına uygun olan iş de böylelikle yapıldı. Zaten fıtratı incelediğimizde aynı şeyi görmüyor muyuz? (Tîn Sûresi). Hac, umre veya itikâf gibi ibadetler Allah ile olan randevunun en yoğunlaştırılmış hali değil midir? Sadece ibadet için, bir yerde durmaktan daha çok insanı

mutlu eden bir şey olabilir mi? İşte özüne inilen namaz randevusu da böyle bir ibadettir. Rabb'im bu randevunun kıymetini bilenlerden eylesin.

***

Allah Resulü'nün, "Namazın makbulü, vaktin başında kılınan namazdır" mealindeki hadis-i şeriflerini bir kardeşime okuduğumda o da "Gerçekten namaza ezandan hemen sonra durduğum zaman hem namaza hem de kendime olan saygımın arttığını görüyorum. Yoksa diğer türlü de zaten namaz kılıyoruz" demişti. Gelelim halimize… Suçumuzu itiraf etmemiz bizi masum kılar mı? "Kılmaz!" dediğimize göre neyi daha çok ciddiye almamız, neyi de ertelediğimize bakmak gerekir (İnfitar 82/1-5). Hayırlı olan işleri ertelemeyi genel olarak şeytanın bir oyunu olarak düşündüğümüzde, namaz ertelenmemesi gereken ibadettir. Sürekli erteleme alışkanlığı bir müddet sonra unutkanlık getirebilir. "Allah'ı unutanların da, Allah'ın kendilerini unutacağını" (Câsiye 45/34) ise hepimiz pekâlâ biliyoruz.

Hayat kitabımızda Rabb'imizin, "Meşguliyetleriniz sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın" (Münafikûn 63/9) âyetini doğrudan namazla sınırlamak belki isabetli olmayabilir, ama topyekûn İslâmî bir hayatın inşasının ancak düzgün bir namazla olacağı kanaatindeyim. Teorik bilgimizi çok artırmak yerine çevremizdeki camilere daha sık sık giderek, orada cemaate devam eden insanları biraz incelediğimizde bazılarının bu işte devamlılık gösterdiğini görürüz. O halde nasihate onlar değil artık biz muhtacız. Onların fiilî ameli, bizim teorik amelimizden herhalde daha hayırlıdır. Hayırdan pay almanın yolu ise aynı saflarda kendimize bir yer tutmakla olabilir.

İnsanlarla olan randevularımıza geç gitmek veya bize gelenlerin geç kalması, görmezlikten gelinen bir konu olmamakta, bekletilenler bir şekilde rahatsızlıklarını karşısındakilere aktarmaktadır. Eğer Rabb'imiz de geç kaldığımız randevulara karşılık dünyada birazcık sert uyarı yapsaydı, hayatımızın çekilmez bir hal alacağı kesindi. Öyleyse şöyle düşünmek gerekir: Milyarlarca güneş sistemi, bunların da bağlı bulunduğu milyarlarca galaksi, evren ya da evrenler sahibi olan Allah (c), bizim gibi bir zerreciğe tenezzül edip, melekleri ile kitapları ve peygamberleri ile "Namazı kılın!" (Bakara 2/43, Nisa 4/77) diyorsa, O'nu dikkate almamak akılsızlıktan başka ne olabilir ki? "Ben iman ediyorum" iddiasında bulunanların öncelikle namaz ibadetini ana madde olarak dikkate alması gerekir.

"Duanız olmasa Allah size niye değer versin!" (Furkan 25/77) âyetini anlayan değerli muhataplar; içten dualarını etmek için namaz randevusuna dikkat etmeli, öncelemeli, vazgeçmemelidirler. Aksi takdirde çaput namazlar yüzümüze fırlatıldığı zaman iş işten geçmiş olacaktır.

İnsani değerlerin hızla tükendiği günümüzde, namazımıza engel olan şartları ortadan kaldırarak kendimizi Rabb'imizin huzuruna vaktinde atmak gerekir. İç huzurumuzu sağlayan ve ruhi rahatsızlıklarımıza çözüm olan, gözümüzün nuru namazın kıymetini bilip, namaz randevularımıza dikkat etmemiz lazımdır.

Sonuç olarak namaz'a ayırdığımız zaman kayıp bir zaman değil, âhiretteki sonsuz hayatımızın mutluluk içinde sürmesi için bir belge olacaktır. Bu belgeyi almanın yolu ise namaz randevusuna vaktinde gitmektir. ■

KALBİN MİRACI: NAMAZ

VEDAT AYDIN

NAMAZDA HAKK'I GÖRME DERECESİNE ULAŞMAYAN KİMSE, NAMAZIN NİHAİ HEDEFİNE ULAŞAMADIĞI GİBİ NAMAZ O KİŞİ İÇİN GÖZ AYDINLIĞI OLMAMIŞTIR; ÇÜNKÜ BÖYLE BİR İNSAN, KARŞILIKLI KONUŞTUĞU KİMSEYİ GÖREMEMİŞTİR. (İBN ARABİ)

İslâm tarihinde "Hüzün Yılı" olarak anılan hadise, Peygamber Efendimiz'in (s) risalet vazifesini aldığında kendisine ilk inanan hanımı Hz. Hatice'nin ve ardından Mekke müşriklerine karşı kendisini koruyan amcası Ebu Talib'in vefat ettikleri yıla verilen isimdir. Mekke müşriklerinin azgın saldırıları karşısında biri ilk eşi ve hayat arkadaşı, diğeri yetimliğinden itibaren kendisini koruyup kollayan amcasının vefatı Efendimiz'i derinden etkilemişti. Bu hüzünlü durumda iken Allah Resulü (s), bir gece vakti Kâbe'yi ziyaret etti. Oradayken Hicr'de uyudu. Uyurken Cebrail geldi ve birlikte Mescid'in kapısından çıktılar. Burak adı verilen binek ile göğe yükseldiler ve Sidret'ül Münteha'ya (en son sidr ağacı) kadar vardılar. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: "Meçhul bir parlaklığın çevresini sarıp kuşattığı sidre ağacının başında. [Dikkat edin,] göz ne kaydı, ne de (başka yöne) çevrildi: ve o, gerçekten Rabb'inin en muhteşem sembollerinden bir kısmını gördü" (Necm 53/16-18).

Peygamber Efendimiz'e (s) Mirac'da, Allah, namazın beş vakit olarak müminlere farz olduğunu bildirmiştir. Derin bir hüzün içindeyken Mirac'la taltif edilen Allah Resulü, "gözümün nuru" dediği namazı ümmetine hediye ediyor; o yüce kalp Rabb'inin ikramıyla teselli buluyordu. Bu yüzden namaz, Allah'a karşı kulluk bilincinin en yüksek düzeye ulaştığı eylemdir. Bu yüzden İslâm'ın

temel kurallarının başında yer alır. "…ve namazında dikkatli ve devamlı ol: çünkü namaz [insanı] çirkin fiillerden ve akla ve sağduyuya aykırı olan her türlü şeyden alıkoyar; Allah´ı anmak gerçekten en büyük [erdem ve iyilik] tir" (Ankebut 29/45). Cenab-ı Allah, namazın müminler için nasıl bir kalkan olduğunu idrak etmemiz için âyetlerini Resul'ü aracılığıyla bizlere göndermiştir. Ve yüce Resul'ü de (s) "gözümün nuru" diyerek namazın derecesini gözler önüne sermiştir.

Namaz, hayatın akışı içinde insanın kaymaya elverişli tabiatını varlığın sahibine yönelten tevhid eylemidir. Dünya gailesiyle gaflete dalan insana can simidi gibi yetişen namaz, sonsuzluğa kapı aralayıp bizleri sükûna erdiren bir sığınaktır. Kalbi cilalayan süs, kötülüklere karşı korunaklı bir evdir. Namazı hakkıyla eda eden bir mümin, dünyevî bütün bağlantılarını namaz esnasında devre dışı bırakır, manevi iklimin kendisini kuşatmasıyla Rabb'inin huzurunda kulluğunun zirvesini yaşar. Ârifler namazı, Allah'la konuşma şuuruyla gerçekleşen tevhid eylemi olarak tarif ederler, namazın insanın zaman diliminde müstesna anlar olduğunu bilerek büyük bir ihtimam gösterirler. Büyük mutasavvıf İbn Arabî de bu âriflerdendir. Namaz konusunda şunları söylemektedir:

"Namazın mertebesinin yüksekliğine ve sahibini nereye götüreceğine bakınız! Öyleyse namazda [Hakk'ı] görme derecesine ulaşmayan kimse, namazın nihai hedefine ulaşamadığı gibi namaz o kişi için göz aydınlığı olmamıştır; çünkü böyle bir insan, karşılıklı konuştuğu kimseyi görememiştir.

Hak'tan namazda kendisine gelen hitabı duymadığında ise [Hak'kın hitabına] kulak veren olmamıştır. Namazda [Hak'kı] görmediği ve [kendisine gelen şeyleri] duymadığı halde, Rabb'inin karşısında bulunduğunun bilincine sahip olmayan kimse, kesinlikle namaz kılmış sayılmadığı gibi aynı zamanda böyle bir insan, [Hak'ka] tanık olarak [O'nun hitabını] dinleyenlerden birisi de değildir" (*Füsûsu'l-Hikem*, Kabalcı Yayınevi, s.243).

Evet, namazı hakkıyla kılmayanlar için Kur'an-ı Kerim'de çok çarpıcı uyarılar vardır: "Yazıklar olsun şu namaz kılıp duranlara, onlar ki, kalpleri namazlarına yabancıdır" (Mâ'ûn 107/4-5). Şekil ve gösterişten ibaret bir namazın sahibine faydasının olmadığı gibi, o namaz kalbin tasdik etmediği bir eylem olduğu için de kınanmıştır. Hâlbuki müminler için namaz, kalbin miracıdır ve alnını secdeye mıhladığında, Rabb'ine en yakın olduğu ânın verdiği huzurla "Sübhanerabbiye'l-a'lâ" (büyük olan Rabbim her türlü kusurdan uzaktır) diyerek kulluğun zirvesini yaşarlar. "Gerçek erdem sahibi, Allah'a, Âhiret Günü'ne, meleklere, vahye ve peygamberlere inanan, servetini -kendisi için ne kadar kıymetli olsa da- akrabasına, yetimlere, ihtiyaç sahiplerine, yolculara, (yardım) isteyenlere ve insanları kölelikten kurtarmaya harcayan; namazında devamlı ve dikkatli olan ve arındırıcı [malî] yükümlülüğünü ifa eden kişidir ve [gerçek erdem sahipleri] söz verdiklerinde sözlerini tutan, felaket, zorluk ve sıkıntı anlarında sabredenlerdir: İşte onlardır sadakatlerini gösterenler ve işte onlardır Allah´a karşı sorumluluklarının bilincinde olanlar" (Bakara 2/177).

Lokman (a) oğluna şu tavsiyede bulunmuştur: "Ey yavrucuğum! Namazında kararlılık göster, doğru ve yararlı olanı emret, kötü ve eğriden vazgeçir, başına gelebilecek her [belaya] sabırla katlan: bu, azim ve kararlılık gösterilmeye değer bir şeydir!" (Lokman 31/17). ■

İBADET, DUA VE NAMAZ

EKREM DEMİR

GÜNDE BEŞ VAKİT NAMAZ KILMAK, GÜNLÜK HAYATIN AKIŞINI BEŞ DEFA DURDURARAK ALLAH'IN HUZURUNA ÇIKMAKTIR. DÜNYEVÎ ZAAFLARIN, ŞEYTANÎ ARZU VE İSTEKLERİN, GÖNLÜMÜZÜ DOLDURMAYA BAŞLAYAN KİBİR VE GURUR GİBİ DUYGULARIN, NEFSANÎ İHTİRAS VE TUTKULARIN ÇEKİM ALANINDAN ANCAK NAMAZ İLE KURTULUNABİLİR.

İbadet; insanî varoluşun anlamı.

Dua; varlığın özü ve ibadetin ruhu.

Namaz, tevhid inancının pratiği.

İBADET

İnsanlar, hangi devirde yaşarsa yaşasınlar, bütün varlık âlemine hâkim olan, üstün bir kudretin bulunduğuna inanarak, ona saygı göstermişlerdir. Bu durum yalnızca semavî dinleri kabul eden toplumlarda değil, bütün kavimlerde mevcuttur.

Bu da insanda **din, ibadet** ve **dua-namaz** duygusunun fıtrî olduğunu göstermektedir. Bu sebeple ibadetler, Allah tarafından gönderilmiş olan bütün ilahî dinlerin de temel esasları arasında yer almıştır.

İslam dininde **ibadetler,** sadece Allah'a ve O'na ulaşmak için yapılan belirli bazı sembolik işaret ve hareketlerle sınırlı tutulmamış, hemen hemen bütün bir dünya hayatının **"ibadet"** haline dönüştürülmesi için her dünyevî davranış, uhrevî bir hükme (sevap-ceza) bağlanmıştır. *"De ki: şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm Âlemlerin Rabbi Allah içindir"* (En'am, 6/162) âyetinde belirtilen gerçeğe dönüştürülmüştür. Asıl amaç Allah'a ve O'nun rızasına kavuşmaktır.

Kur'an-ı Kerim, canlı ve cansız her varlığın Allah ile kulluk ilişkisi içerisinde olduğunu, fıtrî ve derûnî bir bağ ile Allah'a yöneldiğini

bize haber vermektedir (Ra'd, 13/15; Nahl, 16/48-49; İsra, 17/44; Rahman, 55/5-6).

Yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar, kuşlar vb. varlıklar, Allah'ın istediği şekilde O'na ibadet ederler (Hac, 22/18; Nur, 24/44).

Ayrıca insanlar ve cinler de Allah'a ibadet etsinler diye yaratılmışlardır (Zariyat, 51/56).

İnsanoğlu, bu gayeye uygun olarak kendisine verilen bütün görevleri yerine getirme derecesine göre Allah'a yaklaşır, imtihanı başarıyla geçer, meleklerin dahi karşısında eğildiği (Bakara, 2/34; A'raf, 7/11; Kehf, 18/50) varlıkların en şereflisi konumuna yükselir (Tin, 95/4).

Ancak insanlar ile kâinatta bulunan diğer canlı ve cansız varlıkların ibadetleri arasındaki temel fark, doğal nesnelerin ibadet ve duaları tamamen zorunlu birer itaat niteliğinde iken, insanların ibadetleri, onların "seçme" hak ve özgürlükleri neticesinde "iradî" bir kulluk olmasındadır.

İslam'ın temel amaçlarından biri, insanı bütün yanlış inanç ve kulluklardan kurtararak, gerçek Rab'lerini tanımak ve yalnızca O'na kulluk etmelerini sağlamaktır.

İslam'a göre ibadet, sadece namazlar ve çeşitli dualardan ibaret değildir. Bir müminin Yüce Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yaptığı dünyevî her türlü güzel ve yararlı iş (salih amel), bir çeşit ibadettir.

Yine İslam'a göre ibadetin kabulünde ihlâs ve samimiyet şarttır (Şuara, 26/88-89; Zümer, 39/2, 11, 14; Beyyine, 98/5).

İslam'a göre ibadetlerin yerine getirilmesi, bir denge unsuru olup maddî ve ruhî hayat arasında bulunmaktadır. Dünya ve âhiret iyiliği esas alınmıştır. Az da yapılsa devamlılık ve süreklilik esastır. İbadetlerde kolaylığı temin ve zorluğu giderme genel bir kuraldır.

İslam'a göre, kadınıyla erkeğiyle insan yükümlülük (*teklif*) çağına girdiği andan ölünceye kadar geçen süre içerisinde ibadetlerden sorumludur (Hicr, 15/98-99). Deli olma hali bu mecburiyeti bertaraf eder. Ama kölelik, zorluk ve zorunluluk halleri bile ibadetleri ortadan kaldırmaz.

İbadetlerin, soyut dinî inanç ve duyguların somut ifadeleri olmaları sebebiyle **sembolik**; çeşitli dinî, sosyal, kültürel ve psikolojik duygu ve düşünceleri besleyip geliştirmeleri sebebiyle **öğretici-eğitici**; Allah'la ilişki kurmayı sağlaması nedeniyle **mistik ve metafizik** fonksiyonları bulunmaktadır.

İbadetlerin özü, dua ve namazdır. "Allah'tan başka ilah yoktur" cümlesiyle özetlenen tevhid inancı, diğer ibadetlerle birlikte namaz ibadetiyle de pratiğe aktarılır.

DUA

Dua, yaratıcı inancına bağlı bütün dinlerde temel ve odak kavramlardan biridir. Esasen insanoğlu, yapısal olarak da dua ve yardıma muhtaçtır.

Her İslamî kavram gibi dua da Allah'ın birliğine dayalı bir esastan neşet eder.

Bütün peygamberlerin duasında içten bir samimiyet, sorumluluk aşkı ve Allah'a yöneliş hâkimdir.

Duanın Anlamı

Sözlükte *"çağırmak, sızlanarak zikretmek, seslenmek, istemek, yardım talep etmek, temenni etmek, ibadet etmek, teşvik etmek"* anlamına gelen **dua,** din literatüründe, *insanın bütün benliğiyle Allah'a yönelerek maddî ve manevî isteklerini O'na arz etmesi* demektir. Duanın ana gayesi, insanın Allah'a halini arzetmesi ve O'na niyazda bulunmasıdır. Dua, Allah ile kul arasında bir diyalogdur. Dua, sınırlı, sonlu ve âciz olan varlığın, sınırsız, sonsuz Kudret Sahibi ile kurduğu köprüdür. Dua, tazim ve tazimle birlikte istek, zikir ve iba-

dettir. Bu sebeple dua, "ibadetin özüdür" (Tirmizî, "deavat", 1).

Kur'an'da yirmi yerde **dua** kelimesi geçmekte, ayrıca pek çok âyette (iki yüz kere) dua kökünden fiiller yer almaktadır. *"De ki: Duanız olmasa Rabb'im size ne diye değer versin?"* (Furkan, 25/77).

"(Ey Muhammed!) Kullarım sana Beni sorarlarsa, bilsinler ki Ben, şüphesiz onlara yakınım. Benden isteyenin, dua ettiğinde duasını kabul ederim. Artık onlar da davetimi kabul edip Bana inansınlar ki doğru yolda yürüyenlerden olsunlar" (Bakara, 2/186).

Dua, keyfiyetine, şiddetine ve güçlü söylenişine bağlı olarak ruh ve cismimizi etkiler. Dua sebepler üstüdür. İhlâsla yapılan dua, kalbin sağlığının işaretidir. Dua, kulun Allah karşısındaki esas duruşudur. Dua insanın varlık sebebidir. Dua ibadetin özüdür. Allah'a çıkarılmış bir davettir; insanın acziyet itirafıdır ve insanın kendi kendine yetmediğini bilmesidir. Dua, insanın tepeden tırnağa istek kesilmesidir. Var gücünü ve olanca çabasını harcayıp Allah'a saldığı imdat sayhasıdır.

NAMAZ

Namaz, yolda komaz

Kelime-i şahadet ile iman sarayına açılan, İslam sarayının temel direklerinden biri günde beş kez tekrarlanan **salât: namaz**'dır.

Salât, Kur'an'da namaz / dua / rahmet / Yahudilerin ibadet ettikleri mekân: Havra anlamında kullanılmıştır. Çoğulu: Salâvat'tır.

Namaz kılmak (Arapça: İkametü's-Salât), bir Kur'an kavramı olan ve Türkçe'ye pek çok dini kavramda olduğu gibi Selçuklular'ca Hintçe'den Farsça'ya taşınmış bir sözcük olarak İran'daki ateşe tapanların "ateş önünde eğilmek" anlamına gelen **Namaz** kelimesi **Salât** kelimesi yerine konmuştur. Nitekim **Namaz** kelimesi Farsça'da fiil olup eğilmek suretiyle saygı sunmaktır. **Salât** kendi başına genel anlamda *"dua"*dır. **İkametü's-Salât** ise namaz kılmaktır.

Salla — yusalli — salaten: Namaz kılmak / Rahmet etmek / Ta'zim etmek / Salât getirmek; dua etmek anlamına gelmektedir. İsm-i fâili: Musalli (Namaz kılan), İsm-i mekân: Musalla (namaz kılınan yer) demektir.

Namaz, günün belli vakitlerinde Allah'ın huzurunda durma, dua ve Kur'an'dan âyetler okuma, rükûa eğilme, secde yapma ve oturuşta bulunmaktan oluşan bir ibadettir.

Kur'an'da namaz 80 küsur âyette 99 yerde geçmektedir. İslam'ın ilk farzı iman, ilk emredilen ibadetleri arasında önemli bir farzı ise **namaz**dır. Kur'an'da ilk inen Alak Sûresi *"oku"* emriyle başlar, secde emriyle biter. İkinci olarak inen Müddessir Sûresi'nin 3. âyeti *"Rabbini tekbir et"* olup bu emir namazın temel esasıdır. Bu uygulama, namazla aktifleştirilmiştir.

Kur'an, salih müminlerin ilk vasfını *"namazı dosdoğru kılarlar"* (A'raf, 7/170) olarak tanımlamıştır. *"Tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekât verirlerse, dinde sizin kardeşlerinizdir"* (Tevbe, 9/11), *"İman eden kullarıma söyle, namazı kılsınlar"* (İbrahim, 14/31) âyetlerinde **namaz,** imanın ilk göstergesi sayılmıştır.

Gösteriş için yerine getirilen **namaz**, münafıkların namazıdır. Bu kesimin kıldığı **namaz**a ilişkin Kur'an'da şöyle buyrulmuştur: *"Münafıklar namaza, üşene üşene kalkarlar. İnsanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı pek az anarlar"* (Nisa, 4/142).

Peygamber Efendimiz (s), tevhitten sonra **namaz**ı kendisi bizzat kılmış ve ümmete emretmiştir. *"İslam beş şey üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, Beyt'i (Kâbe'yi)*

haccetmek ve ramazan orucunu tutmak" (Buharî, "iman", 2; Müslim, "iman", 5).

Günde beş vakit Allah'ı anma eylemi olan **namaz**, diğer bütün ibadetlerin bir sentezidir. Allah'ı tesbih, tekbir, ta'zim eylemek, O'na hamd ü senada bulunmak, tevbe ve istiğfar etmek, O'ndan yardım dilemek, dua, niyaz, yalvarma, huşû, zikir, tefekkür… hepsi **namaz**ın birer unsurudur.

Namaz, tüm yaratıkların ibadet biçimlerini kendisinde toplayan bir özettir. Kıyam, rükû, secde eden meleklerin ibadetleri, canlı ve cansız tüm varlıkların ibadetleri, zikir ve tesbihleri **namaz**da toplanmıştır.

Bunun için **namaz**, sadece biçimsel-bedensel sportif form değil, bedenin aklın ve kalbin katılımıyla gerçekleşen mükemmel bir ibadettir. Namaz içinde; beden için kıyam, rükû, secde; dil için kıraat, tesbih, zikir, dua; akıl ve kalp için düşünüp anlama, huşû ve manevî lezzet vardır.

Bu yüzden Peygamber Efendimiz (s) **namaz**ı *"gözümün nuru"* diye nitelemiştir. "Allah'ın en çok sevdiği amel hangisidir?" sorusuna *"Vaktinde kılınan namazdır"* diye cevap vermiştir (Buharî, "mevakıt", 5; Müslim, "iman", 37; Ebu Davud, "salât", 9). Efendimiz'e göre **namaz**, *"her muttaki kul için bir kurban (Allah'a yakınlık vesilesi)"* (Müsned-i Şihab, Kuzâî, çev. Ali Akar, Yediveren Yay., Konya, 2005, s.109.), *"dinin direği", "iman'ın alâmeti", "müminin miracı", "cennetin anahtarı", "iman ile küfür arasında perde", "mümini kötü şeylerden alıkoyan en büyük engel"*dir (Bkz: Tirmizî, "iman", 8-9; Müsned, V.231, 237).

Namaz, kulun bütün bir gün Allah'ın gözetimi altında bulunmasıdır.

Namaz, vakitli bir ibadettir. Kur'an'da, *"Namazı dosdoğru kılın; çünkü namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır"* (Nisa, 4/103) buyrulmuştur.

Kur'an, farz namazların sayısını, rekât sayılarını açıkça belirtmemiş, **namaz** vakitlerine kısaca temas etmiştir. *"…Öyle ise akşama girdiğinizde, sabaha kavuştuğunuzda, Allah'ı tesbih edin… gündüzün sonunda ve öğle vaktine girdiğinizde Allah'ı tesbih edin"* (Rûm, 30/17-18). Âlimler âyette geçen, tesbih etmeyi namazla; "akşama girme"yi, akşam ve yatsı vaktiyle, "sabaha kavuşma"yı ise sabah vaktiyle; "gündüzün sonu"nu, ikindi vaktiyle, "öğle vaktine girme"yi de öğle vaktiyle açıklamışlardır.

Namazlar, farz-vacip, sünnet-nafile diye iki kısma ayrılmıştır. Farz namazlar, farz-ı ayn ve farz-ı kifaye diye ikiye ayrılır. Günde kılınan beş vakit namaz ile haftada bir kez kılınan Cuma namazı farz-ı ayn, cenaze namazları ise farz-ı kifayedir. Vitir ve bayram namazları vacip, bunlar dışında kalan ve daha fazla sevap kazanılmak için kılınan namazlar ise nafile-sünnet namazlardır. Farz namazların önünde ve sonunda kılınan namazlar, ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan teravihler sünnet namazlardır. Farz namazlara bağlı olmadan kılınanlara müstehap veya mendup namazlar denir. Kuşluk namazı, teheccüd namazı vs. namazlar bu gruba dâhildir.

Günde beş vakit namaz kılmak, günlük hayatın akışını beş defa durdurarak Allah'ın huzuruna çıkmaktır. Dünyevî zaafların, şeytanî arzu ve isteklerin, gönlümüzü doldurmaya başlayan kibir ve gurur gibi duyguların, nefsanî ihtiras ve tutkuların çekim alanından ancak namaz ile kurtulunabilir.

Allah, âhiret, ölüm, hesap günü ancak **namaz** ile hatırlanır. Bu anlamda namaz, hayatın gereğinden fazla dünyevîleşmesine karşı alınmış ilahî bir önlemdir. Bir sırat yürüyüşüdür.

Diriliş çağrısı **ezan**, **namaz** için yapılan bir davet olduğu kadar, genel manada bir İslam tebliğidir de... Tüm insanlığı tevhide, şeha-

dete, tekbire, **namaza** ve **kurtuluşa** çağıran özlü bir davettir.

Ezanın bu kutlu çağrısına uyan bir mümin, aldığı abdest ile arınmaya yönelir, ferahlar, maddî ve manevî kirlerden temizlenir.

Namazdan önce ve namazdan sonra yerine getirilmesi gereken bazı şartlar ve rükünler vardır. Bunlardan birinin yapılmaması durumunda kılınan namaz geçerli olmaz. Namaz öncesi yerine getirilmesi gereken namazın şartları şunlardır: Beden, giysi ve namaz kılınacak yerin pisliklerden temizlenmesi, abdest alınması, vaktin girmiş olması, vücudun örtülmesi gereken yerlerinin örtülmesi (setr-i avret), Kâbe istikametine yönelinmesi ve namaza niyet edilmesidir.

Namaza dururken Kâbe'ye yönelmek, bir istikamet tercihidir. Dünyaya, nefsî arzu ve isteklere veda etme yolculuğuna hazırlık yapılır. Niyet ile dilden kalbe bir yolculuk edilir.

Namaza başlandıktan sonra uyulması gereken farz niteliğinde olan ve rükün olarak bilinen kurallar ise şunlardır: İftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rükû, secde ve son oturuştur. İftitah tekbiri, istiaze, besmele ile **namaz** eylemine başlanır. Dünya ve dünyevî kaygılarla irtibat kesilir. Fatiha ile Allah'a hamdedilir. O'nun er-rahman, er-rahim olduğu, din günü olan âhiretin sahibi olduğu vurgulanır. O'nunla kulluk sözleşmesi yenilenir. Doğru yola erişmek, nimete kavuşmak, sapıklıktan ve azaptan kurtulmak için Allah'tan yardım dilenir. Fatiha Sûresi'ne ek olarak Kur'an'dan başka sûre veya âyetler demeti okunur. Allah için kıyam ve kıraat edilmiş olunur. O'nun için rükû ve secdeye varılır. Bu basamaklardan aşama aşama geçilip Tahiyyat'ta miraca yükselinir. *"Ey iman ee* Efendimiz'e getirildikten sonra kendimiz ve bütün müminlere dua edildikten sonra … selam ile bu muhteşem ve görkemli ibadet son bulur.

Namazın ikamesi, dosdoğru namaz kılmak ve namazda huşûlu olmaktır. Çünkü Kur'an'da namazın şeklinden çok manası, ruhu ve gayesi üzerinde durulmuştur. (Bakara, 2/238; Mü'minûn, 22/2). **Namaz**, kişiyi çirkin fiillerden ve kötülüklerden alıkor (Ankebût, 29/25).

Namaz, ayrıca İslam'da toplumsal bir ibadettir. Bu anlamda cami ve mescidin yerini hiçbir mahal tutamaz. Namazın cemaatle kılınması farz değilse de müekked bir sünnettir. Kur'an, *"rükû edenlerle birlikte rükû edin"* (2/Bakara, 43) buyurmuştur. Cemaatle namaz kılmak, dinen sevap olduğu gibi ruhsal ve toplumsal olarak da birçok yarar sağlamaktadır. Günlük namazların cemaatle kılınması tek başına kılınmasından daha sevaptır. Cuma, bayram, cenaze gibi bazı namazların toplu halde kılınması ise zorunludur.

Cami'de **namaz** kılınan yere mihrap denilmiştir. Mihrap, harp alanı demektir. **Namaz** ise harp alanında nefs ve şeytan ile savaşıp onlara galebe çalmak, hac ibadetinde Mina'da şeytanı taşlamak gibidir. Mihrabın hakkını vermek, şeytanı ve nefsi yenmektir (Rağıb el-İsfehânî, Müfredat, "h-r-b" maddesi, Kahraman Yay., İstanbul, 1986).

SONUÇ

Varlık hiyerarşisi içerisinde eşref-i mahlûkat olan insan, evrendeki canlı-cansız varlık korosuna katılıyorsa ibadet kaçınılmaz, dua zorunlu, namaz olmazsa olmazdır. ■

DENEME

NAMAZDA MÂNA ve SÛRET

ÖMER BAYAR

Namazın şartları onun elbisesi, kabuğu ve kalıbıdır. Maksud olan ise onun içidir, yani özü, anlamı, sırrı ve maksadıdır.

omer_bayar@hotmail.com

Her şeyin bir içi ve bir dışı, cevheri ve arazı, mahiyeti ve kimliği olduğu gibi, ibadetlerin de bir zâhiri ve bâtını vardır. Bu fıkıh literatürümüzde, fıkh-ı zâhir ve fıkh-ı bâtın olarak da kavramlaştırılmıştır. Genelde, ibadetlerin fıkh-ı bâtın alanına giren boyutuyla tasavvuf erbabı ilgilenmiş, irfan bilgi disiplininin de oluşmasına kaynaklık etmiştir. Muhakkik ulema hakikatin bu birbirinden kopmaz ve ayrılmaz alanlarını, boyutlarını, bir âhenk içerisinde imtizaç edip bütünleştirmeyi çok önemsemiş ve kapsayıcı bir din dilini, hakikat söylemini inşa etmeye çalışmışlardır.

Eşya esasta; kendi özü, cevheri, mahiyeti ve hakikatiyle bilinir, tanınır ve anlaşılır. Eşyanın dış yüzü ve yönü ise, kendi varoluş veya iç gerçekliğine giydirilmiş uygun elbiseler gibidirler, yani eşyanın/objelerin kalıpları, şekilleri, görünümleri, kendi iç gerçekliklerine, mahiyetlerine ve amaçlarına uygun bir tenasübe, insicama, temsile ve işleve sahiptirler. Her şey âdeta kendi anlamına âyinedarlık yapmaktadır,bütün bir varlığın, mahiyeti ve sûretiyle mutlak varlığa/var edene, âyinedarlık yapması gibi, çünkü bütün her şey O'nun eseridir ve sanki O (c) zâhir elbisesiyle bâtınını gizlemiş ve perdelemiştir,dolayısıyla mutlak ve mukaddes varlığın sırlarına (marifetullaha) ermek

isteyenler, bu perdeleri aralamak ve âyat-ı meknûnu, âyat-ı mestûru, âyat-ı hâdisâtı ve âyat-ı insanı doğru, isabetli ve güzel bir şekilde tefsir etmek, tevil etmek durumundadır.

İnsan da böyle değil midir? Bunu Yunus'un diliyle ifade edecek olursak ki, ancak böyle güzel ifade edilebilirdi, "Ete kemiğe büründüm/Yunus diye göründüm", "Beni bende demen bende değilim/Bir ben vardır bende benden içeri", "Süleyman kuş dilin bilir dediler/Süleyman var Süleyman'dan içeri." Dolayısıyla, şu beden elbisesine bürünmüş ve gizlenmiş, özümüz, sırrımız, ruhumuzdur dergâh-ı ilâhide huzura duran, ibadet eden. Beden kafesinde can kuşumuz günde beş özge vakit, ten kafesinden çıkar ve sıla provası yapar. Bu manada namazı ele alacak olursak, (namaz adına namazdan haber vermek kasdını ve iddiasını taşımaksızın, sadece namazı anlama çabasına mütevazı bir katkı olmasını dileyerek,) herhalde namazda Yunusleyin şöyle denmektedir diye düşünüyorum:

"İftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rükû, sücud, tahiyyat ve selâm'a büründüm namaz diye göründüm."

Yukarıdaki anlatımlara da uygun olarak, bu saydıklarımız (namazın hareket boyutu) namazın elbisesi ve dış görünümüdür. Bir diğer ifadeyle kabuğu ve kalıbıdır. Maksud olan ise onun içidir yani özü, anlamı, sırrı ve maksadıdır. Fakat insan dış görünümüne, elbisesinin düzgün ve temiz olmasına, davranış tarzına nasıl dikkat ediyorsa, namazın da dış yüzü ve şekli, kurallarına bağlı, âhenkli uygulama görünümü çok önemlidir ve buna dikkat etmelidir. Şunu da itiraf edelim ki, namazlarımızın içi güzelleşirse dışı da güzelleşecek, anlamını bulmayan, amacından sapmış ve içi çirkinleşmiş namazların ise, dışı ne kadar güzel olsa da, o değerlendirme gününde, "paçavra gibi sahibinin yüzüne vurulacak." Bütün amellerimiz için durum budur; ibadetlerimizin formları, zarfları burada kalacak, mazrufunu ve muhtevasını ise yüklenip, karşılıklarını bulacakları ilâhi değerlendirmeye teslim edeceğiz. Allah (c), az da olsa öz olanı nasip etsin herkese. Artık bir bütün olarak namazın anlamını özlü cümlelerle özetlemeye çalışalım:

> NAMAZLARIMIZIN İÇİ GÜZELLEŞİRSE DIŞI DA GÜZELLEŞECEKTİR. ANLAMINI BULMAYAN, AMACINDAN SAPMIŞ NAMAZLARIN DIŞI NE KADAR GÜZEL OLSA DA, O DEĞERLENDİRME GÜNÜNDE, SAHİBİNİN YÜZÜNE VURULACAKTIR.

Namaz, dinin direği, İslâm'ın temeli ve imanın en parlak bir tezahürüdür. Dolayısıyla namaz, imanın cisimleşmiş ve şekillenmiş müşahhas göstergesidir.

Namaz, Allah'ı tekbir, tesbih, tahmid, temcid ve zikirdir.

Namaz, kulun varoluş bilincinin zirvesi ve bunun gerektirdiği sorumluluğun en edip ve en beliğ ifadesidir.

Namaz, kulun mutlak acziyetini, yetersizliğini, Kadir-i Mutlak'a teslim etmesidir.

Namaz, ilâhî celâl'in azamet'i, yüceliği karşısında titreyiş ve boyun eğiştir.

Namaz, ilâhî cemâl'in mukaddes ikliminde ruhun ziyareti ve ziyafetidir.

Namaz, ibadetler içerisinde en özlü, en câmi (toplayıcı ve birleştirici), bir özge ibadettir.

Namaz, tevhidin eyleme dönüşmüş şeklidir.

Namaz, ilâhî marifet ve muhabbetin sembolik hareketlerle, beden diline dökülen terennümüdür.

Namaz, müminin mirâcıdır, ilâhî kurbiyet'in zirvesine ulaşmaktır.

Namaz, müminin duygu, düşünce ve eylem dünyasını birleştirip, bir bütün halinde ilâhî huzura garkolduğu andır.

Namaz, emniyetin, huzurun ve saâdetin ilâhî referansıdır.

Namaz, insan - Allah iletişiminin en mükemmel bir şekilde tecelli ettiği müstesna vakitlerdir.

Namaz, insanın Allah ile kurduğu varoluşsal diyaloğun en doğal durumudur.

Namaz, bireysel ve toplumsal dirilişin değişim ve dönüşüm sürecinin dinamosudur.

Namaz, sembolik hareketlerle beden diliyle yapılan fiili bir dâvet çağrısıdır.

Namaz, insanının fıtratını her türlü tuğyandan, münkerattan, fuhşiyattan ve menhiyattan koruyan hâmi, hâfiz ve mürebbi bir ibadettir.

Namaz, bütün tâğutî ve cahilî sistemlere, düzenlere, nefs-i emmareye ve aduvvun mubin olan şeytana karşı bir kıyam, bir başkaldırı, tevhidî, soylu bir duruştur.

Namaz, Allah (c) yolunda sabır gerektiren her türlü engellere ve saptırıcı unsurlara karşı sarsılmaz güçlü bir dayanak ve bitmez tükenmez bir direniş kaynağıdır.

Namaz, kudsiyyet iklimine urûc'un burağıdır ve ruhun orada arınması, saflaşması, aklanması paklanmasıdır.

Namaz, takva libasıdır, ruhumuzun en güzel elbisesidir. Kulun Allah ile buluşmak istediğinde, içinde olması ve üzerinde taşıması gereken huzura kabul hilat'i ve nişânesidir.

Namaz, Allaha kavuşmayı ve ebediyet âleminin güzelliklerini, nimetlerini arzulayanların hiç çekinmeden, yüksünmeden, sıkıntı duymadan bir ömür, günde beş vakitte, içtenlikle karşılayacağı bir bedeldir.

Namaz, metafizik varlığımızın güneşi, suyu, havası ve gıdasıdır. "Balığın canını suda dediler/ İlâhi balığı sudan ayırma" dediği gibi ârifin, biz de şöyle diyoruz:

Ruhumuzun canını, özünü, hayatını, namazda yazmışsın ya Râb! İlâhi, ruhumuzu namazdan ayırma, mahrum etme ve bizleri, namazlarımızın özüne, sırrına, anlamına ve maksadına eriştir. Âmin. ■

HUZUR

Huzur Psikolojik
Danışmanlık Merkezi

Psikolog ve Gıda Mühendisi
Hatice Dilek ÖZTÜRK

"HUZURA GİDEN YOLDA BİRLİKTE YÜRÜYELİM"

- Bireysel danışmanlık
- Panik atak
- Depresyon
- Korku ve fobiler
- Aile danışmanlığı
- Evliliğe hazırlık için danışmanlık
- Boşanmış çiftlere danışmanlık
- Boşanmış aile çocuklarına danışmanlık
- Ergenlik sorunları
- Okul ve sınav stresi
- Motivasyon ve meslek seçiminde yönlendirme
- Kanser vb. türde ağır seyreden hastalara danışmanlık
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite
- Kilo vermek isteyenlere danışmanlık
- Tikler
- Alt ıslatma
- Uyku problemleri
- Sigara, alkol bağımlılarında danışmanlık

Bayındır 2 Sokak 38/4 Kızılay / Ankara
Tel: 0312 433 03 19
Gsm: 0505 490 51 81 - 0535 581 06 32
e-mail: hdilek.1971@gmail.com

Camileri Aslî Fonksiyonuna Kavuşturmak

MURAT KAYACAN

ÇOCUKLARIMIZLA CAMİYE GELİP ÖRNEKLİK SERGİLEMEK BİZİM GÖREVİMİZDİR. HANIMLARIN RASULULLAH (S) DÖNEMİNDE OLDUĞU GİBİ CAMİYE GİTMELERİNİN SAĞLANMASI DA ELZEMDİR.

Tefsir doktoru, Anadolu İHL İngilizce öğretmeni

Türkiye'de Müslümanlar Cumhuriyet döneminin özellikle ikinci yarısından itibaren imanlarının, amellerinin ve siyasetlerinin Kur'an ile uyumlu olup olmadığını sorgulayan bir süreç yaşadılar. Bu süreç önemli kazanımlar getirdiği gibi bazı sorunlara de neden oldu.

Bu sorunlardan biri de camilerden uzak bir İslâmî yaşayış telakkisi idi. Bu bakış açısına göre, camiler tağutun kontrolünde idi ve camilerin işlevlerini yerine getirememesinden başta tağuti yapı sorumluydu. Müslüman bir idarecinin görevlendirmediği imamlar Cuma hutbelerinde devletin bekası için dua ediyordu. Yine onlar İslâm'ın bir kısmını anlatıyor bir kısmını da göz ardı ediyordu. Cami ölülere Kur'an okunma bidatinin merkezi haline gelmişti.

Bu durumda böyle imamlara bir mümin namazını nasıl emanet edecekti? Günümüzdeki camiler, Hz. Peygamber (s) gibi torunlarını üzmemek için secdelerini uzatan dedelerden, namaz kılamadıkları özel günlerinde bile camiye giden hanımlardan mahrum bırakıldıkları/oldukları için fonksiyonlarını yitirmişlerdi.

Bu bakış açısına dair tezleri daha da zenginleştirmek belki mümkün, ancak sözünü ettiklerimiz, problemi ortaya koyma konusunda yeterli. Müslüman kendisini yeni durumlara göre sorgulayan, geliştiren ve eleştiren kimsedir. Kabul etmek gerekir ki, günümüzdeki dinî ve siyasî durum Cumhuriyet'in ilk yarısındaki gibi değil. Müslümanları âdil olduğunu söylediği Habeş kralı Necaşi'nin himayesine gönderen Rasulullah'ın (s) ümmetinin günümüzdeki mensupları olarak; mevcut cumhurbaşkanını, başbakanı ve diyanet işleri başkanını tağut olarak görmek o kadar kolay olmasa gerek. Bunun da ötesinde Türkiye'de mevcut yönetimin birtakım uygulamalarının Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Osmanlı Devleti uygulamalarından daha iyi olduğunu söylemek bile mümkün. O dönemlerde de bu dönemde olduğu gibi İslâm'ın tam olarak yaşandığını söylemek cesaret gerektiren bir iddia. Belki "O dönemlerde de yöneticiler tağuttu" demek kolaycılığına başvurulabilir, ancak bu kolaycılığın, "O zaman İslâm'ın yaşanırlık ihtimali nedir? Yoksa İslâm bir ütopya mıdır?" sorularına da cevap vermesi beklenir.

> BAZI İMAMLAR CAMİDE İSLÂM'IN BİR KISMINI ANLATIYOR BİR KISMINI DA GÖZ ARDI EDİYORDU. CAMİ ÖLÜLERE KUR'AN OKUNMA BİDATİNİN MERKEZİ HALİNE GELMİŞTİ.

Peki, günümüzdeki, kendisini anayasa ve yasalarıyla tanımlayan "müesses nizam"ı görmezden mi geleceğiz? Tabii ki o, görmezden gelinemez, ancak "müesses görülen" birçok düzen bazen aniden bazen de zaman içinde kendisini değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu değişiklik de "insanların kendi eliyle" ve Rabbani yardımla olacaktır. Devlet bir yerde sabit duran bir şey değildir. Kişiler onun niteliğini belirler, müdahale eder ve değiştirir. Bu yönde ıslahat çabaları veren Müslümanların cehdleri görmezden gelinemez, gelinmemelidir. Elzem olan, ıslahat çabalarını farklı algılayan Müslümanların hatalarını bir bir saymak değil, onların işledikleri doğru işleri görmek ve bunlardan dolayı onların hayırlarını artırmaları için Rahman'a dua etmek ve onları teşvik etmektir.

Mevcut devlet yöneticilerinin tağut olup olmadıkları konusunu ele aldıktan sonra cami konusuna dönecek olursak, "Namaz kıldığımız camideki imamın hutbe bitince devlet için dua etmesi acaba camiden uzak durmak için bir gerekçe olabilir mi?" sorusu üzerinde duralım. Bu duayı yapan imamın duası tüm günahlarına rağmen hâlâ Müslüman olduğunu ifade eden ve bir şekilde tezahür ettiren üst düzey yöneticiler içinse, bunda bir problem görülmeyebilir. Yok, onu değil de düzenin laik oluşunu ve onun bu halini korumaya çalışan üst düzey bürokratları kastederek dua ediyorsa, bu imamın İslâm'ı yanlış anladığını, yanlış bildiğini düşünüp onu cemaate bir süre devam ederek, arada onunla samimi bir hava oluşmasının ardından onu uyarmak, hakka ve hayra davet etmek gerekir. Bundan kastımız onun yanlışlarını görmezden gelmek değildir, ancak Allah bize kendimize yakın bulmadığımız Müslümanların hatalarına yoğunlaşma görevi de yüklememiştir. İnsanları hayra davet etme de, onların salih amellerini gördüğümüzü ve kendileri için dua ettiğimizi bilmeleri de son derece önemlidir. Ne var ki, bu gayretin sonuç vermediği durumlar söz konusu olabilir. O zaman da "Allah'ın

sadece imama değil hepimize hidayet etmesi" dilekleriyle o imamın değil "öğüt almaya müsait" başka bir imamın namaz kıldırdığı cami tercih edilmelidir. Alternatif, bir imamın kötü örnekliğinden yola çıkarak içinde yaşadığımız toplumu "camisiz bir hayata" teşvik olmamalıdır.

İmamların dinin bir kısmını anlatıp bir kısmını (özellikle de siyasi boyutunu) anlatmamaları itirazıyla camilerden uzak durmak da ayrı bir problemdir. Bu, salt onların problemi olmadığı için adaleti gözeten bir tavır onları "istisnai" bir yere yerleştirmeyecektir. Öğretmen, öğrenci, avukat, aile reisi yani konumu ne olursa olsun her Müslüman, "hikmetli hareket ederek" anlatacağını anlatır. İmamların hutbelerinde gündeme getirdikleri şeylerin mevcut halleriyle büyük oranda İslâm'ın unsurlarını içerdiği söylenebilir. Diyanetin camilerde gündeme getirilmesini imamlardan beklediği inanç ve amellerin de birçok cemaatin İslâm telakkisinden çok daha az hurafe içerdiği gözden uzak tutulmamalıdır. Eksik kalanının tarafımızdan ya da imam tarafından cami cemaatiyle sohbet halindeyken de anlatılması, konuşulması mümkündür. İmamların, Müslümanların siyasi bakışlarını gündeme getirmemeleri eleştirilirken, İslâmî bir yönetimde bile bu talebin ne tür sorunlar getirebileceğini İran'daki seçim sonrası yaşanan durumu hesaba katarak tefekkür etmek gerekir. Camiler Allah'ın ipine topluca sarılma ve ayrılığa yol açmama mekânlarıdır ve öyle kalmalıdır. Günümüzde öyle değilse, öyle olması için camiler sahiplenilmeli ve vakit namazları elden geldiğince camide kılınarak cemaatle güzel ilişkiler kurulmalıdır.

İmamların ölülere Kur'an okumalarına gelince… Metin Önal Mengüşoğlu'nun Haksöz'ün ilk sayılarından birinde sorduğu soruyu hatırlamak gerekir: "Sizin hiç babanız öldü mü?" Bir yakınları vefat ettiğinde, insanlar doğal olarak ahireti hatırlamaktadır. Dini duyguların oldukça yoğun olduğu defin süreci, tebliğ açısından iyi bir fırsattır. İmamlar da o zaman diliminde doğru olanı yapmakta, Kur'an'ı okumakta, ancak okudukları âyetlerin ne anlama geldiği konusunda nadiren bilgi vermektedirler. İmamların arkasında namaz kılmaksızın onları bu konuda doğru olana teşvik imkânları gayet sınırlıdır. Bu yanlışın sürmesini eleştirmek, ancak ortadan kalkması için hata sahiplerinden uzak durmak hikmetli bir tavır değildir.

> CAMİLERDE KUR'AN MERKEZLİ BİR İSLÂM ANLAYIŞININ YAYGINLAŞMASINA EHEMMİYET VERMEK, İMAM-HATİP LİSELERİ'NİN KAPATILMASI GİRİŞİMLERİNE KARŞI GÖSTERİLEN DUYARLILIK KADAR ÖNEMLİDİR.

İmamların ölülere Kur'an okumaları konusunda dikkat edilmesi gereken bir nokta da onların Kur'an'ı kendilerini işitmeyen ölülere okumadıkları gerçeğidir. Ancak yanlış bir şekilde okudukları Kur'an'ın sevabını, vefat eden kişi dahil, Hz. Peygamber'e (s), sahabelere ve defin işlemine katılan Müslümanların yakınlarına hediye etmektedirler. Bu yanlışın ortadan kalkması kendiliğinden olmayacağına göre, çözümün cemaatin ahirette kurtulanlardan olması için onlarla hemhal olmakta olduğu görülmelidir.

Mevcut imamlara namazın emanet edilemeyeceğine dair tez de delilli değildir. Bir defa, cemaatle namaz kılındığında imam Allah ile

cemaat arasında bir aracı değildir ki, müminler namazlarını ona emanet etmiş olsunlar. Bir mümin, imamın münafık olduğundan eminse zaten arkasında namaz kılmaz. Değilse onun Müslümanlığına hüsn-i zan besler ve arkasında namazını kılar. Arkasında namaz kıldığımız imamın Kur'an, sünnet, itikad, siyaset vb. konularda yanlışları olabilir. Bize düşen, bu konularda bilgimiz yeterliyse, ona doğru olanı göstermektir. Bu süreçte o imama uymamızda da bir mahzur olmasa gerektir. Zira insan kabullerini zaman içinde değiştirebilen bir varlıktır. Nasıl on yıl öncesi kendimizde bulunan yanlış itikad ve amellere hoşgörüyle yaklaşıp sürekli geçmişimizi tekfir etmiyor, namazlarımızı, oruçlarımızı tekrar eda etmemiz gerektiğini düşünmüyorsak, imamlar da bu hoşgörü düzeyinden faydalanabilmelidir.

Camilerde bilinçli, yaşça olgun kimselerin olmayışına ve hanımların da camilere gitmeyişine gelince… Bu konuda müspet gelişmelerin beklemekle gerçekleşmeyeceği bilinmelidir. Hz. Peygamber'in (s) torunlarına yönelik hoşgörüsünü dedelerimize anlatmak, cemaatin huşû içinde namaz kılma niyetiyle geldiklerini hatırdan çıkarmaksızın çocuklarımızla camiye gelip örneklik sergilemek bizim görevimizdir. Hanımların Rasulullah (s) döneminde olduğu gibi camiye gitmelerinin sağlanması da elzemdir. Türkiye'de bazı camilerde Cuma dahil hanımlara yer ayrılmıştır. Ayrılmayan camilerde ise mesele ilgili müftülüğe bir dilekçe verilmesine bakmaktadır. Müslüman hanımlar hakkın şahitliğini camilerde de en azından haftada bir gün olsun sergilemelidirler. Böylece Müslüman hanımların camiye gidiş gelişleri sayesinde kamusal hayata da tesettür görünür olacak ve Müslümanca giyim sürekli gündemde kalacaktır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Müslümanların camilere aslî fonksiyonlarını kazandırma konusunda ellerini taşın altına koymaları gerekmektedir. Camilerde Kur'an merkezli bir İslâm anlayışının yaygınlaşmasına ehemmiyet vermek, İHL'lerin kapatılması girişimlerine karşı gösterilen duyarlılık kadar önemlidir.

İkincisi için verilen mücadele kadar ilkine özen gösterilmemesi, içinde yaşadığımız toplumun ıslah olması çabaları açısından önemli bir eksikliktir. Bu eksiklik kısa sürede giderilmelidir. Aksi takdirde muhatabımızın gözünde, gündemi Müslüman gözüyle değerlendirip duran 'gazeteci'ler gibi algılanmaktan kurtulamayız.

En güzel söz ve en güzel nizam, her şeyin sahibi ve aziz olan Allah'ın kelâmı değil midir? ■

Kur'ani Hayat
HAYATIN İNŞASI İÇİN

2010 YILI
ABONELİĞİMİZİ
YENİLEMEYİ
UNUTMAYALIM!

DENEME

Müslüman Namaz Kılan İnsandır

FATİH OKUMUŞ

BELKİ NAMAZ ARAÇTIR. ORUÇ ARAÇTIR, ZEKÂT ARAÇTIR, HAC ARAÇTIR. BÜTÜN İBADETLER BİRER TEMRİNDİR. İNSANA BİR MELEKE KAZANDIRMAK İÇİNDİR.

fatihokumus@yahoo.com

İki cihan serveri, insan güzeli Efendimiz (s), "en hayırlı ameliniz namazdır" buyuruyorlar. "Bana dünyanızdan üç şey sevdirildi; ama gözümün nuru namazdır" buyuruyorlar.

Müslüman: namaz kılandır. Müslümanın ayırıcı vasfı namaz kılmasıdır. O namaz ki: dinin direğidir. O namaz ki: aşırılıktan ve çirkinlikten alıkoyar. O namaz ki: aklın cilası, kalbin ziyasıdır.

Belki namaz araçtır. Oruç araçtır, zekât araçtır, hac araçtır. Bütün ritüeller birer temrindir. İnsana bir formasyon kazandırmak içindir. Bu yüzden bu araçlar lâzımdır. Amaca ulaşmanın yolu doğru araçları, doğru yerde, doğru biçimde kullanmaktan geçmez mi? Bir formasyonu kazanmak için yeteri kadar alıştırma yapmak icap etmez mi?

Bir düşünelim: Namaz ve diğer ibadetler bize öğretilmeseydi, biz Allah'a kulluğumuzu ne şekilde ve nasıl arz edeceğimizi bilemeyecektik.

İşte, Efendimiz (s) bize ipucu veriyor: "En hayırlı ameliniz namazdır."

Tamam; cihat yapmak, vatan kurtarmak, yoksulları doyurmak, ilim tahsil etmek, helâl lokma kazanmak... Bunlar da hayırlı ameller. Fakat "en hayırlı ameliniz namaz."

Mü'minun Sûresi'nde gerçek inananların özellikleri sıralanırken, ilk sırayı "namaz-

larında huşu içinde olmak" almıştır. Demek mü'min: namaz kılan insandır. Birinci madde budur. İlk TBMM'de Bediüzzaman'ın haykırdığı gibi: "İman'dan sonra en büyük hakikat namazdır."

İbadetlerin şekli önemlidir, ruhu da esastır. İnsanın bedeniyle ruhu gibidir bu. Ruhsuz cesede insan denemeyeceği gibi, bedensiz ruha da insan denmez.

İman kalbe yerleşti mi; sahibinin davranışlarına, düşüncelerine, hayallerine, yaşama biçimine, karakterine de sirayet eder. İmanın en büyük, en önemli yansıması namazdır. Namazın sadece şekli değil, ruhudur. Namazın nuru ve bereketi ise bir ömrü, bir toplumu, bir dünyayı, bir tarihi, bir medeniyeti aydınlatır.

Ailene namazı emret!

"Ehline namazı emret, sen de ona devam göster, onda sebat et" (Taha: 20, 132) âyet-i kerimesi nazil olunca Allah'ın elçisi (s) mübarek Kerîmeleri Fatımatü'z-Zehrâ ve damadı seyyidunâ Ali Kerremallahu veche'yi sabah namazı vaktinde ziyaret ederek onları namaza çağırmaya başladı.

Birkaç gün sonra Hz. Ali efendimiz, belki Rasulullah'ın (s) bu ziyaretlerle yorulmasını istemediğinden, belki başka bir ulvî gayeye matuf olarak bizleri irşâd buyurmak üzere "Ey Allah'ın Rasûlü (s) siz yorulup zahmet buyurmayınız; biz zaten namaza kalkmaktayız" deyince Allah'ın Elçisi (s) yeni nazil olan bu âyeti okuyarak kendisinin bunu yapmakla memur olduğunu beyan buyurdular. Ehl-i beyti namaza, hassaten sabah namazına kaldırarak kıyamete kadar gelecek ümmetlerine bir *üsve-i hasene* miras bıraktılar.

Cenab-ı Hak ve Kâdir-i Mutlak Hazretleri Kelâm-ı Kadîm'inde önce ehline namazı emretmeyi, ardından ona bizzat sarılmayı, yapışmayı, onda sebat göstermeyi emir buyurdu. Fehm et!

***

Süleyman Hilmi Tunahan Hazretleri mânevî evlâtları Kur'an talebelerini sabah namazına çağırırken tatlı bir lisan ile "benim evlatlarımın üstüne güneş doğmaz"; "benim evlatlarım üzerlerine güneşi doğdurmazlar" gibi ifadeler kullanır ve muhtelif vesileler ile de "emir, sözün ruhunu giderir" buyururlarmış.

Ehline namazı emretmenin dahi âdâbı vardır. Cenâb-ı Hak biz kullarına, tamamen bizim dünya ve ahiret menfaatimize olmak üzere, birçok kötülüğü yasak ederken çok kere doğrudan doğruya ve keskin bir üslup ile değil hikmetlerini izah ederek ve yumuşak bir üslup ile yasak etmektedir. İçkiyi yasaklayan âyet-i celileye nazar buyurunuz. Hem de aşama aşama dördüncü mertebeye gelindikten sonra "artık bırakırsınız değil mi?" veya "hâlâ bırakmayacak mısınız?" gibi meal verilebilecek "fe hel entüm muntehûn?" hitâb-ı latîfi ile âdetâ ümmet-i Muhammed'in kendiliklerinden incelikleri fehm ile kötülükleri bırakıvermelerini umarcasına ve kemâline yakışır bir letâfet ve zarâfet ve belagat ile şer kapısını bizzat insanın kendi kendine kapatmasını temin etmektedir. Kötülüğü kötü olarak vasfetmekte, açıkça men' etmekte; fakat terk etme fiilini kulun irâdesine bırakmaktadır.

ÇOLUK ÇOCUĞUNA, EHL Ü İYÂLİNE NAMAZI EMRETMEK, KENDİN KILMAYA LÂFZEN TAKDİM EDİLMİŞ, BÖYLECE BU TEŞVİK VE TERĞİB İŞİNİN EHEMMİYETİNE DİKKAT ÇEKİLMİŞ

Çoluk çocuğuna, ehl ü iyâline namazı emretmek, kendin kılmaya lâfzen takdim edilmiş,

böylece bu teşvik ve terğib işinin ehemmiyetine dikkat çekilmiş olmakla birlikte maiyyet manasını ifade eden veya hal cümlesini bağlayan vav harfi, mutlak cem' manasına dahi geldiğinden, âyet-i kerimeyi, takdim tehir söz konusu olmaksızın "hem sen namazına ihtimam göster, hem de aynı zamanda ehl-i beytinin de namazının üzerine titre" şeklinde anlamak dahi mümkündür. Yani sen kendi namazını kılınca vazifeni ikmâl ettiğini düşünme, çoluk çocuğunun namazını da kendi namazın gibi muhafaza etmeye bak demektir. Nasıl ki sadece kendi rızkını kazanıp, kendi karnını doyurmak ve kendine gece istirahat edip gündüz çalışacak mekânlar edinmekle iktifa etmeyip; aile halkının dahi geçimini, iaşe ve ibâtesini dert ediniyorsan; manevî gıdalarını ve uhrevî konaklarını dahi dert edin, onlar hakkında endîşe et demektir. Allâhu â'lem.

Terk eder

Kalbin ayarı kaçarsa namaz insanı terk eder. Önce azaltır ziyaretlerini… Ekstraları keser; günde yalnızca beş kez uğrar. Sonra dörde indiriverir. Sabahın o sağaltan bereket ikliminden mahrum kalırsınız. İkindiler meşgaleye takılır, öğleyi de sürükler peşinden. Akşam nazlı bir gelinin duvağının ardındaki tebessüm gibidir. Kıymetini bilmez, zaman denen ırmağın akışına karşı müteyakkız olmazsanız sonunda o da göstermez olur yüzünü.

Yatsıyı yitirmek geceyi direksiz bırakmaktır. Sabahı savsaklamanın gündüzü savunmasız bırakması gibidir bu. Evrenin her an başınıza yıkılabileceğini duyumsarsınız alıp verdiğiniz her nefeste.

KALBİN AYARI KAÇARSA NAMAZ İNSANI TERK EDER. ÖNCE AZALTIR ZİYARETLERİNİ… EKSTRALARI KESER; GÜNDE YALNIZCA BEŞ KEZ UĞRAR. SONRA DÖRDE İNDİRİVERİR…

"Oruçsuz neş'esiz" kalıverirsiniz sonra ortalıkta… Bindiğiniz dalları kesmekten beter, beslendiğiniz kökleri kurutursunuz. Namaz terk ederse sizi, sonunda oruç da bırakır. Önce bir iki delik, sonra kalbura döner kalbiniz.

Namaz — oruç ikilisinin gurbetindeyseniz, reklâm vermeye cömert elleriniz zekât vermeye cimrileşir. Oysa zekât verebilmek dünyanın en büyük bahtiyarlıklarındandır. Bunu hak etmiyorsanız, mahrum bırakılırsınız. Verebiliyorsanız, hâlâ sevinecek, hâlâ avunacak bir şeyiniz kalmış demektir. Her an, önceki mevzileri kazanma gücüne kavuşabilir; her an oruçla ve namazla ödüllendirilebilirsiniz.

Önce zekât vermenin heyecanı terk eder kişiyi. Heyecanını yitirdiğiniz şeyi hepten yitik sayabilirsiniz. "İmanın halâveti" yitince geriye kuru şekiller kalır. Ruhu çoktan uçup gitmiş bir namazın, içi çoktan boşaltılmış bir orucun, esprisi kaybolmuş zekâtın, anlamı kaymış haccın, cihadın ve kurbanın faydası mı, zararı mı çok kestirmek güçtür.

Yitiğinin bilincinde olursa insan, onu yeniden arayıp bulmak, yeniden kazanmak için harekete geçebilir. Ya sahtesiyle değiştirilmiş kopya bir namaza, oruca, zekâta, cihada tutunmuşsa bir ömür! Vah o adamın haline!

Beynamaz

Beynamaz namazı terk eden değil, namazın terk ettiğidir. Nasip işidir namaz kılmak; nasip işidir zekât vermek. Namazında ve zekâtında ihlâsa erdirilmek nasip işidir. Nasıl ki çağrılı değilseniz gidemezsiniz hacca; çağrılı değilseniz gelemezsiniz camiye de. ■

Kulluk Bilincimiz ve Namaz

M. HALİL ÇİÇEK

İNSANOĞLU ARZULARINI YERİNE GETİRİRKEN MÜSLÜMAN ÜMMETİN EN BELİRGİN VASFI OLAN "VASATİYET/ ORTA YOL" İLKESİNE UYMAYINCA YA İFRAT VEYA TEFRİT ORTAYA ÇIKMAKTADIR.

Prof.Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tefsir öğretim üyesi

Giriş

Allah (c) insanoğlunun yaratılışına birçok istek ve arzu dercetmiştir. Bu isteklerin bir kısmı maddî ve fizyolojiktir; bir kısmı da manevî ve psikolojiktir. Aslında bu istek ve arzulardan her birisinin gerçekleşmesiyle Allah'ın evrene koyduğu dengenin (Rahman, 55/7) korunmasına kısmen katkı yapılmış olur. Ancak bu arzular yerine getirilirken, Müslüman ümmetin en belirgin vasfı olan "orta yol" (Bakara, 2/143) ilkesine uyulmayınca ya ifrat veya tefrit ortaya çıkmaktadır. O zaman da fıtrî olan mizan/denge ya bozulmuş olur veya onun bozulmasına neden olan bir kanal açılmış olur. İşte bu dengenin korunmasını teminen semavî dinler nazil olmuştur. Tarih boyunca insan topluluklarında toplum nizamını ve emniyetini korumaya yönelik geliştirilen anayasalar, kanunlar ve hukuk sistemlerinin büyük bir çoğunluğu bu denge durumunu bilinçli veya bilinçsiz korumaya yönelik birer çabadır.

Olmamasıyla evrenin nizam ve mizanının bozulacağı (Enbiya, 21/23) ifade edilen "tevhit" hakikatini en iyi zinde tutan "ibadet", insanın fıtrî istek ve arzuları arasında yer almaktadır. İnsanlık serüvenine objektif bir biçimde bakıldığında fazla zorlanmadan "ibadet" isteğinin bu doğal ve fıtrî istekler arasında şu veya bu şekilde yer aldığı görülmektedir. İlkel-medenî, gelişmiş-gelişmemiş, bilgili-cahil, zengin-fakir, güçlü-

güçsüz, amir-memur, genç-yaşlı ve kadın-erkek her kesimin tüm tarih evrelerinde doğru veya yanlış, hak veya bâtıl ama mutlaka ibadet etmiş/ediyor olmaları bu gerçeğin bir yansımasından başka bir şey değildir. Hz. Peygamber'in (s), **Her çocuk (İslam) fıtratı üzere doğar. Ancak annesi ve babası onu Hıristiyanlaştırır veya Yahudileştirir yahut Mecusileştirir** hadisi bu gerçeğin başka bir yönünü dile getirir. Ama takdir edilmeli ki, bu ibadet isteği elbette herkeste aynı düzeyde değildir. Kimilerinde son derece zayıftır; az bir meşguliyetle hemen kayıp olmaktadır. Kimilerinde ise son derece güçlüdür. Bütün zamanını ona ayırır; ama yine de doymaz. Yüksek seviyeli âbidlerin hayatlarının tamamını ibadete ayırmaları bundan ileri gelmektedir.

İbadet Bilinci ve Namaz

İslamiyet düzenli, disiplinli, sürekli ve her şeyden önce bilinçli yapılan bir ibadetin insan hayatında oynadığı olumlu ve etkin rolün farkında olarak ibadetler konusunda çok sıkı durmuş ve ısrarlı davranmıştır. Zaruri hallerin dışında ibadetin terkini hiç tolere etmemiştir.

İslam'ın ibadet konusundaki ısrarının bir ifadesi olarak ibadetin bir türüyle yetinmemiş ve sadece haftanın bir veya iki gün yapılmasını da öngörmemiştir. İbadeti insan hayatının tüm evrelerine yaymıştır. İslam'da var olan namaz gibi bedenî ibadetler, zekât gibi malî ibadetler, hac gibi hem malî hem bedenî ibadetler, tevhit ve zikrullah gibi düşünsel ibadetler ibadetin çeşitliliğinin ve hayatın tümünü kuşatıcılığının açık bir ifadesidir. Ayrıca İslamiyet, ibadetler konusunda farklı bir açılım daha gerçekleştirmiştir. O da zorunlu ve gönüllü ibadet şeklinde ibadeti tasnif etmiş olmasıdır. Gönüllü ibadet perspektifinden Müslüman insanın hayatına bakıldığında, A'dan Z'ye kadar tüm fiil ve davranışlarının bu ibadet çerçevesine girebileceği görülecektir. Zira tüm normal günlük meşru iş ve alışkanlıkların tamamı halis bir niyetle ibadete dönüştürülebilir. [1]

Evet, ibadetleri insanın günlük hayatına yaymanın bir ifadesi olarak günde beş vakit namaz 24 saatin farklı vakilerinde farz kılınmıştır. İbadeti bu şekilde güncelleştirme sayesinde insanın ubudiyet bilinci ve Yüce Allah ile mukaddes münasebeti sürekli tazelenmekte ve bu bilinç zaman içerisinde kişinin benliğine mal olmaktadır. Aslında dinî nasslarda, söz konusu edilen ve İslam'ın temel umdesi sayılan namaz bambaşka bir namazdır. O namaz, müminin kulluk bilincini zirveye ulaştıran ve bir bakıma masivayı ona unutturan bir namazdır. Namazdaki bu bilinç düzeyini müminin benliğine mal etmek ve sürekli hale getirmek için namazın huşû'la kılınmasına hem âyetlerde hem de hadislerde ciddi vurgular yapılmıştır. Gelen bir rivayette "**Cenab-ı Peygamber (s) namazda iken göğsü Allah korkusundan fukur fukur kaynayan kazan gibi kaynıyordu.**"[2] Müminlerden edası istenen namaz müminin ulvî aşkını geliştiren, her türlü erdem ve fazilette ve insanî değerlerde onu zirveye ulaştıran, her türlü bireysel ve toplumsal kirden arındıran, müminleri Yüce Mevlâ ile mükâleme etme şerefine nail kılan, bir bakıma mavera âlemin o sonsuz ufuklarında cevelan ettiren, Yüce Mahbub'un kutsal sevgi atmosferine sokan

> SOSYAL ADALETİN, TOPLUMSAL HUZURUN VE UMUMÎ EMNİYETİN GERÇEKLEŞMESİNDE KİLİT ROL KONUMUNDA OLAN TÜM HUSUSLARA İSLAM'IN İLGİSİ OLDUKÇA FAZLADIR.

1 es-Sabunî Muhammed Ali, et-Tibyan fi Ulumi'l- Kur'an, Dersaadet Yay. İstanbul, ty., s.169.

2 el-Münzirî Ebu Muhammed Zekiyuddin Abdulazim, et-Tarğib ve't- Terhib mine'l- Hadisi'ş-Şerif, ta'lik Mustafa Muhammed Ammare, el-Mekebetu'l-Asriyye, Beyrut, ty. I/351.

bir namazdır. Gelen bir rivayette, "**Hz. Peygamber (s) sahabilere öğle namazını kıldırıp selam verdikten sonra son safta duran bir adamı çağırdı ve "Ey falanca adam, Allah'tan korkmuyor musun? Nasıl namaz kıldığını görmüyor musun? Muhakkak biriniz kalkıp namaza durduğunda o kuşkusuz Rabb'iyle konuşuyor. Öyleyse kiminle konuştuğuna iyi baksın."**[3]

İşte bu ve benzeri hadisler çok somut bir biçimde namazın bilincini ortaya koymaktadır. Bizden istenen de böyle bir namazdır. Müminin dünyevî salahına ve uhrevî felahına vesile olan da böyle bir namazdır. Bireysel ve toplumsal istikameti beraberinde getiren Allah'a münacat ve mükâleme şuuruyla kılınan namazdır. Günahlardan uzaklaşma şuurunu kişiye aşılayan da böyle bir namazdır. Hak ve hukuku gözetme, tüm haksızlık ve zulümlerden yılandan kaçarcasına kaçınma alışkanlığını kazandıran böyle bir namazdır. İnsanlara saygılı olmayı ve insanları onore etmeyi birey ve toplum için sabite haline getiren böyle bir namazdır. Vaktini ve imkânlarını en ölçülü ve iktisatlı kullanmayı öğreten böyle bir namazdır. Her türlü israf ve savurganlıktan uzak durmayı birey ve toplum için kültür haline getiren de yine böyle bir namazdır. Hülasa, kişileri hem dünyaları hem de âhiretleri için en verimli ve en önemli insan haline getiren böyle bir namazdır.

Bugün dünya Müslümanları'nın genelinde görüldüğü gibi Allah'a münacaat bilinciyle kılınmayan namaz ruhunu yitirmiş, vicdanını kaybetmiş ve etkisini bırakmış, işlevsiz ve sadece görüntüden ibaret bir namazdan öteye geçmemektedir. Müslümanlar'ın nazarında işlevsiz ve belki de önemsiz olduğu için namazın rükünleri, vacipleri, sıhhat şartları, onu bozan şeyler gibi namazın olmazsa olmazı olan birçok zarurî bilgiler bile büyük bir kesim Müslüman tarafından bilinmemektedir. Ve yine namaz atadan kalma bazı ritüel davranışlar şeklinde ruhsuz bir biçimde eda edildiğinden dolayı, bugün namaz kılan insanların davranış kalitesi, erdem ve fazilet seviyeleri öbürlerinden fazla farklı değildir. Bu namazlı insanların duruşları, samimiyetleri, güvenilirlikleri, dürüstlükleri ve ilişkilerinin seviyesi öbür namaz kılmayanlarınkinden farklı değildir. Hatta çoğu kez bazı namazlılar diğerlerinin seviyelerini bile yakalayamamaktadırlar. Haddizatında namaz kişinin aynı zamanda bir iç muhasebe veya kimi zaman ve durumlarda empati yapabilme sürecidir. Ama ne yazık ki, bundan en uzak da namaz kılanlardır. Namaz bırakın sadece yalan söyleme, adam kandırma ve başkasının hakkına geçme gibi kötü alışkanlıkları bıraktırmayı, bunların yanında kişiyi kibir, riya, kıskançlık, kendini beğenmişlik gibi bazı iç hastalıklardan da arındırmalıdır. İşte ancak kulluk bilinciyle kılınan bir namaz böyle bir dış ve iç arınmayı sağlayabilir. Böyle bir namaz kişileri ubudiyetin yüksek zirvelerine taşıyabilir; böyle bir namaz kişiyi iç ve dış aydınlığa kavuşturur. Böyle bir namaz vuslatın muştularıyla insan ruhunu ebediyen mest ve mesut eder.

> NAMAZIN DERİN VE KUŞATICI ETKİSİNDEN OLACAK Kİ, NAMAZ İÇİN KALBİ CAMİYE BAĞLI OLAN KİŞİ KIYAMET GÜNÜNDE ARŞIN GÖLGESİNDE OLMAKLA MÜJDELENMİŞTİR.

Bu namazdır Hz. Peygamber'in gözünün aydınlandığı namaz. Bu namazdır müminlerin miracı olan namaz. Bu namazdır Urve b. Zübeyir'e vücuduna saplanan okun çıkarılma acısını fark ettirmeyecek düzeyde bütün benliğini saran namaz... Namazda müminlerin davet edildiği huşû' da böyle bir namazı gerçekleştirmeye matuf bir huşû'dur. Müminûn

3 Age., I. 342-343.

Sûresi'nin girişinde **"Namazlarını huşû' ile kılanlar kurtuluşa ermiştir"** (Mü'minûn, 23/1-2) derken yüksek düzeyde olması gereken bilinçli bir namaz nazara verilmektedir. Böyle bir namaz ancak müminin olgun ve mükemmel bir şahsiyet kazanmasını sağlar. Şu âyet da bilinçli kılınan bir namazın bireysel ve toplumsal düzeylerde gerçekleştireceği işlevi az, öz ve kuşatıcı bir biçimde dile getirmektedir: **"Namazı kıl. Zira muhakkak namaz tüm çirkinliklerden ve kötülüklerden alıkoyar."** (Ankebût, 29/45). Nass-ı Mübin'in bu ve benzeri ifadelerine dikkatlice bakıldığında namazın bugünkü Müslüman camiada var olan basit, işlevsiz ve rutin hareketlerden ibaret olan biçiminden çok daha farklı bir şey olduğu anlaşılmaktadır. Zira Kur'an, bütün Müslüman camiaya seslenerek dünyevi zorluklarında, günlük hayatın sıkıntılarında ve katlanması zor durumlarda namazı yardımcı kılmalarını önermektedir: **"Ey iman edenler sabır ve namazı kendinize yardımcı kılın."** (Bakara, 2/153). Arap dilinin belagat kurallarına göre bir cümlede fiilin mefulü veya hal ve zarf gibi diğer mütealliklerinden biri cümleden düşürülürse umumiliği ifade eder.[4] Bu âyette de yardımın dilendiği alanı ifade eden fiilin mamulünün cümleden düşürülmesi, yardım dilenecek şeylerin umumiliğini ifade eder ve sonuç olarak hayatın her türlü sıkıntısına karşı namazın yardımcı olunmasının emredildiği anlaşılmaktadır. Kur'an üslubunun yüksek retorik yapısı bunu göstermektedir. Buna göre namazın öyle bir maddî ve manevî bir etkisi olmalı ki, kişinin başı her sıkıştığında ona bir kurtuluş çaresi olarak başvurmalı, dertlerini onunla dağıtmalı ve problemlerini onunla çözdürmeli.

Bu meyanda unutulmaması gereken bir husus şudur: Günlük namazların eda ediliş biçiminden ve bunun hayata yansımalarından hareketle Müslümanlar'ın yerine getirmeye çalıştıkları ibadetleri iki şekilde yaptıkları anlaşılmaktadır:

a) Samimi, gerekir ki, bugün Müslümanlar'ın arasında yaygın olan biçim de budur.

b) Bilinçsizce yerine getirilen bir ibadetin bireysel ve toplumsal hayata bir katkısının olması elbette beklenemez. Bundan ötürü İslam'ın asla vazgeçemediği helal ve haram çizgisi gittikçe olumlu ve yapıcı o muhteşem katkısı ve hayatı herkes için yaşanabilir hale getiren esprisi ancak bu helal ve haramın bütün Müslüman camia tarafından dakik bir şekilde uyulmasıyla ortaya çıkar.

İslam'ın ibadetleri ve diğer emir ve yasakları bir zincirin halkaları gibi birbirine muhkem bir şekilde bağlıdır. Bir halkada olan zayıflama veya kopma zincirin diğer halkalarının kopmasına ve dağılmasına neden olmaktadır. Hususen namaz gibi özellikli bir ibadetin yeri ve konumu çok daha farklı olduğundan onda gösterilecek bir ihmal diğer ibadetlere de çok kötü yansır ve ibadetin zevk ve şuurunun yok olmasına neden olur.

Sonuç

Bilinçli bir namaz yakîn sahibi olan Mümin birey ve toplum için bir kurtuluş reçetesi, bir ıslah rehberi, bir terbiye süreci, fazilet, erdem gibi insanî kemalâta ermek için bir yol haritası, özellikle cemaatle kılınan namaz bir sosyalleşme eğitimi, medenî olmak için bir yol kılavuzu, toplum ve birey için faydalı ve yararlı bir insan olmanın en önemli şartı, tüm kötülüklerden bir arınma bilinci, dünya mazlumlarına sahip çıkma ve tüm haksızlıklar karşısında direnme şuuru, bela ve musibetlere karşı sabretme gücü, olgun bir şahsiyeti elde etme fırsatı ve de gerçek aşkın adresidir. Namazın bu derin ve kuşatıcı etkisinden olacak ki, namaz için kalbi camiye bağlı olan kişi kıyamet gününde arşın gölgesinde olmakla müjdelenmiştir. ■

4 Bkz. Teftazani Mesud b. Ömer, Muhtasaru'l-Meanî, İstanbul trz. s.170.

Çocukların Namazlarını Kılamama Sebepleri

AHMET BULUT

ÇOCUKLARIMIZ ALLAH'I SEVERSE, O'NA GÜVENİR VE SIĞINIRSA İBADET ETMEDE ZORLANMAYACAKTIR. MAALESEF YILLARCA BU KONUDA CİDDİ HATALAR YAPILMIŞ, ALLAH İLE ÇOCUKLAR TEHDİT EDİLMİŞ, KORKUTULMUŞTUR.

ahmet.hace@gmail.com

Her Müslüman çocuklarının en az kendisi kadar dindar olmasını ister. Hatta birçoğu "ben öğrenemedim, ben yaşayamıyorum ama benim çocuğum benim gibi olmasın" diye yaz tatillerinde çocuğunu mahalle camiinin kursuna gönderir. Ülkemiz genelinde namazlarını kılamayan milyonlarca gencimiz var. Bunun sebeplerini araştırdığımızda, çocukların namazlarını kılamamalarının sebeplerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

Öncelikle çocuklara niçin namaz kılması gerektiğinin anlatılmadığını görüyoruz. Anne babaları namaz konusunda hassas olmadıkları için onlar da namaz kılmıyor. Ailesinde namaz kılan olmayınca namaz olsa da olan, olmasa da olan bir şey gibi algılanıyor.

Çevre faktörü. Yaşadığı çevrede namaz kılınmıyorsa, mahallesinde cami yoksa, ezan sesini duymuyorsa, o bölgede yetişen çocuğun gündeminde namaz olmayacaktır.

Okulunda namaz kılacak mekân yoksa öğretmenleri namaz konusunda duyarsızsa, namaz kılan arkadaşları yoksa çocuğun namaz kılması güçleşecektir. Bu saydıklarımızı kısaca üç başlıkta toplayabiliriz:

1- İman problemi

2- Bilinç eksikliği

3- Çevre problemi

Çözüm Yolları

1- Çocuklara sağlam bir inanç kazandırılmalıdır. Çocuk, ibadet edeceği Allah'ı tanımalıdır. Çocukların seviyesine uygun bir anlatım yolu bulunmalı, Allah'ı tanıması ve sevmesi sağlanmalıdır. Öncelikle Allah sevgisini anlatmalı. Allah'ı severse, O'na güvenir ve sığınırsa ibadet etmede zorlanmayacaktır. Maalesef yıllarca bu konuda ciddi hatalar yapılmış, Allah ile çocuklar tehdit edilmiş, korkutulmuştur. Böylece korktuğu Allah'a ibadet etmek yerine ondan uzak durmaya, yokmuş gibi davranmaya çalışmıştır.

Günümüzde bu yanlışın farkına varılmış, bunu telafi edecek güzel çalışmalar başlatılmıştır. Anne babaların yol kılavuzu edebileceği "Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım" ismiyle kitaplar bile yayınlanmıştır. Yine çocukların seviyesine uygun Allah'a imanı işleyen, resimlerle desteklenmiş çok güzel çalışmalar bulunmaktadır. Anne babalar bu çalışmalardan faydalanırsa önemli bir problemi çözmüş olacağız.

2- Niçin namaz kılması gerektiğini bilmeyen bir çocuğa namaz kılmak işkence gibi gelir. Ona öncelikle namaz bilinci kazandırılmalıdır. Niçin namaz sorusuna cevap bulmalıdır. En çok karşılaştığımız problemlerden biri budur. Anne babalar hep namaz kılmasını söyledikleri çocuklarına niçin namaz kılması gerektiğini anlatmadıkları için istedikleri sonucu alamıyorlar. Bunun için anne babalar işe kendilerinden başlamalılar. Çocuklarıma namazı sevdirmek için neler yapabilirim diye düşünmeliler, bu konuda tecrübesi olanlardan faydalanmalılar. "Çocuklarımıza Namazı Nasıl Sevdirelim" isimli müstakil çalışmalar yapılmıştır, onlardan da faydalanılmalıdır.

Çocuklarımıza namaz bilinci kazandırmak için gerekli çalışmalar vardır. Her seviyeye uygun namaz bilincini verecek güzel eserler yazılmıştır. Bunlar her geçen gün artmaktadır. Anne babalara gereken, öncelikle bu çalışmalardan faydalanmaları, sonra da çocuklarına tavsiye edip, teşvik edip okutmalarıdır. Katıldığım namaz seminerlerinde bu çalışmaların sonuç verdiğine çok defa şahit oldum. Namaz kılmada problem yaşayan çocuklar veya gençler, programın etkisiyle birkaç namaz bilinci kitabı alıp okuyorlar. Kısa zaman sonra kitabı okuduklarını ve namaza başladıklarını ifade eden mektup gönderiyorlar. Öyleyse namaz bilinci kazandırmak için yapılan etkinliklerden faydalanmalı, bu kitapları okutmanın çarelerini aramalı ve uzun vadeli bir çözüm için programlı bir çalışmaya başlanmalıdır. Sonuç için acele edilmemelidir.

> ÖNCELİKLE ÇOCUKLARA NİÇİN NAMAZ KILMASI GEREKTİĞİNİN ANLATILMADIĞINI GÖRÜYORUZ.

3- Çocuklarımızı etkileyen en önemli faktörlerden biri de çevredir. Namazsız, ezansız bir çevrede yetişen çocuğun namaz kılması kolay olmayacaktır. Kılmak istese bile zorlanacaktır. Öğrencilerle yapılan anketlerde bunun ne kadar önemli olduğunu görüyoruz. Birçok çocuk namaz kılmak istediklerini ama okulda namaz kılmak için imkân olmadığını ve çevresi tarafından yadırganmaktan, dışlanmaktan çekindiklerini söylemiştir. Çocuklarının namazsızlık hastalığına yakalanmaması için anne babalar, en az bulaşıcı hastalıklardan korumak için aldıkları tedbirler kadar namazsızlık hastalığı için de tedbir

almalıdır. Oturacağı evin camiye yakınlığı, mahallenin namaz hassasiyeti, komşuların namaza ilgisi çocuklar üzerinde ciddi sonuçlar doğurmaktadır.

Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere'de namaz kılmak çok kolay, çocukların namaza başlaması da öyle. Neden? Çünkü orada hayat ezan ve namaza göre planlanmış. Ezan okunmaya yakın namaz için bir hareketlilik başlıyor. Dükkânlar kapatılıyor, tezgâhlar örtülüyor, insanlar akın akın mescide doğru koşuyor. Namaz vaktinde dünya işlerine kısa bir mola veriliyor. Yediden yetmişe herkes namaza duruyor. Namaz hayatın merkezinde, hayat namaza göre planlanıyor. Böyle bir ortamda namaz kılmak için özel bir gayret sarf etmeniz gerekmiyor. Namaz, yemek yemek gibi, su içmek gibi, havayı teneffüs etmek gibi doğal bir ihtiyaç olarak kılınıyor. Hacca ve umreye giden çocuklarda bu güzelliğin sonuçlarına çok defa şahit oldum. Orada namaza başlıyorlar ve kılmakta zorlanmıyorlar. Öyleyse bu ortamı yaşadığımız bölgede nasıl tesis edebiliriz, bunun yollarını aramalıyız. Ortamı oluşturduğumuzda işimiz oldukça kolaylaşacaktır.

> EZAN OKUNURKEN ONA İCABET ETMEMİZ VE GEREKLİ HÜRMETİ GÖSTERMEMİZ ÇOCUKLARIN DA BİZİ MODELLEMESİYLE AYNI GÜZELLİĞİN ONLARDA OLUŞMASINI SAĞLAYACAKTIR.

Ülkemiz şartlarında düşündüğümüzde çocuklarımızı teslim ettiğimiz öğretmenler de çok önemli. Namaz hassasiyeti olan bir öğretmende okuyan öğrenci ile namaza karşı olan bir öğretmende okuyan öğrencinin namaza bakışı farklı olacaktır. Bunun canlı şahidi bu satırları yazan kardeşinizdir. İlkokul ikinci sınıftan son sınıfa kadar okuduğum öğretmenimin bize yaptığı yanlış telkinler sebebiyle uzun zaman namaz kılmak şöyle dursun Müslümanlar'dan korktum. Onun için çocuklarımızı teslim ettiğimiz öğretmenlere dikkat etmeliyiz. Onların telkinleri çocuğumuzun maneviyatını ve namaza olan duyarlılığını ciddi bir şekilde şekillendirecektir.

Namaza Alıştırmada Yapılması Gerekenler

1- Çocuklar yedi yaşına geldiğinde, onlara tahareti, abdesti ve namazı öğretmeliyiz. Namaz için gerekli altyapı çalışmaları tamamlanmalı ve bu zaman kaçırılmamalıdır. Sevgili Peygamber'imizin (s) üzerinde durduğu yedi yaş döneminde işe başlamalıyız. Bundan önce çocuk görerek, taklit ederek namaz tecrübesine şahit olacaktır. Fakat yedi yaşından itibaren uygulamaya başlayacaktır.

2- Yedi-on yaş arasında çocuklarımıza namazı sevdirmek esas gayemiz olmalıdır. Bu dönemde kılmadığı zamanlarda onları ceza ile tehdit etmemeli, dayak vb. şeylerle asla korkutmamalıyız.

3- Namaza başlarken hepsini birden kılmak yerine yedi yaşından itibaren her yıl bir vakit namazla alıştırabiliriz. Mesela yedi yaşında sadece akşam namazını kılar. Bir yıl boyunca aksatmadan kılmasına yardımcı oluruz. Zaman zaman da takdir ederek, ödüllendirerek desteklemeliyiz. İkinci yıl seçeceği ikinci vakti ilave ederiz. Böylece on bir yaşında beş vakti hayatına tedricen yerleştirmiş olacaktır.

4- Namaz eğitimi yaparken kullandığımız cümlelere ve söyleyiş tarzımıza dikkat etmeliyiz. Mesela, "Oğlum namazını kıl" yerine "Yavrucuğum namazımızı kılalım mı?" çok daha etkili olacaktır. Kullandığımız kelimeler

ve ses tonumuz çocukları çileden çıkaracağı gibi, onları namaza karşı daha duyarlı da yapabilir.

5- Namazımızı hayatımızın merkezine yerleştirmeliyiz ve programlarımızı namaza göre ayarlamalıyız. Hatta namazların bazısını evde cemaatle kılmalıyız. Böylece çocuklar namazı yaşayarak öğrenirler. Misafirliğe gittiğimizde veya misafir geldiğinde namazı öncelersek, önce namazımızı kılıp sonra muhabbete devam edersek çocukların dünyasında namaz, böylece yerleşecektir. Yaşamadığınızı yaşatamazsınız.

6- Ezana karşı duyarlılığımız, namaza olan hassasiyetimizi gösterir. Ezan okunurken ona icabet etmemiz ve gerekli hürmeti göstermemiz çocukların da bizi modellemesiyle aynı güzelliğin onlarda oluşmasını sağlayacaktır.

7- Çocukların sevdiği bir şeyle meşgul olurken, hemen onu bırakıp namaza gelmesini istememiz namaza karşı soğukluk uyandırabilir. Böyle zamanlarda oyununu bitirmesine fırsat vermeliyiz. Namazla sevdiği bir işi karşı karşıya getirmek namazdan nefret ettirebilir. Çoğumuz buna dikkat edemiyoruz. Çocuğun şahsiyetinin oyunla geliştiğini unutmamalıyız.

8- Namaz telkini sırasında kılmayanlara verilecek cezalardan değil, kılanların elde edeceklerini anlatarak işe başlamalıyız. Müjdelemek, nefret ettirmemek bize yapılan tavsiyedir.

9- Namaza alıştırma döneminde bir dedektif gibi eksikleri araştırmamalı, zaman zaman kaçırdıklarını görmemezlikten gelmeliyiz. Hatasını yüzüne vurarak onu yüzsüzleştirmek yerine, yapamadıkları için pişmanlığıyla baş başa bırakmak daha iyi sonuç verecektir.

10- Helal gıda ile besleyin. Haram ile beslemekten ateşten sakınır gibi sakının.

11- Sözü yumuşak söyleyelim. Müsamahalı olalım, sıkmayalım, nefret ettirmeyelim.

12- Bizzat yaşayarak örnek olalım. Yaşayan yaşıtlarıyla bir araya getirelim. Yaşayan güzel örneklerle tanıştıralım.

13- Çocuklarımıza dua edelim. Duamızın en büyük sermayemiz olduğunu unutmayalım. Sakın kılmadıklarında veya canımız yandığında onlara beddua etmeyelim.

14- Rabb'imizi, Peygamber'imizi ve kendimizi sevdirmeye çalışalım. Bunu başarırsak işimiz daha kolay olacaktır.

Sözün özü, namazı kıldırmak yerine sevdirmek gayemiz olsun. Çocuklarımızın namazlarını düzenli olarak kılabilmeleri için uzun bir zamana ihtiyacımız olduğunu unutmamalı, sabırla ve dua ile sonuç alıncaya kadar çalışmalı ve Rabb'imizden işimizi kolay kılması için yardım istemeliyiz. Başardığımızda dünya ve içindekilerden daha büyük bir nimete nail olduğumuz için Rabb'imize hamdetmeliyiz. Yazımızı Rabb'imizin bize bildirdiği İbrahim'in (as) duasıyla noktayalım:

"EY RABB'İM! BENİ VE NESLİMDEN (GELENLERİ) DE NAMAZI GEREĞİ GİBİ KILANLARDAN EYLE. EY RABB'İMİZ! DUAMI KABUL BUYUR" (İBRAHİM, 14/40). ■

Müslüman Saati

AHMET HAŞİM

BÜTÜN MÂBEDLER İÇİNDE GÜNEŞTEN İLK IŞIK ALAN CAMİDİR.

Gurebâhâne-i Laklakan,
haz. Mehmet Kaplan,
MEB Devlet Kitapları,
1000 Temel Eser, no: 17, İstanbul 1969.

İstanbul'u yenileştiren ve yerlisini şaşırtan istilâların en gizlisi ve en tesirlisi yabancı saatlerin hayatımıza girişi oldu. "Saat"den kastınız, zamanı ölçen âlet değil, fakat bizzat zamandır.

Eskiden kendimize göre yaşayışımız, düşünüşümüz, giyinişimiz ve kendimize göre, dinden, ırktan ve an'aneden hayat alanı bir zevkimiz olduğu gibi, bu hayat üslûbuna göre de "saat"lerimiz ve "gün"lerimiz vardı.

Müslüman gününün başlangıcını şafağın parıltıları ve sonunu akşamın ışıkları tayin ederdi. Madenden sağlam kapaklar altında saklı tutulan eski masum saatlerin yelkovanları yorgun böcek ayakları tarzında, güneşin sema üzerindeki hareketiyle az çok ilgili bir hesaba uyarak, minenin rakamları üzerinde yürürler ve sahiplerini, zamandan aşağı yukarı bir doğrulukla haberdar ederlerdi. Zaman sonsuz bahçe ve saatler, orada açan, kâh sağa, kâh sola meyleden, güneşten rengârenk çiçeklerdi.

Yabancı saati alışkanlığından evvel bu iklimde, iki ucu gecelerin karanlığıyla simsiyah olan ve sırtı, çeşitli vakitlerin kırmızı, sarı ve lâcivert ateşleriyle yol yol boyalı, büyük bir canavar halinde, bir gece yarısından diğer bir gece yarısına kadar uzanan yirmi dört saatlik "gün" tanılmazdı.

Işıkta başlayıp ışıkta biten, on iki saatlik, kısa, hafif, yaşanması kolay bir günümüz vardı. Müslümanın mes'ut olduğu günler, işte bu günlerdi; şerefli günlerin vak'alarını bu saatler-

le ölçtüler. Gerçi, astronomi hesaplarına göre bu "saat" iptidaî ve hatalı bir saatti. Fakat bu saat, hâtıraların kutsî saatiydi.

Alafranga saatin âdetlerimiz ve işlerimizde kabulü ve alaturka saatin geri safa düşüp camilere, türbelere ve muvakkithanelere bırakılmış battal bir "eski saat" haline gelişi, hayata bakış tarzımız üzerinde korkunç bir tesire sahip olmamış değildir.

Giden saatler babalarımızın öldüğü, annelerimizin evlendiği, bizim doğduğumuz, kervanların hareket ettiği ve orduların düşman şehirlerine girdiği saatlerdi. Bunlar, hayatı etrafımızda serbest bırakan geniş, kayıtsız dostlardı. Gelen yabancılar ise hayatımızı bozup onu meçhul bir düstura göre yeniden tanzim ettiler ve ruhlarımız için onu tanılmaz bir hale getirdiler.

Yeni "ölçü" bir zelzele gibi, zaman manzaralarını etrafımızda altüst ederek, eski "gün"ün bütün sedlerini harap etti ve geceyi gündüze katarak saadeti az, meşakkati çok, uzun, bulanık renkte bir yeni "gün" meydana getirdi. Bu, müslümanın eski mes'ut günü değil, sarhoşları, evsizleri, hırsızları ve katilleri çok ve yeraltında mümkün olduğu kadar fazla çalıştırılacak köleleri sayısız olan büyük medeniyetlerin acı ve sonu gelmez günüydü.

Unutulan eski saatler içinde eksikliği en çok hasretle hatırlanan saat akşamın on ikisidir. Artık "on iki", solgun yeşil sema altında, ilk yıldıza karşı müezzinin müslümanlara hitap ettiği, sokakların lâcivert bir sisle kapandığı, ışıkların yandığı, sinilerin kurulduğu ve yarasaların mahzenlerden çıkıp uçuştuğu o tesirli ve titrek saat değildir. Akşam telâkkisinden koparak, kâh öğlenin sıcağında ve kâh gece yarılarının karanlığında mevcut olmayan bir zamanı bildiren bu saat, şimdi hayatımızda renksiz ve şaşkın bir noktadır.

Yeni saat, müslüman akşamının hüzünlü ve şaşaalı dakikasını dağıttığı gibi, yirmi dört saatlik yabancı "gün"ün getirdiği geçim şekli de bizi fecir âleminden uzak bıraktı. Başka memleketlerde fecri yalnız kırdan şehre sebze ve meyve getirenlerin ahmak gözleriyle ıztırap çekenlerin şişkin kapaklar içinden bakan kırmızı ve perişan gözleri tanır. Bu zavallılar için fecrin parıltıları, yeniden boyuna geçirilecek olan hayat ipinin kanlı ilmeğini aydınlatan bir ışıktır. Halbuki fecir saati, müslüman için rüyasız bir uykunun sonu ve yıkanma, ibadet, neş'e ve ümidin başlangıcıdır. Müslüman yüzü, kuş sesleri ve çiçek kokuları gibi fecrin en güzel tecellilerindendir.

Kubbe ve minareleri o alaca saatte görmemiş olan gözler, taşa en ilâhî mânayı veren o akılları hayrette bırakan mimarîyi anlamış değillerdir. Esmer camiler, fecirden itibaren semavî bir altın ve semavî bir çini ile kaplanır ve İslâm ustalarının tamamlanmamış eserleri o saatte tamamlanır.

Bütün mâbedler içinde güneşten ilk ışık alan camidir. Bakır oklu minareler güneşi en evvel görmek için havalarda yükselir.

Şimdi heyhat, eski "saat"le beraber akşam da fecir de bitti. Birçoklarımız için fecir, artık gecedir. Ve birçoklarımızı güneş, yeni ve acayip bir uykunun ateşlerinden, eller kilitli, ağız çarpılmış, bacaklar bozuk çarşaflara dolaşmış, kıvranırken buluyor.

Artık geç uyanıyoruz. Çünkü hayatımıza sokulan yeni ve fena günün eşiğinde çömelmiş, kin, arzu, hırs ve haset sürülerinin bizi ateş saçan gözlerle beklediğini biliyoruz. Artık fecri yalnız kümeslerimizdeki dargın ve mağrur horozlara bıraktık.

Şimdi müslüman evindeki saat, başka bir âlemin vakitlerini gösterir gibi, bizim için gece olan saatleri gündüz ve gündüz olan saatleri gece renginde gösteriyor. Çölde yolunu şaşıranlar gibi biz şimdi zaman içinde kaybolmuş kimseleriz. ■

DENEME

Âdem Olmak

ALİ KOÇAK

Tutuşturulmuş toprağın merhametinde duymak istenen şey insan/lık…

Âdemoğulları, mayası bir damla su, hamuru bir avuç toprak; sudan gelip toprağa akan müebbet muhacir... Arzın esmerliğine insan ekiliyor! Bu gök ekininin tekâmül yolculuğunda yanmakta asırlardır nefis…

Ve mânâ ile alaka kurunca insan, neyi önceledi̇ğini ve neyi ertelediğini farkediyor.

Sevgiden parçalarını birleştirerek, kesretten vahdete; bir tek nefisten geçerek… Balçıktan iradeye, benlik kaygısından emanet bilincine yönelirken endişeyi sabra, acıyı sevince çeviriyor.

***

Söz veriliyor; belâ… Ve sûretlere ilâhi nefes üfleniyor… İnsan bu esinti ile diriliyor… Âdem, şaşırtan, telaşa düşüren melâkut âlemini; ki kan akıtmış, fesad çıkarmış… Dar-ı dünyada, yasak ağaçların arasından geçen bir yolun zaaf ve erdem ayrımında ebediyet hevesi… Ama Âdem hatasını anlıyor ve tevbeye sarılıyor.

Meleklerin secdeye mecbûr kılındığı insan kelimesinden Rabb'in hikmeti tezahür ediyor.

Ve şimdi her birimiz yeryüzünün ruhuyuz, kelimeler diyarında cümlemizi kuruyoruz. Tabiatımızdan eşlerle, bir hubut ertesi Arafat'ta zahmetle yüzleşiyoruz. Seriyoruz yeryüzüne sahife'mizi… Bir çiftçi edasıyla kendi medinemizi işliyoruz… Evet, bir ömür içimizde süregiden bir savaştır âdem…

Zaman akıyor… Beşer, insan idrakine ulaşınca tarihin kalbi atmaya başlıyor.

Zikir ünsiyetin mukabili, küfür nisyana rağbet… Sonrasında her bir beşerin ve her bir kavmin nasıl bir arketip orijininde geçtiğini anlamak pek zor olmasa gerek. Tanışmak için, tanımak için her bir âyeti… Bir ipe tutunmak, bir renge boyanmak velhasıl bir usta'nın esmâ rahlesine oturmak…

Bu ürpertiyle varız; iç sesimizin çığlığıyla can toprağa dökülene kadar…

Evet, elimizdeki malzemeyle ya bir inşa sorumluluğu ya da bir imha cinneti ortaya koyabiliriz.

***

Değil mi ki özgürlüğün de bir hududu olur, sabrın gölgesinde rızıklandığımız irade kadar. Yaradan'dan yüz çevirmemeli; ki O'nun huzurundan kovulan kibir, haset, ihtiras olsa gerek.

Ve hayatın akışı içinde her doğan çocuk yürüyor bu satırları. Şefkat pınarından doğan Habil nehri hikmet okyanusuna akarken, Kabil ırmağı hüsran çölüne doğru sürüklenmeye başlıyor.

Rabb'imiz! Bizi Habil'in samimiyetine yönlendir, Kabil'in asabiyetinden alıkoy…

Ey hayra muhtaç beşer! Ey bilmediğini bilen insan! Âdem olmak istiyorsan önce kendine karşı âdil ol. Yitik cennetini ellerinle inşa et... Kıyam et ki, anılmaya râm ol…

Ey! Nefsinden sıyrıl, ki nefessiz kalma. Rahmeten payına kalbini aç, duayla resmet içini…

***

Evet, Âdem müebbet muhacir; ilk sahne, melaik âdem'e secdede, nefes alıyor; son sahne Âdem Rabb'ine secdede, nefes veriyor…

İnsan, nâkıs bir dünyada kemâle yürüyor; hakikatin ahengine ulaşmak için içkin bir âlemden aşkın bir âleme akıyor…

Âdem, kozmik cazibe tesbihinin gözbebeği; zikre hasret kalınca Beyt'e yönel ki miracın hubutunun iadesi olsun. Ve ölüm vefâ, insanın kendine gelmesi, tamamlanması... İnsan bu farkındalığa, ancak hikmet arayışı ile ulaşabilir; hikmeti idrak ederek… ■

ŞEYTANDAN ALLAH'A HİCRET

RAMAZAN BEYHAN

ASHAB-I KEHF, KRALIN BASKILARI ALTINDA ERİYİP YOK OLMAMAK İÇİN MAĞARAYA HİCRET ETMİŞLERDİ.

İlk günlerinde hicret bütün meşakkatine rağmen, bolluk, bereket, hareket, rahmet, imanın ve tevekkülün imtihanıydı. Şirk ve sömürü tarihinde onarılmaz bir kırılmaydı. Hicret, mümin bir insanın, kendisini yaşadığı coğrafyaya bağlayan tüm tabii ve beşeri bağlarından kopuşudur. Hicret, bir vicdan ayaklanmasıdır; eğer imanımın hayat hakkı yoksa, burada yaşamamın ne anlamı var? Belki de bu, bir vicdanın yaşama arzusu ile inanma isteği arasındaki tercihi veya empati yapmasıdır.

İlk nesil Müslümanlar'ın, Kur'an'ın indiriliş tarihine, Bedir gününün zaferine, Mekke'nin fethedildiği güne rağmen, Hicret'i takvimlerinin başlangıcı kabul etmeleri, ona verdikleri önemi ortaya koymaktadır.

Hicret'in 21. yılında Hz. Ömer'e (r), üzerinde şaban ayı yazılan ama hangi yılın şabanına ait olduğu bilinmeyen bir senet getirilmişti. Bu ve buna benzer başka olayların ve ihtilafların vukua gelmesinden olacak ki, bir tarih veya takvimin kabulü zaruri olmuştu. Meselenin görüldüğü gibi basit olmadığı, alınan kararın büyüklüğünde hissedilmektedir.

Hicretin aslı olan 'Hecr ve hicran' kavramları, insanın bedenle, dille veya kalp ile başkasından ayrılmasıdır: Kur'an-ı Kerim'de:

1- '…onları yatakta yalnız bırakın' (Nisa; 4/34) âyeti, bedenle terk etmeye,

2- 'Peygamber der ki: Ey Rabb'im! Kavmim bu Kur'an'ı büsbütün terk ettiler' (Furkan; 25/30) âyeti, kalp ve dil ile terk etmeye,

3- Onların (müşriklerin) söylediklerine katlan ve onlardan güzellikle ayrıl' (Müzzemmil; 73/10), 'Kötü şeyleri terk et' (Müddessir; 74/5), ' (Babası:) Ey İbrahim! dedi, sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni taşlarım! Uzun bir zaman benden uzak dur!' (Meryem; 19/46) âyetleri de beden, kalp ve dil ile terk etmeye örnek olarak verilebilir.

Muhaceret; başkasından ayrılmak ve onları terk etmektir (Enfal; 8/74, Haşr, 59/8, Nisa; 4/100).

Hicret, 'bir yerin terk edilerek başka yere göç edilmesi' anlamında kullanılır. Terim olarak genelde gayrımüslim ülkeden (dârulharp) İslam ülkesine göç etmeyi, özelde ise, Hz. Peygamber'in ve Mekkeli Müslümanlar'ın Medine'ye göçünü ifade eder. Medine'ye göç eden Müslümanlar'a Muhacir, onlara yardım eden Medineli Müslümanlar'a da Ensar denilmiştir (bkz. DİA).

Mekke'den Medine'ye hicret; sadece bir göç hareketi değildir. Bu kerteye gelinceye kadar geride Hicret'i besleyen bir sürecin olduğunu görüyoruz.

Hicret'i üç ana bölümde incelemek uygun olsa gerektir:

A. Hicrete hazırlık dönemi,

B. Hicret ibadetini yerine getirme esnasında karşılaşılan olaylar ve Müslümanlar'ın ortaya koydukları tavır,

C. Hicret'in sonuçları.

Tarihçiler, eğitimciler, mürşitler, siyasetçiler daha çok son iki bölüm üzerinde durmaktadırlar. Yapılan analizler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar pekâlâ doğrudur. Ancak tarihi yeniden mecrasına irca eden bu hareketin evveliyatı gözden kaçmaktadır. Halbuki Mekke'nin fethinden sonra Peygamber (s), 'Muhacir, Allah'ın nehyettiğini terk edendir' buyurarak Hicret'in ahlaki mahiyetine dikkat çekmiştir.

Bu yazımızda Hicret öncesi hazırlık dönemi üzerinde durmaya çalışacağız. Bu dönemi de birkaç başlık altında ele almak mümkündür:

"MUHACİR, ALLAH'IN NEHYETTİĞİNİ TERK EDENDİR." (HADİS-İ ŞERİF)

a) İnanç ve ahlaki açıdan,

b) Eğitim ve terbiye zaviyesinden,

c) Davetin siyasi tavrı açısından.

a) İnanç ve Ahlaki Açıdan Hicret

Kur'an'ın ilk inen âyetlerinde Hicret'in emredildiğini görüyoruz:

'Ey bürünüp sarınan (Resûl'üm)! Kalk ve (insanları) uyar. Sadece Rabb'ini büyük tanı. Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeyleri terk et. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma. Rabb'inin rızasına ermek için sabret' (Müddessir;1-7) âyetleri inanç ve ahlakın temellerini atmaktadır.

Her türlü tarifin üstünde bir etkinlik ve güzellikle gelen bu emir ve nehiylerin içinden biri de 'ver-rucze fehcur' âyetinde buyurulduğu gibi, 'her türlü pisliği/er-ruczu' terk etmektir. O halde 'rucz' nedir, onu terk etmek ne anlama gelmektedir?

Rağıb'ın; 'R-C-Z' maddesinde kaydettiklerini şöyle özetlemek mümkündür: Rcz kelime-

sinin asıl anlamı titremektir. Rucz; puttur. Bazıları ise onun günahtan kinaye olduğunu söyler. Yüce Allah günahı, varacağı sonuçla isimlendirmiştir.

'Ricziş-şeytan' ise; şehvettir. Bazıları bununla şeytanın çağırdığı küfür, iftira ve fesat gibi şeylerin kastedildiğini söyler (Rağıb, Müfredat).

İbnul-Munzur ise ricz'i; maddi, manevi pislik ve azap, rucz'u da putlara kulluk etmek yani şirk koşmak şeklinde ifade eder (Lisanu'l-Arab).

Müfessirler bu kelimeye şirk, put, putlar, anıtlar, heykeller, azap ve pislik anlamı da vermişlerdir.

Kur'an'da bu kavram; Lut'un (as) kavmini helak eden azaba (Ankebût; 29/34), Firavun ve kavminin üzerine çöken felaketlere (Araf; 7/134-135), İsrailoğulları'nın içindeki zalimlerin Allah'ın kelimelerini değiştirmelerinden dolayı uğradıkları azaba (Bakara; 2/59, Araf; 7/162), Allah'ın âyetlerini inkâr eden (Casiye; 45/11) ve Allah'ın âyetlerini âciz düşürmeye çabalayanların başına gelecek pislik azabı (Sebe; 34/5) anlamlarında kullanılmıştır. Dikkat edilirse suçluların, inanç ve eylemlerinin cinsinden bir ceza ile cezalandırıldıklarını görüyoruz.

'Her türlü pisliği terk et'. Razi; bu âyetin her türlü ma'siyetten sakınmanın farz olduğuna işaret ettiğini, aynı zamanda 'mekarim-i ahlak/güzel huylar' hususunda efradını câmi, külli ve genel bir ifade olduğunu vurgular (Tefsir-i Kebir).

Mevdudi 'her türlü pisliği' şöyle açıklar: 'Akidedeki pislik, düşüncedeki pislik, ahlaki pislik, ameldeki pislik, beden ve elbisedeki pislik ve yaşantıdaki pislik vs. yani çevrende, toplumda her türlü pislik yaygın haldedir, işte bundan kendini temiz tut. Kimse, 'Bu, başkasına bir şey anlatıyor ama kendisi bile yaşantısında bu pisliklerden arınmış değil' dememelidir. Bu yüzden senin yaşantında bütün bunlardan hiçbir iz bile bulunmamalıdır' (Tefhimu'l-Kur'an).

S. Kutub âyetle ilgili şunları kaydetmektedir: 'Peygamber (s), peygamberliğinden önce bile müşriklikten ve azaba çarpılmayı gerektiren iğrençliklerden uzak durmuştur. Sağlıklı fıtratı, bu tür sapıklığı, böylesine lekeli bir inanca kapılmayı, bu çeşit ahlaki bozuklukları ve kirli gelenekleri reddetmişti. Onun hiçbir cahilliye uygulamasına katıldığı görülmemiştir. Neden öyleyse o'na bu direktif veriliyor? Amaç barış ve uzlaşma kabul etmez bir farklılığı, bir saf ayrımını açık açık duyurmaktır. Çünkü İslam ile müşriklik hiçbir noktada buluşmayan iki ayrı yoldur. Bunun yanı sıra bu direktifle söz konusu iğrençliğin kirinden uzak durma yönünde duyarlı bir bilinç oluşturma amacı güdülmüştür (Fi Zilali'l-Kur'an).

> MÜSLÜMAN, GÜNAH ORTAMINA MÜDAHALE EDEMEZSE MUHALEFETİNİ BELİRTEREK ORAYI TERK ETMELİDİR.

M. Esed de Hicret'le ilgili âyetlere düştüğü dipnotlarda ısrarla Hicret'in ahlaki yönüne dikkat çeker. Ona göre Hicret'in iki anlamı vardır: Biri tarihi, yani Hz. Peygamber'in ashabıyla hicreti, diğeri de dini ve ahlaki muhtevası olan hicrettir. Mekke'nin fethinden sonra Hicret, kötülük yurdundan iyilik yurduna ruhsal göç olarak devam etmektedir. Başka bir deyimle 'Şeytandan Allah'a hicret etmeyen' mümin olamaz' (Kur'an Mesajı). Yazımızın başlığını üstadın bu yaklaşımından aldık.

Ayrıca Bedir günü için, ‘ O zaman katından bir güven olmak üzere sizi hafif bir uykuya daldırıyordu; sizi temizlemek, şeytanın pisliğini (verdiği vesveseyi) sizden gidermek, kalplerinizi birbirine bağlamak ve savaşta sebat ettirmek için üzerinize gökten bir su (yağmur) indiriyordu’ (Enfal; 8/11) buyurulmaktadır.

Şeytanın pisliği, başlayacak savaş nedeniyle şeytanın onların zihinlerinde yaratmaya çalıştığı korku ve karışıklıktır. Şeytanın insanı davet ettiği her türlü günah ve fesattır... Müslümanlar, Kureyş’in ordusu yerine kervanını istiyorlardı. Evlerinden de bu maksatla çıktıkları için sayı ve teçhizatlarının yetersizliğini ileri sürüyorlardı.

Bedir kuyularını Kureyş işgal etmişti. Susuzluk nedeniyle maruz kaldıkları maddi ve manevi kirlerini gideremedikleri için şeytan onlara vesvese veriyordu.

Hicret öncesinde ve sonrasında ‘ricz’in devam ettiğini görüyoruz. Bunu terk edebilmenin en güzel vesilesi, Müddessir Sûresi’nde emredilenlere sarılmak, nehyedilenlerden sakınmaktır.

Ali Şeriati, hicretin diğer türlerinin dışa yönelik olmasına karşılık bu hicret türünün tamamen içe dönük olduğunu kaydeder.

Kendisinden Hicret ile ilgili bir yazı yazması istenen Şeriati, Kur’an’da hicret âyetlerini inceledikten sonra, hicretin sadece bir göç olmadığını, tersine namaz, cihat, hac gibi eyleme dönük dini bir hüküm olduğuna inandığını dile getirirken, beş çeşit hicret olduğunu tespit eder. Özetle bunlar:

1-Sorumlu, misyon yüklü insanın hicreti. İnancın ve insana ait olanın yok edildiği kapalı ve gayri insani bir toplumdan azınlık bir grubun hicretidir.Özgür bir coğrafyada güç kazanıp dönmek üzere Hz. Peygamber’in ve ashabının hicretidir.

2-Toplumdan yana ümidi olmayanların hicretidir. Mevcut koşullarda kalmaya devam ederlerse sapmak ya da mevcut koşulların elinde bir alete dönüşme endişesiyle Ashab-ı Kehf’in hicretidir.

3- İlmi hicrettir. 11’den fazla âyetin, ‘Yeryüzünde gezin, tarihin ve geçmişin kalıntılarını görün, geçmiş ümmetlerin öyküsüne bakın’ uyarısını düşünmek gerekir. Bilim adamları alışageldikleri kütüphane ve ders odalarını terk etmedikçe, ancak eskileri nakletmekle, bilinenleri tekrarlamakla meşgul olurlar.

4- Tebliğ ve iletişim maksatlı hicrettir.

5- İnsanın kendi benliğinden, benliğin bağından ben’e doğru hicret etmesidir. Bu hicret psikolojik, enfüsi, içe dönük ve zâtidir.

Hicret’i ve Muhacirler’i konu edinen âyetlerin genelde ‘iman-hicret ve cihat’ terkibinde geldiğini, hicretin iman ve cihadın ortasında gelmesinin hikmetini merak eden Şeriati, imandan sonra hemen cihadın emredilmediğine, cihadın Hicret’ten sonra emredildiğine dikkat çekmektedir (Şeriati, Hz.İbrahim’le Buluşmak).

Merhum Aliya İzzet Begoviç de Hicret’in hangi yanını özellikle ön plana çıkarmak gerektiğini sorgular.

Ona göre güneşin âleme doğması ne ise, Hicret de İslam tarihinde aynıdır. İslam Mekke’de tanyeri olarak doğdu ise de gün aydınlığı Medine’de ortaya çıktı. O zamana kadar manevi hareket olan İslam, Hicret’le beraber toplumsal birliğe dönüşerek, toplum, organizasyon ve devlet olmaya başladı.

Mekki ve Medeni âyetleri anlama açısından Hicret, Mekke ile Medine arasında bir bağ, bu yolda bir iz, ancak bu ikisi birden İslam

dediğimiz şeyi yapan, bu iki dünyaya gözlem fırsatı sunan yüksek bir tepedir.

Mekke'yi terk ederken onlar manen güçlü, madden zayıftılar; Mekke'ye döndüklerinde artık fiziksel olarak da güçlüydüler.

Bu hadise üzerinde ne kadar dursak da dış ve tarihi tarafı kadar insani yönü de dikkatimizi çekmektedir (Aliya, İslam Deklarasyonu, 121).

Hz. Peygamber(as), 'Müslüman, Müslümanlar'ın elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir, Muhacir ise, Allah'ın nehyettiği şeylerden uzaklaşan ve onları terk eden kimsedir' (Buhari; İman, 4) buyurmaktadır.

Allah Teala münkerden, her türlü fahişelik ve fuhşiyattan, her türlü azgınlık ve haddi aşmaktan nehyediyor. Muhacirîn'i ve Ensar'ı en güzel şekilde izlemek de bu değil midir? Münkerin kirlettiği bir vicdana veya nefse muhalefet edip ondan ayrılmak gerekir. Hayata, dünyaya, geleceğe Muhacir gibi bakabilmelidir.

KİTAB'IN REHBERLİĞİNDE HEM NEFSİMİZİN DERİNLİKLERİNE HEM DE ÇEVREMİZE DOĞRU SÜREKLİ HİCRET HALİNDE OLMALIYIZ.

b) Eğitim ve terbiye açısından

Hz. Peygamber (as), daha vahye ilk muhatap olduğunda, Varaka b.Nevfel, kavminin onu şehrinden süreceğini haber verirken, bütün peygamberlerin siretinde hicretin olduğunu haber veriyordu.

' Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir' (Hud; 11/120).

Kur'an, peygamberlerin hayatlarından çeşitli kesitler verirken amaçladığı hedefi de açıkça ortaya koymaktadır. Bu kesitlerden bir tanesi de hemen hemen bütün peygamberlerin hayatında hicretin -öncesi ve sonrasıyla- var olmasıdır. Ara başlıklarla şunları hatırlamakta fayda vardır.

Nuh'un (as) hicreti, akması da durması da Allah'ın emriyle olan gemiye binerek bulunduğu mekândan Cudiye olmuştu.

İbrahim'in (as) babası, inancından dolayı, kendisini uzun bir süre terk/fehcurni etmesini istemişti.

Kavmi putlarına sahip çıkabilmek için onu ateşe atarak kurtulmak istediler, ancak Allah ateşi İbrahim'i yakmaktan menetmişti. Bu olaydan sonra İbrahim: 'Ben Rabb'ime muhacirim' demiş ve yola çıkmıştı. Allah kendi rızası için yollara düşenlere bol ve bereketli yerler hazırlamıştı. Ona salih evlatlar ve torun vermişti. Mısır'a, Kenan'a, Filistin'e ve Mekke'ye hicret etmişti.

Yusuf (as), saraydan zindana hicret etmişti. Çünkü saray ortamı onun dini ve ahlaki duygularını buharlaştırmak istiyordu. Sarayla beraber her türlü konforu da terk ediyordu. Allah ona yetki verdi; bu vesile ile Yakup (as) ile çocukları Yusuf'a (as)/ Mısır'a hicret ettiler.

Musa (as), Mısır'dan önce Medyen'e hicret etmiş, sonra da Harun (as) ile Mısır'dan Tih çölüne hicret etmişti.

İsa (as) da, israiloğulları'nın red ve inkârını iyice hissedince havarilerine, 'Allah'a giden yolda yardımcılarım kimlerdir?' diye sor-

muştu. Onlar da, 'Biziz Allah'ın yardımcıları' demişlerdi.

Nuh (as) gemiye binerken, İbrahim (as) 'Ben Rabb'ime muhacirim' derken, Musa (as) Mısır'dan çıkarken, İsa (as) 'Allah'a giden yol' derken, Allah Teala'nın kendisine hicret edenler için daima bir sığınak olduğuna dikkat çekiyorlardı. Bu çıkışı kimse kapatamaz, O'nun muhacirlere vaat ettiği maddi ve manevi, dünyevi ve uhrevi ihsanını da kimse engelleyemez. Bu Allah'ın koyduğu bir yasadır: 'Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde çok yer de bulur, genişlik de bulur. Ve kim Allah'a ve Peygamber'e hicret etmek maksadıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse, muhakkak ki onun mükâfatı Allah'a aittir, Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir (Nisa; 4/100).

Hicretlerinden sonra her bir peygamber ve ashabı bu vaadi, hak ve gerçek olarak buldular.

Ashab-ı Kehf, kralın baskıları altında eriyip yok olmamak için mağaraya hicret etmişlerdi.

Birçok peygamber de kavmi tarafından sürülmekle tehdit edilmiş, inkârcılara azap gelmeden önce orayı terk etmişlerdir.

Bütün bu misaller bize şunu öğretmektedir: Kitabın birçok sûresinde parça parça anlatılan bu tecrübeler, o gün Müslümanlar'ı hicrete hazırlıyordu. Büyük hicretten önce de Hz. Peygamber'in (s), ashabını Habeşistan'a hicrete yönlendirdiğini görmekteyiz.

Hz. Peygamber'in de dini tebliğ edeceği güvenli bir mekân arayışında olduğunu, civardaki kabile reislerine bunu teklif ettiğini, hiç kimsenin bu sorumluluğu yüklenmeye yanaşmadığını, böyle bir ümit ile Taif'e gittiğini, oradan da hüsnükabul görmediğini kaynaklarda okumaktayız.

c) Davetin siyaseti açısından

Müzzemmil Sûresi'nin ilk âyetleri de hicrete hazırlamak üzere Hz. Peygamber'in ve ashabının iç dünyasına ve dış çevresine karşı sürekli hicret halinde olmasını emretmektedir: ' Ey örtünüp bürünen (Rasûl'üm)! Birazı hariç, geceleri kalk namaz kil. (Gecenin) yarısını (kıl). Yahut bunu biraz azalt. Ya da bunu çoğalt ve Kur'an'ı tane tane oku. Doğrusu biz sana (taşıması) ağır bir söz vahyedeceğiz. Şüphesiz gece kalkışı, (kalp ve uzuvlar arasında) tam bir uyuma ve sağlam bir kıraate daha elverişlidir. Zira gündüz vakti, sana uzun bir meşguliyet var. Rabb'inin adını an. Bütün varlığınla O'na yönel. O, doğunun da batının da Rabb'idir. O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse yalnız O'nun himayesine sığın. Onların (müşriklerin) söylediklerine katlan ve onlardan güzellikle ayrıl' (Müzzemmil; 73/1-10).

Hecr-i Cemil, kalben ve fikren onlardan uzak durup yaptıkları işlerde onlara uymamakla beraber kötülüklerine karşılık vermeye kalkışmayıp hoşgörü, idare ve güzel ahlâk ile güzel bir muhalefet yapmaktır. Bunun benzeri, "Onun için sen kendilerine aldırma, onlara öğüt ver" (Elmalılı Tefsiri).

Rağıb; 'c-m-l' maddesi için "'cemal' çok güzel olmaktır" der. Bu da iki şekilde olur:

Birincisi, insana mahsus olup gönlünde, bedeninde veya işlerinde sergilenen güzelliktir.

İkincisi, kendisinden başkasına ulaşan güzelliktir (Rağıb, Müfredat).

'Âyetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zalimler topluluğu ile oturma' (En'am; 6/68).

‘O (Allah), Kitap’ta size şöyle indirmiştir ki: Allah’ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar bundan başka bir söze dalıncaya (konuya geçinceye) kadar kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Elbette Allah, münafıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya getirecektir’ (Nisa; 4/140).

‘Rahmân’ın (has) kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında (incitmeksizin) “Selam!” derler (geçerler) (Furkan; 25/63).

‘(O kullar), yalan yere şahitlik etmezler, boş sözlerle karsılaştıklarında vakar ile (oradan) geçip giderler’ (Furkan; 25/72).

Beşeri münasebetler zaviyesinden burada zikrettiğimiz birkaç âyetin bize telkin ettiği hareket tarzı, insanlardan uzaklaşıp inzivaya çekilmek değildir, tam tersine onurlu bir tavırdır. Muhatabımızın inancı, sosyal ve ekonomik düzeyi ne olursa olsun tavır hep aynı olmalıdır. Karşımızdaki kişinin/kişilerin seviyesizliği bize soylu tavrımızdan irtifa kaybettirmemelidir. Kavgalı ve alıngan bir şekilde ayrılmak davamızın ve davetimizin ilkelerini enaniyetimize feda etmek olur. Hz. Peygamber (sav), bütün beşeri münasebetlerinde bu ilkelere en güzel şekilde uyduğu gibi onun Medine’ye hicreti de farklı olmuştu.

Hz. Ömer (ra), hicret edeceği zaman; kılıncını, yayını kuşanmış; tavaftan sonra Kureyş’e, ‘Kim karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak istiyorsa şu vadide karşıma çıksın’ diyerek meydan okumuştu. Hz. Peygamber’in (as) cesareti binlerce Ömer’in cesaretinden daha fazla olduğu halde, o en güçlüsünden en zayıfına, kıyamete kadar her seviyedeki insanın örnek alacağı bir insan gibi hicret etmişti.

Bu kısımda üzerinde durulması gereken husus, Allah’ın âyetlerinin ciddiye alınmadığı meclislerde tavır almaktır. Hiçbir şey olmamış gibi durumu idare etmek, haksızlığın karşısında dilsiz kesilmek, malayani ortamları paylaşmak imanın onuru ile bağdaşmaz. Ancak bu ortamlara tavır koyarken İslam’ın ilke ve esaslarını kişisel zaaflarımıza feda etmemeliyiz. Vakar ve cesaretle yanlışın adını koymak ve ‘hakka’ şahitlik etmek gerekir.

Müslüman, imanının refleksi ile günah ve isyan ortamına eliyle veya diliyle müdahale edemediği takdirde en azından orayı terk etmelidir. Böyle bir durumda ortam değiştirerek hem muhalefetimizi belirtmeliyiz hem de nefsimizi daha büyük terklere/hicretlere hazırlamalıyız.

Sonuç

Her yıl yeniden idrak etmekte olduğumuz hicret mevsimini bütün bir ömrümüze yayarak, hem nefsimizin derinliklerine doğru hem de benliğimizden çevremize doğru sürekli hicret halinde olmalıyız. Bunu başarmak için de güç ve iktidar sahiplerinin ‘mahcur’ bıraktığı kitabın rehberliğinde Kitab’ın Sahibi’ne hicret edelim:

”Şu halde, kendisine güzel bir vaadde bulunduğumuz ve ardından ona kavuşan kimse, (sırf) dünya hayatının geçici menfaat ve zevkini yaşattığımız, sonra kıyamet gününde (azap için) huzurumuza getirilenler arasında bulunan kimse gibi midir?” (Kasas; 28/61). ■

Kalbin Terbiyesi

ABDÜLHAMİT KAHRAMAN

KALP, İMANIN VE KÜFRÜN, SEVGİLERİN VE NEFRETLERİN, TÜM DUYGULARIN, ÖZELLİKLE DE TAKVANIN ÜRETİLDİĞİ YERDİR. İNSANIN İKNA OLDUĞU YER GERÇEKTE AKIL DEĞİL KALPTİR.

"Kalb", bir halden başka bir hale, bir durumdan başka bir duruma geçen, yani inkılab eden demektir. Kalp; Rahman'ın insana bahşettiği en kıymetli organdır. Maddi vücudumuzdaki kalbimiz eğer sağlıklı ise bedenimiz de sağlıklıdır. Eğer kalp bozulmaya başlamış ise bedenimiz de bozulmaya başlamış demektir.

Peygamber Efendimiz (s), *"İnsan vücudunda bir et parçası vardır, o düzelirse bütün vücud düzelir, o bozuk olduğunda bütün vücud ifsad olur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalptir" (Buhari, Müslim, İbn Mace)* buyurmuştur.

Maddi bedenimizin olduğu gibi manevi bedenimizin de kalbi vardır. Manevi kalbimiz kirlenir ve bozulursa insanın tüm hayatı kirlenir ve bozulur. Eğer insanın kalbi tüm marazlardan ve kirlerden arınırsa hayatı doğru, güzel ve temiz olur. İşte Rahman'ın insandan beklediği de budur.

Kalp, imanın ve küfrün, sevgilerin ve nefretlerin, tüm duyguların, özellikle de takvanın üretildiği yerdir. Aynı zamanda kalp, bir tatmin odasıdır. İnsanın ikna olduğu yer gerçekte akıl değil kalptir. Akıl düşünür, ölçüp biçer, elde ettiği verileri kalbe gönderir. Kalp ikna olmuş ve huzur bulmuş ise mutmain olur. Kalp, ancak Rahmanî duygularla tatmin olur. Kalbi gerçekte mutmain edecek olan ise Allah'ın zikridir. Zikir bize Allah'ı hatırlatan maddi ve manevi işaretlerdir. As-

lında zikir, Allah'tan bize inen güzelliklerin tamamıdır. Biz, bize inenleri idrak ederek Rahman'a tekrar sunabilirsek gerçek kul olmuş oluruz:

"*Bunlar, iman edenler ve kalpleri Allah'ın zikriyle mutmain olanlardır. Haberiniz olsun, kalbler yalnızca Allah'ın zikriyle mutmain olur*" (Ra'd 13/28).

Rahman, bizim başka şeylere yönelerek tatmin olmamızın mümkün olamayacağını söyleyerek, bize **kalp terbiyesi**ni öğretiyor. Kalp terbiyesinin yolu da, Rahman'ı bilinçli bir şekilde zikretmekten geçiyor. Çünkü bir insanın kalbi terbiye olmuş ise artık o insanın tüm vücudu ve **hayatı** terbiye olmuş demektir:

"*Öyleyse Beni zikredin, Ben de sizi anayım. Bana şükredin ve nankörlük etmeyin*" (Bakara 2/152).

KALBİN KÖRELMESİ, İNSANIN ARTIK GERÇEĞİ İDRAK EDEMEMESİ, ANLAYAMAMASI, DUYARLILIĞINI TAMAMEN KAYBETMESİDİR.

Allah'ı zikretmek farzdır ve Rahman'ın bizden kesin bir beklentisidir. Zikrin nihai hedefi, kulu Allah'la beraber yaşama ahlakına, yani "ihsan makamı"na çıkartmaktır. Âyete göre zikreden kul, şükreden kuldur. Zikretmeyen ise şükretmeyendir!

Kalbin Katılaşması

"*Bundan sonra kalbleriniz yine katılaştı, taş gibi, hatta daha katı. Çünkü taşlardan öyleleri vardır ki, onlardan ırmaklar fışkırır; öyleleri vardır ki yarılır, ondan sular çıkar; öyleleri vardır ki Allah korkusuyla yuvarlanır. Allah yaptıklarınızdan gafil değildir.*" (Bakara 2/74).

"*Asla hayır, onların kazandıkları, kalpleri üzerinde pas tutmuştur.*" (Muttaffifin 83/15).

İnsan hayatın içinde kirlenir ve yara alır. Bu yaralar zamanla büyür ve insanın kalbinin kabuk bağlamasına ve katılaşmasına sebep olur. Katılaşmış bir kalbin artık doğruyu ve hakikati anlaması kolay olmaz. İnsan kendisini sürekli denetlemeli ve tevbe istiğfar etmeli. Kalbi katılaştıran hastalıkların başında zikirden uzak durmak gelir.

Peygamber Efendimiz (s), *"Dünya sevgisi bütün kötülüklerin başıdır"* buyurmuştur.

Dünyaya düşkünlük, dünyayı sevmekle; dünyayı sevmek de dünyanın içine düşmekle başlar. Daha sonra, şehevi arzular kalbi katılaştırır ve karartır, nurunu alır. Ortaya gözü yalnızca dünyayı gören, dünyadan âhirete bakan insan çıkar. Dünyadan âhirete bakan ise hiçbir zaman âhireti tam olarak göremez ve anlayamaz. Çünkü âhiret her zaman gözüne küçük ve önemsiz gelir. İşte, insanın kaybettiği yer burasıdır.

Kur'an ise bizim âhiretten dünyaya bakmamızı istiyor. Doğru olan da, fıtri olan da budur.

Kalbin Yumuşaması

"*İman edenlerin Allah'ın ve Hak'tan inmiş olanın zikri için kalplerinin 'saygı ve korku ile yumuşaması' zamanı gelmedi mi? Onlar bundan önce kendilerine kitap verilmiş, sonra üzerlerinden uzun bir süre geçmiş, böylece kalpleri de katılaşmış bulunanlar gibi olmasınlar. Onlardan çoğu fâsık olanlardı*" (Hadid 57/16).

Kalbin Körelmesi

"*Çünkü doğrusu, gözler kör olmaz, ancak sinelerdeki kalbler kör olur*" (Hac 22/46).

Kalbin körelmesi, insanın artık gerçeği idrak edememesi, anlayamaması, duyarlılığını tamamen kaybetmesidir. Böyle bir hale gelmiş bir kalp, artık kalp olmaktan çıkmış, adeta taşlaşmıştır.

Peki kalbin körelmesi neden olur? Hiçbir şey bir anda olmadığı gibi, körelmesi de bir anda değil yavaş yavaş olur.

Kâinatın en güzel insanı (s) diyor ki: "*İnsan bir günah işledikçe kalbinde bir kara leke oluşur. Günaha devam ettikçe lekeler de artar ve kişinin kalbi kararır.*" İşte kalbin kararmasının temel sebebi, günah ve tuğyanda ısrarlı olmaktır. Kişi kara lekelerle kalbini örttükçe orası tamamen kapanır, adeta bir zift tabakası gibi simsiyah olur. Artık insanın en önemli algı yeri tamamen körleşir.

> ALLAH'I ZİKRETMEK FARZDIR VE RAHMAN'IN BİZDEN KESİN BİR BEKLENTİSİDİR. ZİKRİN NİHAİ HEDEFİ, KULU ALLAH'LA BERABER YAŞAMA AHLAKINA KAVUŞTURMAKTIR.

Kalp kararmasının panzehiri, çokça tevbe istiğfar getirmek, yaptığı günahı önemsiz ve küçük görmemek, sonu Rahman'a varacak bir yol belirlemektir.

KALP HASTALIKLARI (MARAZLARI)

"*Şeytanın katıp bırakmaları, kalplerinde hastalık olanlara ve kalbleri (her türlü) duyarlılıktan yoksun bulunanlara (Allah'ın) bir deneme kılması içindir. Şüphesiz zalimler, uzak bir ayrılık içindedirler.*" (Hac 22/53).

"*Ve siz Allah hakkında (birtakım) zanlarda bulunuyordunuz. İşte orada, iman edenler, sınanmış ve şiddetli bir sarsıntıyla sarsıntıya uğratılmıştı. Hani münafık olanlar ve kalplerinde hastalık bulunanlar, 'Allah ve Rasulü, bize boş bir aldanıştan başka bir şey vaadetmedi' diyorlardı.*" (Ahzâb 33/10-12).

İnsan bedeninin hastalanması hem iç etkenlere hem de dış etkenlere bağlıdır. Kalp hastalıkları da aynı şekilde hem iç etkenlerle hem de dış etkenlerle ilişkilidir. İnsan hastalanmaya başladığını çoğu kez fark edemez, ancak ne zaman ki hastalık ilerler, marazlar tüm bedeni sarmaya başlar, kişi ancak o zaman gaflet uykusundan uyanmak ister, çoğu kez uyanamaz bile...

Bu durum, insanın kalp marazlarına karşı rahat davranmasının, içinde besleyip büyüttüğü şüphelerinin üzerine gitmemesinin bir sonucudur. İnsan kalbinde cevabı verilmemiş bir soruyu ve şüpheyi şeytan sürekli kaşır, kanatır ve marazın azmasına sebep olur. Sürekli Kur'an'ı okuyarak kendisini Rahman'ın terbiye etmesine bırakmış olan insanlar kalp marazlarına karşı daha duyarlı olurlar. Şeytanın hilelerine karşı Rahman onlara basiret verir.

Kocaman bir ağaç nasıl ki küçük bir tohumdan çıkar, uygun ortam ve iklim bulursa yavaş yavaş büyür, kök salar ve gelişirse, insan kalbindeki marazlar da tıpkı bunun gibi küçük bir tohumdan meydana gelir. Allah (c) insanoğlunu yaratırken bir **imtihan vesilesi** olmak üzere her insanın içine farklı türlerde, maraz olmaya müsait tohumlar yerleştirmiştir. Kişi bu tohumları daha büyümeden, Kur'ani terbiye sürecine girerek yok etmelidir. İşte o zaman imtihanını başarıyla tamamlamış olur. Zaten Rahman'ın istediği de budur...

Rahman'ın öngördüğü şekilde terbiye sürecine girmek dileğiyle... ■

TEVHİDİ EYLEME TAŞIMAK

HATİCE İ. ERDEM

Tevhid; iman sisteminin ilk basamağıdır, varlığın özü, çekirdeğidir. Tevhid; ruhun kalbi, imanın aklı, kalbin rotasıdır. Mümin, Allah'tan başkasıyla tatmin olmayandır.

'***Her kim kendisine Allah'a kayıtsız şartsız teslimiyet yolundan başka bir din ararsa, bu kendisinden asla kabul edilmeyecektir, üstelik o âhirette de kaybedenlerden olacaktır***' (Âl-i İmran 3/85).

İnsan anlayabilen ve anlamlandırabilen bir varlıktır. Kendi varlığıyla diğer varlıklar arasındaki ilişkiyi aklın kapasitesi ve düşüncenin yasaları dahilinde çözmeye ve bir yere oturtmaya çalışır.

İslâm ise tevhid temelleri üzerine kurulu bir dindir, Ali Şeriati'nin dediği gibi tarihte hiçbir zaman dine karşı dinsizlik savaşmamıştır, çünkü dinsiz olduğunu iddia etmek bile dinin varlığını kabul etmektir. Dine karşı en büyük savaşı, bozulmuş tahrife uğramış alternatif bir din tasavvuru vermektedir.

Özünde tevhidi barındırmayan, varlığının sebebini bilmeyen bir insana İslâm dininin temellerini oluşturacak taşları yerleştirmek zordur. İnanç; kalp ile Allah arasındaki bağların Kur'an ile taçlandırılmasıdır. Allahu Teâlâ her varlığı bir düzenek ile dizayn etmiş ve iradeyi de vererek varlığını ispatlamasını, onu imanına şahit kılmasını istemiştir. İmanın özünü hayatına bir gaye olarak yerleştirenlerin en büyük şahitliği, bilgisinin şükrünü, hakkını vererek, İslâm'ın varlığından habersiz yaşayanlara, kâinattaki her bir zerrenin evrensel tevhid ekseninde döndüğünü ispat etmektir.

Allah Rasulü gibi özü yanmadan, Taif yolunda taşlanmadan, İslâm için gözyaşı dökmeden olmaz… Yüreğimizdeki Sevr'in tepesine çıkmadan, 'Bittim ya Rab!' demek, Allah Rasulü'ne karşı yapılmış en büyük nankörlüktür.

'Yoksa siz sizden öncekilerin başına gelenler sizin başınıza gelmeden Cennet'e gireceğinizi mi zannediyorsunuz?' (Bakara 2/214).

İslâm'ın tek din oluşu, Allah'a kayıtsız şartsız teslim olmak, insanın özünde var olan bozulmamış fıtratı temiz tutmaktır. Varlığını fıtratına uygun devam ettirebilen insan özünde tevhidi barındıran insandır. Çünkü her insan İslâm fıtratı üzerine yaratılmıştır. Bize bu müjdeyi

veren Allah Resulü kişinin iman çekirdeğini özüne yerleştiren Rabb'ine karşı nankörlük etmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Tevhid tohumunu vahiy ile beslemeyen, onu sulamayan kişinin imanı dallanıp budaklanmaz. Dalları hem doğuya, hem batıya varması gereken iman ağacı olduğu yerde kalıyor ve büyümüyorsa, vahiy o kalbin özüne inmiyor demektir.

Tevhid; iman sisteminin ilk basamağıdır, varlığın özü, çekirdeğidir. Tevhid; ruhun kalbi, imanın aklı, kalbin rotasıdır. Bu yüzden 'Lâilaheillallah' tüm kirlerden arınıp öz olmaktır. Şerefli olmaya açık bir davettir. Allah'a kul olmak en büyük şereftir. Allah'a kul olmayan nefsine kul olmaya kapı açar, nefis kendisine kulluğa karşılık insana tatmin olmamayı öğretir. Mümin, Allah'tan başkasıyla tatmin olmayandır.

'Lâilaheillallah' en büyük ihsandır, her insan tevhidin tek ve bir örneğidir… İnsanın parmaklarındaki çizgilerin içinde bulunan binlerce DNA ve yağ bezecikleri, her kalktığında tevhidin özüne, varlığın tek ve biricik sahibine ulaşmaktadır. Şehadet parmağı, Allah ile kul arasındaki sözleşmeye şahittir, kendisinden bir tane daha olmadığını gösteren insanın parmağına tevhidin o kutlu izini Allah'tan başka kim vurabilir? Milyonlarca kişi içinde bir tane olmamız, Allah'ın bizi kendine muhatap gördüğünün delilidir.

"Buna rağmen tevhid hakikatini inkâr edenler, başkalarını Rab'lerine denk tutarlar" (En'am 6/1).

Vahye kayıtsız kalmak onu hayatın nefesi olmaktan soyutlamaktır. Var olan her şey evrensel tevhid ekseninde dönmektedir. Bu evrensel koroya katılmak, Allah'ın varlığını ve birliğini kabul edip onun dışında kalan her şeyi 'lâ' (hayır) ile geride bırakmaktır. Sevmek, onu verene teslim olmaktır. İman bu sevginin meyvesidir, ibadetler imanımızın süsü, kulluğumuzun gereğidir. Suya değerini veren, çağlar boyunca taşarak akmasıdır.

Onun alçaklardan akması değerinden hiçbir şey eksiltmez. Su köklerden ağaçların zirvesine çıkar, kar olur. Dağların zirvesinde yaşar, buhar olur görklere uzanır. İman su gibidir. Onu yaşadığımız zaman değerlenir, şereflenir, su gibi aziz oluruz.

"O sizleri bundan önce de bu vahyin gelişinden sonra da Müslüman olarak isimlendirdi, ki Elçi sizin için iyi bir model ve tanık olsun, siz de insanlık için iyi bir model ve tanıklar olasınız' (Hac 22/78).

Tüm peygamberlerin gönderiliş amacı insanın Rabb'ini, kendisini, çevresini, hayatı, varlığı doğru anlamasını sağlamaktır. Ahlâkı Kur'an olan Allah Rasulü'nün sancısını taşıyanlar onun ahlâkına, vahye mazhar olanlardır. Kur'an; tasavvuru, aklı, şahsiyeti oluşturmada örnek olan peygamberlerin misyonunu bugün yük olarak görüp taşımak istemeyenleri gördükçe boynunu bükmektedir. İnsanlığa iyi bir model bol bol Kur'an okumaktan değil, Kur'an'ı hayatın merkezine koymaktan geçer. Modellik dil ile değil fiilen olandır. "İman ettim" deyip de kılını kıpırdatmayanların imanı, suya bırakılan yaprak gibidir.

"İnsanlar yalnızca 'iman ettik' demekle, sınanıp denenmeden bırakılacaklarını mı sanıyorlar?" (Ankebût 29/2).

Ayakları yere basmayan bir iman, en hafif bir rüzgârda sağa sola savrulmaya mahkûmdur. Kabını sağlam açanların kalbine girmeyi bekleyen tevhid dini İslâm, bizleri, ayakları yerde başı gökte olan tevhid ağacına sağlam taşlarla iz bırakmaya davet eder. Birincilerin görevi taşların yaptığı şahitliği yaparak, geride 'Lâilaheillallah' sancağı bırakacak bir önderlik, bunu yapamayanların görevi ise içine koyulduğunda taşıyabilecek kadar sağlam ve geniş bir kap oluşturmaktır.

Zemini Allah koymuştur.

Tevhid binasına bir tuğla da bizlerin elinden neden konmasın?

Kalbini Allah'ın rengiyle boya!
Aşka namus ver!
Ün ver!
Utanç ver!
M.İkbal

Ne mutlu kalbini Allah'ın rengiyle boyayanlara… ■

Yola Çık Ey Yolcu!

ÖMER NOYAN

Elbette yola çıkmak zor, yolu bulmak zor, diğer yolcularla yolda kalmak da zor. Ama biliyoruz ki her zorlukla birlikte bir de kolaylık vardır. Huzur vardır, yüreğini Rabb'i için titreten sevdalıların hayata attıkları bir dem vardır. Ve bu huzurun deminde buldukları muhteşem bir tını vardır. Birileri korksa da, nefsine galebe gelen şeytan vesvesesi sebebiyle bu yolu görmezden de gelse, çekilen acıların tadına doyum olmayan mutlulukları vardır.

Tam bu noktada Mustafa İslâmoğlu hocamın Yolnamesi düştü hatırıma: "Aldırma yürü, göğsüne yüreğinden başka muska takma. Vahiy haritan, Nebi kılavuzun, akıl pusulan, iman sermayen, amel azığın, sevgi yakıtın, ahlâk karakterin, edep aksesuarın, merhamet sıfatın, şeref ve izzet adın olsun…" Yürü diyor değil mi? Varlık zikriyle, kâinat zerresiyle yürü diyor değil mi? Ve yine yazının devamında, "Yol boyunca; yolu çıkıp yürümeyenleri, yola oturup gelen geçenin ayağına çelme takanları, tel örgülerle çevirdiği yolu, kendisine zindan edip volta atanları, maratona 100 metre koşucusu gibi hızlı girip 50'nci metrede yola yatanları, yürüyüşün uzun ve yolun zahmetli olduğunu görünce, yolculuk üzerine zar atanları, yürümeyi bırakıp yol, yolcu ve menzil üzerine kalem oynatanları, ayağına batan tek bir dikenin faturasını çıkarıp ömür boyu tafra satanları, beyaz atlı kurtarıcıyı gözlemek için ufka bakıp bakıp dağıtanları, yanlış kılavuza kızıp yolu satanları göreceksin." diyor… Ne güzel de özetlemiş derdimizi, muhteşem bir yol felsefesi izahında bulunmuş hocamız.

Hicret için yoldan söz açılmışken, bir de bu yolun öyle kutlu misafirleri oldu ki, onları da Kur'an'dan tanıyoruz… Allah (c), Musa'ya yürü dedi. Musa kavmini gece yolculuğuyla kurtuluşa yürüttü… Denizleri aştı, çöllere vardı, çölleri de aştı, Rabb'ine ulaştı… İbrahim, Rabb'iyle konuştu… O'ndan yine O'nu istedi ve yolun karanlığında kökleşmiş putları yıktı. Taa Nemrut'a vardı yürüyerek, onu da ardında bıraktı… Öyle yürüdü öyle yürüdü ki, sonunda Mekke'ye vardı, Beytullah'a… Kimler yürümedi ki bu kutlu yolda; Âdem tevbesiyle bu yola çıktı, yolun ilk yolcusu oldu… Davud yürüdü, Eyyub yürüdü, Harun yürüdü, İsa yürüdü… Hut, Lut, Süleyman, Yusuf, Zekeriyya yürüdü… Bu kutlu yol, ne muhteşem yolcularla dolu değil mi?

Nuh gibi karada gemini yap, onun izini süreceği suyu Allah (c) mutlaka gönderir. Sen Nuh gibi teslim ol, o'nun gibi gayret et ve yola çık yeter ki… Ve Rasullerin Sonuncusu, güzel ahlâkın tamamlayıcısı, Allah'ın sevgilisi Muhammed'i (s) hiç hatırından çıkartma… Şu an takip edeceğin iz, o'nun bu yola bıraktığı izlerdir.

Hicret Allah'ın yolundan, Rasul'ün izinden gitmektir. Selâm olsun bu yoldaki tüm muhacirlere… ■

Nisa Sûresi

YASEMİN İSLAMOĞLU

ALLAH'IN OTORİTESİ İNSANIN ÜZERİNDE DEĞİL HAYATIN YASALARINDA TECELLİ EDER. BU ALLAH'IN ÖZGÜR İRADEYE VERDİĞİ ÖNEMİN BİR İFADESİDİR.

Kur'an'ın resmi sıralamada dördüncü sûresi olan Nisa Sûresi, o dönemde devrim niteliği taşıyan kadın haklarından bahsetmesinden dolayı, "kadınlar" sûresi olarak isimlendirilir.

Sûrenin nüzul süreci, Medine döneminin 4. yılında başlayarak 7. ve 8. yıllarına kadar devam eder. Miras taksimini de ele alan sûre 176 âyetten oluşmaktadır. Ana mesajı insanda adalet ve hukuk bilinci oluşturmaktır.

Sûrede malın adaletsizliğe yol açan kadın konusu etrafında mülkiyet bilinci işlenirken, toplumsal refahın sağlanması noktasına ve özellikle vahyin otoritesine vurgu yaparak müminler ve toplumu ifsad eden ehlikitap münafıklar uyarılır.

Her iki konuda da adalet ve hukuk bilinci işlenerek, biri ailede temeli oluşturan kadını, diğeri toplumun temel taşı olan ahlakı korur.

Sûrede, Kur'an'ın teyemmüm âyeti (43) olarak bilinen âyetine kadar özelde kadın haklarını, ancak genelde aile hukukunu içeren birçok konu işlenir. Bu konular; miras, mehir, malları olan yetimler ve dul kadınlar, nikâhın söz konusu olamayacağı kadınlar, zina ve sapık ilişkilerdir.

Bu emirler arasında, Allah'ın insana açıklama yapma gereği duyduğu âyetler oldukça etkileyicidir.

"Allah size olan bağışlayıcılığıyla yönelmek isterken ayartıcı içgüdülerine esir olanlar sizi yoldan tamamen çıkarmak isterler. Allah yükünüzü hafifletmek ister, zira insan zayıf yaratılmıştır" (27-28).

Allah, vahiy ile otoriter bir dil kullanmaz. Allah'ın otoritesi insanın üzerinde değil hayatın yasalarında tecelli eder. Bu Allah'ın özgür iradeye verdiği önemin bir ifadesidir.

Sûrenin diğer konusu, birçok peygamber ismi zikrederek özellikle peygamberlik müessesine vurgu yapmasıdır. Peygamber'in tanıttığı sistemi tanıyan daha önceki sisteme dâhil olan ehlikitap ve sisteme dâhilmiş gibi görünen münafıkların davranış bozuklukları kınanarak, Peygamber'e itaat hususunda uyarılır. (170. âyet başta olmak üzere 59, 64, 65, 69, 79, 80. âyetler).

Peygamber'e itaat peygamberlik kurumuna iman, itimat ve itaatten neş'et eder. O gün de bugün de Peygamber'i anlayamamak, peygamberliği anlayamamaktan kaynaklanır.

Kur'an'da "Ey İnsanlık" hitabı ile başlayan iki sûre vardır. Bu sûreler Hac ve Nisa sûreleridir. Her iki sûre "Rabb'inize karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun (takva)" çağrısı ile başlar. Hac Sûresi insanlığın son saatine, Nisa Sûresi insanın başlama noktasına vurgu yapar.

Bakara Sûresi'nde Âdem kıssası ile insanın amacına (halifeliğine); Âl-i İmran Sûresi'nde İsa (as) kıssası ile beşerlikten insanlığa yükselen insanın, en yüksek mertebesinin ancak yine insan olmak olabileceğine; Nisa Sûresi'nde kadın konusu etrafında, her insanın yaratılışta eşit hak ve sorumluluklara sahip olduğuna vurgu yapılır.

İnsanın yaratılışı ile ilgili âyetlerde kullanılan iki temel terim vardır: Nefs ve zevc.

Nefs; Kur'an'da kural olarak insan türüne atfen kullanılan bir kelimedir. Nefs, biyolojik canlı hücreye kadar canlının tüm aşamaları olan insanın ortak kökenine işaret eder. Bu manada cinsiyeti değil mahiyeti ifade eder.

Zevc; Kur'an'da eş, çift anlamında kullanılır. Kavramsal olarak ne eril, ne dişildir. Zevc, insan dâhil yaratılmış olan tüm varlık için kullanılmıştır.

Bunun en güzel tezahürü, çiftin her biri diğerini önceden varsayar. Ve kendi var oluşunu diğerinin var oluşuna temellendirir. Çünkü eşi olan her varlık, muhtaç varlıktır. Yaratılmıştır. Bunu tefekkür etmek insanı muhtaç olmayan tek olan Allah'a götürür.

KUR'AN HAKLAR KONUSUNDA HASSASTIR. SORUMLULUKLAR KADAR HAKLAR DA KUR'AN'IN TEMEL KONULARI ARASINDADIR.

Sûrenin 48. âyeti bunu ifade eder:

"Kuşkusuz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, fakat dilediği kimselerin bunun dışındaki günahlarını bağışlar."

Kur'an haklar konusunda hassastır: "Zira Allah her şeye bir ölçü koyan ve koyduğu ölçüye sahip çıkandır"(85). Kuşkusuz Allah kimseye zerre miktarı haksızlık yapmaz(40). Sorumluluklar kadar haklar da Kur'an'ın temel konuları arasındadır.

Nisa Sûresi'nin ilk âyetleri savaşlar sonucunda ortaya çıkan ve adaletsizlik sebebi olan mülkiyetin, adaletli bir şekilde taksimi ile ilgilidir. Bu adaletsizliğin en büyük mağduru kadınlar ve dolayısı ile aile yapısıdır.

Kadının içinde bulunduğu bu durum sadece Arap toplumu ile sınırlı değildir ve tüm toplumlarda bir standart haline gelmiştir. Kadının toplumdaki ve ailedeki konumu tamamen erkeğin tekelindedir.

Kur'an bunu reddederken, uygulamayı insanın fıtratına ve cinslerin ailedeki konumuna göre yeniden düzenler.

Bakara Sûresi'nde boşanma konusu bir sisteme bağlanırken, bu sûrede özellikle miras gündeme getirilerek hukuklu bir aile sistemi oluşturulur, kadına aile içinde yeni bir statü kazandırılır.

Aile saadetinin temeli paylaşmaktır. Hayatınızı paylaştığınız kadın ile öncelikle malınızı paylaşmak zorundasınız.

Kur'an'ın, altyapısını organize etmediği hiçbir konuyu emretmediğini görüyoruz.

İslam tarihi içerisinde koskoca medeniyetler kuranların, Kur'an'a rağmen bu noktada zayıf düştüklerini görüyoruz. Kur'an'dan uzaklaştırılarak zayıflatılan kadın hakları geleneklere mahkûm edilmiş ve İslam düşmanları tarafından yanlış anlaşılmalara sebep olmuştur. Belki de İslam toplumları Kur'an'ın bu ve buna benzer emirlerine kulak asmadığı için cezalandırıyor. Adalet için sunulan çözümleri diriltmeyenlere, Allah da rahmetini indirmeyecektir.

Bu âyetlerin indiği dönemde, savaşlar sonucunda erkek nüfusun azalması kadın nüfusunun çoğalması esnasında, doğal olan Kur'an'ın sınırsız evliliği onaylaması iken, bunu reddederek evlilikleri sınırlandırıyorsa asıl insanlıkla yaşayacak olan evrensel çözüm de getirilmiş oluyor.

Bugün veya gelecekte aynı sorunla karşılaşıldığında yeni bir vahiy gelmeyeceğine göre, evrensel olan bu çözümlerin o gün söylenmesi kadar doğal olan nedir?

Yasası gereği erkek ölümleri farklı sebeplerden dolayı her zaman kadınların ölüm sayısından fazladır. Bir de savaş vs. gibi olağanüstü durumlarda nüfusun dengesinin tamamen bozulacağı düşünülürse...

Bugün Allah'a avazı çıktığı kadar sesini yükseltenlerin, o gün getirilene bir çıkış yolu olarak sarılacağı aşikârdır. Ve öyle kritik bir durumda buna karşı çıkmak kadınların bencilliği, bugün ise bu âyetleri suiistimal etmek erkeklerin bencilliği ve lüksüdür. Çünkü Allah adaleti sağlamanın zorluğundan bahsederek 3. ve 129. âyetlerde tek evliliği tavsiye eder.

> MÜNAFIK, BİR TOPLUMDA İMTİHAN ARACIDIR. SAFINI NET BELİRLEMEYEN İNSANLAR ÜZERİNDE ETKİLİ OLUR. ŞAHSİYETİ OTURMUŞ İNSANLAR ÜZERİNDE MÜNAFIĞIN ETKİSİ YOKTUR.

Kur'an bu manada çok evlilikten değil açıkça tek evlilikten yanadır. Ancak erkeğin fiziksel yapısını göz önünde bulundurarak, onu köşeye sıkıştırarak zinaya sürüklemez de.

*Kavvam*lık koruyup kollama, bakıp gözetme, geçimini üstlenmektir ve aile teşkil eden, karı-koca ilişkisine giren kimselerle ilgilidir. Erkekler kadınların koruyup gözeticisidir. Çünkü Allah erkeklerle kadınları farklı alanlarda üstün yeteneklerle donatmıştır. Bir de erkekler servetlerinden harcama yapmaktadırlar (34).

Kur'an erkeğin sınırsızca uygulanan evliliğinin sınırlandırılması, kadını istediği gibi boşayamaması, mülkünden kadına vermesi gibi bir hukuka sahip olan aile tasavvuru oluşturur.

Ailede hiçbir hakka sahip olmayan kadının sadakatsizliği, adaleti sağlamadan önlenemezdi. Ancak kadına ailede eş olduğunu bildiren yeni bir sistemle kadının sadakatsizliği cezalandırılır. Kur'an'ın oluşturduğu aile sisteminde kadının sadakatsizliğine üç öneride bulunulur. Üçüncüsü "dövün"dür. "Dürüst ve erdemli kadınlar hem (Allah'a) itaat eden

hem de Allah'ın koruduğu (iffeti eşlerinin) yokluğunda koruyan kadınlardır. Sadakatsizlik etmelerinden çekindiğiniz kadınlara gelince, onlara önce öğüt verin sonra yataklarında yalnız bırakın, (ille de dövecekseniz) bunlardan sonra dövün. Bundan böyle yola gelirlerse onları incitmekten sakının! Allah gerçekten yücedir, büyüktür" (34).

Kadının nüşuzunun erkeğin nüşuzunu bildiren 128. âyetten daha sert olması ailede nesil emniyetinin kadına verilmiş en özel emanet olmasındandır. Yoksa Kur'an zinanın cezasını erkeğe de kadına da eşit olarak belirlemiştir. Aile içinde o gün de bugün de ilk ve son öneri kadını öldürmek olduğu için, Kur'an "Öldürmeyin, en fazla dövebilirsiniz" diyor. Ancak insan çok gariptir. Kendisi öldürür, Allah dövün dedi diye Allah'a savaş açar.

Sûrenin diğer bölümü, ehlikitapla münafıkların işbirliğini ifşa ederek Peygamber'in otoritesine karşı açılan gizli savaştan bahseder. Bu gizli savaşın ehlikitap ve münafıkları topluma karşı nasıl sadakatsizliğe sürüklediğini müminlere haber verir. Müminler gizli veya aşikâr Allah'ın otoritesine karşı çıkanları dost edinmemeyi, onlarla -inananların güçlenebilmesi için- savaş da dâhil mücadele etmeleri emredilir.

Münafık, bir toplumda imtihan aracıdır. Safını net belirlemeyen insanlar üzerinde etkili olur. Şahsiyeti oturmuş, ne yaptığını bilen insanlar üzerinde münafığın hiçbir etkisi yoktur.

Müminlerin bugün de safını net belirlemesi için şu âyetler uyarıcıdır: "İşlediklerinden dolayı Allah onları terslediği halde size ne oluyor da münafıklar hakkında iki gruba ayrılıyorsunuz?" (88).

"Öz benliklerine ihanet edenleri savunma! Hiç şüphesiz Allah kendisine ihaneti meslek edinip, boğazına kadar günaha batanları sevmez" (107).

Sûrenin indiği dönemin sıcak savaşların, seferlerin, kabileler arası tebliğ çalışmalarının yoğun yaşandığı bir dönem olması vesilesi ile savaşta verilen salatu'l-havf (korku namazı 101-103), hataen öldürülen kimsenin diyeti (92-94), teyemmüm âyeti (43), kadın haklarının dışında sûrede yer alan diğer hükümlerdendir.

Kelale âyeti olarak bilinen son âyet yine miras ile ilgilidir. Kelalenin tanımı ve kapsamı ise tartışmalıdır. Genellikle arkasında babasını veya çocuğunu bırakmadan ölen kimse olarak anlaşılmıştır. Bu durumda erkek ve kız kardeşlerin hangi oranlarda mirasçı olacakları düzenlenmiştir.

Sûre son olarak insanlık için gönderilenlere vurgu yaparak insanın zihnini sûrenin konusuna bağlar:

"Ey insanlık ailesi! Artık Rabb'inizden size hakikatin belgesi geldi! Biz de size aydınlatıcı bir ışık gönderdik. Allah'a iman eden ve O'na sımsıkı sarılanlara gelince: Allah onları rahmet ve ihsanına gark edecek ve dosdoğru bir yolla kendisine yöneltecektir" (Nisa; 4/174-175). ■

Kitap ve Dergilerde *Namaz*

MUHARREM BAYKUL

ÜLKEMİZDE NAMAZIN ÖNÜNDE YIĞINLA ENGEL VAR. MEMURLAR, ÖĞRENCİLER, İŞÇİLER DEĞİL BEŞ VAKİT NAMAZI, BAZEN CUMA NAMAZINI BİLE KILAMIYORLAR (C.TOKPINAR).

A "İşbu yüzden, olmaz olsun (böyle) ibadet edenler! Bu gibiler, ibadetin hakiki amacından gafil görünmektedirler." (Mâûn Sûresi, 107/4-5).

Türkiye'de namazla ilgili kitap çalışmaları 90'lı yıllarda bir elin parmaklarını geçmezken, bugün namaz hakkında 70 civarında müstakil eser bulunmaktadır. Kur'ani Hayat Dergisi'nin namaz sayısında namazla ilgili çalışmalardan bir demet sunmak istedik sizlere.

Kayda değer namaz kitapları arasında ilk olanlardan biri **Abdullah Yıldız**'ın 1991 yılında kaleme aldığı **Namaz Bir Tevhid Eylemi** adlı çalışmadır. Pınar Yayınları arasından çıkan eserin elimizdeki 22. baskısı Kasım 2009'da 10 bin adet basılmış.

Kitabın önsözünde ilk acı tesbitle karşılaşıyoruz: "Müslümanların önemli bir bölümü düzenli ve sürekli namaz kılıyor olmakla birlikte, maalesef bu namazlar şekli ve örfi bir alışkanlık düzeyinde kalmaktadır. Ne anlama geldiği bilinmeden dil alışkanlığı ile tekrar edilen kelimeler, dua ve sureler, niçin yapıldığı düşünülmeden yerine getirilen bedensel hareketler, haz duyulmadan her gün biteviye tekrarlanan rutin bir işlem…"

Beş bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde ibadet ve namaz, ikinci bölümünde namazla ilgili kavramlar, üçüncü bölümünde namaz eylemi, dördüncü bölümde namaz ve mü'min, beşinci ve son bölümde ise namaz ve toplum konuları ele alınmış. Sonuç bölümünde ise Namaz Nasıl Kılır? sorusuna açıklık getirilmiş.

Özetle; bu çalışma mü'minlerin dosdoğru, sürekli ve huşû içinde namaz kılmalarına vesile olma amacını taşıyor.

Abdullah Yıldız'ın Genç Öncüler Kitaplığı'ndan çıkan bir diğer kitabı ise **Haydi Namaza**. "Kitap gençlerin şahsında tüm günümüz Müslümanlarının -maalesef- içi boşaltılmış namazlarının içini doldurmaya, kıldıkları namazlardan 'haberdar' olmalarını sağlamaya ve dosdoğru, gereği gibi namaz kılmalarına katkıda bulunmaya yönelik bilgi ve yorumlar içermekte; Kur'an'ın tanımladığı ve Allah Rasûlü (s) ile ashabının kıldığı namazları yakalamak için "haydi namaza!" demektedir." Haydi Namaza kitabı 2006 yılında Arnavutçaya da çevrilmiş.

Hasan Hafızoğlu'nun kaleme aldığı **Namaz Bilinci** kitabı ise Düşün Yayınları'nın (eski adı Denge Yayınları) Bilinç Serisi'nin 3. kitabı olarak 1995 yılında yayımlanmış.

Bu güne kadar 15. baskısına ulaşan kitabın önsözünde yer alan "namazın önemine binaen birçok eserler yazıldı. Ama hâlâ namazlarımız namaz olmadı, hayatımızdaki etkisini göstermedi. Bunun sebebi, namazın öneminin anlaşılmamasından, Allah'ın istediği ve Rasulullah'ın öğrettiği gibi ikame edilememesindendir. Bu sebeple istedik ki, 'bilinmeyenleri' değil, 'yapılmayanları' tekrar hatırlatalım" vurgusu manidar.

Kitap dört bölümden oluşuyor. Bu bölümlerde Genel Çerçeve Allah, İnsan, İslam, Namazlı Toplum, Pratik Tavsiyeler, Namaz ve İkame Rasulullah'ın Namazı, Namaz ve Cemaat, Cemaat ile Namaz başlıkları dikkat çekiyor. Sonsöz olarak; Bugün dünya Müslümanlarının en çok yaptığı ibadet namazdır. Ama en çok yapıldığı halde en az anlaşılan, ya da tesiri olmayan ibadet yine namazdır. Bu ibadeti anladığımız gün hayatımıza damgasını vuracaktır. Namazın hayatımızda damgası olacaktır. İşte o zaman namazlı mü'min ve namazlı toplum olacağız. Ve işte o zaman namazı ikame etmiş olacağız vurgusu yapılmış.

Namaz kitapları içerisinde **Cemil Tokpınar**'ın kaleme aldığı **Sabah Namazına Nasıl Kalkılır?** başlıklı kitabı ismi ile dikkatleri üzerine toplayan bir kitap. 'Gelin! Milyonları namaza başlatalım' arzusunu dillendiren kitap sekiz bölümden oluşuyor. Bölüm başlıkları sırasıyla En Büyük İbadet: Namaz, Namazın Önemi, Sabah Namazının Önemi, Namazı Terk Etmenin Bahaneleri, Sabah Namazının Bahaneleri, Sabah Namazına Kalkma Formülleri, Sabah Namazı Nasıl Kılınır? ve Namazı Bir Dava ve Dert Edinin. Bu başlıklar altında birçok alt başlıkla farklı açılımlar getirilmiş.

> MÜSLÜMANLARIN ÖNEMLİ BİR BÖLÜMÜ DÜZENLİ VE SÜREKLİ NAMAZ KILIYOR OLMAKLA BİRLİKTE, MAALESEF BU NAMAZLAR ŞEKLÎ VE ÖRFİ BİR ALIŞKANLIK DÜZEYİNDE KALMAKTADIR (A.YILDIZ).

Son bölümde yer alan "ülkemizde namazın önünde yığınla engel var. Memurlar, öğrenciler, işçiler değil beş vakit namazı, bazen Cuma namazını bile kılamıyorlar. Fabrikalarda, yolculuklarda, devlet dairelerindeki engelleri aşmak için toplumsal bir duyarlılık kazanmak şarttır" vurguları dikkat çekici.

Tokpınar'ın "Başörtüsü yasağına karşı verilen mücadelenin bir benzerini, hatta daha fazlasını namaz için sergilemek gerekir. Çünkü namaz, başörtüsünden ve her ibadetten daha mühimdir" tespiti tartışmaya açık olup daha geniş bir açıklamayı gerektiriyor.

Kitap şu ana kadar 1.650.000 adet gibi, kitap okuma alışkanlığının çok düşük olduğu ülkemizde erişilmesi güç bir tirajla okuyucuya ulaşmış. Kitapla alakalı gelen mektup ve e-mailler arasından seçilenler arasından

Cemil Tokpınar'ın **Namaz Kahramanları** isimli çalışması da Nesil Yayınları arasından çıkmış. Ayrıca kendi kişisel sitesi yanında teknolojinin imkânlarından da istifade edilerek yapılan hizmetlerin sonucunu öğrenmek için www.e-namaz.com sitesi açılmış. Bu sitede kitabın pdf formatında tümünü açıp okumak ya da sesli olarak bölüm bölüm dinlemek mümkün. Kitapla alakalı anket sonuçları da sitede yayınlanmış. Kitabın getirdiği ilginç tekliflerden biri de namazla ilgili özel dernek veya vakıflar kurulmasıdır. Yazar, tekliflerinden birisi olan Namaz Gönüllüleri Platformu'nun gerçekleşmesinde aktif olarak çalışmıştır.

Namaz Gönüllüleri Platformu; Türkiye'de Namaz'la alakalı çalışmalar yapan yazarlar, çizerler ve akademisyenlerden oluşan geniş-çe bir grubun bir araya gelmesi ve bu çabaya birçok dernek ve vakfın katılımlarıyla oluşturulmuş bir çaba. Platform sitesinin ana sayfasında namazla ilgili haberler düzenli olarak girilmekte. Yan tarafta ise Namazla Diriliş Seferberliği, Namazla Diriliş Kitapçığı, Namaz Kitapları, Namaz Fotoğrafları vb. alt başlıklar mevcut. Namaz Programları başlığının ise düzenli güncellenmediği görülüyor. İl il namaz vakitlerinin de bulunduğu site yapılan program etkinliklerinin haberleriyle güncellenebilir ve daha işlevsel hale getirilebilir. Namaz Gönüllüleri Platformu yayınlamış olduğu **Namazla Diriliş** kitapçıklarını gerçekleştirilen birçok program ve etkinliklerde ücretsiz olarak dağıtarak insanların bilgilenmesini amaçlıyor.

> NAMAZ, ANCAK BİRİLERİNİN ÖNDERLİĞİNDE TOPLU HALDE GERÇEKLEŞTİRİLEBİLECEK BİR HUSUSTUR (M.GÖKTAŞ).

Namaz konusundaki çalışmalarıyla bilinen bir başka isim ise **Ahmet Bulut**. Ahmet Bulut'un kitabı **Namaz Dirilişe Çağrı** başlığıyla yayınlanmış. 42. baskısı Ensar Neşriyat'tan çıkan kitapta Haydi Namaza, Namaz Rabbimizin İhsanı, Namaz Kılan Neler Kazanıyor? Sakın Namazı Terk Etme, Hz. Peygamberin Dünyasında Namaz, Namazda Okunanları Anlamaya Çalışmak, Namazla İlgili Bazı Sorulara Cevaplar başlıkları dikkat çekiyor. Yazar ayrıca Hilal Tv kanalında yayınlanan Namazla Diriliş programının da yapımcıları arasında yer alıyor. Kitabında Namazla Diriliş programından notlara da yer verilmiş.

Çocuk ve Namaz

Bu başlık altında toplayabileceğimiz birçok yayın olduğunu görüyoruz. Bunlar arasında son zamanda Timaş Yayınları arasında çıkan Ahmet Bulut'un kaleme aldığı **Çocuğumuza Namazı Nasıl Sevdirelim?** ve **Çocuğumla Sevgi Secdesi** kitapları ile yine Timaş Yayınları arasında çıkan **Erdemler Eğitim Seti** dikkat çekiyor. www.haksozhaber.net sitesi kitap değerlendirmeleri bölümünde Zehra Çomaklı Türkmen'in kaleme aldığı kritik yazısında bu kitaplarla ilgili şu satırlara yer verilmiş:

"Çocuklarımız İslam fıtratı üzerine dünyaya gelirler. Onlara fıtratlarına uygun bir yaşam tarzı sunmak biz ebeveynlerin görevidir. Her Müslüman aile çocuğunun iyi yetişmesini, Allah'a iyi bir kul olmasını, ibadetlerine önem vermesini ve güzel davranışlarda bulunmasını ister. Ancak çocuğa dini eğitimi ne zaman, nasıl ve ne şekilde vereceğimiz noktasında genelde problemler yaşarız.

Bu bağlamda Timaş Yayınları tarafından yayımlanan ve Ahmet Bulut'un kaleme aldığı "Çocuklarımıza Namazı Nasıl Sevdirelim" ve "Çocuğumla Sevgi Secdesi" isimli çalışması çocuklarımıza ibadetlerden biri olan namaz bilincini kazandırmak açısından önemli bir eser. Kitapta niçin namaz kılmamız gerektiği, namaz eğitimine ne zaman başlanacağı,

çocuğa namazı sevdirmenin yollarının neler olacağı gibi birçok konu ele alınmış."

"Erdemler Dizisinin 10 kitaptan oluşan serisinde; Adalet, Sevgi, Tutumluluk, Yardımseverlik, Cesaret, Vefa, Sabır, Saygı, Doğruluk ve Sorumluluk kavramları işlenmekte." Siteye gelen yorumlar bölümünde ise dizedeki sevgi kitabında yer alan 'bayrak sevgisi' bölümüne yönelik eleştiriler dikkat çekmekte.

Namaz Çağrısı (Namaz Kılanlar ve Namaza Kıyanlar) başlıklı kitabının yazarı **Ramazan Kayan**. Çıra yayınları arasından çıkan kitapta yayın dünyasında namazla ilgili çok sayıda eser bulunurken neden böyle bir çalışmaya ihtiyaç duydunuz? sorusunu soranlara yazar kitapta Namazın Anlam Dünyası, Niçin Namaz? Nasıl Bir Namaz? Huşu İklimi, Besmele Bilinci, Namazla Kişilik Gelişimi, Namaz ve Sosyal Hayat, Namaza Kıyanlar, Mescid Medeniyeti vb. başlıklarla ufuk açıcı açılımlar getiriyor. Kitap Dua ile son buluyor.

Mehmet Göktaş'ın kaleme aldığı kitabın başlığı ise **Namaz Gözaydınlığım**. İstişare Yayınları arasından çıkan kitabın şu ana kadar 18. baskıya ulaştığı ve bu baskının da 30 bin adet yapıldığı görülmekte. 114 sayfadan oluşan kitapta yoğun başlıklarla namazla ilgili birçok konuya temas edilmiş. Son bölümde Cemaat Önderlerinin Dikkatine! başlığı altında "Benim başından beri anlatmaya çalıştığım namaz, ancak birilerinin önderliğinde toplu halde gerçekleştirilebilecek bir hususdur. Bu kitapçıkta anlattığım hususlar inşallah birilerini güzel namaz kılma yoluna sevkeder' dileği dile getirilmiş.

Dergilerde Namaz

İslami camiada çıkan dergiler de namaz konusuna değişik sayılarında yer vermişler. Bunlardan **Kur'an Nesli** Dergisi 7. sayısını **Namaz: Varoluş ve Direnç Kaynağımız** başlığıyla dosya konusu yapmış. Kur'an Nesli imzalı Namazı Okuyalım yazısıyla başlayan dosyaya Şükrü Hüseyinoğlu Namazı Diriltmek, Namazla Dirilmek, Bülent Şahin Erdeğer Namaza Hayat Vermenin Yolu: 'Salât'ı Gözetmek, Abdullah Sayar Cem Olmak Cemaat Olmak, Sema Kar Erdeğer Namazla İnşirah Bulmak, Tuba Bünül ile Semra Aydın Namaz Kitaplığı yazılarıyla katkı sağlamış. Dergide H. Mirza Aydın'ın Abdullah Yıldız'la Bir Tevhid Eylemi: Namaz kitabı üzerine bir söyleşi yer almış.

Umran Dergisi Temmuz 2009'da dağıtılan 179. sayısında **İçinde Yaşadığımız Namazlar** başlığıyla çıkmış okurlarının karşısına. Abdullah Yıldız Namaz Merkezli İslami Değişim: Tevhid İnkilâbı yazısıyla, Ramazan Kayan Namaza Kıyanlar, Kerim Buladı Namazın Korunması ve Namazın Koruması yazılarında konuya farklı açılardan yaklaşımlar getirmişler. Ali Rıza Demircan ise Kur'ân'ın Aydınlığında Namazın Tarihi başlığıyla yazdığı makalenin ikinci yarısını yayımlamış bu sayıda. Namaz Gönüllüleri Platformu ile **Namaz; Nusret, Rahmet ve Vahdet Vesilesidir** başlığıyla gerçekleştirilen ortak bir söyleşi de derginin bu sayısında okuyucunun istifadesine sunulmuş.

Özgün Düşünce Dergisi Eylül 2009'da çıkan 65. sayısında **Namaz Toplumsal İfsada Direnmektir!** başlığıyla dosya konusu yapmış namazı. Dosyaya Ramazan Kayan İlla Namaz, Ali Bulaç Namaz ve Cemaat, Adil Akkoyunlu Hakkını Helal Edecek misin Anne? Abdulaziz Tantik Namazı İkame İstikamet Getirir yazılarıyla katkıda bulunmuş. Dosyanın söyleşi bölümünde ise Cemil Tokpınar ile Toplumsal Kötülüklere Bir Direniştir Namaz başlıklı söyleşiyi Yaşar Yeşil gerçekleştirmiş.

Namazla ilgili çalışmalar şüphesiz bunlarla sınırlı değil. Fakat tüm çalışmalara kısıtlı sayfalarımızda yer vermek mümkün gözükmüyor. Yer veremediğimiz çabaların da yer verdiklerimiz kadar önemli olduğunda kuşku yok.

Gayretin kuldan, başarının ise Allah'tan olduğuna inanan mü'minler olarak Rabb'imizden tüm bu çabaları bereketlendirmesini niyaz ediyoruz… ■

Namaz

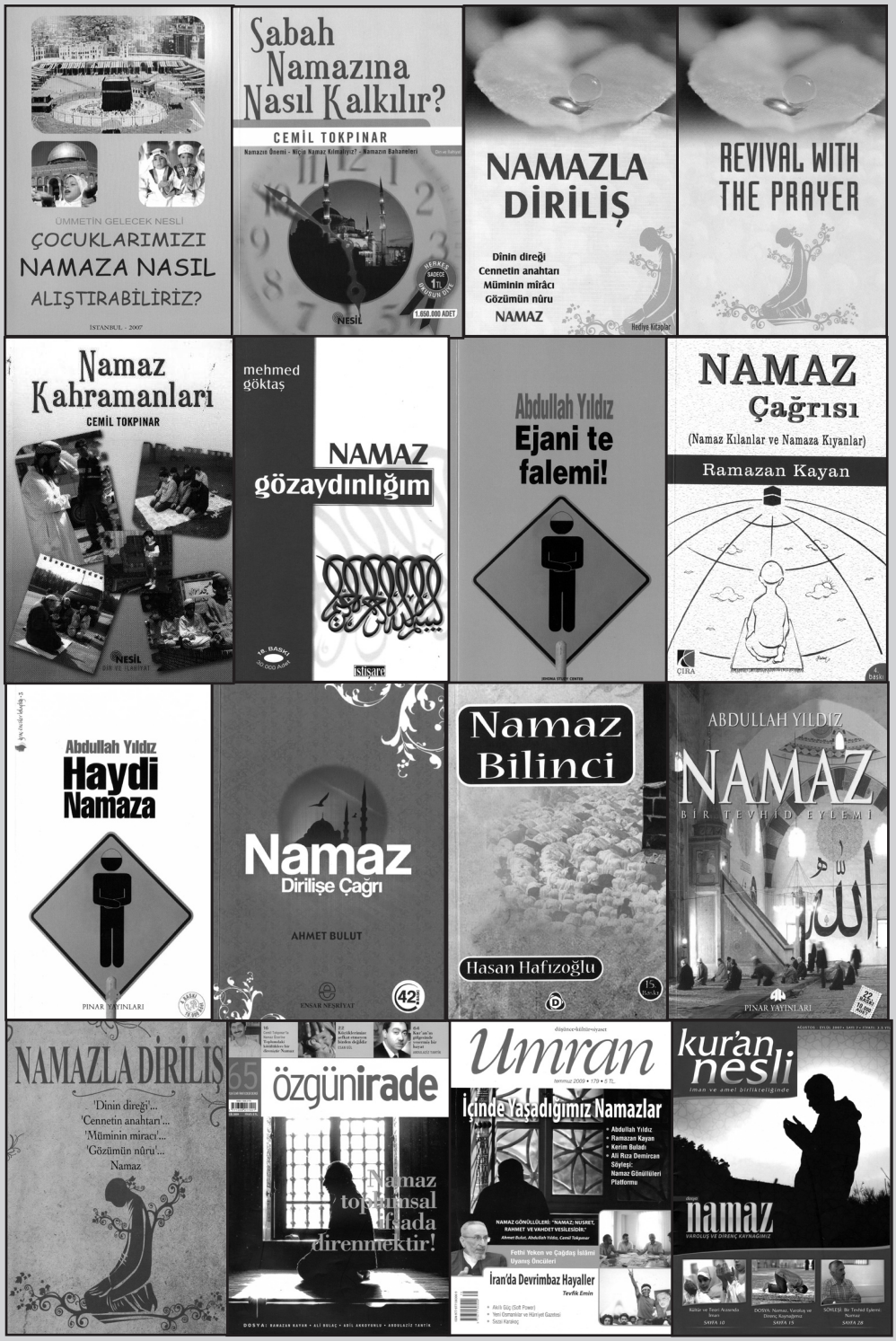
ÜMMETİN GELECEK NESLİ
ÇOCUKLARIMIZI NAMAZA NASIL ALIŞTIRABİLİRİZ?
İSTANBUL - 2007
Sabah Namazına Nasıl Kalkılır?
CEMİL TOKPINAR
NESİL
NAMAZLA DİRİLİŞ
Dinin direği
Cennetin anahtarı
Müminin mirâcı
Gözümün nûru
NAMAZ
Hediye Kitaplar
REVIVAL WITH THE PRAYER
Namaz Kahramanları
CEMİL TOKPINAR
NESİL
mehmed göktaş
NAMAZ gözaydınlığım
İŞARET
Abdullah Yıldız
Ejani te falemi!
NAMAZ Çağrısı
(Namaz Kılanlar ve Namaza Kıyanlar)
Ramazan Kayan
ÇIRA
Abdullah Yıldız
Haydi Namaza
PINAR YAYINLARI
Namaz
Dirilişe Çağrı
AHMET BULUT
ENSAR NEŞRİYAT
Namaz Bilinci
Hasan Hafızoğlu
ABDULLAH YILDIZ
NAMAZ
BİR TEVHİD EYLEMİ
PINAR YAYINLARI
NAMAZLA DİRİLİŞ
'Dinin direği'...
'Cennetin anahtarı'...
'Müminin miracı'...
'Gözümün nûru'...
Namaz
özgünirade
Namaz toplumsal ifsada direnmektir!
Umran
İçinde Yaşadığımız Namazlar
Abdullah Yıldız
Ramazan Kayan
Kerim Buladı
Ali Rıza Demircan
Söyleşi: Namaz Gönüllüleri Platformu
İran'da Devrimbaz Hayaller
kur'an nesli
namaz

İKTİBAS

Asr-ı Saadetten Namaz Hikâyeleri

SAİD DEMİRTAŞ

PEYGAMBERİMİZ VE GÜZİDE ASHABI BEDİR SAVAŞI'NIN EN ÇETİN ANINDA BİLE CEMAATLE NAMAZ KILMIŞLARDI. MÜŞRİK ORDUSU ÜÇ KAT DAHA FAZLAYDI. TAM BİR ÖLÜM KALIM MÜCADELESİ VERİLİYORDU. AMA MÜMİNLER OMUZ OMUZA NAMAZ KILMAYI SEÇMİŞLERDİ.

Yazarın Nesil Yayınları arasında çıkan **Namazı Yaşayanlar** adlı eserinden naklen Namaz Gönüllüleri Platformu'nun www.namazladirilis.com adlı sitesinden derlenmiştir.

"Yahudiler gibi sallanmayın!"

Sahabeden Ümmü Ruman (r.a.), namaz kılarken sallanıyordu. Onu bu halde gören eşi Hazret-i Ebu Bekir, öyle bir azarladı ki, Ümmü Ruman neredeyse namazdan çıkacaktı. Daha sonra Hz. Ebû Bekir, şiddetle uyarmasının sebebini şöyle açıkladı:

— Resulullah (a.s.) şöyle buyuruyordu: "Herhangi biriniz namaza durduğunda her tarafı sakin olsun, Yahudiler gibi sallanmasın. Zira namazda her tarafın sükûnet içinde olması, namazın tamamındandır."

Namazdayken konuşulanları duymazdı

Sahabilerin büyüklerinden olan Abdullah bin Mes'ud (r.a.), namaz kılacağı zaman "dürülmüş elbise" gibi olurdu. Allah huzuruna çıkacağı için duyduğu heyecan ve saygıdan iki büklüm olduğunu görenler şaşırırdı... Ancak o, namazda iken çevresiyle irtibatını keser, hatta evdekilerin konuştuklarını bile duymazdı. Bazen namaz kılacağı zaman, evdekiler:

— Susun, ses çıkarmayın, Abdullah namaz kılacak, derlerdi.

Ancak o, kendinden gayet emin, namazdaki huşûunu hiçbir şeyin bozamayacağını bildiği için şu cevabı verirdi:

— İstediğinizi konuşun... Ben namazdayken sizin konuştuklarınızı duymuyorum.

Namaz kılmaktan usanmazdı

Peygamberimizin (a.s.) hanımlarından Hz. Zeynep Validemiz, ibadetlerine çok düşkündü. Saatlerce nafile namaz kılar, yine usanmazdı.

Bir gün Hz. Peygamber (a.s.) mescide girince, iki sütun arasına çekilmiş bir ip gördü.

— Bu ip neyin nesidir, diye sahabilere sordu.

— Hz. Zeyneb'in ipidir. Gece ayakta namaz kılmaktan yorulunca ona asılarak devam eder, cevabını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (a.s.):

— Hayır, böyle olmaz. Onu hemen çözün. Sizden biriniz zinde olduğu sürece namazını ayakta kılsın, yorulunca da otururak devam etsin, buyurdu.

Yaralıyken bile sabah namazını kıldı

Peygamberimizin (a.s.) güzide sahabileri namaza öylesine önem verirlerdi ki, onun uğrunda hiçbir engel tanımazlardı. Namaz yolunda savaş, yaralanma, ölüm bile vız gelirdi. Dünyada iken Cennetle müjdelenenlerden Hz. Ömer (r.a.), kanlı bir suikaste uğramıştı. Yarasından kanlar akarken evine getirilmişti.

— Yemek ister misin, diye sormuşlardı.

— Hayır, cevabını vermişti.

— Su içer misiniz?

— Hayır.

Bunun üzerine etrafındaki sahabiler:

— Namaz kılacak mısınız, diye sormuşlardı.

Hz. Ömer'in âdeta gözleri parlamış, yavaş yavaş enerjisi tükenmekte olan vücuduna can gelmişti.

— Evet, kılacağım, dedi.

O yüce insan, yarasından kanlar akarken sabah namazını kılmış, namazı terk etmeyi aklından bile geçirmemişti.

Ayağındaki oku namazda çıkardılar

Hz. Ali Efendimiz'in (r.a.) namaz vakti girdiğinde hâli değişir, rengi atar ve titrerdi. Sebebi sorulduğunda şöyle derdi:

— Bilmez misiniz ki bu vakit, Allah'ın yerlere ve göklere teklif edip de onların yüklenmekten kaçındığı bir emanetin eda vaktidir. Ben bu emaneti yüklenmiş bulunuyorum. Yüklendiğim bu ilâhî emaneti en güzel şekilde eda edip edemeyeceğimi de bilmiyorum...

Yine o muhteşem sahabinin ayağına ok battığında, namazda iken çıkarılmasını istemişti. Çünkü namazda iken bütün zerreleriyle Allah'a yönelip maddî hiçbir şeyi hissetmediği için bu yola başvurmuştu. Demek namaza öylesine kendini kaptırmıştı ki, namaz tıpkı ameliyatlardaki anestezi gibi onu kendinden geçiriyor, dünya ile bağlantısını kesiyordu.

Ayağındaki okun çıkarılması çok uzun sürmüştü. Hz. Ali (r.a.), ameliyat bittiğinde, şu soruyu sormuştu:

— Oku çıkardınız mı?

Hz. Fatıma ve sabah namazı

Hz. Fatıma Validemiz (r.a.), henüz süt emmekte olan Hazret-i Hüseyin hastalandığı için sabaha kadar uyuyamamıştı. Evlâdının inleyişi karşısında gözlerine sabaha kadar uyku girmedi. Hz. Hüseyin sabaha doğru bir ara uyur gibi olduğunda, Hz. Fatıma bulduğu ilk fırsatta kâinatın sahibine yönelerek sabah namazını eda etmişti. Kendisini çaresiz bırakan uykuya ancak bundan sonra vakit ayırabilmişti.

Sonra, mescid-i şerifte sabah namazını kıldıran Peygamber Efendimiz (a.s.), âdeti üzere onun evini teşrif etmişlerdi. Hazret-i Fatıma Validemizi uyur vaziyette görünce, onun sabah namazını kılmadığını sandı.

— Ey kızım Fâtıma, Peygamber kızıyım diye sakın namazı terk etme! Beni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, namazını vaktinde kılmadıkça cennete gireceğini zannetme, diyerek, namazın hiçbir

şekilde ihmal edilemeyeceğini belirtti. Buna karşılık Hz. Fatıma:

— Canım babacığım, sabaha kadar uyumadım. Sabah namazını kılıp yattım, deme gereği duydu. O zaman Efendimiz (a.s.), sevgili kızını şöyle müjdeledi:

— Müjdeler olsun sana kızım! Âhirette böyle sıkıntılar görmeyeceksin.

Gece namazı ateşten korur

Abdullah bin Ömer (r.a.) gençliğinde sık sık mescitte uyurdu. Bir gece garip bir rüya gördü. Önünde ateşten bir kuyu vardı. Melekler onu kuyunun yanı başına bırakmışlardı. İçinde yanan insanların sesleri duyuluyordu. İbn-i Ömer:

— Ateşten Allah'a sığınırım, diye dua ediyordu.

Yananları tanıyordu sanki... Sonra başka bir melek çıkageldi. Ona:

— Sen hiç korkma, dedi.

Bu rüyayı Peygamberimizin (a.s.) eşi Hafsa Validemize (r.a.) anlattı. Hafsa Validemiz de Peygamberimize (a.s.) aktarmıştı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz:

— Abdullah bin Ömer ne iyi bir insandır! Bir de gece namazını kılsa, buyurdu.

Mesajı alan İbn-i Ömer, bundan sonra geceleri az uyumaya ve ibadet etmeye başladı.

***

İbni Ömer (r.a.) cemaatle namaz kılmaya o kadar çok önem verirdi ki, şayet yatsı namazını cemaatle kılamazsa gecenin tümünü ibadetle geçirirdi.

Abdullah bin Ömer'in tâdil-i erkân ile namaz kılmasına herkes hayran olurdu. Hatta Tabiînin büyüklerinden Tâvus Hazretleri:

— Onun gibi dikkatli namaz kılan birini görmedim, derdi.

***

İbni Ömer (r.a.) Kur'ân okurken manasına o kadar kendisini verirdi ki, hâlden hâle girerdi. Bir gün Mutaffifîn Sûresi'ni okuyordu. "O gün tüm insanlar, Âlemlerin Rabbi için kalkıp dikilirler" meâlindeki âyete gelince sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Secdeye vardı. Ondan sonra okumaya devam edemedi.

Bedir Savaşı'nda cemaatle namaz

Namaz kılmak o kadar önemlidir ki, eğer imkân varsa savaşta bile namazı terk etmemek gerekir. Nitekim Peygamberimiz (a.s.) ve güzide sahabileri Bedir Savaşı'nın en çetin anında bile cemaatle namaz kılmışlardı. Müşrik ordusu Müslümanlardan üç kattan daha fazlaydı. Tam bir ölüm kalım mücadelesi veriliyordu. Ama Allah Resulü ve ashabı canlarını kurtarmaktan ziyade, Allah'ın huzurunda yan yana, omuz omuza namaz kılmayı seçmişlerdi.

Yarısı namaz kılarken diğerleri savaşmış, namaz kılanlar savaşırken diğerleri namazlarını cemaatle eda etmişlerdi. Bu husus, Kur'ân'da şöyle anlatılmaktadır:

"Savaşta mü'minler arasında bulunup da onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir kısmı seninle birlikte namaza dursunlar ve silâhlarını da yanlarına alsınlar. Onlar secde ettikten sonra geri çekilip düşmana karşı dursunlar ve yerlerine henüz namaza durmamış olan diğer topluluk gelsin. Onlar da tedbirli şekilde ve silâhlarını yanlarına alarak seninle beraber namaz kılsınlar." (Nisa Sûresi, 4/102).

Müslümanların bir kısmı namazdayken bir kişiye altı düşman düşüyordu. Buna rağmen Müslümanlar mağlûp olmamışlar, kesin bir zafer kazanmışlardı.

Namaz hidayetine sebep oldu

Hz. Ali (r.a.), Müslümanlığı kabul eden ilk çocuktur. Bir gün Peygamber Efendimiz ve Hz. Hatice'yi namaz kılarken gördü. Onları hayran hayran izledi. Şimdiye kadar hiç böyle bir şey görmemişti. Namaz bitince:

— Bu yaptığınız nedir, diye sordu. Peygamber Efendimiz (a.s.):

— Ey Ali, bu Allah'ın seçtiği, beğendiği dindir. Seni bir olan Allah'a iman etmeye çağırıyorum. İnsana fayda ve zararı dokunmayan putlara tapmaktan sakındırıyorum, buyurdu. Bir an için duraklayan Hz. Ali:

— Bu, benim bu zamana kadar duyup işitmediğim bir şey. Babamın iznini almadan bir şey yapamam, diye konuştu. O gün kimseye bu meseleyi açmadı. Geceyi düşünerek geçirdi. Şafak aydınlığıyla birlikte kalbine bir ışık doğdu. Doğruca Resulullah'ın (a.s.) huzuruna vardı, şöyle konuştu:

— Allah beni yaratırken babam Ebu Talib'e sormadı. Ben neden Allah'a iman edip ibadet etmek için gidip ona danışıp iznini alayım? Böylece ilk Müslüman çocuk olma şerefine ulaştı.

Teheccüd, şeytanın düğümlerini çözer

Hz. Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber (a.s.) şöyle buyurmaktadır:

— Sizin biriniz gece uyuyunca şeytan onun ense köküne üç düğüm atar. Her düğüm atışında, "Önünde upuzun bir gece vardır, rahat uyu!" der. O kimse uyanıp Allah'ı zikrederse, bir düğüm çözülür. Abdest alırsa bir düğüm daha çözülür. Namaz da kılarsa şeytanın attığı bütün düğümler çözülür. Artık o teheccüd sahibi, kötü düğümleri çözülmüş, dinç ve neşe içinde sabaha çıkar.

Fakat kalkıp zikretmez ve abdest alıp namaz kılmazsa, gönlü kirli, tembel bir şekilde sabahlar...

Aceleyle kılınan namaz, namaz sayılmaz

Peygamberimiz (a.s.), itinasız kılınan namazı, namaz saymazdı. Bir gün gelişigüzel namaz kılan bir kimseye:

— Dön de, namazını yeni baştan kıl. Çünkü sen namazı kılmış olmadın, dedi. Adam dönüp yine eskisi gibi kıldı. Peygamber Efendimiz yine ona:

— Dön, yeni baştan kıl. Çünkü sen namazı kılmış olmadın, diye buyurdu ve bu ihtar üç defa vuku buldu. En sonunda adam:

— Seni hak din ve kitapla gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben bundan başka türlüsünü bilmiyorum, bana doğrusunu öğret, dedi. Bunun üzerine Efendimiz (a.s.):

— Namaza duracağın zaman tekbir al. Sonra ne kadar kolayına gelirse, o kadar Kur'ân oku. Arkasından rükûa varıp, mutmain [azaların yatışmış] oluncaya kadar dur. Sonra başını kaldırıp ayakta doğruluncaya kadar dur. Daha sonra, secdeye varıp mutmain oluncaya kadar kal. Sonra başını kaldırıp mutmain oluncaya kadar otur. Bunu namazın bütününde böylece yap, dedi.

Namaz günahları affettirir

Resulullah (a.s.) ashabıyla mescitte idi. O esnada bir adam geldi ve:

— Ey Allah'ın Resulü, ben bir günah işledim, bana cezasını ver, dedi.

Resulullah adama cevap vermedi. Adam talebini tekrar etti. Aleyhissalâtü Vesselâm yine sustu. Derken namaz vakti girdi ve namaz kılındı. Resulullah (a.s.) namazdan çıkınca adam yine peşine düştü. Efendimizin vereceği cevabı merak eden Ebu Ümâme (r.a.) de adamı takip etti. Efendimiz adama:

— Evinden çıkınca güzelce abdest almış mıydın, diye sordu. Adam:

— Evet, ey Allah'ın Resulü, dedi. Bunun üzerine Efendimiz:

— Sonra da bizimle namaz kıldın mı, buyurdu. Adam:

— Evet ey Allah'ın Resulü, diye cevap verince, Efendimiz:

— Öyleyse Allah Teâlâ Hazretleri günahını affetti, müjdesini verdi. ■

Katrenin Cengi

bir ışık deryası, inci ırmağı
altın gerdanlıklar
yetmiyor kavuşturmaya
bilinmez dehirlerdir bekleşen
iki sevgiliyi

mum alevinde sönüyor sevda
Gül Baba gel deyince
elinde mi gelmemek?
nehirlerdir bağlayan
hem de ayıran bu -
mübarek beldeleri
birbirinden - birbirine

evlâd-ı fâtihân
yâdigâr-ı gâziyân
bir Halvetî tekkesinden
buhur getirdim sizlere
sislerin ardından Şar Dağı'ndan
bahar getirdim

Ohrit'ten dünyanın en berrak
abdestlerinden alan
Taş Köprü'sünün üstünde Üsküp'ün
namaza duran bir kul
ne isterse Pâdişah'tan
onu istedim

Nehir şehirleri incilerdir
pâre pâre dizilir
bağrına sevdâmızın
akışı secdelerdir
nakışı leylâmızın

Vardar gençleşir aktıkça
Tuna renklenir genç kızca
süslenir
saçındaki aklar
yüzündeki kırışıklar
kaybolur deryaya karıştıkça

Şar Dağı gençliğim,
Vardar Ovası yiğitliğim
Selanik'te ölürüm
deryaya gömülürüm

bir ışık deryası, inci ırmağı
köprüler Tuna'nın gerdanlıkları
iki yakası leylâ
mecnûn kendidir
şairde bir yürek var
ırmağın dengidir
ırmaktaysa bir damar
yüreğin cengidir

Üsküp-Budapeşte
25.11.2007

Ömür gelip geçerken

Senden O'na göçtün mü...

MELÂNA İDRİS

Ortadoğu'dan
Batı Avrupa'ya
Kafkasya'dan
Kuzey Afrika'ya
üç kıtada yayındayız

hilâl tv

ekran'a gelen "iyi fikir"

KUR'AN İLE YAŞAMAK **PAZARTESİ 21:00**

Senai Demirci, onbeş günde bir
Kur'an ile yaşamanın reçetelerini sunuyor

ŞİMDİ OKULLU OLDUK **PERŞEMBE 20:45**

Ömer Karaoğlu ve Alper
musikimizin güzel örneklerini dillendiriyorlar

NE VAR NE YOK? **CUMARTESİ 21:00**

Recep Demirkaynak
tebessüm ettirirken düşündürüyor

EL-ESMÂU'L-HUSNÂ **PAZAR 11:00**

Mustafa İslamoğlu, onbeş günde bir
Akabe Vakfı'nda el-esmâu'l-husnâ'yı anlatıyor

TÜRKSAT 3A 12685 POL: H-YATAY SR: 30000 FEC: 5/6
TELEDÜNYA (444 0 126)

Tel: 0212 613 96 55 Fax: 0212 613 96 93
www.hilaltv.org